

วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์

Journal of MCU Nakhondhat

P-ISSN: 2586-923X ปีที่ 9 ฉบับที่ 10 (ตุลาคม 2565)

E-ISSN: 2630-0362 Vol.9 No.10 (October 2022)

💧 วัตถุประสงค์

วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์ เป็นวารสารวิชาการของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์และนักศึกษาในมิติเพื่อสนับสนุนการศึกษา การสอน การวิจัยในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยเน้นสาขาวิชาพุทธศาสนา บริหารการศึกษา ปรัชญา จิตวิทยา การพัฒนาชุมชน การพัฒนาสังคม นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ ภาษาศาสตร์ การจัดการสาธารณะ การศึกษาเชิงประยุกต์ รวมถึงสหวิทยาการอื่น ๆ

บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind) เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยเสนอหรือกำลังเสนอตีพิมพ์ในวารสารวิชาการใดมาก่อน

ทัศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความ มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และมีใช้ความรับผิดชอบของวารสาร คณะบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา

วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์ มีกำหนดออกเผยแพร่ปีละ 12 ฉบับ (รายเดือน)*

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม	ฉบับที่ 2 เดือนกุมภาพันธ์	ฉบับที่ 3 เดือนมีนาคม
ฉบับที่ 4 เดือนเมษายน	ฉบับที่ 5 เดือนพฤษภาคม	ฉบับที่ 6 เดือนมิถุนายน
ฉบับที่ 7 เดือนกรกฎาคม	ฉบับที่ 8 เดือนสิงหาคม	ฉบับที่ 9 เดือนกันยายน
ฉบับที่ 10 เดือนตุลาคม	ฉบับที่ 11 เดือนพฤศจิกายน	ฉบับที่ 12 เดือนธันวาคม

◆ ที่ปรึกษา

พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร.

พระธรรมวัชรบัณฑิต, ศ.ดร.

พระเทพวัชรอาจารย์, รศ.ดร.

พระมหาสมบุญ วุฑฒิโกโร, รศ.ดร.

พระเทพปัญญาสุธี

พระครูอรุณสุตาลังการ, รศ.ดร.

◆ บรรณาธิการบริหาร

พระครูวินัยธรสุริยา สุริโย, ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

◆ หัวหน้ากองบรรณาธิการ

นายธีรวัฒน์ ทองบุญชู

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

◆ กองบรรณาธิการ

พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผศ.,ดร.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช

พระครูโฆสิตพัฒนานุกุล, ผศ.,ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ศาสตราจารย์ ดร.ครองชัย หัตถา

มหาวิทยาลัยทักษิณ

รองศาสตราจารย์ ดร.ประเวศ อินทองปาน

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร.สืบพงษ์ ธรรมชาติ

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

รองศาสตราจารย์ ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช

รองศาสตราจารย์ ดร.สมบุญ บุญโท

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิพนธ์ ทิพย์ศรีนิมิต

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วาสนา แก้วหล้า

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณิศภาพรรณ คุวิเศษแสง

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนิต ยืนยง

มหาวิทยาลัยปทุมธานี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธานี วรรณภักดิ์

มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุษกร สุขแสน

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

ดร.มุกดาวรรณ พลเดช

วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคใต้

ดร.อุทัย เอกสะพัง

มหาวิทยาลัยทักษิณ

ดร.มะลิวัลย์ โยธารักษ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

💧 ผู้ช่วยกองบรรณาธิการ

นางสาวปัญญาดา จงละเอียด

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

💧 ฝ่ายประสานงานและจัดการ

พระไกรสร ปิยสีโล

พระดิศรณ์ สิ่งเพ็ญ

พระเดช ปุญญวโร

พระบุรีศรี ศรีสุข

สามเณรศักดิ์ถิ่น อาษา

นายอนุชิต ปราบพาล

💧 ฝ่ายกฎหมาย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ฉัตรมาศ วิเศษสินธุ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

◆ ออกแบบปก

นายวินัย ชีระพิบูลย์วัฒนา

◆ จัดรูปเล่ม

นายอนุชิต ปราบพาล

◆ พิมพ์ที่

ห้างหุ้นส่วนจำกัด กรีนโซน อินเตอร์ 2001

155/2 ถนนปากนคร ตำบลท่าซัก อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000

โทรศัพท์. 075-466-031, แฟกซ์. 075-446-676

◆ เจ้าของ

สำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

เลขที่ 3/3 หมู่ที่ 5 ตำบลมะม่วงสองต้น อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000

โทร. 086-4345903 แฟกซ์. 075-340-042 E-mail: suriya.sur@mcu.ac.th

บทบรรณาธิการ

วารสารฉบับนี้ เป็นฉบับที่ 10 ประจำปีพุทธศักราช 2565 วารสารก้าวเข้าสู่ปีที่ 9 ได้รับการประเมินเพื่อรับรองคุณภาพวารสาร จากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index-TCI) ให้มีมาตรฐานอยู่ในกลุ่มที่ 2 (จนถึง 31 ธันวาคม 2567) เพื่อรักษาคุณภาพของวารสารให้เป็นไปตามเงื่อนไขและกติกาสากล จึงเปิดโอกาสให้นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์และนักศึกษา ได้เผยแพร่บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัย ซึ่งกองบรรณาธิการได้ดำเนินการตามกระบวนการเชิงหลักการเผยแพร่บทความตามเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาทุกประการ

วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์ ปีที่ 9 ฉบับที่ 10 นี้ประกอบด้วย บทความวิจัย 9 เรื่อง บทความวิชาการ 5 เรื่อง มีบทความที่น่าสนใจ ได้แก่ **อัตลักษณ์และพื้นที่ทางสังคม: ภาพสะท้อนวิถีชีวิตไทพวนในภาคอีสาน** โดย เกศรี วิวัฒน์ปฐพี และคณะ บทความฉบับนี้กล่าวถึงไทพวนเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ลาวเป็นกลุ่มชนในภาคอีสานมีถิ่นฐานเดิมอยู่ในแคว้นเชียงขวางของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวมีอาณาเขตติดต่อกับเวียดนาม ซึ่งถูกกวาดต้อนเข้าสู่ประเทศไทยเมื่อราว 200 ปีมาแล้วตั้งแต่ครั้งสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินแห่งกรุงธนบุรีระยะแรกชาวไทพวนเมื่ออพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยจะอยู่บริเวณภาคกลาง ภาคเหนือ และภาคอีสาน ประเพณีและภาษาพวนอันเป็นเอกลักษณ์ ได้แก่งานแห่ช้าง บวชนาค และกำเกียงกำฟ้าที่สะท้อนวิถีความเชื่อของคนไทยพวน นอกจากนั้นชาวพวนมีนิสัยรักความสงบ มีความโอบอ้อมอารีเป็นชาวพุทธที่ยึดมั่นในศาสนา มีความผูกพันในระบบเครือญาติเผ่าพันธุ์ เคารพผู้อาวุโส เป็นชาติพันธุ์ที่มีการถ่ายทอดทางวัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณีพิธีกรรมศิลปกรรมและภูมิปัญญาต่างๆ จึงถือได้ว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีทุนทางสังคมที่ควรไว้แก่การฟื้นฟู อนุรักษ์ต่อไป

กองบรรณาธิการวารสารมหาจุฬานาครทรรศน์ ขอขอบคุณท่านผู้เขียน ขอขอบพระคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้ความกรุณาอ่านและแนะนำการปรับแก้บทความวิจัยให้มีคุณภาพทางวิชาการยิ่งขึ้น หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการขอน้อมรับไว้ด้วยความยินดี

พระครูวินัยธรสุริยา สุริโย, ดร.

บรรณาธิการ

สารบัญ

บรรณาธิการ	(ก)
บทบรรณาธิการ	(จ)
การบริหารสหกรณ์ออมทรัพย์ในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันตก	1
MANAGEMENT OF SAVINGS COOPERATIVES IN THE WESTERN PROVINCES	
ธน บุญเกิด	
การพัฒนาแนวทางการไกล่เกลี่ยด้วยคู่มือให้ความรู้ในคดีอาญาที่มีผู้เสียหาย	16
MEDIATION APPROACHES DEVELOPMENT THROUGH GUIDEBOOK IN CRIMINAL OFFENCES WITH VICTIMS	
ณัฐกร ยกชูธนชัย, กรกฎ ทองชะโชค, ศันสนีย์ จันทร์อานภาพ, ทวีศักดิ์ พุฒสุขชี และธัชชนันท์ อิศรเดช	
ทุนทางสังคมกับการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างเศรษฐกิจชุมชนฐานรากอย่างยั่งยืนของตำบลห้วยแก้ว อำเภอ빙นาราง จังหวัดพิจิตร	32
SOCIAL CAPITAL AND MODEL COMMUNITY DEVELOPMENT TO CREATE A SUSTAINABLE COMMUNITY BASED-ECONOMY OF HUAY KAEW SUB-DISTRICT, BUENG NA RANG DISTRICT, PHICHIT PROVINCE	
หทัยชนก คะตะสมบูรณ์	
การผลิตสื่อเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยการมีส่วนร่วมของแกนนำเยาวชนชุมชนบางลำพู	49
MEDIA PRODUCTION TO DISSEMINATE LOCAL WISDOM FOR THE PARTICIPATION OF BANG LAMPHU YOUTH LEADERS	
หฤทัย ปัญญาวุธตระกูล	
อัตลักษณ์และพื้นที่ทางสังคม: ภาพสะท้อนวิถีชีวิตไทพวนในภาคอีสาน	62
IDENTITY AND SOCIAL SPACE: LIFE STYLE REFLECTING OF ESAN TAI PAUN'S	
เกศรี วิวัฒนปฐพี, โสภา ชัยพัฒน์, บงกช เจนชัยภูมิ, มอลินี ผลประเสริฐ และเดือนฉาย ผ่องใส	

- ศึกษาวิเคราะห์การส่งเสริมภาวะผู้นำท้องถิ่นตามหลักพรหมวิหาร 4** 78
ANALYTICAL STUDY FOR PROMOTION OF LOCAL LEADERSHIP ACCORDING TO
BRAHMAVIHARA 4
อัศรินทร์ สมศักดิ์, สุภาวดี ทองเรืองรักษ์, กมลฤ สวัสดิสาร, ประดิพัทธ์ ปีทาลาด
และวิทยา ยอดรักษ์
- มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคจากผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูง** 90
LEGAL MEASURES CONCERNING CONSUMER RIGHTS PROTECTION FROM
HIGH-SODIUM FOODS
ชนิสรา เจียมเจือจันทร์
- การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการของนักศึกษาปริญญาตรีในสามจังหวัดชายแดนใต้** 109
CONFIRMATORY FACTOR ANALYSIS OF ENTREPRENEURSHIP CHARACTERISTICS
OF UNDERGRADUATE STUDENTS IN THE THREE SOUTHERN BORDER
PROVINCES
สิริมา ทิมะเซ็น, ณรงค์ศักดิ์ รอบคอบ, จิระวัฒน์ ต้นสกุล และธีระยุทธ รัชชะ
- รูปแบบที่เหมาะสมการแบ่งปันข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อการบริหารภาครัฐภายใต้กรอบพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล** 124
SUITABLE PRIVATE DATA SHARING FOR GOVERNMENT MANAGEMENT UNDER
THE PERSONAL DATA PROTECTION ACT
พงษ์มนัส ดีอด, พระครูวินัยธรรวรงค์ ปยุตโต, ปาริฉัตร ไชยเดช และพระมหาชัยชนะ บุญนาดี
- รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะสำนักงานบัญชีทั่วไปเพื่อเข้าสู่การเป็นสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทย** 138
GENERAL ACCOUNTING FIRM COMPETENCY DEVELOPMENT MODEL FOR THE
CERTIFIED ACCOUNTING PRACTICE IN THAILAND
ธัญญาญจน์ โพธิ์พัฒน์, ธนธัส ทัพมงคล, พิฐชญาน์ คาเนโกะ, ณัฐภัทร์ ฤทธิวัฒนาวณิช
และพนารัตน์ ปานมณี
- การจัดการชุมชนแบบมีส่วนร่วมเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุ** 157
PARTICIPATORY COMMUNITY MANAGEMENT TO SUPPORT AN AGING SOCIETY
พระครูสุทธธรรมมงคล (อนันต์ อริโย), พระวิมาน คมภิรปญโญ และภาณุวัฒน์ สิงห์คำบ้อง

**แนวทางการเตรียมความพร้อมนักศึกษาแพทย์แผนไทยก่อนฝึกปฏิบัติการรักษา
โรคหืดด้วยยาสมุนไพรหนุมานประสานกาย** 173

A GUIDELINE OF PREPARING THAI TRADITIONAL MEDICINE STUDENTS FOR A
PRACTICUM IN AN ASTHMA TREATMENT WITH HANUMANPRASANKAI

ปริพัช เงินงาม, สุธิดา วิริยา, ดารา พนาสันติกุล และยิ่งยง เทาประเสริฐ

การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมตามแนวพุทธ 187

DEVELOPMENT OF ETHICAL LEADERSHIP ACCORDING TO BUDDHISM

ศิราณี ศักรินพานิชกุล

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน ญ

การบริหารสหกรณ์ออมทรัพย์ในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันตก*

MANAGEMENT OF SAVINGS COOPERATIVES IN THE WESTERN PROVINCES

ธน บุญเกิด

Thon Bunkoet

มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

Bangkokthonburi University, Thailand

E-mail: suthon.go@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาหลักการบริหารจัดการสหกรณ์ออมทรัพย์ โดยองค์การภาครัฐ และ 2) ศึกษาปัจจัยในการสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชนโดยองค์การภาครัฐที่มีอิทธิพลการบริหารจัดการสหกรณ์ออมทรัพย์ในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันตก เป็นวิจัยเชิงคุณภาพศึกษาข้อมูลจากเอกสาร สทนากลุ่ม และสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เป็นตัวแทนบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงเกี่ยวกับสหกรณ์ออมทรัพย์ในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันตก ได้แก่ จังหวัดราชบุรี และ จังหวัดเพชรบุรี ประกอบด้วย 1) ประธานและคณะกรรมการสหกรณ์ออมทรัพย์ 2) ผู้จัดการ และเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน และ 3) สมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ รวมทั้งหมด 20 คน โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา และสรุปภาพรวม ผลการวิจัยพบว่า 1) หลักการบริหารจัดการสหกรณ์ออมทรัพย์โดยองค์การภาครัฐ มี 4 ประการ ได้แก่ 1.1) การวางแผน เป็นการวิเคราะห์ถึงทรัพยากรเพื่อนำไปสู่แผนการปฏิบัติงาน 1.2) การจัดองค์การ เป็นการจัดบุคลากรและทรัพยากรที่ใช้ในการทำงานเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายในการทำงาน 1.3) การนำ เป็นการหาวิธีในการทำงานร่วมกัน โดยมีการกระตุ้นให้เกิดความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร และ 1.4) การควบคุม เป็นขั้นตอนควบคุมการปฏิบัติงานโดยมีการติดตามผลการดำเนินงานเพื่อปรับปรุงแก้ไขการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ โดยประยุกต์ใช้หลัก PDCA เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จ และ 2) ปัจจัยในการสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน ได้แก่ 2.1) บริการที่ดีเลิศที่ให้แกสมาชิกของสหกรณ์ 2.2) สวัสดิการและการแก้ไขปัญหาทางการเงินของสมาชิก

* Received May 3, 2022; Revised May 22, 2022; Accepted June 5, 2022

2.3) อัตราดอกเบี้ยที่สมเหตุสมผล และผลประโยชน์อื่น ๆ ที่สมาชิกได้รับ และ 2.4) สมาชิกได้เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของสหกรณ์

คำสำคัญ: การบริหาร, สหกรณ์ออมทรัพย์, ภาคตะวันตก

Abstract

The objective of this article were to: 1) study the investigate the principles of management of savings cooperatives by the government organized, and 2) study the factors in strengthening the community economy by government organizations influencing the management of savings cooperatives in the western provinces. This was qualitative research that studies data from documents, focus group and non-participatory observation, tool method use are in-depth interviews. The key informants representing people who are directly related to savings cooperatives in the western provinces such as Ratchaburi and Phetchaburi province consisted 1) chairman and board of savings cooperatives, 2) managers and operations officers, and 3) members of savings cooperatives total of 20 persons. By selected purposive sampling, content analysis data, and summarized overall. The research was found that: 1. investigate the principles of management of savings cooperatives by the government organized there are 4 principles include 1) planning, analyzing resources to lead to operational plans, 2) organization is the organization of personnel and resources used in the work to achieve the purpose of work, 3) leading is a way to work together by stimulating the enthusiasm in the operation to achieve the goals of the organization, and 4) control is a process to control the operation by monitoring the performance to improve the performance to be effective. By applying PDCA principles to make the operation more efficient and successful. And 2. Factors for strengthening the community economy: 2.1) Excellent services provided to cooperative members 2.2) Welfare and financial solutions for members 2.3) Reasonable interest rates. and other benefits that members receive; and 2.4) members participate in various activities of the cooperative.

Keywords: Management, Savings Cooperative, Western Provinces

บทนำ

สหกรณ์ออมทรัพย์เป็นสถาบันการเงินที่ส่งเสริมให้บุคคลที่เป็นสมาชิกรู้จักการประหยัดรู้จักการออมทรัพย์ และสามารถบริการเงินกู้ให้แก่สมาชิก เพื่อนำไปใช้จ่ายเมื่อเกิดความจำเป็นได้ โดยยึดหลักการช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยมีการจัดตั้งเมื่อ ปี พ.ศ.2459 ที่รัฐบาลได้นำเอา “สหกรณ์” มาใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ โดยมุ่งหวังให้ประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดตั้งและดำเนินงานสหกรณ์เพื่อการยกระดับฐานะความเป็นอยู่ของสมาชิก โดยสมาชิกยึดมั่นในหลักและวิธีการสหกรณ์ ซึ่งเป็นหลักปฏิบัติที่สืบทอดเจตนารมณ์มาจากคุณค่าสหกรณ์ (Co-operation Values) (คณะกรรมการพัฒนาสหกรณ์แห่งชาติ, 2550) ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันว่าสหกรณ์ออมทรัพย์เป็นสถาบันการเงินอีกประเภทหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญมากในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม กระทั่งในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ยังได้มีบทบัญญัติกำหนดว่าด้วยสหกรณ์ให้เป็นแนวนโยบายแห่งรัฐ โดยกำหนดไว้ในหมวด 5 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ส่วนที่ 7 แนวนโยบายด้านเศรษฐกิจ มาตรา 84 (9) มีความว่า รัฐต้องส่งเสริม สนับสนุน และคุ้มครองระบบสหกรณ์ให้เป็นอิสระและการรวมกลุ่ม การประกอบอาชีพหรือวิชาชีพ ตลอดจนทั้งการรวมกลุ่มของประชาชนเพื่อการดำเนินกิจการด้านเศรษฐกิจ (ปรเมศวร์ อินทรชุมนุม, 2564) จึงเป็นการร่วมกันแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจ ได้แก่ 1) ส่งเสริมการออมทรัพย์ การส่งเสริมการออมทรัพย์เป็นวัตถุประสงค์หลักของสหกรณ์ออมทรัพย์ แบ่งออกเป็น 2 วิธี คือ 1.1) ส่งเสริมการออมทรัพย์โดยการถือหุ้นสหกรณ์กำหนดให้สมาชิกส่งชำระค่าหุ้นเป็นประจำทุกเดือน และ1.2) ส่งเสริมการออมทรัพย์โดยการรับฝากเงิน ทั้งประเภทเงินฝากประจำและเงินฝากออมทรัพย์ และให้ผลตอบแทนในรูปของดอกเบี้ยในอัตราเดียวกับธนาคารพาณิชย์ และ2) การให้เงินกู้แก่สมาชิกสหกรณ์จะนำเงินค่าหุ้นและเงินฝากของสมาชิกหมุนเวียน ให้สมาชิกที่มีความเดือดร้อนกู้ยืม โดยคิดอัตราดอกเบี้ยต่ำกว่ากู้จากเอกชน เงินกู้ที่สหกรณ์จ่ายให้สมาชิกมี 3 ประเภท คือ 2.1) เงินกู้เพื่อเหตุฉุกเฉิน 2.2) เงินกู้สามัญ และ2.3) เงินกู้พิเศษ (สำนักนายทะเบียนและกฎหมาย, 2564)

ในปัจจุบันมีสหกรณ์ออมทรัพย์ที่จดทะเบียนจำนวน 1,358 สหกรณ์ จากจำนวนสหกรณ์ออมทรัพย์มีเป็นจำนวนมากในปัจจุบัน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและมีการแข่งขันการประกอบธุรกิจต่าง ๆ มีการแข่งขันกันอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นสหกรณ์ขนาดใหญ่ ขนาดกลาง หรือขนาดเล็ก โดยเฉพาะที่เป็นลักษณะสถาบันการเงินอย่างสหกรณ์ออมทรัพย์ก็ต้องแข่งขันกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งการแข่งขันดังกล่าวไม่เป็นการแข่งขันกับตัวเอง หรือแข่งขันกับสถาบันการเงินประเภทอื่นเท่านั้นแต่สหกรณ์ออมทรัพย์ยังต้องแข่งขันกับเวลา โอกาส ข้อมูล ข่าวสาร การบริการและประสิทธิภาพในการบริหารการเงินเพื่อให้บรรลุเป้าหมายและเป็นไปตามหลักสหกรณ์ แต่เมื่อมีการแข่งขันการอย่างมากลับพบว่า มีการทุจริตในการบริหารสหกรณ์และ

ผู้กระทำความผิดได้รับโทษตามกฎหมาย ดังนั้น ในการบริหารงานสหกรณ์ต้องให้สมาชิกทุกคนได้รับการบริการทุกอย่างอย่างเท่าเทียมกัน โปร่งใสและเป็นธรรม ตลอดจนสามารถให้สมาชิกทุกคนตรวจสอบการบริหารได้เพื่อให้สมาชิกมีความเชื่อมั่นและไว้วางใจในการบริหารงานของสหกรณ์ (Savings Bank of Thailand Limited, 2017) จากอดีตถึงปัจจุบันพบว่า มีสหกรณ์หลายแห่งประสบปัญหาและวิกฤตต่าง ๆ ส่งผลต่อความศรัทธาและเชื่อมั่นของคนในสังคม เป็นเสมือนตราบาปที่ฝังลึกให้ระบบสหกรณ์ ทั้งที่ระบบสหกรณ์เกิดขึ้นจากเจตนาที่ดีที่ต้องการแก้ปัญหาให้กับกลุ่มคนที่มีปัญหาร่วมกันทั้งด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ดังเช่น อุดมการณ์สหกรณ์ ที่ให้บทนิยามไว้ว่า “ความเชื่อร่วมกันที่ว่าช่วยตนเองและการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ตามหลักการสหกรณ์ ซึ่งจะนำไปสู่การกินดี อยู่ดีมีความเป็น ธรรม และสันติสุขในสังคม” แต่การทุจริตในสหกรณ์มักเกิดจากบุคคลที่หน้าที่ในตำแหน่งที่เกี่ยวข้องกับการเบิกจ่ายเงินของสหกรณ์ และได้รับความไว้วางใจจากคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ และสมาชิกสหกรณ์ปล่อยให้ดำเนินการโดยขาดการตรวจสอบ ถือเป็นการเปิดโอกาสให้เกิดการทุจริตและสร้างความเสียหายให้แก่สหกรณ์ นอกจากนี้ ส่วนใหญ่สมาชิกสหกรณ์จะมุ่งแต่ใช้สิทธิในการรับประโยชน์ของตนเป็นสำคัญ แต่ขาดความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเองในฐานะการเป็นสมาชิกสหกรณ์ ซึ่งคำว่าสมาชิกสหกรณ์คือ เจ้าของสหกรณ์ ทำให้ขาดความสนใจ ในการช่วยกันสอดส่องและกำกับดูแลสหกรณ์ในฐานะที่ตนเป็นเจ้าของสหกรณ์ (เบญญาทิพย์ ปลักปลา, 2565)

ดังนั้น เพื่อช่วยลดปัญหาการทุจริตในสหกรณ์ นอกเหนือจากการตรวจสอบ การกำกับดูแลจากหน่วยงานราชการ สมาชิกสหกรณ์มีบทบาทสำคัญเป็นอย่างมากที่จะช่วยลดปัญหาการทุจริตที่จะเกิดขึ้นในสหกรณ์ เพียงแค่สมาชิกสหกรณ์ต้องหันกลับมาทำหน้าที่ของตนเองในฐานะที่เป็นเจ้าของสหกรณ์ โดยเริ่มจากการศึกษากิจการของสหกรณ์ การรับรู้และเข้าใจบทบาทหน้าที่สมาชิกที่ดี การมีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจกับสหกรณ์ มีความใส่ใจในการตรวจสอบข้อมูลของตนเอง โดยเฉพาะข้อมูลการทำธุรกรรมทางการเงินต่าง ๆ เช่น ข้อมูลการเงินกู้ ข้อมูลการฝากเงิน ว่าเป็นปัจจุบันและตรงกับข้อเท็จจริงหรือไม่ การสร้างระบบการตรวจสอบข้อมูลทางการเงินของสหกรณ์โดยสมาชิก และพัฒนาองค์ความรู้ให้กับสมาชิกสหกรณ์โดยการเข้ารับการอบรมในหลักสูตรต่างๆ รวมถึงการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเรื่องการค้าเงินของสหกรณ์ โดยการเข้าประชุมกลุ่มสมาชิก เข้าประชุมใหญ่สามัญประจำปี ทั้งนี้ขอให้สมาชิกสหกรณ์ทุกคนพึงตระหนักและไม่หลงลืมบทบาทหน้าที่ของการเป็นสมาชิกสหกรณ์ที่ดี จะเป็นการปิดช่องว่างไม่ให้เกิดการทุจริตในสหกรณ์ได้ตรงจุดและทันทั่วทั้ง (เบญญาทิพย์ ปลักปลา, 2565) จากปัญหาดังกล่าวเกิดจากสหกรณ์ส่วนใหญ่ยังไม่มีหรือนำเอาระบบการบริหารจัดการที่ทันสมัยมาใช้ โดยมากมักจะบริหารจัดการภายใต้กรอบของกฎหมาย ข้อบังคับ และระเบียบของสหกรณ์ หรือคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่รัฐ มักไม่มีการวางแผน จัด

โครงสร้างองค์กรไม่มีระบบงานที่สอดคล้องกับธุรกิจและบริการของสหกรณ์ ขาดระบบสารสนเทศที่ทันสมัยมาประกอบการตัดสินใจ (มุกมณี มีโชคชูสกุล, 2554) จะเห็นได้ว่า ชุมชนสหกรณ์ที่มีอยู่ยังไม่มี การประสานความร่วมมือเพื่อประโยชน์ของสมาชิก และการพัฒนา ขบวนการสหกรณ์สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยยังไม่สามารถปฏิบัติการกิจได้อย่างที่ควร จะเป็นสาเหตุสำคัญมาจากปัญหาการบริหารจัดการภายในทำให้ขาดความเชื่อถือแก่ผู้มีส่วน เกี่ยวข้องทั้งภาคขบวนการของตัวสหกรณ์และภาครัฐที่คอยกำกับดูแล นอกจากนั้น ต้องทำ หน้าที่ส่งเสริมการจัดตั้งสหกรณ์ การให้คำแนะนำ การศึกษาอบรม และการติดต่อสัมพันธ์กับ รัฐบาล ส่วนราชการ หน่วยงานหรือองค์การที่เกี่ยวข้องกับสหกรณ์ทั้งภายในประเทศและ ต่างประเทศ และประการสำคัญต้องทำหน้าที่ส่งเสริมอุดมการณ์สหกรณ์ ถึงแม้จะมีข้อจำกัด มากมายในเรื่องข้อกฎหมาย (ดวงพร หัซชะวนิชและบัญชา ชลาภิรมย์, 2554) จากปัญหาและ เหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาเรื่องการบริหารสหกรณ์ออมทรัพย์ในกลุ่มจังหวัดภาค ตะวันตก เพื่อบริหารจัดการสหกรณ์ออมทรัพย์ และพัฒนาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการบริหาร จัดการสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักการบริหารจัดการสหกรณ์ออมทรัพย์โดยองค์การภาครัฐ
2. เพื่อศึกษาปัจจัยในการสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชนโดยองค์การภาครัฐที่มีอิทธิพลการบริหารจัดการสหกรณ์ออมทรัพย์ในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันตก

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้เป็นวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ศึกษาข้อมูลจาก เอกสาร สัมภาษณ์เชิงลึก สทนากลุ่ม และสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้กำหนด ขั้นตอนของการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ด้านขอบเขตการวิจัย

1.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เป็นตัวแทนบุคคลที่มีความเกี่ยวข้อง โดยตรงเกี่ยวกับสหกรณ์ออมทรัพย์ในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันตก ได้แก่ จังหวัดราชบุรี และ จังหวัดเพชรบุรี ประกอบด้วย 1) ประธานและคณะกรรมการสหกรณ์ออมทรัพย์ จังหวัดละ 3 คน 2) ผู้จัดการและเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน จังหวัดละ 2 คน และ 3) สมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ จังหวัดละ 5 คน เลือกกลุ่มตัวอย่างศึกษาแบบเจาะจง รวมทั้งหมด 20 คน เกณฑ์สำหรับการ คัดเลือก คือ 1) เป็นผู้มีความรู้เกี่ยวกับการบริหารและปฏิบัติงานอย่างน้อย 5 ปี และ 2) เป็นผู้ ที่มีความรู้ ความสามารถ และผ่านการอบรมเกี่ยวกับการบริหารอย่างน้อย 3 หลักสูตร

1.2 ด้านเนื้อหา ได้แก่ ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร สหกรณ์ออมทรัพย์ และการสร้างเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน

2. ด้านเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างโดยให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารสหกรณ์ออมทรัพย์ และเศรษฐกิจชุมชน จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้องและครอบคลุมเนื้อหา แล้วนำไปหาค่าความเที่ยงตรงโดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC ได้เท่ากับ 0.67 – 1.00 (บุญชม ศรีสะอาด, 2556) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.89 มีความสอดคล้องถือว่าผ่านเกณฑ์ จากนั้นจัดทำแบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ แบ่งเป็น 3 ตอน คือ 1) ข้อมูลพื้นฐาน 2) การหลักการบริหารจัดการสหกรณ์ออมทรัพย์โดยองค์การภาครัฐ และ 3) ปัจจัยในการสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชนโดยองค์การภาครัฐที่มีอิทธิพลการบริหารจัดการสหกรณ์ออมทรัพย์

3. ด้านการเก็บรวบรวมข้อมูล เก็บข้อมูลด้วยตนเอง โดยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 ข้อมูลพื้นฐาน ระยะที่ 2 การหลักการบริหารจัดการสหกรณ์ออมทรัพย์โดยองค์การภาครัฐหลักการบริหารจัดการสหกรณ์ออมทรัพย์โดยองค์การภาครัฐ ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และระยะที่ 3 ปัจจัยในการสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชนโดยองค์การภาครัฐที่มีอิทธิพลการบริหารจัดการสหกรณ์ออมทรัพย์โดยใช้การสนทนากลุ่ม

4. ด้านการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้ข้อมูลเอกสาร (Content Analysis) และเทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดด้วยเทคนิคสามเส้าโดยตรวจสอบข้อมูลจากการสัมภาษณ์ว่าถูกต้อง เพียงพอ และความเชื่อถือได้ของข้อมูลว่าจะสามารถตอบปัญหาของการศึกษาได้อย่างครบถ้วน

ผลการวิจัย

การศึกษาหลักการบริหารจัดการสหกรณ์ออมทรัพย์โดยองค์การภาครัฐ พบว่า การบริหารและกระบวนการบริหาร ประกอบด้วย 4 ประการ คือ การวางแผน การจัดองค์การ การนำและการควบคุม ซึ่งแต่ละขั้นตอน สรุปได้ดังต่อไปนี้

1. การวางแผน (Planning) เป็นขั้นตอนในการกำหนดวัตถุประสงค์และพิจารณาถึงวิธีการที่ควรปฏิบัติเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ ประกอบด้วย การดำเนินการตรวจสอบ การสำรวจสภาพแวดล้อม การกำหนดวัตถุประสงค์ การพยากรณ์สถานการณ์ในอนาคต การกำหนดแนวทางปฏิบัติงาน ความจำเป็นในการใช้ทรัพยากร การประเมินแนวทางปฏิบัติงานที่วางไว้ การทบทวน และการปรับแผนตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

2. การจัดองค์การ (Organizing) เป็นขั้นตอนในการจัดบุคลากรและทรัพยากรที่ใช้ในการทำงานเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายในการทำงาน หรือเป็นการจัดแบ่งงานการบุคลากรเข้าสู่ตำแหน่งการจัดสรรงบประมาณ และการประสานงาน ประกอบด้วย การระบุและอธิบายงานที่จะถูกนำไปดำเนินการ การกระจายงานออกเป็นหน้าที่ การรวมหน้าที่ต่างๆ เข้าเป็นตำแหน่งงาน การอธิบายสิ่งที่จำเป็นหรือความต้องการของตำแหน่งงาน การรวมตำแหน่งงานต่างๆ

หน่วยงานที่มีความสัมพันธ์กันอย่างเหมาะสม การมอบหมายงาน ความรับผิดชอบและอำนาจหน้าที่ และการทบทวนและปรับโครงสร้างขององค์การเมื่อสถานการณ์เปลี่ยนแปลง

3. การนำ (Leading/Directing) เป็นขั้นตอนที่ผู้บริหารนำบุคลากรปฏิบัติงานตามแผน กระตุ้นบุคลากรเกิดความกระตือรือร้นและชักนำบุคลากรให้ทำงานบรรลุเป้าหมายขององค์การเสริมสร้างขวัญและกำลังใจพนักงาน ประกอบด้วย การติดต่อสื่อสารและอธิบายวัตถุประสงค์ให้แก่พนักงาน การมอบหมายมาตรฐานของการปฏิบัติงานต่างๆ การให้คำแนะนำและคำปรึกษาแก่พนักงานให้สอดคล้องกับมาตรฐานของการปฏิบัติงาน การให้รางวัลแก่พนักงานบนพื้นฐานของผลการปฏิบัติงาน การยกย่องสรรเสริญและการตำหนิตนอย่างยุติธรรม ถูกต้องและเหมาะสม การจัดหาสภาพแวดล้อมเพื่อกระตุ้นจิตใจโดยการติดต่อสื่อสารเพื่อสำรวจความต้องการและสถานการณ์การเปลี่ยนแปลง และทบทวนและปรับวิธีการของภาวะผู้นำเมื่อสถานการณ์เปลี่ยนแปลง

4. การควบคุม (Controlling) เป็นขั้นตอนการติดตามผลการดำเนินงานและการแก้ไขปรับปรุงในสิ่งที่จำเป็น หรือเป็นขั้นตอนของการวัดผลการทำงานและดำเนินการแก้ไขเพื่อให้บรรลุผลตามที่ต้องการการควบคุม ประกอบด้วย การกำหนดมาตรฐาน การเปรียบเทียบ การติดตามผลการปฏิบัติงานกับมาตรฐาน การแก้ไขความบกพร่อง และการทบทวนและปรับวิธีการควบคุมเมื่อเปลี่ยนแปลง

ดังนั้น การดำเนินงานของคณะกรรมการในสหกรณ์จึงจำเป็นต้องมีคณะกรรมการจะต้องเรียนรู้เกี่ยวกับการบริหารการจัดการ เนื่องจากบทบาทของคณะกรรมการดำเนินการจะต้องเข้ามาบริหารงาน ประกอบด้วย การบริหารคนคือ เจ้าหน้าที่ในสหกรณ์ การบริหารเงินคือ เงินหมุนเวียนในธุรกิจสหกรณ์ การบริหารงานวิธีการคือ กำหนดวิธีการในการปฏิบัติ และการบริหารวัสดุอุปกรณ์คือ คณะกรรมการจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องจัดการวัสดุอุปกรณ์ที่มีอยู่ในสหกรณ์ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งในการบริหารทั้ง 4 ด้านนั้น คณะกรรมการดำเนินการจะต้องมีเครื่องมือในการปฏิบัติ โดยเครื่องมือที่นำมาใช้คือ PDCA ซึ่งเป็นแนวคิดที่นำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารสหกรณ์ออมทรัพย์ ทำให้องค์กรธุรกิจมีการบริหารเกิดประสิทธิภาพในการทำงานและประสบความสำเร็จในเวลาต่อไป ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สรุปองค์ความรู้การนำ PDCA มาประยุกต์ใช้ในการบริหารสหกรณ์ออมทรัพย์

ขั้นตอน	เนื้อหาองค์ความรู้	แนวปฏิบัติการขับเคลื่อน
การวางแผน (Planning)	- เป็นการบอกว่า ใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร และใช้งบประมาณจำนวนเท่าไร ซึ่งคณะกรรมการจะต้องกำหนดเป้าหมาย และขั้นตอนการปฏิบัติ	- คณะกรรมการต้องนำข้อมูลผลการดำเนินงานในรอบปีที่ผ่านมา วิเคราะห์ และเปรียบเทียบกับข้อมูลในการดำเนินงานหรือสภาพปัญหาเพื่อหาแนวทางปฏิบัติงานที่เหมาะสม

ขั้นตอน	เนื้อหาองค์ความรู้	แนวปฏิบัติการขับเคลื่อน
การลงมือปฏิบัติ (Do)	- การที่ทุกคนร่วมกันแบ่งหน้าที่รับผิดชอบตามตำแหน่งงานและลงมือปฏิบัติกันตามแผนที่กำหนดไว้ อย่างเป็นขั้นเป็นตอน	- คณะกรรมการต้องกำกับให้ทุกคนได้ปฏิบัติไปตามกรอบของแผนงานทุกขั้นตอน เพื่อวัตถุประสงค์ให้เกิดประสิทธิภาพในการดำเนินงาน
การติดตามตรวจสอบ (Check)	- การติดตามการทำงานว่าผู้ปฏิบัติมีปัญหาอุปสรรคอะไรในการปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้หรือไม่ โดยกำหนดการติดตามตรวจสอบการปฏิบัติงานเฉพาะก็สามารถที่จะกระทำได้ เพื่อรับทราบผลและปัญหาจากการดำเนินงาน	- คณะกรรมการมีการติดตามการทำงานว่าผู้ปฏิบัติมีปัญหาอุปสรรคอะไรในการปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้หรือไม่ เพื่อ จะได้รับทราบถึงผลของแผนงานที่กำหนดไว้ มีความก้าวหน้าไปและมีปัญหาอย่างไร
การทบทวนหรือปรับปรุง (Action)	- การดำเนินการได้รับถึงผลการปฏิบัติงานตามแผนงานแล้วว่าการปฏิบัติงานที่กำหนดไว้ในแผนงานมีผลประการใด พร้อมกับมีปัญหาอุปสรรคในเรื่องอะไรบ้าง เพื่อวิเคราะห์ถึงสาเหตุ ข้อสรุป และแนวทางการแก้ไข	- คณะกรรมการต้องวิเคราะห์การปฏิบัติงานที่กำหนดไว้ในแผนงานมีผลประการใด เพื่อนำมาปรับในแผนงานให้มีความเหมาะสมกับสถานการณ์

จากตารางที่ 1 สรุปได้ว่า การนำ PDCA มาประยุกต์ใช้ในการบริหารสหกรณ์ออมทรัพย์

1. การวางแผน (Plan) เป็นขั้นตอนแรกที่คณะกรรมการดำเนินการจะต้องดำเนินการ หากคณะกรรมการได้มีการวางแผนงานเป็นการบ่งบอกว่าการดำเนินงานของสหกรณ์ประสบความสำเร็จไปแล้วกว่าครึ่ง

2. ขั้นตอนลงมือปฏิบัติ (Do) เป็นขั้นตอนที่คณะกรรมการต้องนำแผนที่ทุกคนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดนั้นมาลงมือปฏิบัติ แผนงานจะประสบความสำเร็จได้นั้นจะต้องมีการนำแผนมาปฏิบัติ คณะกรรมการจำเป็นจะต้องกำกับให้ทุกคนได้ปฏิบัติไปตามกรอบของแผนงานทุกขั้นตอน เพื่อวัตถุประสงค์ให้เกิดประสิทธิภาพในการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์

3. ขั้นตอนติดตามตรวจสอบ (Check) เป็นขั้นตอนที่คณะกรรมการดำเนินงานแล้วมีการติดตามการทำงานว่าผู้ปฏิบัติมีปัญหาอุปสรรคอะไรในการปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้หรือไม่ เพื่อคณะกรรมการจะได้รับทราบถึงผลของแผนงานที่กำหนดไว้ มีความก้าวหน้าไปอย่างไร มีปัญหาอย่างไรบ้าง

4. ขั้นตอนการทบทวนหรือปรับปรุง (Action) เป็นการดำเนินการได้รับถึงผลการปฏิบัติงานตามแผนงานแล้วว่าการปฏิบัติงานที่กำหนดไว้ในแผนงานมีผลประการใด พร้อมกับมี ปัญหาอุปสรรคในเรื่องอะไรบ้าง จากนั้นคณะกรรมการจะต้องนำปัญหาดังกล่าวมาวิเคราะห์ว่า สาเหตุของปัญหาเกิดจากอะไร เป็นปัญหายภายในสหกรณ์หรือไม่ หรือปัญหาจากภายนอก สหกรณ์ เมื่อคณะกรรมการได้รับทราบถึงสาเหตุของปัญหาแล้ว คณะกรรมการจะต้องหา ข้อเสนอแนะว่าแนวทางในการแก้ไขปัญหานี้

ดังผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ที่ว่า “ขั้นตอนการวางแผนเป็นสิ่งที่จำเป็นและสำคัญเป็นอย่างมาก สำหรับการดำเนินงานของคณะกรรมการดำเนินการ ซึ่งถ้าหากคณะกรรมการใช้ข้อมูลที่มี อยู่ในสหกรณ์หรือที่กล่าวไว้ในเรื่องของกรวิเคราะห์ข้อมูลทางสหกรณ์ มากำหนดไว้ใน แผนงานของสหกรณ์ เปรียบเสมือนหนึ่งว่าสหกรณ์สามารถประสบความสำเร็จหรือสามารถ ผ่านเกณฑ์มาตรฐานไปแล้วในเบื้องต้น” (คณะกรรมการสหกรณ์ออมทรัพย์ท่านที่ 1, 2564)

“แผนงานจะประสบความสำเร็จได้นั้นจะต้องมีการนำแผนมาปฏิบัติ ถ้าหากการ กำหนดแผนไว้เป็นเพียงเศษกระดาษแล้วเก็บไว้ที่โต๊ะของสหกรณ์แผนนั้นก็จะเป็นไม่ประสบความสำเร็จหรือเห็นผลได้” (เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานสหกรณ์ออมทรัพย์ท่านที่ 1, 2564)

และ “การบริหารจัดการตามรูปแบบของ PDCA จะหมุนเวียนอยู่เป็นประจำ จนทำให้เกิดกระบวนการบริการจัดการที่ได้มีประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งจะส่งผลให้สหกรณ์สามารถ ผ่านเกณฑ์ตามที่กรมส่งเสริมสหกรณ์ได้กำหนด” (ผู้จัดการสหกรณ์ออมทรัพย์ท่านที่ 1, 2564)

การศึกษาปัจจัยในการสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชนโดยองค์การภาครัฐที่มี อิทธิพลการบริหารจัดการสหกรณ์ออมทรัพย์ในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันตก พบว่า จากการ รวบรวมข้อมูลโดยการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยได้สรุปดังนี้

1. ด้านการบริหาร และการให้บริการของสหกรณ์ออมทรัพย์ ประกอบด้วย 1.1) การ บริการที่ดี 1.2) การกำหนดผู้รับผิดชอบ การวางแผนการควบคุมตามนโยบาย 1.3) ความตั้งใจ ในการเผยแพร่ข่าวสารโดยสม่ำเสมออย่างต่อเนื่อง 1.4) การพัฒนาการควบคุมภายในด้วย ตนเอง 1.5) การแบ่งหน้าที่ให้สอดคล้องกับการปฏิบัติงาน 1.6) การตั้งเกณฑ์ประเมินผลงาน เจ้าหน้าที่ 1.7) ความใส่ใจในการปฏิบัติงาน มีจิตใจในการให้บริการ 1.8) การจัดฝึกอบรมเพื่อ พัฒนาศักยภาพแก่เจ้าหน้าที่ 1.9) การตรวจนับยอดเงินสดคงเหลือทางบัญชีและทำรายงาน แจ้งสม่ำเสมอ และ 1.10) การจัดทำรายงานการตรวจสอบภายใน

2. ด้านสวัสดิการและการแก้ปัญหาด้านการเงินของสมาชิก ประกอบด้วย 2.1) การ เสริมสร้างคุณภาพชีวิตของสมาชิกและครอบครัว 2.2) การกู้เงินที่มีระเบียบเข้มงวด 2.3) การ ฝากเงินที่มีความปลอดภัย 2.4) การมีส่วนร่วมของบุคลากร 2.5) ความต้องการในการจัด สวัสดิการแบบให้เปล่า 2.6) ความต้องการในการจัดสวัสดิการแบบให้สมาชิกเป็นผู้จ่ายเพื่อจัด สวัสดิการ 2.7) สวัสดิการทางการเงินอย่างหนึ่งของพนักงาน 2.8) มีบริการประเภทเงินกู้เพื่อ

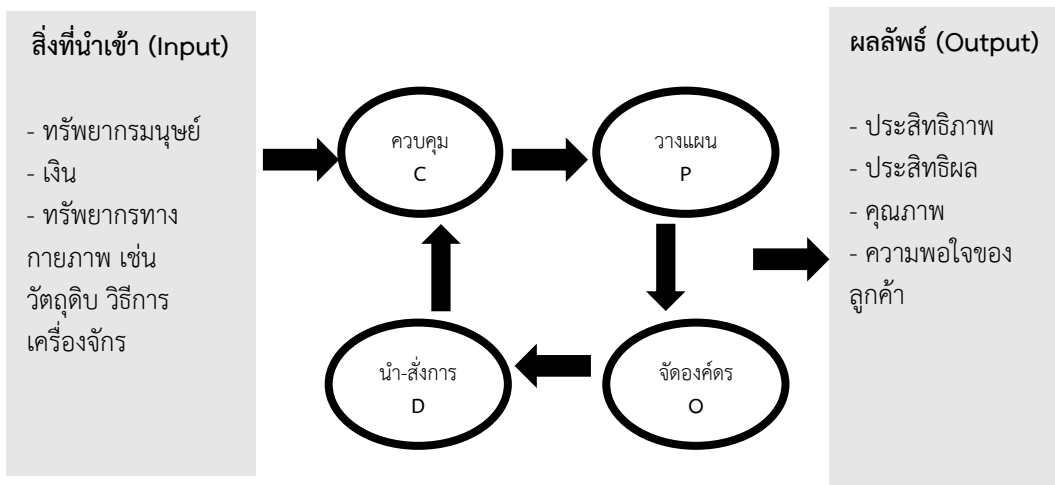

เหตุฉุกเฉิน 2.9) มีบริการประเภทเงินกู้สามัญ และเงินกู้พิเศษ และ 2.10) การจัดสวัสดิการเพื่อช่วยเหลือครอบครัวสมาชิก และเพื่อช่วยเหลือบรรเทาทุกข์

3. ด้านอัตราดอกเบี้ย และผลตอบแทน ประกอบด้วย 3.1) การจัดตั้งสหกรณ์ออมทรัพย์บุคลากร 3.2) การจัดตั้งสหกรณ์ออมทรัพย์เป็นการฝึกนิสัยการประหยัดและการออมทรัพย์ 3.3) การช่วยเหลือเพื่อนร่วมงานที่ได้รับความเดือดร้อนเรื่องการเงิน 3.4) การได้รับผลตอบแทนในรูปเงินปันผลทุกสิ้นปีบัญชี 3.5) การได้รับดอกเบี้ยเงินฝากโดยเฉลี่ยสูงกว่าอัตราดอกเบี้ยธนาคารพาณิชย์ 3.6) การได้รับอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ต่ำกว่าธนาคารพาณิชย์ และ 3.7) สมาชิกมีสิทธิตามหลักเกณฑ์การใช้บริการเท่าเทียมกัน

4. ด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิกในสหกรณ์ออมทรัพย์ ประกอบด้วย 4.1) สมาชิกสามารถกู้ยืมเงินโดยไม่ต้องมีหลักทรัพย์ค้ำประกัน 4.2) สมาชิกสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงาน 4.3) สมาชิกสามารถกำหนดนโยบายและตัดสินใจ 4.4) การกำหนดนโยบายมาจากการสำรวจความต้องการของสมาชิกล่วงหน้า 4.5) สหกรณ์ออมทรัพย์มีการจัดการ และมีระเบียบข้อบังคับชัดเจนทำให้สมาชิกสามารถเชื่อมั่นในการลงทุนและฝากเงิน และ 4.6) สมาชิกทุกคนมีสิทธิในการออกเสียงในที่ประชุมผู้ถือหุ้นได้เท่าเทียมกัน

จากการหลักการและปัจจัยการบริหารสหกรณ์ออมทรัพย์ในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันตก ประกอบด้วย ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ได้แก่ ทรัพยากรมนุษย์ เงิน ทรัพยากรทางกายภาพ เช่น วัตถุดิบ วิธีการ เครื่องจักร ด้านกระบวนการบริหาร (Process) ได้แก่ ควบคุม วางแผน จัดองค์กร นำ-สั่งการ และด้านผลลัพธ์ (Output) ได้แก่ ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล คุณภาพ ความพอใจของลูกค้า ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบการบริหารสหกรณ์ออมทรัพย์ในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันตก

อภิปรายผล

จากการศึกษาหลักการบริหารจัดการสหกรณ์ออมทรัพย์โดยองค์การภาครัฐ การบริหารและกระบวนการบริหาร มี 4 ประการ ได้แก่ 1) การวางแผน (Planning) เป็นการกำหนดวัตถุประสงค์ การวิเคราะห์ถึงทรัพยากรเพื่อนำไปสู่แผนการปฏิบัติงาน และสามารถปรับแผนตามสถานการณ์ 2) การจัดองค์การ (Organizing) เป็นการเตรียมทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อวางกำลังในการจัดบุคลากรและทรัพยากรที่ใช้ในการทำงานเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายในการทำงาน หรือความรับผิดชอบและอำนาจหน้าที่ตามโครงสร้างขององค์การ 3) การนำ (Leading/Directing) เป็นการหาวิธีในการทำงานร่วมกันโดยผู้บริหารนำบุคลากรปฏิบัติงานตามแผน และกระตุ้นให้เกิดความกระตือรือร้นเพื่อให้ปฏิบัติงานบรรลุเป้าหมายขององค์การ รวมถึงการชื่นชมและให้กำลังใจ และ 4) การควบคุม (Controlling) เป็นขั้นตอนการติดตามผลการดำเนินงานเพื่อปรับปรุงแก้ไขการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ดังนั้น การดำเนินงานของคณะกรรมการในสหกรณ์จึงจำเป็นต้องเรียนรู้เกี่ยวกับหลักการบริหารจัดการเนื่องจากคณะกรรมการต้องมีบทบาทที่สำคัญต่าง ๆ เช่น การบริหารงาน การบริหารคน การบริหารเงิน การบริหารวิธีการ และการบริหารวัสดุอุปกรณ์ โดยเครื่องมือที่นำมาประยุกต์ใช้คือ PDCA เนื่องจากการบริหารสหกรณ์ออมทรัพย์จำเป็นต้องมีการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพในการทำงานและประสบความสำเร็จในด้านผลผลิต ดังเช่น ชัชญา วงศ์สรรค์ กล่าวว่าผู้บริหารจัดการต้องเข้าใจและบริหารจัดการอย่างดีที่สุด ต้องมีความรู้ความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรมและจรรยาบรรณ เป็นมืออาชีพ และการบริหารจัดการที่ดี มีองค์ประกอบ 7 ประการ ได้แก่ 1) หลักการรู้กฎเกณฑ์ รู้จักหลักการที่จะทำให้เกิดผลหรือบรรลุผลสำเร็จของงานนั้น ๆ ได้โดยพิจารณาหลักการและเกณฑ์แห่งเหตุผลมาบริหารจัดการสหกรณ์ดังกล่าวมาประกอบเรียกว่า อัมมัญญตา 2) รู้จักผล หรือความมุ่งหมาย ผลกระทบ หมายถึงการมีแผนงานที่ดีการวางแผนที่ดี การวิเคราะห์ผลกระทบด้านต่าง ๆ รู้ผลสัมฤทธิ์ว่าต้องการอะไรจากการบริหารจัดการ เรียกว่า อัตถัญญตา 3) รู้ศักยภาพความรู้ ความสามารถ รู้จักการปรับปรุงองค์กรให้ทันต่อเหตุการณ์ที่มีผลกระทบ รวมทั้งการบริหารมีความแตกต่างที่จะทำให้สหกรณ์เป็นเลิศมีประสิทธิภาพ และมั่นคงถาวร เรียกว่า อัตตัญญตา 4) รู้จักพอเพียงพอ ประมาณ ความพอดี โดยการวางแผนงานโครงการที่รอบคอบชัดเจน มีการวิเคราะห์ให้รู้ต้นทุนผลผลิต เรียกว่า มัตตัญญตา 5) รู้จักกาลเวลาอันเหมาะสมและสร้างโอกาสช่วงเวลาใดควรขยายกิจการที่จะบริหารองค์กรให้ประสบผลสำเร็จต่อมากที่สุด เรียกว่า กาลัญญตา 6) รู้กลุ่ม บุคคลที่มีส่วนได้เสีย โดยการบริหารจัดการที่รู้จักชุมชนที่สำคัญคือ การรู้จักทำประโยชน์ต่อชุมชนด้วยชุมชน หรือประชาชนก็จะพึงพอใจและมีเจตคติที่ดีต่อบริษัทหรือองค์กร เรียกว่า ปริสัญญตา และ 7) รู้ธยาศัย ความสามารถและคุณธรรม จะทำให้สามารถมอบหมายงานให้ตรงกับความรู้ความสามารถจะ

ทำให้การบริหารจัดการสหกรณ์มีความราบรื่นมีประสิทธิภาพได้ เรียกว่า ปุคคัลญุตตา (ชัยนาทวงศ์สรค์, 2561)

จากการศึกษาปัจจัยในการสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชนโดยองค์การภาครัฐที่มีอิทธิพลการบริหารจัดการสหกรณ์ออมทรัพย์ในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันตก มี 4 ปัจจัย ประกอบด้วย ปัจจัยที่ 1 ปัจจัยด้านการบริหาร และการให้บริการของสหกรณ์ออมทรัพย์ เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการดำเนินงานภายในสหกรณ์ออมทรัพย์ ได้แก่ ความโปร่งใส ความซื่อสัตย์ และความยุติธรรมของผู้บริหารที่เข้ามาเป็นคณะกรรมการดำเนินงาน ควรมีความน่าเชื่อถือการดำเนินงานของสหกรณ์ ปัจจัยที่ 2 ด้านสวัสดิการ และการแก้ปัญหาด้านการเงินของสมาชิก เป็นปัจจัยที่มุ่งเน้นเป้าหมายในการดำเนินงานสหกรณ์อย่างชัดเจนคือ เป็นสถาบันการเงินที่ส่งเสริมให้บุคคลที่เป็นสมาชิกรู้จักการ ประหยัด รู้จักการออม ทรัพย์และสามารถบริการเงินกู้ ให้แก่สมาชิกเพื่อนำไปใช้จ่ายเมื่อเกิดความจำเป็น โดยยึดหลักการช่วยเหลือตนเอง และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จึงเป็นการร่วมกันแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจ และสังคม ปัจจัยที่ 3 ด้านอัตราดอกเบี้ย และผลตอบแทน เป็นการกู้ยืมเงินแก่สมาชิกสหกรณ์จะนำเงินค่าหุ้นและเงินฝากของสมาชิมาหมุนเวียนให้สมาชิกที่มีความจำเป็นหรือเดือดร้อนกู้ยืมโดยคิดดอกเบี้ยต่ำกว่าเอกชน และปัจจัยที่ 4 ด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิกในสหกรณ์ออมทรัพย์ โดยมีส่วนร่วมในการบริหารงานของสหกรณ์ออมทรัพย์ และกำหนดนโยบายและการตัดสินใจของสหกรณ์ออมทรัพย์ ดังที่ ฮาเระ เจ๊ะโด ได้กล่าวว่า แนวโน้มการบริหารสหกรณ์ออมทรัพย์อับดุลฟานจำกัดในทศวรรษหน้า (2557-2566) มี 6 ด้าน ได้แก่ 1) วัตถุประสงค์ส่งเสริมให้สมาชิกตระหนักถึงระบบการเงินที่ปลอดดอกเบี้ยส่งเสริมเศรษฐกิจและพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิกและสังคม การประกอบอาชีพแบบกลุ่มและร่วมมือกับสหกรณ์ในอาเซียนโดยมุ่งเน้นคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม เน้นเทคโนโลยีที่ใช้ทุนไม่สูง รวมทั้งการดำเนินธุรกิจด้านสถานศึกษา 2) โครงสร้างและการจัดองค์การจัดโครงสร้างและองค์การในแนวราบเพื่อความเร็วในการทำงานนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมสมัยใหม่มาใช้ในการบริหารจัดการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและลดขั้นตอนการทำงานให้มีรองผู้จัดการฝ่ายต่าง ๆ ส่วนสาขาที่มีขนาดใหญ่ควรแยกเป็นสาขาใหม่ 3) การบริหารทรัพยากรมนุษย์ควรมีระบบการคัดเลือกบุคคลที่ชัดเจนพัฒนาพนักงานให้สอดคล้องกับทิศทางการดำเนินงานขององค์กรนำเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่มาใช้ในการปฏิบัติงาน พร้อมทั้งพัฒนาพนักงานให้มีประสิทธิภาพประเมินผลการปฏิบัติงานด้วยความเป็นธรรม และให้สวัสดิการแก่พนักงานอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อรักษาให้พนักงานอยู่ในองค์กรได้นานขึ้น 4) การให้บริการสมาชิกลดขั้นตอนการบริการให้สั้นลงให้เท่าทันกับ สถาบันการเงินทั่วไปพนักงานจะต้องให้บริการแก่สมาชิกอย่างเต็มศักยภาพและรวดเร็วมีจิตสาธารณะให้บริการทั้งเชิงรับและเชิงรุก และสามารถแข่งขันกับสถาบันการเงินอื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ 5) การจัดสวัสดิการสมาชิกให้สวัสดิการแก่สมาชิก

อย่างเป็นระบบในรูปแบบของการให้สวัสดิการตั้งแต่เกิดจนเสียชีวิตสวัสดิการประกันภัยในรูปแบบต่าง ๆ ที่สอดคล้อง อีกทั้งควรปรับปรุงระยะเวลาในการรับสวัสดิการให้สั้นลง และ 6) การสร้างความร่วมมือระหว่างสหกรณ์ร่วมมือทางเศรษฐกิจกับสหกรณ์ต่าง ๆ ทั้งในประเทศและในประชาคมอาเซียนมีการแลกเปลี่ยนความรู้เชิงวิชาการการพัฒนาคุณภาพบุคลากร ตลอดจนการผลักดันกฎหมายการลงทุนระหว่างประเทศเพื่อให้สหกรณ์สามารถทำธุรกรรมทางการเงินระหว่างประเทศและสร้างความสัมพันธ์อย่างดีกับสถาบันการเงินในต่างประเทศ (ฮาเร็ยะ เจ๊ะโด , 2557)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

หลักการบริหารจัดการสหกรณ์ออมทรัพย์โดยองค์การภาครัฐ มี 4 ประการ ได้แก่ 1) การวางแผน เป็นการวิเคราะห์ถึงทรัพยากรเพื่อนำไปสู่แผนการปฏิบัติงาน 2) การจัดองค์การ เป็นการจัดบุคลากรและทรัพยากรที่ใช้ในการทำงานเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายในการทำงาน 3) การนำ เป็นการหาวิธีในการทำงานร่วมกัน โดยมีการกระตุ้นให้เกิดความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร และ 4) การควบคุม เป็นขั้นตอนควบคุมการปฏิบัติงาน โดยมีการติดตามผลการดำเนินงานเพื่อปรับปรุงแก้ไขการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ โดยเครื่องมือที่นำมาประยุกต์ใช้คือ PDCA ประกอบด้วย การบริหารงาน การบริหารคน การบริหารเงิน การบริหารวิธีการ และการบริหารวัสดุอุปกรณ์ ให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จในด้านผลผลิต ปัจจัยในการสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชนโดยองค์การภาครัฐที่มีอิทธิพลการบริหารจัดการสหกรณ์ออมทรัพย์ในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันตก ได้แก่ 1) ด้านการบริหาร และการให้บริการของสหกรณ์ออมทรัพย์ โดยการบริการที่ดีต้องมีการกำหนดผู้รับผิดชอบ การวางแผนการควบคุมตามนโยบาย และความใส่ใจในการปฏิบัติงาน มีจิตใจในการให้บริการ รวมถึงการจัดฝึกอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพแก่เจ้าหน้าที่ 2) ด้านสวัสดิการและการแก้ปัญหาด้านการเงินของสมาชิก เป็นการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของสมาชิกและครอบครัว โดยมีความต้องการในการจัดสวัสดิการแบบให้สมาชิกเป็นผู้จ่ายเพื่อจัดสวัสดิการ ได้แก่ เงินกู้เพื่อเหตุฉุกเฉิน เงินกู้สามัญ และเงินกู้พิเศษ เพื่อช่วยเหลือครอบครัวสมาชิก 3) ด้านอัตราดอกเบี้ย และผลตอบแทน การจัดตั้งสหกรณ์ออมทรัพย์เป็นการฝึกนิสัยการประหยัดและการออมทรัพย์ โดยดอกเบี้ยเงินฝากโดยเฉลี่ยสูงกว่าอัตราดอกเบี้ยธนาคารพาณิชย์ และอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ต่ำกว่าธนาคารพาณิชย์ และ 4) ด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิกในสหกรณ์ออมทรัพย์ โดยให้สมาชิกสามารถกู้ยืมเงินโดยไม่ต้องมีหลักทรัพย์ค้ำประกัน และเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงาน รวมถึงทุกคนมีสิทธิในการออกเสียงในที่ประชุมผู้ถือหุ้นได้เท่าเทียมกัน ข้อเสนอแนะเพื่อนำการวิจัยไปใช้คือ สามารถนำเอาปัจจัยในการสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชนโดยองค์การภาครัฐที่มีการบริหารจัดการสหกรณ์ออมทรัพย์ในกลุ่ม

จังหวัดภาคตะวันตกไปใช้ในสหกรณ์ภาคอื่น ๆ เพื่อเป็นต้นแบบต่อไป และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไปคือ ควรจะศึกษาสหกรณ์ออมทรัพย์ในภาคอื่น ๆ ของประเทศไทยที่มีสภาพเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่ต่างกันด้วย

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการพัฒนาสหกรณ์แห่งชาติ. (2550). แผนพัฒนาการสหกรณ์ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2550-2554). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- คณะกรรมการสหกรณ์ออมทรัพย์ท่านที่ 1 (19 กันยายน 2564). การบริหารสหกรณ์ออมทรัพย์ในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันตก. (ธน บุญเกิด, สัมภาษณ์).
- เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานสหกรณ์ออมทรัพย์ท่านที่ 1 (25 สิงหาคม 2564). การบริหารสหกรณ์ออมทรัพย์ในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันตก. (ธน บุญเกิด, สัมภาษณ์).
- ชัชญา วงศ์สรณ์. (2561). รูปแบบการพัฒนาการบริหารจัดการสหกรณ์ออมทรัพย์ที่มีประสิทธิภาพตามหลักพุทธธรรม. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. 7(2), 312-322.
- ดวงพร หัสชะวนิชและบัญชา ชลาภิรมย์. (2554). โครงสร้างขบวนการสหกรณ์ไทย. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย. 31(2), 99-113.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย เล่ม 2. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาการพิมพ์.
- เบญญาทิพย์ ปลักปลา. (2565). สมาชิกสหกรณ์คือกุญแจสำคัญที่จะช่วยลดปัญหาการทุจริตในสหกรณ์. ประจวบคีรีขันธ์: สำนักงานสหกรณ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์.
- ปรเมศวร์ อินทรชุมนุม. (2564). สหกรณ์ในความหมายของกฎหมาย. ออนไลน์: จาก www.cai.ku.ac.th/article/008-2551.pdf. สืบค้นข้อมูลเมื่อวันที่ 19 มีนาคม 2564.
- ผู้จัดการสหกรณ์ออมทรัพย์ท่านที่ 1 (24 กันยายน 2564). การบริหารสหกรณ์ออมทรัพย์ในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันตก. (ธน บุญเกิด, สัมภาษณ์).
- มุกมณี มีโชคชูสกุล. (2554). หลักการจัดการ. กรุงเทพมหานคร: ทริปเปิ้ล เอ็ดดูเคชั่น.
- สำนักนายทะเบียนและกฎหมาย. (2564). ประเภทสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย. ออนไลน์: จาก <http://webhost.cpd.go.th/rlo/saving.html>. สืบค้นเมื่อวันที่ 24 มีนาคม 2564.
- ฮาเร๊ะ เจ๊ะโด. (2557). แนวโน้มการบริหารสหกรณ์ออมทรัพย์อับนุอัฟฟาน จำกัด ในศวรรษหน้า (2557-2566). วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.

Savings Bank of Thailand Limited. (2017). Rallies of Savings Bank of Thailand, Financial Stability Standard of the 60th Saving Cooperative. Nonthaburi.

การพัฒนาแนวทางการไกล่เกลี่ย
ด้วยคู่มือให้ความรู้ในคดีอาญาที่มีผู้เสียหาย*
MEDIATION APPROACHES DEVELOPMENT THROUGH
GUIDEBOOK IN CRIMINAL OFFENCES WITH VICTIMS

ณัฐกร ยกชูธนชัย

Natthakorn Yokchoothanachai

กรกฎ ทองชะไค

Korakod Tongkachok

คันสนีย์ จันทรอานูภาพ

Sansanee Chananaupap

ทวิศักดิ์ พุฒสุขชี

Thaweesak Putsukee

ธัชชนันท์ อิศรเดช

Thatchanan Issaradet

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ

Graduate School Thaksin University

Email: Nattypoodpood@yahoo.co.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประสิทธิภาพในการสร้างความรู้การส่งผลกระทบต่อความร่วมมือหรือความสำเร็จของคู่มือให้ความรู้ใช้ประกอบการไกล่เกลี่ยคดีอาญาที่มีผู้เสียหายเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยการศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างแล้วนำมาวิเคราะห์พัฒนาเป็นร่างคู่มือให้ความรู้ในคดีอาญาที่มีผู้เสียหาย ตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน มีแบบสอบถามเพื่อประเมินประสิทธิภาพเป็นเครื่องมือในการวิจัย ผลการศึกษาพบว่า คู่มือให้ความรู้ในคดีอาญาที่มีผู้เสียหายมีประสิทธิภาพในการสร้างองค์ความรู้ในประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ 1) ประสิทธิภาพในการสร้างองค์ความรู้เรื่องผลกระทบจากการต่อสู้คดีเปรียบเทียบกับประโยชน์ของการไกล่เกลี่ย กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่า มีประสิทธิภาพมากที่สุด 2) ประสิทธิภาพในการสร้างองค์ความรู้เรื่องบทวิเคราะห์ความขัดแย้ง กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่า มีประสิทธิภาพมากที่สุด 3) ประสิทธิภาพในการสร้างองค์ความรู้เรื่องแนวทางออกของความขัดแย้งเพื่อตอบสนองความต้องการที่แท้จริงในแต่ละข้อหาคดี กลุ่ม

* Received July 22, 2022; Revised August 1, 2022; Accepted August 19, 2022

ตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่า มีประสิทธิภาพมากที่สุด 4) ประสิทธิภาพในการส่งผลต่อความร่วมมือหรือความสำเร็จของการไกล่เกลี่ย กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่า มีประสิทธิภาพมากที่สุด 5) การสร้างประโยชน์ให้แก่ประชาชนของคู่มือฯ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่า มีประสิทธิภาพมากที่สุด ทั้งนี้ผลของการวิจัยที่นำไปสู่การสร้างคู่มือให้ความรู้ในคดีอาญาที่มีผู้เสียหายนี้จะช่วยพัฒนาแนวทางการไกล่เกลี่ยในศาลยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น ยกระดับความสำเร็จไม่ให้เกิดติดขัดกับเทคนิคหรือความสามารถเฉพาะตัวของผู้ไกล่เกลี่ยเพียงอย่างเดียว ช่วยให้ประชาชนเข้าถึงองค์ความรู้ได้อย่างเหมาะสม อันเป็นการพัฒนากระบวนการไกล่เกลี่ยที่มีลักษณะของความยั่งยืน

คำสำคัญ: การพัฒนาแนวทางการไกล่เกลี่ย, คู่มือให้ความรู้ในคดีอาญาที่มีผู้เสียหาย, ผู้เสียหาย

Abstract

This research article aims to study on efficiency in generating knowledge, effect on cooperation or success of the guidebook for mediation in criminal offences with victims. The research experimented by using mainly quantitative by studying related theories and collect data from samples. Then analyzed and developed to draft a guidebook for mediation in criminal offences with victims. Quality inspection by 5 experts. A questionnaire was used to assess the effectiveness as research tools. The study found that a Guidebook in Criminal Offences with Victims is effective in generating knowledge on the following issues: 1) Knowledge about the advantages and disadvantages of the litigation process compared to mediation obtained from the manual. Most of the sample group saw that most effective 2) Knowledge of conflict analysis as a source of litigation obtained from the manual. Most of the sample group saw that most effective 3) Knowledge of conflict solutions to meet the actual needs in each case obtained from the manual. Most of the sample group saw that most effective 4) Affecting cooperation or mediation success of the manual Most of the sample group saw that most effective 5) Benefits that people will receive from the manual Most of the sample group saw that most effective. The results of the research leading to the creation guidebook for mediation in criminal offences with victims will develop a more effective approach to mediation in the courts of justice. develop the succession without being tied solely to the technique or skill of the mediator

and provide people to equal access the quality of the mediation processes. This is Mediation Approaches in sustainable Development.

Keywords: Mediation Approaches Development, Guidebook In Criminal Offences with Victims, victims

บทนำ

ภาวะผู้นำ ความรู้ในหลักจิตวิทยาและความสามารถในการโน้มน้าวใจคู่ความซึ่งเป็นคุณสมบัติเฉพาะตัวของผู้ไกล่เกลี่ย รวมถึงองค์ความรู้ที่คู่ความได้รับจากผู้ไกล่เกลี่ย ล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ขับเคลื่อนให้กระบวนการไกล่เกลี่ยประสบความสำเร็จ ซึ่งการวิจัยครั้งก่อนผู้วิจัยศึกษาว่า องค์ความรู้ใดบ้างที่เมื่อคู่ความที่พิพาทได้รับจากผู้ไกล่เกลี่ยแล้ว มีผลต่อความคิดให้คู่ความเลือกเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยหรือเป็นปัจจัยที่ช่วยเพิ่มโอกาสแห่งความสำเร็จในการไกล่เกลี่ย กระทั่งพบว่าองค์ความรู้ที่คู่ความได้รับจากผู้ไกล่เกลี่ยและส่งผลกระทบต่อความร่วมมือหรือเป็นปัจจัยต่อความสำเร็จในการไกล่เกลี่ยนั้น แบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับที่ 1 องค์ความรู้เชิงเปรียบเทียบผลกระทบของกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักกับกระบวนการไกล่เกลี่ย มีอยู่ 6 ประการคือ 1) ผลกระทบต่อระยะเวลาและค่าใช้จ่าย 2) รูปแบบที่ใช้ในแต่ละกระบวนการ 3) ความสัมพันธ์ระหว่างกันทั้งขณะและภายหลังเสร็จสิ้นกระบวนการ 4) ความเสี่ยงในการกำหนดผลทางออกความขัดแย้งของแต่ละกระบวนการ 5) ระดับความพึงพอใจจากผลที่ได้จากแต่ละกระบวนการ 6) การตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของแต่ละกระบวนการ ระดับที่ 2 องค์ความรู้เรื่องบทวิเคราะห์ความขัดแย้งในคดี ว่าเหตุปัจจัยที่มาของความขัดแย้ง กระทั่งต้องมาดำเนินคดีในศาลนั้น มิได้เกิดจากการปะทะกันระหว่างความดีกับความเลวเสมอไป แต่เป็นผลมาจากสถานการณ์พื้นฐานของมนุษย์ที่เรียกว่า “กัณฑ์ทางความคิด” เป็นต้นว่า 1) มนุษย์มีสัญชาตญาณของความเห็นแก่ตัว 2) มนุษย์มีสัญชาตญาณในการปกป้องตนเองและพวกก่อนจะปกป้องผู้อื่น มนุษย์จะเชื่อมั่นเฉพาะแต่ความดีความซื่อสัตย์ของตนและพวก แต่กลับหาความแฉ่งในความดีความซื่อสัตย์ของฝ่ายตรงข้ามและมนุษย์จะมองแต่ความผิดของผู้อื่น 3) มนุษย์มักยึดถือตนเองเป็นศูนย์กลางของโลก ว่าทุกสิ่งที่ตนเองคิด ที่ตนเองทำ ที่ตนเองเห็น ที่ตนเองพูด เป็นเรื่องถูกต้อง เป็นมาตรฐานที่ทุกคนควรยึดถือตาม 4) มนุษย์มีขีดจำกัดเรื่องความสามารถในการสื่อสารและการรับสาร 5) มนุษย์สุดโต่งกับการเลือกตัดสินใจในข้อเท็จจริงที่เสพมา 6) มนุษย์มักใช้ความคิดและลงมือทำอย่างประมาทหะหลวม เพียงเพื่อให้มีการตอบสนองความต้องการของตนด้วยความรวดเร็วกระทั่งนำมาสู่ความขัดแย้ง หรือ “เริ่มต้นง่าย ๆ แต่จบยาก ๆ ” 7) มนุษย์อยากออกจากปัญหาและความขัดแย้ง แต่กลับผูกตัวเองไว้กับเหตุการณ์เลวร้ายในอดีต ระดับที่ 3 องค์ความรู้เรื่องแนวทางยุติความขัดแย้งที่จะตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของทุกฝ่ายได้อย่างยั่งยืน ซึ่งในการวิจัยครั้งก่อน ได้ศึกษาเฉพาะใน

คดีอาญา 4 ข้อหา คือ 1) ข้อหาความผิดอันเกิดจากการใช้เชื้อฯ 2) ข้อหาทำร้ายร่างกายและการใช้ความรุนแรง 3) ข้อหาหมิ่นประมาท และ 4) ข้อหาเกี่ยวกับการจลาจล สำหรับการวิจัยครั้งนี้ได้นำองค์ความรู้ 3 ระดับดังกล่าวที่ได้จากการวิจัยครั้งก่อนไปพัฒนาเป็นคู่มือให้ความรู้แก่ประชาชน ตามคู่มือในแอมเบรหัส (QR CODE) นี้

รูปที่ 1 QR CODE

จากนั้นผู้วิจัยทำการตรวจสอบคุณภาพของคู่มือฯ โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน แก้ไขปรับปรุงตามคำแนะนำ แล้วจึงนำคู่มือฯ ไปทดสอบประสิทธิภาพ ในการสร้างองค์ความรู้ การส่งผลต่อความคิด รวมถึงประโยชน์ที่ได้รับจากคู่มือให้ความรู้ เพื่อยืนยันผลว่า คู่มือฯ ที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพในการสร้างองค์ความรู้ในระดับใด ทั้งนี้ผลการวิจัยจะได้นำไปพัฒนาแนวทางการไกล่เกลี่ยคดีอาญาที่มีผู้เสียหายในศาลยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพสูงสุดบนพื้นฐานของความยั่งยืนต่อไป โดยในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการศึกษาวรรณกรรม แนวคิด ทฤษฎี ดังต่อไปนี้ (ชลธร มีวงศ์อุโฆษ, 2556) กล่าวว่าปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกระบวนการไกล่เกลี่ย มีดังต่อไปนี้ 1) ด้านคู่ความ การที่คู่กรณีมีความตระหนักรู้ว่าวิธีการใช้ความรุนแรง หรือทางต่อสู้กันทางกฎหมายย่อมมีต้นทุนสูงกว่า จะส่งผลต่อความสำเร็จของกระบวนการไกล่เกลี่ย ที่เกิดจากคู่กรณีเอง (บรรพต ต้นธีรวงศ์, 2553) 2) ด้านกระบวนการในการไกล่เกลี่ย ชลัท ประเทืองรัตน อธิบายว่าขั้นตอนวิธีการที่ใช้ในกระบวนการไกล่เกลี่ย จะมีความสำคัญที่อาจทำให้การไกล่เกลี่ยไม่ประสบผลสำเร็จได้ เช่น การจัดเตรียมข้อมูลที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ย (ชลัท ประเทืองรัตน, 2555) บางครั้ง คู่ความมักจะไม่เปิดเผยข้อมูลสำคัญทั้งหมดที่ใช้ในการไกล่เกลี่ย เพราะกลัวเสียเปรียบ จึงเป็นหน้าที่ของผู้ไกล่เกลี่ยที่จะต้องทำให้เกิดความไว้วางใจในความเป็นกลาง และอาจต้องใช้การประชุมแยกฝ่าย เพื่อให้คู่ความ รู้สึกสะดวกใจ ในการให้ข้อมูลที่อาจไม่ยากให้อีกฝ่ายได้รับรู้ ซึ่งจะส่งผลให้ผู้ไกล่เกลี่ย สามารถชี้แนะแนวทางที่เหมาะสมได้ รวมถึงการสื่อสารที่ใช้ในระหว่างการไกล่เกลี่ย การเจรจาในประเด็นหรือ เรื่องราวที่อาจเพิ่มความขัดแย้ง เช่น การขุดคุ้ยเรื่องอดีตที่ขัดแย้ง การหาคนผิด เป็นต้น 3) ด้านผู้ไกล่เกลี่ย วันชัย วัฒนศัพท์ กล่าวว่า การที่ผู้ทำหน้าที่คนกลางมีทักษะในการสื่อสารทั้งในส่วนทักษะการพูด การฟังการใช้ภาษากาย ภาษาเขียน รวมถึงทักษะในการค้นหาความต้องการที่แท้จริงของคู่กรณี และสร้างทางเลือกที่สมมูลช่วยเพิ่มโอกาสประสบความสำเร็จในการเจรจาไกล่เกลี่ยมากจะเพิ่มโอกาสความสำเร็จในการเจรจาไกล่เกลี่ยได้เป็นอย่างมาก (วันชัย วัฒนศัพท์, 2550) 4) ประเด็นอื่น ๆ นอกจากที่กล่าวมาแล้วที่อาจเกี่ยวข้องทำให้การไกล่เกลี่ยไม่

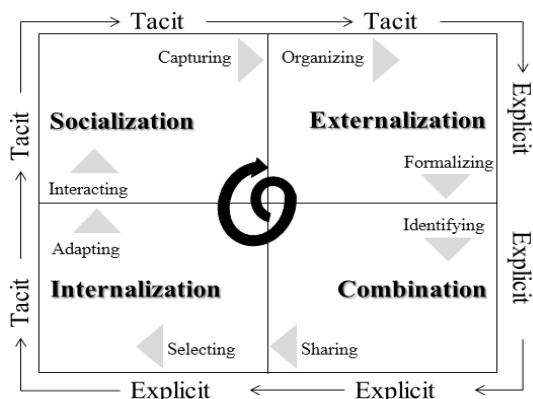

ประสบผลสำเร็จเช่น บุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้องกับคู่ความในการเจรจาไกล่เกลี่ย ไม่ว่าจะเป็น ญาติ ทนายความ เพื่อน ซึ่งมักจะเสนอแนะตามความรู้สึกที่ตนเองคิดว่าดี หรือเพื่อรักษาผลประโยชน์ ของตนเองซึ่งจะส่งผลให้คู่ความเกิดความไขว่ไขว หรือคล้อยตามไม่ได้ตัดสินใจด้วยตนเอง ความสามารถในการปฏิบัติตามข้อตกลง เพราะหลายครั้งที่คู่ความทั้งสองฝ่ายมีความประสงค์ที่จะไกล่เกลี่ย แต่ลูกหนี้ไม่มีความสามารถในการชำระหนี้ แม้จะเป็นจำนวนขั้นต่ำที่เจ้าหนี้ยอมผ่อนผันให้แล้วก็ตาม หรือบางครั้งลูกหนี้ไม่สามารถกำหนดเวลาได้ชัดเจนว่าจะสามารถชำระหนี้ได้เมื่อใด (มนสิการ ดิษเณร วัชวัลคุ, 2556)

การจัดการความรู้ด้วยแนวคิด SECI MODEL วงจรความรู้มีองค์ประกอบสำคัญ 3 องค์ประกอบ คือ 1) คน เป็นองค์ประกอบสำคัญที่สุด เพราะเป็นแหล่งที่ก่อให้เกิดความรู้ และเป็นผู้นำความรู้ไปใช้ หากไม่มีคน จะทำให้ความรู้ไม่สามารถเกิดการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ ถ่ายทอดได้ด้วยตัวของมันเอง 2) เทคโนโลยี เป็นเครื่องมือที่ทำให้คนสามารถค้นหา จัดเก็บ แลกเปลี่ยน และนำความรู้ไปใช้ได้อย่างสะดวก ง่ายตาย และรวดเร็วขึ้น 3) กระบวนการจัดการความรู้ เป็นการบริหารจัดการเพื่อนำความรู้จากแหล่งความรู้ไปให้ผู้รู้เพื่อทำให้เกิดการปรับปรุงและเกิดนวัตกรรมใหม่ ๆ (Nurdeefa Sama, 2562) ทฤษฎีวงจรความรู้ (Knowledge Spiral : SECI Model) ของ Nonaka, I. & Takeuchi, H. เป็นทฤษฎีหนึ่งของการบริหารจัดการความรู้ที่สามารถเข้าใจได้ง่าย เหมาะกับบริบทของคนไทยที่นิยมการถ่ายทอดความรู้จากคนสู่คน และสามารถอธิบายจากมุมมองของความรู้ Explicit Knowledge และ Tacit Knowledge สลับไปมาได้ จนเกิดองค์ความรู้ใหม่ ๆ ไม่หยุดนิ่ง เป็นวงจรหมุนเวียนตลอดเวลา เป็นการสร้างองค์ความรู้ด้วยการขยายผลจากชนิดความรู้คือ ความรู้ที่อยู่ในสมองของคน (Tacit Knowledge) กับความรู้ที่ได้จากสื่อภายนอก (Explicit Knowledge) โมเดลดังกล่าวมีชื่อว่า “SECI- Knowledge Conversion Process” ซึ่งมีกระบวนการดังนี้ (จิรประภา อัครบวรและคณะ, 2548) โดยความรู้ที่พบว่ามีอยู่ 2 ชนิด ได้แก่ Tacit Knowledge คือ 1) ความรู้ที่ได้มาจากการประสบการณ์และไม่สามารถบรรยายเป็นถ้อยคำ ถ้อยความ หรือสูตรได้ และขึ้นอยู่กับความเชื่อ รวมทั้งทักษะเชิงวิชาการของบุคคลที่จะ กลั่นกรองความรู้ ความรู้ชนิดนี้สามารถพัฒนาและแบ่งปันกันได้ และเป็นความรู้ที่จะทำให้เกิดความได้เปรียบในการแข่งขัน เป็นความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคล ไม่มองเห็นเกิดจากทักษะ ประสบการณ์และพรสวรรค์ที่อยู่ในตัวบุคคล 2) Explicit Knowledge คือ ความรู้ที่เป็นเหตุและผลที่สามารถจะบรรยาย/ถอดความ ออกมาได้ในรูปแบบของทฤษฎี การแก้ไขปัญหา คู่มือ และฐานข้อมูล (ทุกคนสามารถเข้าถึง/ซื้อได้) เป็นความรู้เชิงทฤษฎี เนื้อหาวิชาการ และข้อมูลต่าง ๆ ที่ถูกถ่ายทอดออกมาเป็นลายลักษณ์อักษร อยู่ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น หนังสือ เอกสาร กฎระเบียบ คู่มือปฏิบัติงาน วิดีโอ เทปบันทึกเสียง ไฟล์ในคอมพิวเตอร์ เป็นต้น (ประภาดา โชติมณี, 2554) อธิบายว่า วงจรความรู้ตาม SECI Model ที่นำเสนอโดย Nonaka, I. & Takeuchi, H. กล่าวถึง การเปลี่ยนแปลง

ความรู้ (Knowledge Conversion) ระหว่าง Tacit knowledge และ Explicit knowledge ทำให้เกิดความรู้ใหม่ขึ้น หมุนเป็นเกลียวไปเรื่อย ๆ อย่างไม่มีที่สิ้นสุด เพราะการเรียนรู้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา การสร้างความรู้จะเกิดขึ้นได้ 4 รูปแบบ คือ Socialization, Externalization, Combination และ Internalization กล่าวคือ Socialization : การแบ่งปันและการสร้าง Tacit Knowledge จากการติดต่อสื่อสารระหว่างกันโดยการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ตรง เช่น การพูดคุย นาย ก ได้เรียนรู้เทคนิคการเป็นวิทยากรจาก นาย ข ที่ประสบผลสำเร็จในการสอนจากการพูดคุยกัน นาย ก จะได้รับความรู้จากนาย ข มาเป็นความรู้ของตนเองเพื่อนำมาใช้พัฒนาเทคนิคในการสอนของตนเอง Externalization: คือ การสร้างและแบ่งปันความรู้จากสิ่งที่มี (Tacit Knowledge) และเผยแพร่ออกมาเป็นลายลักษณ์อักษร (Explicit Knowledge) กล่าวคือ นาย ก หลังจากได้เรียนรู้เทคนิคต่างๆ แล้วนำมาเขียนเป็นหนังสือเผยแพร่ให้กับผู้สนใจทั่วไป Combination : เป็นการรวบรวมความรู้ประเภท Explicit knowledge ที่เรียนรู้มาสร้างเป็นความรู้ประเภท Explicit ใหม่ ๆ เช่น กรณีที่นาย ก ศึกษาเพิ่มเติมถึงเทคนิคการสอนจากหลาย ๆ แห่ง แล้วสรุปและเผยแพร่เป็นเทคนิคการสอนรูปแบบใหม่ (Nonaka, I. & Takeuchi, H., 1995) ซึ่งเกิดจากการรวบรวมความรู้จากแหล่งต่าง ๆ และความรู้ของตนเอง Internationalization : เป็นการแปลง Explicit knowledge มาเป็น Tacit knowledge เป็นการนำความรู้ที่เรียนรู้มาไปปฏิบัติ กล่าวคือ คนอื่น ๆ ศึกษาเทคนิคการสอนหรือการเป็นวิทยากรจากตำรา หรือหนังสือที่มีอยู่ อาจรวมถึงหนังสือที่นาย ก เขียน แล้วนำไปปรับใช้ในการทำงานของตนเอง จนทำให้เกิดทักษะและความชำนาญจนกลายเป็น tacit knowledge ของตนเองในที่สุด และเมื่อเกิดความรู้แล้วก็เกิดการแลกเปลี่ยนกับคนอื่น ๆ ต่อไปก็จะเกิดกระบวนการที่เรียกว่า Socialization ขึ้นเอง เป็นกระบวนการที่หมุนเวียนไปเรื่อย ๆ ปรากฏตามภาพดังนี้

The SECI Model (Nonaka and Takeuchi)

รูปที่ 2 ที่มา:การจัดการความรู้ SECI MODEL ที่มา <http://ks.rmuts.ac.th/th/whatiskm>

ตามภาพดังกล่าว (Nonaka, I. & Takeuchi, H., 1995) อธิบายว่ากระบวนการจัดการทางความรู้มี 4 ขั้นตอนคือ 1) Socialization เป็นการถ่ายโอนความรู้โดยตรงระหว่างกลุ่มคนหรือบุคคล โดยไม่ผ่านการเขียน เรียกว่า “ การเสวนาธรรม ” กลุ่มคนที่มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์จากคนหนึ่งไปอีกคนหนึ่ง กลุ่มคนที่มาเสวนาแลกเปลี่ยนความรู้กันนี้มักจะมีพื้นฐานความรู้ที่สอดคล้องกัน หรือเคยมีประวัติอดีตที่คล้ายคลึงกัน จะมีคลื่นความถี่ที่ใกล้เคียงกันสามารถสื่อสารและทำความเข้าใจกันได้โดยง่าย อาจอยู่ในรูปการพูดคุยระหว่างกันอย่างไม่เป็นทางการ รูปแบบการประชุมพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์ วิธีแก้ปัญหาในงาน การสอนงานระหว่างหัวหน้าและลูกน้องหรือประยุกต์โดยการสร้างระบบกระดานสนทนาเพื่อเป็นที่แลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างผู้เชี่ยวชาญกับบุคคลทั่วไป 2) Externalization เป็นการถ่ายโอนความรู้จากผู้เชี่ยวชาญที่มีความสามารถในการสอนผ่านสื่อต่าง ๆ จากประสบการณ์ในสมองของเขาออกมาสู่ภายนอกแก่ผู้อื่นแล้วดึงความรู้ จาก Tacit Knowledge ออกมาเป็น Explicit Knowledge คือดึงความรู้จากภายในตัวคนถ่ายทอดออกมาเป็นลายลักษณ์อักษร เช่น ตำรา คู่มือ ปฏิบัติงาน เช่นการรวบรวมเอกสารต่างๆที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการสร้างระบบจัดเก็บงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการรักษาสุขภาพ และการจัดทำระบบฐานข้อมูลที่ผู้เชี่ยวชาญสามารถเข้ามาทำการเพิ่มหรือแก้ไขข้อมูลได้ 3) Combination เป็นการรวบรวมความรู้ที่ได้จาก Explicit Knowledge ออกมาเป็น Explicit Knowledge การเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ให้ทันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลง และมีการศึกษาเรียนรู้จากความรู้ภายนอก ซึ่งแนวคิดจะมีความหลากหลายมาก ต้องสร้างความเข้าใจและเชื่อมโยงความรู้อันหลากหลายให้ได้ และถ่ายทอดความรู้ใหม่ๆให้กับองค์กรของตน 4) Internalization เป็นการนำความรู้จาก Explicit Knowledge กลับเข้าไปเป็นความรู้ Tacit Knowledge คือการนำความรู้ที่เรียนรู้มาไปปฏิบัติจริง เช่น หัวหน้างานเขียนคู่มือการ ปฏิบัติงาน (เป็น Explicit) เมื่อลูกน้องอ่านแล้วสามารถทำงานได้ จะเกิดเป็นความรู้ประสบการณ์อยู่ในตัวลูกน้อง จึงเป็นการนำความรู้ใหม่มาลงมือปฏิบัติจริง ผู้ปฏิบัติจะเกิดการเรียนรู้ให้เกิดเป็นความรู้ประสบการณ์และปัญญา เป็นประสบการณ์อยู่ในสมองในเชิง Tacit Knowledge ต่อไป เป็นส่วนที่ใช้ในการวัดสถิติการเข้าใช้งานของผู้ใช้งานโดยทั่วไป เช่น การวัดจำนวนครั้งในการดาวน์โหลดงานวิจัย, การวัดสถิติการเข้าชมเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องและการเก็บสถิติชื่อโรคที่ผู้ใช้เข้ามาทำการค้นหา เป็นต้น กระบวนการ เพื่อสร้างประสิทธิภาพจึงอยู่ที่การผนวกความรู้ (combination) กับ การผนึกความรู้ (internalization) นำไปสร้างเป็นผลิตภัณฑ์หรือบริการ หรือวิธีการใหม่ ๆ หรือพัฒนาของเดิม ทั้งนี้ เนื่องจากกระบวนการ Socialization และกระบวนการ Externalization เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องความสามารถในการสร้างสรรค์ (creativity) ขณะที่กระบวนการ Combination และ Internalization เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับความมีประสิทธิภาพ (efficiency) แต่ความสามารถในการสร้างสรรค์และความมีประสิทธิภาพเป็นสิ่งที่ตรงข้ามกัน ดังนั้นเราจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการสังเคราะห์ความรู้ทั้งสองแบบ โดยอาศัย

กลุ่มคนที่เรียกว่า “ผู้ให้ความรู้” (worker) ซึ่งมี 4 ประเภทด้วยกันคือ 1) ตัวแทน (agent) หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการ socialization 2) ผู้สัญจร (nomad) หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการ externalization 3) นักวิเคราะห์ (analysts) หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการ combination และ 4) ผู้ดูแล (keeper) หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการ internalization (Samniang prayutte, 2555) จึงพอสรุปได้ว่า องค์ความรู้หรือชุดข้อมูลใด ๆ ที่มีประโยชน์ต่อการศึกษาและการจัดการความรู้ อันเกิดจากการสังสมประสบการณ์ของบุคคลนั้น หากสามารถนำมาถ่ายทอดและรวบรวมประมวลเข้าเป็นคู่มือชุดความรู้แล้ว ย่อมก่อให้เกิดการพัฒนาและรักษาองค์ความรู้ดังกล่าวให้มีอยู่ต่อไปในลักษณะยั่งยืน ช่วยให้การเข้าถึงองค์ความรู้ดังกล่าวเป็นไปได้โดยง่าย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อนำองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งก่อน ไปพัฒนาเป็นคู่มือให้ความรู้แก่คู่ความใช้ประกอบการไกล่เกลี่ยคดีอาญาที่มีผู้เสียหาย ทำการตรวจสอบคุณภาพและประสิทธิภาพในการสร้างความรู้ส่งผลต่อความร่วมมือหรือความสำเร็จในกระบวนการไกล่เกลี่ยในคดีอาญาที่มีผู้เสียหาย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัย ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative) ด้วยการนำองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งก่อนไปพัฒนาเป็นร่างคู่มือให้ความรู้แก่คู่ความใช้ประกอบการไกล่เกลี่ยคดีอาญาที่มีผู้เสียหายแล้ว เบื้องต้นผู้วิจัยทำการตรวจสอบคุณภาพคู่มือโดยผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วนำคู่มือมาแก้ไขปรับปรุงตามคำแนะนำ จากนั้นทำการประเมินประสิทธิภาพของคู่มือฯ โดยกลุ่มตัวอย่าง เพื่อยืนยันผลว่าองค์ความรู้ในคู่มือฯ นี้ มีประสิทธิภาพส่งผลต่อความร่วมมือหรือความสำเร็จในกระบวนการไกล่เกลี่ยในคดีอาญาที่มีผู้เสียหาย

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ในการตรวจสอบคุณภาพของคู่มือฯ ใช้กลุ่มตัวอย่างผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน ได้แก่ อธิบดีผู้พิพากษาภาค 9 อธิบดีผู้พิพากษาศาลแรงงานภาค 9 อธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบภาค 9 ประธานสภาพนายความจังหวัดสงขลา และประธานที่ปรึกษากฎหมายประจำศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสงขลา สำหรับการประเมินประสิทธิภาพการสร้างองค์ความรู้ของคู่มือฯ ใช้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นบุคลากรที่มีส่วนในกระบวนการไกล่เกลี่ย คือ ผู้พิพากษาซึ่งทำหรือเคยทำหน้าที่ผู้ไกล่เกลี่ย จำนวน 25 ท่าน ทนายความซึ่งเคยร่วมเข้ากระบวนการไกล่เกลี่ย จำนวน 25 ท่าน คู่ความในคดี ซึ่งเคยเข้าร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ย จำนวน 25 ท่าน และประชาชนทั่วไป จำนวน 25 ท่าน รวมจำนวน 100 ท่าน และทดสอบประสิทธิภาพโดยกลุ่มตัวอย่างในสิ่งแวดล้อมอื่น คือผู้ประνομในศาลเยาวชน

และครอบครัวจังหวัดสงขลา ศาลจังหวัดสงขลา ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดยะลา ศาลแขวงตรัง ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดกระบี่ และศาลจังหวัดเบตง จำนวน 25 ท่าน ใช้กลุ่มตัวอย่างรวมทั้งสิ้น จำนวน 125 ท่าน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบไปด้วย 3 ส่วนคือ 1) คู่มือให้ความรู้ให้ความรู้ในคดีอาญาที่มีผู้เสียหายใช้ประกอบการไต่ถาม 2) แบบประเมินคุณภาพโดยผู้ทรงคุณวุฒิ และ 3) แบบสอบถามเรื่องการประเมินประสิทธิภาพคู่มือให้ความรู้ที่มีผลต่อความร่วมมือหรือความสำเร็จในการไต่ถาม

4. วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการโดยประมวลข้อมูลการประเมินคุณภาพโดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน แล้วทำการปรับปรุงคู่มือฯตามคำแนะนำจัดให้กลุ่มตัวอย่างเข้าถึงองค์ความรู้ในคู่มือให้ความรู้ จากนั้นจึงให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามเพื่อประเมินประสิทธิภาพและประโยชน์ที่ได้จากคู่มือฯ แล้วนำผลมาวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลที่ได้จากการใช้แบบสอบถาม ใช้วิธีวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) ได้แก่ ค่าความถี่และค่าร้อยละ

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า การนำองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งก่อน ไปพัฒนาเป็นคู่มือให้ความรู้แก่คู่ความใช้ประกอบการไต่ถามคดีอาญาที่มีผู้เสียหาย ทำการตรวจสอบคุณภาพและประสิทธิภาพเพื่อยืนยันผลว่า คู่มือให้ความรู้ฯนี้มีประสิทธิภาพส่งผลต่อความร่วมมือหรือความสำเร็จในกระบวนการไต่ถามในคดีอาญาที่มีผู้เสียหาย สามารถแสดงผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. ในการตรวจสอบคุณภาพของคู่มือฯ โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน ปรากฏผลดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงผลการตรวจสอบคุณภาพของคู่มือฯโดยผู้ทรงคุณวุฒิ

องค์ประกอบ	คะแนน	ผลการให้ประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิ				
		ท่านที่ 1	ท่านที่ 2	ท่านที่ 3	ท่านที่ 4	ท่านที่ 5
รูปแบบ	15	11	10	11	10	12
เนื้อหา	25	23	22	25	23	25
วัตถุประสงค์	20	20	18	20	20	20
องค์ความรู้เฉพาะคดี	20	20	19	20	20	20
ประสิทธิภาพ	20	18	18	20	19	20
รวมทั้งสิ้น	100	92	87	96	92	97
ผลการประเมิน		ดีเยี่ยม	ดีเยี่ยม	ดีเยี่ยม	ดีเยี่ยม	ดีเยี่ยม

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 5 ท่าน ประเมินว่าคู่มือให้ความรู้ฯนี้มีคุณภาพในระดับดีเยี่ยม

2. ประเมินประสิทธิภาพของคู่มือการสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับข้อดีข้อเสียของกระบวนการต่อสู้คดี เปรียบเทียบกับการใกล้เคียงขององค์ความรู้คู่มือฯ ในแต่ละประเด็น

เมื่อทำการปรับปรุงแก้ไขคู่มือฯ ตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว จึงนำไปทดสอบประสิทธิภาพกับกลุ่มตัวอย่าง โดยผลการประเมินประสิทธิภาพของคู่มือให้ความรู้ในคดีอาญาที่มีผู้เสียหายในการสร้างองค์ความรู้ ปรากฏผลดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงผลของประเมินประสิทธิภาพของคู่มือการสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับข้อดีข้อเสียของกระบวนการต่อสู้คดี เปรียบเทียบกับการใกล้เคียงขององค์ความรู้คู่มือฯ ในแต่ละประเด็น

ประเด็นองค์ความรู้ที่ได้จากคู่มือฯ	ผลการประเมินประสิทธิภาพ									
	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. ความรู้เรื่องค่าใช้จ่ายที่ต้องเสียไปกับการดำเนินคดีซึ่งอาจไม่คุ้มค่ากับผลที่ได้รับ	70	70	26	26	4	4	0	0	0	0
2. ความรู้เรื่องระยะเวลาที่ต้องเสียไปกับการดำเนินคดีซึ่งอาจไม่คุ้มค่ากับผลที่ได้รับ	77	77	22	22	1	1	0	0	0	0
3. ความรู้เรื่องขั้นตอนที่ใช้ในการต่อสู้คดีที่มีความยุ่งยากกว่าการใกล้เคียง	67	67	33	33	0	0	0	0	0	0
4. ความรู้เรื่องความสัมพันธ์ของคู่กรณีระหว่างดำเนินคดีที่จะเกิดความรู้สึกเป็นศัตรูกัน ส่วนการใกล้เคียงจะลดบรรยากาศของการเป็นศัตรูได้ดีกว่า	65	65	34	34	1	1	0	0	0	0
5. ความรู้เรื่องความสัมพันธ์ของคู่กรณีภายหลังจบคดีที่อาจบานปลายฟ้องคดีกันเพิ่มขึ้น ส่วนการใกล้เคียงช่วยลดตอนความขัดแย้งทั้งปัจจุบันและในอนาคตได้	64	64	36	36	0	0	0	0	0	0
6. ความรู้เรื่องความเสี่ยงในผลทางคดีเพราะให้ศาลซึ่งเป็นบุคคลที่สามเป็นผู้กำหนดคำตอบของคดีต่างจากการใกล้เคียงที่สามารถเลือกคำตอบได้เอง	65	65	34	34	1	1	0	0	0	0
7. ความรู้เรื่องการใกล้เคียงสร้างความพึงพอใจในทางออกของคดี ที่เกิดผลจริงในทางปฏิบัติ มิใช่ได้คำตอบจากเอกสารคำพิพากษาเพียงอย่างเดียว	67	67	32	32	1	1	0	0	0	0
8. ความรู้เรื่องผลของการต่อสู้คดี ที่ไม่อาจตอบสนองความต้องการที่แท้จริงได้เหมือนกับการใกล้เคียง	72	72	28	28	0	0	0	0	0	0

จากตารางที่ 2 พบว่า กลุ่มตัวอย่างประเมินประสิทธิภาพของคู่มือฯ ในการสร้างองค์ความรู้ในแต่ละประเด็นดังต่อไปนี้ 1) องค์ความรู้เกี่ยวกับค่าใช้จ่ายที่ต้องเสียไปกับการดำเนินคดี ซึ่งอาจไม่คุ้มค่างกับผลที่ได้รับกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 70 เห็นว่าเป็นองค์ความรู้ที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด รองลงมาคือ มีประสิทธิภาพมาก คิดเป็นร้อยละ 26 และมีประสิทธิภาพปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 4 2) องค์ความรู้เกี่ยวกับระยะเวลาที่ต้องเสียไปกับการดำเนินคดี ซึ่งอาจไม่คุ้มค่างกับผลที่ได้รับกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 77 เห็นว่าเป็นองค์ความรู้ที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด รองลงมาคือ มีประสิทธิภาพมาก คิดเป็นร้อยละ 22 และมีประสิทธิภาพปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 1 3) องค์ความรู้เกี่ยวกับขั้นตอนที่ใช้ในการต่อสู้คดีที่มีความยุ่งยากกว่าการไกล่เกลี่ยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 67 เห็นว่าเป็นองค์ความรู้ที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด รองลงมา คือ มีประสิทธิภาพมาก คิดเป็นร้อยละ 33 4) องค์ความรู้เรื่องความสัมพันธ์ของคู่กรณีระหว่างดำเนินคดี ที่จะเกิดความรู้สึกเป็นศัตรูกัน ส่วนการไกล่เกลี่ยจะลดบรรยากาศของการเป็นศัตรูได้ดีกว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 65 เห็นว่าเป็นองค์ความรู้ที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด รองลงมาคือ มีประสิทธิภาพมาก คิดเป็นร้อยละ 34 และมีประสิทธิภาพปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 1 5) องค์ความรู้เรื่องความสัมพันธ์ของคู่กรณีภายหลังจบคดี ที่อาจบานปลายฟ้องคดีกันเพิ่มขึ้น ส่วนการไกล่เกลี่ยช่วยตัดตอนความขัดแย้งทั้งปัจจุบันและในอนาคตได้ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 64 เห็นว่าเป็นองค์ความรู้ที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด รองลงมาคือ มีประสิทธิภาพมาก คิดเป็นร้อยละ 36 6) องค์ความรู้เรื่องความเสี่ยงในผลทางคดี เพราะให้ศาลซึ่งเป็นบุคคลที่สามเป็นผู้กำหนดคำตอบของคดีต่างจากการไกล่เกลี่ยที่สามารถเลือกคำตอบได้เอง กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 65 เห็นว่าเป็นองค์ความรู้ที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดรองลงมาคือ มีประสิทธิภาพมาก คิดเป็นร้อยละ 34 และมีประสิทธิภาพปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 1 7) องค์ความรู้เรื่องการไกล่เกลี่ยสร้างความพึงพอใจในทางออกของคดี ที่เกิดผลจริงในทางปฏิบัติ มิใช่ได้คำตอบจากเอกสารคำพิพากษาเพียงอย่างเดียว กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 67 เห็นว่าเป็นองค์ความรู้ที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด รองลงมาคือ มีประสิทธิภาพมาก คิดเป็นร้อยละ 32 และมีประสิทธิภาพปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 1 8) องค์ความรู้เรื่องผลของการต่อสู้คดี ที่ไม่อาจตอบสนองความต้องการที่แท้จริงได้เหมือนกับการไกล่เกลี่ย กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 72 เห็นว่าเป็นองค์ความรู้ที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด รองลงมาคือ มีประสิทธิภาพมาก คิดเป็นร้อยละ 28

3. ประสิทธิภาพของคู่มือในเรื่องบทวิเคราะห์ความขัดแย้งของคู่มือ ปรากฏผล ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงผลของประสิทธิภาพของคู่มือในเรื่องบทวิเคราะห์ความขัดแย้งของคู่มือ

ประเด็นองค์ความรู้ที่ได้จากคู่มือ	ผลการประเมินประสิทธิภาพ									
	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
บทวิเคราะห์ความขัดแย้งซึ่งทั้งหมดเป็นไปตามธรรมชาติพื้นฐานของมนุษย์	63	63	36	36	1	1	0	0	0	0

จากตารางที่ 3 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 63 เห็นว่าองค์ความรู้เกี่ยวกับบทวิเคราะห์ความขัดแย้ง ซึ่งทั้งหมดเป็นไปตามธรรมชาติพื้นฐานของมนุษย์ เป็นองค์ความรู้ที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด รองลงมาคือ มีประสิทธิภาพมาก คิดเป็นร้อยละ 36 และมีประสิทธิภาพปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 1

4. ประสิทธิภาพขององค์ความรู้ เกี่ยวกับทางออกของความขัดแย้งเพื่อตอบสนองความต้องการที่แท้จริงในแต่ละข้อหาคดี ปรากฏผลดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 แสดงผลของประสิทธิภาพขององค์ความรู้ เกี่ยวกับทางออกของความขัดแย้งเพื่อตอบสนองความต้องการที่แท้จริงในแต่ละข้อหาคดี

ประเด็นองค์ความรู้ในแต่ละข้อหาที่ได้จากคู่มือฯ	ผลการประเมินประสิทธิภาพ									
	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
องค์ความรู้เฉพาะคดี ในข้อหาความผิดอันเกิดจากการใช้เชื้อฯ	61	61	39	39	0	0	0	0	0	0
องค์ความรู้เฉพาะคดี ในข้อหาทำร้ายร่างกายและการใช้ความรุนแรง	60	60	40	40	0	0	0	0	0	0
องค์ความรู้เฉพาะคดี ในข้อหาหมิ่นประมาท	73	73	26	26	1	1	0	0	0	0
องค์ความรู้เฉพาะคดี ในข้อหาเกี่ยวกับการจราจร (รถชน)	65	65	34	34	1	1	0	0	0	0

จากตารางที่ 4 พบว่า 1) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 61 เห็นว่าองค์ความรู้เฉพาะคดี ในข้อหาความผิดอันเกิดจากการใช้เชื้อฯ เป็นองค์ความรู้ที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด รองลงมาคือ มีประสิทธิภาพมาก คิดเป็นร้อยละ 39 2) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 60 เห็นว่าองค์ความรู้เฉพาะในข้อหาทำร้ายร่างกายและการใช้ความรุนแรง เป็นองค์ความรู้ที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด รองลงมาคือ มีประสิทธิภาพมาก คิดเป็นร้อยละ 40 3) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 73 เห็นว่าองค์ความรู้เฉพาะคดี ในข้อหาหมิ่นประมาท เป็นองค์ความรู้ที่

มีประสิทธิภาพมากที่สุด รองลงมาคือ มีประสิทธิภาพมาก คิดเป็นร้อยละ 26 และประสิทธิภาพปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 14 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 65 เห็นว่าองค์ความรู้เฉพาะคดี ในข้อหาเกี่ยวกับการจราจร (รถชน) เป็นองค์ความรู้ที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด รองลงมาคือ มีประสิทธิภาพมาก คิดเป็นร้อยละ 34 และประสิทธิภาพปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 1

5. ประสิทธิภาพการส่งผลกระทบต่อความร่วมมือหรือความสำเร็จของการไกล่เกลี่ยของคู่มือให้ความรู้ ปรากฏผลดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 แสดงผลของประสิทธิภาพการส่งผลกระทบต่อความร่วมมือหรือความสำเร็จของการไกล่เกลี่ยของคู่มือฯ

ผลต่อความร่วมมือหรือ ความสำเร็จของการไกล่เกลี่ยของ คู่มือฯ	ผลการประเมินประสิทธิภาพ									
	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ผลต่อความร่วมมือในการไกล่เกลี่ย	54	54	44	44	2	2	0	0	0	0
ผลต่อความสำเร็จในการไกล่เกลี่ย	50	50	47	47	3	3	0	0	0	0

จากตารางที่ 5 พบว่า 1) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 54 เห็นว่าองค์ความรู้ที่ได้จากคู่มือฯ ที่ส่งผลกระทบต่อความร่วมมือในการไกล่เกลี่ย มีประสิทธิภาพมากที่สุด รองลงมาคือ มีประสิทธิภาพมาก คิดเป็นร้อยละ 44 และประสิทธิภาพปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 1 ซึ่งแสดงว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่า องค์ความรู้ที่ได้จากคู่มือฯ ส่งผลกระทบต่อความร่วมมือในการไกล่เกลี่ย มีประสิทธิภาพมากที่สุด 2) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 50 เห็นว่าองค์ความรู้ที่ได้จากคู่มือฯ ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จในการไกล่เกลี่ย ในระดับมีประสิทธิภาพมากที่สุด รองลงมาคือ มีประสิทธิภาพมาก คิดเป็นร้อยละ 47 และประสิทธิภาพปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 3 ซึ่งแสดงว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่า องค์ความรู้ที่ได้จากคู่มือฯ ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จในการไกล่เกลี่ย มีประสิทธิภาพมากที่สุด

6. ประสิทธิภาพในการสร้างประโยชน์ให้แก่ประชาชนของคู่มือฯ ปรากฏผลดังตารางที่ 6 ตารางที่ 6 แสดงผลของประสิทธิภาพในการสร้างประโยชน์ให้แก่ประชาชนของคู่มือฯ

ผลต่อความร่วมมือหรือความสำเร็จ ของการไกล่เกลี่ยของคู่มือฯ	ผลการประเมินประสิทธิภาพ									
	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ประโยชน์ที่ประชาชนได้รับจากคู่มือฯ	65	65	34	34	1	1	0	0	0	0

จากตารางที่ 6 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 65 เห็นว่าประโยชน์ที่ประชาชนได้รับจากคู่มือฯ มีมากที่สุด รองลงมาคือ มีประโยชน์มาก คิดเป็นร้อยละ 34 และมีประโยชน์ปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 1 ซึ่งแสดงว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่า ประโยชน์ที่ประชาชนได้รับจากคู่มือฯ มีมากที่สุด

อภิปรายผล

การวิจัยครั้งก่อนที่พบว่า องค์ความรู้ที่มีผลต่อความร่วมมือหรือความสำเร็จในกระบวนการไกล่เกลี่ยในคดีอาญาที่มีผู้เสียหายนั้นมี 3 ระดับคือ 1) องค์ความรู้เชิงเปรียบเทียบผลกระทบจากกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักกับประโยชน์ที่ได้จากกระบวนการไกล่เกลี่ย 2) องค์ความรู้เรื่องบทวิเคราะห์ความขัดแย้ง และ 3) องค์ความรู้เรื่องแนวทางยุติความขัดแย้งที่จะตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของทุกฝ่ายได้อย่างยั่งยืนนั้น ผู้วิจัยนำข้อมูลตั้งต้นดังกล่าวไปพัฒนาเป็นร่างคู่มือให้ความรู้แก่คู่ความใช้ประกอบการไกล่เกลี่ยคดีอาญาที่มีผู้เสียหาย แล้วทำการตรวจสอบคุณภาพและประสิทธิภาพเพื่อยืนยันผล จากการศึกษาสรุปผลได้ว่า คู่มือให้ความรู้ในคดีอาญาที่มีผู้เสียหายมีประสิทธิภาพในการสร้างองค์ความรู้เป็นประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. องค์ความรู้เกี่ยวกับข้อดีข้อเสียของกระบวนการต่อสู้คดี เปรียบเทียบกับการไกล่เกลี่ย ที่ได้จากคู่มือฯ นั้น กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่า มีประสิทธิภาพมากที่สุด
2. องค์ความรู้เกี่ยวกับบทวิเคราะห์ความขัดแย้งอันเป็นที่มาของการดำเนินคดีที่ได้จากคู่มือฯ นั้น กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่า มีประสิทธิภาพมากที่สุด
3. องค์ความรู้เกี่ยวกับแนวทางออกของความขัดแย้งเพื่อตอบสนองความต้องการที่แท้จริงในแต่ละข้อหาคดีที่ได้จากคู่มือฯ นั้น กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่า มีประสิทธิภาพมากที่สุด
4. การส่งผลต่อความร่วมมือหรือความสำเร็จของการไกล่เกลี่ยของคู่มือฯ นั้น กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่า มีประสิทธิภาพมากที่สุด
5. การสร้างประโยชน์ให้แก่ประชาชนของคู่มือฯ นี้ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่า มีประสิทธิภาพมากที่สุด

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยนี้สามารถสรุปได้ว่า การพัฒนาแนวทางการไกล่เกลี่ยให้มีประสิทธิภาพและศักยภาพสูงสุดนั้น ต้องดำเนินการควบคู่กันไปทั้งการพัฒนาศักยภาพในตัวบุคคลและการสร้างองค์ความรู้ที่ถูกต้องครบถ้วนให้แก่ประชาชน ทั้งนี้บนพื้นฐานที่ประชาชนมีสิทธิเข้าถึงองค์ความรู้ได้อย่างเสมอภาค ซึ่งการวิจัยนี้ทำให้เกิดการพัฒนาทางองค์ความรู้ที่จำเป็นในการไกล่

เกลี่ยและพัฒนาเป็นคู่มือให้ความรู้แก่ประชาชนใช้ประกอบการไกล่เกลี่ยคดีอาญาที่มีผู้เสียหายต่อไป ดังนั้นข้อเสนอแนะที่ได้จากงานวิจัย คือ 1) ควรนำคู่มือนี้ ไปเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาศักยภาพของผู้ที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย ไม่ว่าจะเป็นผู้ประนอมประจำศาล หรือในหน่วยงานด้านไกล่เกลี่ยอื่นๆ 2) ควรนำองค์ความรู้ที่รวบรวมได้จากการศึกษาวิจัยนี้ ไปพัฒนาในรูปแบบสื่อประเภทต่างๆ ที่ เช่น สื่อภาพและเสียง (วิดีโอ) เพื่อเป็นตัวเลือกในการเข้าถึงองค์ความรู้ของประชาชนได้อย่างเหมาะสมกับเงื่อนไขหรือบริบทของตน รวมถึงการจัดทำสื่อในภาษาต่างๆ ที่ประชาชนชาวไทยใช้เป็นภาษาหลักในการสื่อสาร เช่น ภาษามลายู ท้องถิ่น ภาษาท้องถิ่นต่าง ๆ 3) ควรพัฒนาไปสู่การสร้างคู่มือให้ความรู้ในคดีประเภทอื่น ๆ เช่น คดีครอบครัว คดีแรงงาน ฯลฯ 4) หน่วยงานของรัฐด้านการจัดการความขัดแย้ง ควรตระหนักและส่งเสริมให้การไกล่เกลี่ยเป็นภารกิจหลักในการพัฒนากระบวนการระงับความขัดแย้งในสังคม เพื่อให้เกิดความปรองดองที่ยั่งยืนในสังคม

เอกสารอ้างอิง

- จิรประภา อัครบวรและคณะ. (2548). การจัดการความรู้. กรุงเทพมหานคร : ก. พลพิมพ์.
- ชลธร มีวงศ์อุโฆษ. (2556). การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นบังคับคดี. กรุงเทพมหานคร: กรมบังคับคดี.
- ชลัท ประเทืองรัตน. (2555). การไกล่เกลี่ยคนกลางและการแก้ไขความขัดแย้ง. วารสารศาลยุติธรรมปริทัศน์, 6(3) 51-76.
- บรรพต ต้นธีรวงศ์. (2553). พลวัตการจัดการความขัดแย้ง. กรุงเทพมหานคร : คบไฟ.
- ประภาดา โชติมณี. (2554). Modern KM applications in business management : จัดการความรู้ อย่างไรให้ใช้ได้ผลกับทุกระบบ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร : แผนกประมวลความรู้ ฝ่ายวิจัยสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ.
- มนสิการ ดิษเณร วัชชวลคุ. (2556). กลยุทธ์การสื่อสารที่นำไปใช้ในการเจรจาไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเพื่อนำไปสู่ผลสำเร็จ. ใน เอกสารวิชาการหลักสูตรผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง รุ่นที่ 17 วิทยาลัย การยุติธรรม. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานศาลยุติธรรม.
- วันชัย วัฒนศัพท์. (2550). ความขัดแย้ง หลักการและเครื่องมือแก้ปัญหา (พิมพ์ครั้งที่ 2). นนทบุรี : สถาบันพระปกเกล้า.
- Nonaka, I. & Takeuchi, H. (1995). The knowledge-creating company. Oxford, NY : Oxford University Press.
- Nurdeefa Sama. (2562). เทคโนโลยีสำหรับการบริหารจัดการความรู้ (Seci Model). เรียกใช้เมื่อ 10 กรกฎาคม 2565 จาก <https://mynurdeefaa1.blogspot.com/p/seci-model.html>

Samniang prayutte. (2555). กระบวนการสร้างสรรค์ความรู้ (Knowledge Creation).
เรียกใช้เมื่อ 10 กรกฎาคม 2565 จาก <https://www.gotoknow.org/>

ทุนทางสังคมกับการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างเศรษฐกิจชุมชนฐานรากอย่างยั่งยืนของตำบลห้วยแก้ว อำเภอ빙นาราง จังหวัดพิจิตร*

SOCIAL CAPITAL AND MODEL COMMUNITY DEVELOPMENT TO CREATE A SUSTAINABLE COMMUNITY BASED-ECONOMY OF HUAY KAEW SUB-DISTRICT, BUENG NA RANG DISTRICT, PHICHIT PROVINCE

หทัยชนก คตะสมบุรณ์

Hathaichanok Khatasombun

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

Nakhon Sawan Rajabhat University

E-mail: hataichanok.naok@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาทุนทางสังคมที่มีบทบาทต่อการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างเศรษฐกิจชุมชนฐานรากอย่างยั่งยืน ของตำบลห้วยแก้ว อำเภอ빙นาราง จังหวัดพิจิตร 2) เสนอแนวทางการนำทุนทางสังคมไปใช้กับการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างเศรษฐกิจชุมชนฐานรากอย่างยั่งยืน และ 3) พัฒนารูปแบบทุนทางสังคมกับการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างเศรษฐกิจชุมชนฐานรากอย่างยั่งยืน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้นำภาครัฐ องค์กรชุมชน ประชาชนชุมชน ผู้ประกอบการและประชาชนในชุมชน ในพื้นที่ชุมชนตำบลห้วยแก้ว อำเภอ빙นาราง จังหวัดพิจิตร ได้มาโดยการคัดเลือกแบบเจาะจง รวมจำนวนทั้งสิ้น 25 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต วิเคราะห์เชิงเนื้อหาและสรุปเป็นภาพรวม ผลการวิจัยพบว่า 1) ทุนทางสังคมที่มีบทบาทต่อการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างเศรษฐกิจชุมชนฐานรากอย่างยั่งยืน ของตำบลห้วยแก้ว อำเภอ빙นาราง จังหวัดพิจิตร ได้แก่ ทุนมนุษย์ ทุนสังคม ทุนทางธรรมชาติ ทุนการเงิน และทุนวัฒนธรรม 2) แนวทางการนำทุนทางสังคมไปใช้กับการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างเศรษฐกิจชุมชนฐานรากอย่างยั่งยืน ได้แก่ แนวทางการจัดตั้งกลุ่มในชุมชน การชักนำคนในชุมชนรวมกลุ่ม การติดต่อสื่อสารแลกเปลี่ยนความรู้กับชุมชน การสร้างความสัมพันธ์ของชุมชนและภาคีเครือข่าย และการส่งเสริมการเรียนรู้ของคนในชุมชน และ 3) การพัฒนารูปแบบทุนทางสังคมกับการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างเศรษฐกิจชุมชนฐานรากอย่างยั่งยืน ได้แก่ รูปแบบ

* Received July 26, 2022; Revised August 2, 2022; Accepted August 12, 2022

การสร้าง ความมั่นคงทาง ด้านสังคม รูปแบบการสร้าง ความมั่นคงทาง ด้านเศรษฐกิจ รูปแบบการสร้าง ความมั่นคงทาง ด้านสิ่งแวดล้อม และรูปแบบการสร้าง ความมั่นคงทาง ด้านจิตใจ

คำสำคัญ: ทฤษฎีสังคม, การพัฒนาชุมชนต้นแบบ, เศรษฐกิจชุมชน, เศรษฐกิจฐานราก

Abstract

The purposes of this article research were to: 1) study the social capital to role of the model community development to create a sustainable community-based economy of Huay Kaew Sub-district, Bueng Na Rang District, Phichit Province 2) propose guidelines of social capital to the model community development to create a sustainable community-based economy. and 3) to develop a social capital model and a model community development to create a sustainable community-based economy. This research methodology was the qualitative research. key informant by specific method with community leaders, government leaders, community organizations, local scholars, entrepreneurs and people in the community of Huay Kaew Sub-district, Bueng Na Rang District, Phichit Province. key informant a total of 25 people. The tools used in the research were interview form observation. Content analysis and generalization. The results of this research revealed that 1) Social capital to role of the model community development to create a sustainable community-based economy of Huay Kaew Sub-district, Bueng Na Rang District, Phichit Province namely of human capital, social capital, natural capital, financial capital and cultural capital 2) Guidelines of social capital to the model community development to create a sustainable community-based economy including guidelines of forming a group in the community, leading people in the community to join together, communicating and exchanging knowledge with the community, building relationships of communities and network partners and promoting learning of people in the community and 3) The development of social capital model and the model community development to create a sustainable community-based economy namely of social security model creation, economic stability model creation, environmental security model creation and psychological stability model creation.

Keywords: Social capital, Model community development, Local economy, Based-economy

บทนำ

ในบริบทสังคมไทย ทูทางสังคมถือเป็นทุนสำคัญที่เสริมสร้างวิถีชีวิตที่ดีงามของคนในสังคมและสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและการปกครองของประเทศมาช้านาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อการเสริมสร้างประสิทธิภาพการบริการและกระบวนการผลิตในภาคเศรษฐกิจ การช่วยบรรเทาความรุนแรงและแก้ปัญหาในยามที่เกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งเป็นสถานการณ์ที่ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและทุนทางเศรษฐกิจมีข้อจำกัด การบรรเทาปัญหาและฟื้นฟูคนไทยและสังคมไทยให้กลับมาดำรงสถานะเดิมได้จำเป็นต้องอาศัยทุนทางสังคมช่วยสนับสนุน (ชนันภรณ์ อารีกุล, 2556) ประเทศไทยต้องเผชิญและรับผลกระทบจากบริบทจากการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยภายนอก ที่สำคัญ ได้แก่กระแสโลกาภิวัตน์ การเปิดเสรีทางการค้า การรวมกลุ่มความร่วมมือระหว่างประเทศ ซึ่งส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรม และวิถีการดำเนินชีวิตของคนไทย ดังนั้น ถ้าประเทศไทยสามารถนำทุนทางสังคมที่มีอยู่มาอนุรักษ์ ฟื้นฟู พัฒนา ต่อยอด และนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม จะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชาติให้มีความสุข ประเทศชาติมีความสมดุลและยั่งยืนต่อไป (สุวรรณี คำมั่น และคณะ, 2557) ทุนทางสังคม คือ สิ่งดีงามที่แสดงออกในรูปของผู้รู้ ภูมิปัญญา วัฒนธรรม ประเพณี กฎเกณฑ์ทางสังคมต่าง ๆ ที่พบเห็นได้ในทุกพื้นที่ของชุมชนท้องถิ่น การพัฒนาทุนทางสังคมจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยความร่วมมือของประชาชนทั้งในชุมชนและภาคีภาคส่วนมาร่วมกันคิด ร่วมกันทำ บนพื้นฐานของความสัมพันธ์ซึ่งมีความไว้วางใจกัน กำหนดเป้าหมายทิศทางการพัฒนาให้เป็นเรื่องของ ความอยู่ดีมีสุข ทุนทางสังคมเป็นพลังที่ยิ่งใหญ่ที่ปรากฏอยู่ในชุมชนทุกชุมชน และทุกชุมชนได้นำทุนทางสังคมมาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนของตนจะทำให้ชุมชนนั้นเกิดความเข้มแข็งและนำมาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (จิราพร ไชยเชนทร์, 2559)

การขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ ในการสร้างรายได้ที่นั่นที่สำคัญคือ ชุมชนท้องถิ่นที่ใช้ทุนทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรมเข้ามาสร้างรายได้ เป็นจำนวนมากให้กับประเทศ เพื่อใช้ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นการนำทุนทางสังคมของแต่ละชุมชน สิ่งที่มีอยู่มาพัฒนาและทำให้มีมูลค่าเพิ่มขึ้น สร้างอัตลักษณ์ให้กับสินค้านั้น ๆ โดยการนำเทคโนโลยีเข้ามาสนับสนุน เช่น การใช้เทคโนโลยีเป็นช่องทางในการประชาสัมพันธ์สินค้าและบริการให้เป็นที่รู้จัก เน้นภาคบริการ การสร้างความประทับใจให้เพิ่มมากขึ้นในด้านการเกษตรก็เปลี่ยนจากการเกษตรแบบดั้งเดิม ไปสู่การเกษตรสมัยใหม่ (ดำรงศักดิ์ แก้วเพ็ง, 2556) อีกทั้งต้องเพิ่มพูนความรู้และทักษะใหม่ ๆ ให้กับคนในชุมชนหรือในกลุ่มต่าง ๆ เพื่อพัฒนาศักยภาพของ

สินค้าและบริการให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไปโดยการปรับเปลี่ยนโครงสร้างของสังคมนั้น ทำให้สังคมต้องกลับมาให้ความสำคัญกับความเป็นรากเหง้าของบ้านเกิดและชุมชน คนรุ่นใหม่กลับไปท้องถิ่นเพื่อหันไปพัฒนาต่อยอดทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ให้ดีกว่าเดิม (อุไรวรรณ เมะบ้าน, 2563) การพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวทางที่มีการทบทวนใหม่ให้เห็นเป็นรูปธรรม คือ การรวมกลุ่มของชุมชนในลักษณะที่เรียกว่า “เศรษฐกิจชุมชน” เพื่อให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมคิดร่วมตัดสินใจ ในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้เพราะคนในชุมชนย่อมทราบถึงปัญหาและความต้องการภายในชุมชน และเห็นว่าวิถีทางของเศรษฐกิจชุมชนจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2558) ระบบเศรษฐกิจฐานราก เป็นการพัฒนาย้อนกลับมาที่ชนบท สร้างการเติบโตจากภายในที่ส่งเสริมให้ประชาชนมีความพร้อม และเป็นไปด้วยความสมัครใจ เป็นการพัฒนาโครงการที่เกิดจากศักยภาพของชุมชน และก่อให้เกิดรายได้ที่ยั่งยืน โดยการเชื่อมโยงการใช้ทรัพยากรของรัฐ ท้องถิ่น และจังหวัด เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการของสมาชิกกลุ่มอาชีพ กลุ่มผู้ผลิต กลุ่มผู้ประกอบการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กองทุนหมู่บ้าน และประชาชนในหมู่บ้านเพื่อให้แต่ละชุมชนสามารถใช้ทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นในการพัฒนาอาชีพ โดยรัฐบาลให้การสนับสนุนองค์ความรู้การเข้าถึงแหล่งทุน และพัฒนาขีดความสามารถการบริหารจัดการในการประกอบอาชีพ โดยกลยุทธ์ที่สำคัญ คือ บูรณาการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนด้วยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (ศูนย์บริการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากอำเภอเมืองชุมพร, 2563)

จากความสำคัญของทุนทางสังคมที่กล่าวมา ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาทุนทางสังคมที่มีบทบาทต่อการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างเศรษฐกิจชุมชนฐานรากอย่างยั่งยืน ของตำบลห้วยแก้ว อำเภอบึงนาราง จังหวัดพิจิตร ซึ่งตำบลห้วยแก้ว อำเภอบึงนาราง จังหวัดพิจิตร ปัจจุบัน ประชากรทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธ มีความนับถือขนบธรรมเนียมประเพณีตามหลักศาสนาพุทธทั่วไป มีประเพณีบุญบั้งไฟ และประเพณีบายสีสู่ขวัญที่แตกต่างจากคนในหมู่บ้านอื่น นอกจากนี้ประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยแก้ว มีความรักใคร่สามัคคีเป็นชุมชนแบบเครือญาติ ถ้อยทีถ้อยอาศัยซึ่งกันและกัน โดยดำเนินชีวิตอย่างสงบสุขและเรียบง่ายสามารถที่จะพัฒนาให้มีทักษะในการพัฒนาต่าง ๆ ประกอบกับภูมิประเทศเป็นพื้นที่ราบลุ่ม ซึ่งมีบึงคูเป็นแหล่งน้ำขนาดใหญ่ที่เหมาะสมแก่การเกษตรกรรม และสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ ดังคำขวัญประจำตำบลห้วยแก้วที่ว่า “วัฒนธรรมหลากหลาย ลวดลายผ้ามัดหมี่ เมล็ดข้าวพันธุ์ดี ประเพณีบุญบั้งไฟ พักผ่อนหย่อนใจบึงคุณ” อัตลักษณ์ของหมู่บ้านห้วยแก้วคือ “หมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นและเกษตรกรรมตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” และวิสัยทัศน์ของหมู่บ้านห้วยแก้ว คือ “พัฒนาแหล่งน้ำการเกษตร พึ่งพาตนเอง ส่งเสริมสุขภาพและสวัสดิการสังคม เศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืน” (ฐิติวัชร เกตุมณี, 2562)

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษา ทิศทางสังคมกับการพัฒนาชุมชนต้นแบบ เพื่อสร้างเศรษฐกิจชุมชนฐานรากอย่างยั่งยืน โดยการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นที่อาศัยทุนของชุมชน ท้องถิ่นเป็นรากฐาน ในการพัฒนาชุมชนทำให้ชุมชนพัฒนาแบบพึ่งตนเองได้ คนภายในชุมชน ท้องถิ่นเองที่จะร่วมกันจุดประกายในการพัฒนา โดยใช้ทุนของชุมชนที่มีอยู่ เน้นที่ ความสามารถของชุมชนท้องถิ่นและพลังแห่งความคิด มีทั้งบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ ทรัพยากร ประเพณี อารยธรรม และวิถีชีวิตที่อาจนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้และพัฒนา ความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถของแต่ละคน เพื่อค้นหาแนวทางใหม่เพื่อส่งเสริมการพัฒนา ชุมชนและสร้างคุณค่าให้เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน และเพื่อนำมาเป็นต้นแบบในการพัฒนาทุน ทางสังคมที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่อื่น ๆ ในการพัฒนาชุมชน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งจะนำไปสู่การวางแผน ยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นแนวทางในการนำทุนทางสังคมมา พัฒนาชุมชน สังคม และประเทศไทยให้มีความยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาทุนทางสังคมที่มีบทบาทต่อการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างเศรษฐกิจ ชุมชนฐานรากอย่างยั่งยืน ของตำบลห้วยแก้ว อำเภอ빙นาราง จังหวัดพิจิตร
2. เพื่อเสนอแนวทางการนำทุนทางสังคมไปใช้กับการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้าง เศรษฐกิจชุมชนฐานรากอย่างยั่งยืน ของตำบลห้วยแก้ว อำเภอ빙นาราง จังหวัดพิจิตร
3. เพื่อพัฒนารูปแบบทุนทางสังคมกับการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างเศรษฐกิจ ชุมชนฐานรากอย่างยั่งยืน ของตำบลห้วยแก้ว อำเภอ빙นาราง จังหวัดพิจิตร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัย ตามขั้นตอนดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)
2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้นำชุมชน จำนวน 5 คน ผู้นำภาครัฐ จำนวน 5 คน องค์กร ชุมชน จำนวน 5 คน ประชาชนชุมชน 5 คน ผู้ประกอบการและประชาชนในชุมชน จำนวน 5 คน ได้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ รวมทั้งสิ้น จำนวน 25 คน ในตำบลห้วยแก้ว อำเภอ빙นาราง จังหวัดพิจิตร โดยคัดเลือกตัวแทน จากผู้อาศัยอยู่ในชุมชนมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี และเป็นผู้ที่สามารถเป็น ตัวแทนหรือตอบคำถามในฐานะตัวแทนของคนในชุมชนได้ ครอบคลุมทุกประเด็นคำถามที่ กำหนด เป็นผู้มีความรอบรู้ และมีส่วนเกี่ยวข้องกับงานวิจัย
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีรายละเอียดดังนี้
 - 1) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In- depth Interview) ใช้แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เป็นแบบสัมภาษณ์ปลายเปิดเพื่อสอบถามประเด็น ทุนทางสังคมกับการพัฒนาชุมชนต้นแบบ

เพื่อสร้างเศรษฐกิจชุมชนฐานรากอย่างยั่งยืน การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) เป็นการพูดคุย สนทนาเหมือนกับการพูดคุยสนทนาในชีวิตประจำวัน โดยผู้ถูกสัมภาษณ์แสดงความคิดเห็นให้มากที่สุดและอาศัยประเด็นคำถามบางส่วนที่เกี่ยวข้อง มาเชื่อมโยงกับประเด็นในการสัมภาษณ์ การตรวจสอบและหาคุณภาพของแบบสัมภาษณ์ โดยนำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านความเห็นชอบจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาสังคม จำนวน 1 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านเศรษฐกิจชุมชน จำนวน 1 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัย จำนวน 1 คน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) แล้วนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม (Index of Item Objective Congruence, IOC) ทั้งนี้แบบสัมภาษณ์มีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.60 - 1.00

2) แบบสังเกต ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ซึ่งผู้วิจัยใช้วิธีการหาข้อมูลโดยการศึกษาร່อยรอยของการดำเนินกิจกรรมของชุมชน เช่น ผลงานของชุมชน สภาพความเป็นอยู่ของชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชน ข้อมูลแสดงความรู้เบื้องต้นต่าง ๆ รวมทั้งการสังเกตการณ์ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล มีรายละเอียด ดังนี้

1) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และสัมภาษณ์ไม่เป็นทางการกับบุคคลต่าง ๆ ที่ได้กำหนดไว้ ตลอดจนประชาชนในหมู่บ้าน รวมถึงผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยทำการสัมภาษณ์กับผู้นำชุมชน ผู้นำภาครัฐ องค์กรชุมชน ประชาชนชุมชน ผู้ประกอบการและประชาชนในชุมชน ในพื้นที่ชุมชนตำบลห้วยแก้ว และพูดคุยตามประเด็นคำถามที่กำหนดไว้กว้าง ๆ พร้อมทำการจดบันทึกและบันทึกเสียง โดยในการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการนั้นผู้วิจัยได้ทำหนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูลภาคสนาม เพื่อเป็นการให้เกียรติและแสดงความเป็นวิชาการมากขึ้น

2) การสังเกต ได้แก่ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยใช้วิธีการเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชนเข้าร่วมประชุมเพื่อพูดคุยแลกเปลี่ยนข้อมูลและวิเคราะห์ประเด็นต่าง ๆ ร่วมกัน กับผู้นำชุมชน ผู้นำภาครัฐ องค์กรชุมชน ประชาชนชุมชน ผู้ประกอบการและประชาชนในชุมชน ในพื้นที่ชุมชนตำบลห้วยแก้ว ซึ่งจะนำไปสู่การเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้วิจัยกับชาวบ้าน ซึ่งผู้วิจัยจะเข้าไปอาศัยและเป็นส่วนหนึ่งของหมู่บ้านในช่วงเวลาที่เข้าไปศึกษาในพื้นที่จริง การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ในบางกิจกรรม บางครั้งผู้วิจัยไม่สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมได้ ก็ใช้วิธีการสังเกตจากสภาพแวดล้อมและปฏิกิริยาของผู้คนในหมู่บ้านแทน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลได้ใช้วิธีวิเคราะห์ตามประเด็นที่ศึกษาดังนี้

1) การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับบริบทชุมชนที่ศึกษา ในประเด็นนี้ ผู้วิจัยได้เข้าไปเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ที่ศึกษาและแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เช่น หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง โดยผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลไป พร้อม ๆ กัน ตลอดเวลาที่ทำการศึกษา หลังจากเก็บข้อมูลเสร็จแล้ว

ผู้วิจัยจะกลับมาเขียนบันทึกอย่างละเอียดและเก็บข้อความจากเทปบันทึกเสียงให้อยู่ในรูปของเอกสารจากนั้นจึงจัดหมวดหมู่ของข้อมูลออกเป็นด้าน ต่าง ๆ ได้แก่ สภาพภูมิศาสตร์และทางนิเวศวิทยา โครงสร้างทางสังคมและองค์กรต่าง ๆ ในชุมชนผู้วิจัยได้จัดหมวดหมู่ข้อมูลตามประเด็นดังกล่าวเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อม ๆ กันทุกครั้ง

2) การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับเนื้อหาของการวิจัยของผู้วิจัยในประเด็นทุนทางสังคมในการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างเศรษฐกิจชุมชนฐานรากอย่างยั่งยืน ซึ่งในส่วนนี้ ผู้วิจัยได้มองชุมชนในทัศนะของคนในได้อย่างแนบสนิทขึ้นเนื่องจากผู้วิจัยได้รับทราบถึงเบื้องหลังความเป็นมาของชุมชน และวิถีชีวิตของประชาชนกลุ่มต่าง ๆ เป็นอย่างดี และเก็บรวบรวมข้อมูลตามประเด็นที่ศึกษา ซึ่งได้กำหนดกรอบของเนื้อหา รวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นการการสังเกต ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลไปพร้อมกับการวิเคราะห์ไปด้วยทุกครั้ง เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ต้องการและครบถ้วนสมบูรณ์ตามประเด็นที่ต้องการ และหากผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลแล้วเห็นว่าข้อมูลที่ถูกระบุไว้ยังไม่เป็นที่น่าพอใจ ก็จะเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ซ้ำอีกครั้งเนื่องจากผู้ให้ข้อมูลนั้นเป็นบุคคลจากกลุ่มต่าง ๆ และรวมถึงพื้นฐานข้อมูล ระบบความคิดของผู้ให้ข้อมูลที่มีประสบการณ์ต่างกัน

ดังนั้น จากการที่ผู้วิจัยได้วิเคราะห์สลับกันไปกับการเก็บรวบรวมข้อมูลในแต่ละครั้งผลที่ได้รับจากการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดนั้นผู้วิจัยได้นำมาสังเคราะห์เป็นภาพรวมของทุนทางสังคมในการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างเศรษฐกิจชุมชนฐานรากอย่างยั่งยืนและผู้วิจัยได้นำผลการศึกษาดังกล่าวมาเรียบเรียงเป็นรายงานการวิจัยจนเสร็จสมบูรณ์

ผลการวิจัย

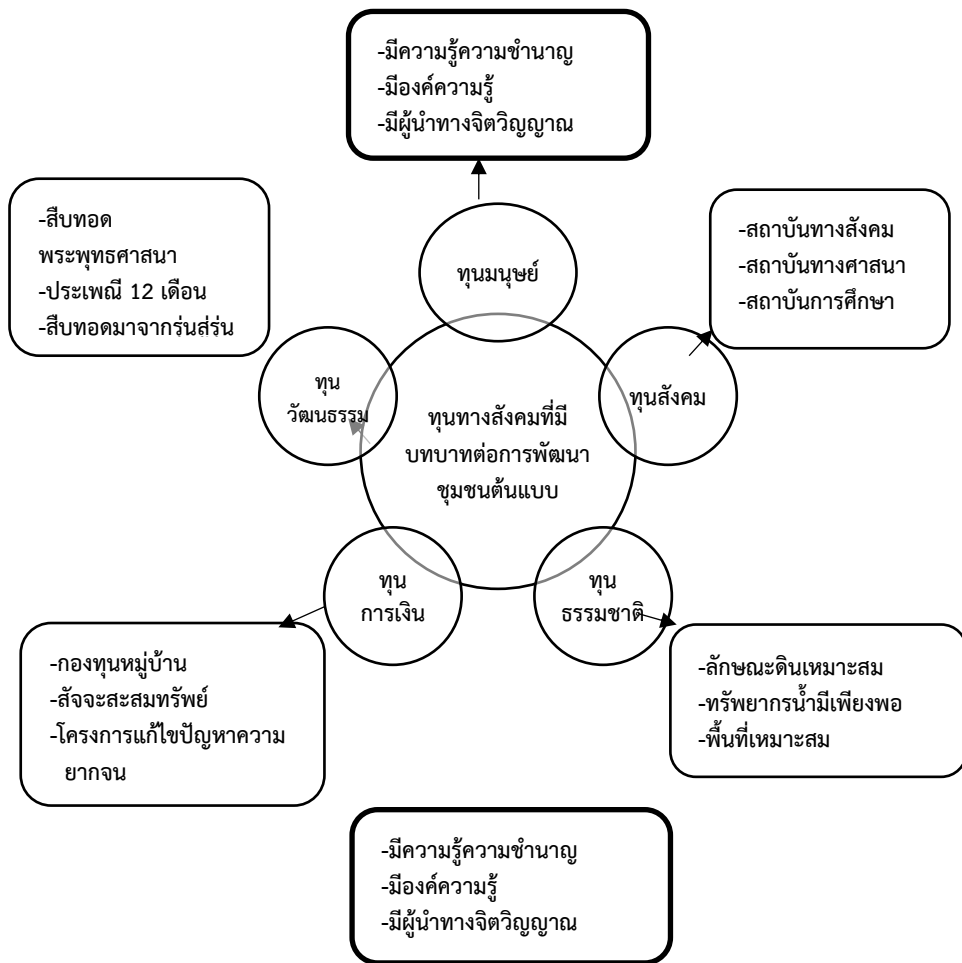
1. ทุนทางสังคมที่มีบทบาทต่อการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างเศรษฐกิจชุมชนฐานรากอย่างยั่งยืน ของตำบลห้วยแก้ว อำเภอปิงนาราง จังหวัดพิจิตร 1) ทุนมนุษย์เป็นผู้มีความรู้ ความชำนาญ ประสบการณ์ ความเชี่ยวชาญ ความคิดสร้างสรรค์ และได้รับการยอมรับจากคนในชุมชนเป็นผู้มีองค์ความรู้ในการถ่ายทอดให้กับคนในชุมชนดังผู้นำทางจิตวิญญาณ ผู้รู้ด้านอาชีพ ประชาญ์ชาวบ้าน ผู้รู้ด้านความเชื่อ พิธีกรรม ผู้รู้ด้านวัฒนธรรมการเล่นพื้นบ้าน ผู้รู้ด้านการถนอมอาหาร และผู้รู้ด้านสุขภาพ และสามารถสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจให้แก่ตนเอง องค์กร และสังคมได้ 2) ทุนสังคม ที่เรียกว่า บวร สถาบันทางสังคม โดยมีกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน เกิดการเป็นกลไกในการขับเคลื่อน ก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมในการขับเคลื่อนงานเศรษฐกิจและทุนชุมชนไปสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภาคีในท้องถิ่น พัฒนาความร่วมมือด้านการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนร่วมกับมูลนิธิสมาชิพ ร่วมขับเคลื่อนกับกลุ่มต่าง ๆ ของชุมชน สถาบันศาสนา เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชนที่นับถือพระพุทธศาสนา ประกอบพิธีการและปฏิบัติศาสนพิธีในพระพุทธศาสนาสถาบันการศึกษา เข้ามามีส่วนในการ

พัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างเศรษฐกิจชุมชนฐานราก 3) ทุนธรรมชาติ เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการทำเกษตรกรรม โดยในชุมชนมีดินเป็นลักษณะดินในพื้นที่เป็น ดินร่วน ดินร่วนปนทราย ดินเหนียว พื้นราบเหมาะแก่การเพาะปลูกพืช การทำนา การทำการเกษตร มีแหล่งต้นน้ำโดยมีน้ำใช้ตลอดทั้งปี อาชีพหลักคือเกษตรกร มีการรวมตัว ตั้งกลุ่มดำเนินกิจกรรม ปลูกพืชผักต่างๆ สลับกับการทำนาซึ่งเป็นอาชีพที่ต้องมีทรัพยากรธรรมชาติที่เอื้อต่อการทำการเกษตรที่เน้นการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน 4) ทุนการเงิน มีกองทุนหลัก คือ กองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต (สัจจะออมทรัพย์) กองทุนโครงการแก้ไขปัญหาคะยาคจน (กข.คจ) กองทุนทั้ง 3 กองทุนเป็นกองทุนที่ส่งผลให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากที่สามารถนำไปสู่เป้าหมาย ชุมชนอยู่ดี มีสุข 5) ทุนวัฒนธรรมที่ปฏิบัติสืบกันมาอย่างใน ประเพณีฮีตสิบสองคองสิบสี่ วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา ประชาชนไปถวายเทียน ถวายสังฆทาน ปฏิบัติธรรม ประเพณีวันสงกรานต์ซึ่งเป็น กิจกรรมที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวมาจากรุ่นสู่รุ่น มีกิจกรรมรดน้ำขอพรจากผู้ใหญ่ทำให้เกิดความเชื่อมสัมพันธ์ของสมาชิก ในแต่ละหมู่บ้าน เกิดความคุ้นเคยกันเหมือนเครือญาติ ซึ่งก็ได้เชื่อมกับกับทางทุนเครือญาติและเครือญาติ มีวัฒนธรรมเคารพ ผู้อาวุโส ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ประชาชนชาวบ้านร่วมถ่ายทอดองค์ความรู้ ด้านศาสนา พิธีกรรม วัฒนธรรม การประกอบอาชีพ วิธีการดำรงชีวิตที่ดีจากคนรุ่นก่อนที่อาศัยพึ่งพิงการดำรงชีวิตอยู่มาให้คนรุ่นปัจจุบันได้มีแนวทางในการปฏิบัติ ซึ่งทุนทางสังคมที่มีอยู่ในพื้นที่ชุมชน ทั้ง 5 ด้าน โดยใช้ทุนทางสังคมเป็นฐาน ในการให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมกันคิด ร่วมกำหนดแนวทางการเสริมบทบาททุนทางสังคมต่อการพัฒนาชุมชน ส่งเสริมให้ทุนบุคคลมีบทบาทเพิ่มขึ้น มีการถ่ายทอดการเรียนรู้ อย่างต่อเนื่องผ่านศูนย์การเรียนรู้ ในชุมชน และใช้ทุนทางสังคมเป็น ตัวเชื่อมกับกิจกรรมการพัฒนาชุมชน โดยมีองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นหน่วยงานที่ประสานความร่วมมือ ระหว่างหน่วยงานภาครัฐกับผู้นำชุมชน และสมาชิกหมู่บ้าน

ข้อมูลการให้สัมภาษณ์

“ตำบลห้วยแก้วถือว่าชุมชนมีความเข้มแข็งเนื่องจากมีผู้นำชุมชน แกนนำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน ผู้นำทางจิตวิญญาณที่มีความรู้ความสามารถเป็นผู้มีน้ำใจ มีความรู้สติปัญญา และทักษะ มีคุณธรรม มีวินัย มีความรับผิดชอบเหตุนี้แหละที่ทำให้ตำบลของเราเป็นถึงชุมชนต้นแบบมีคนมาศึกษาดูงานอย่างต่อเนื่อง (จันทร์หา แสนโคตร, 2565)

ภาพที่ 1 ทุนทางสังคมที่มีบทบาทต่อการพัฒนาชุมชนต้นแบบ

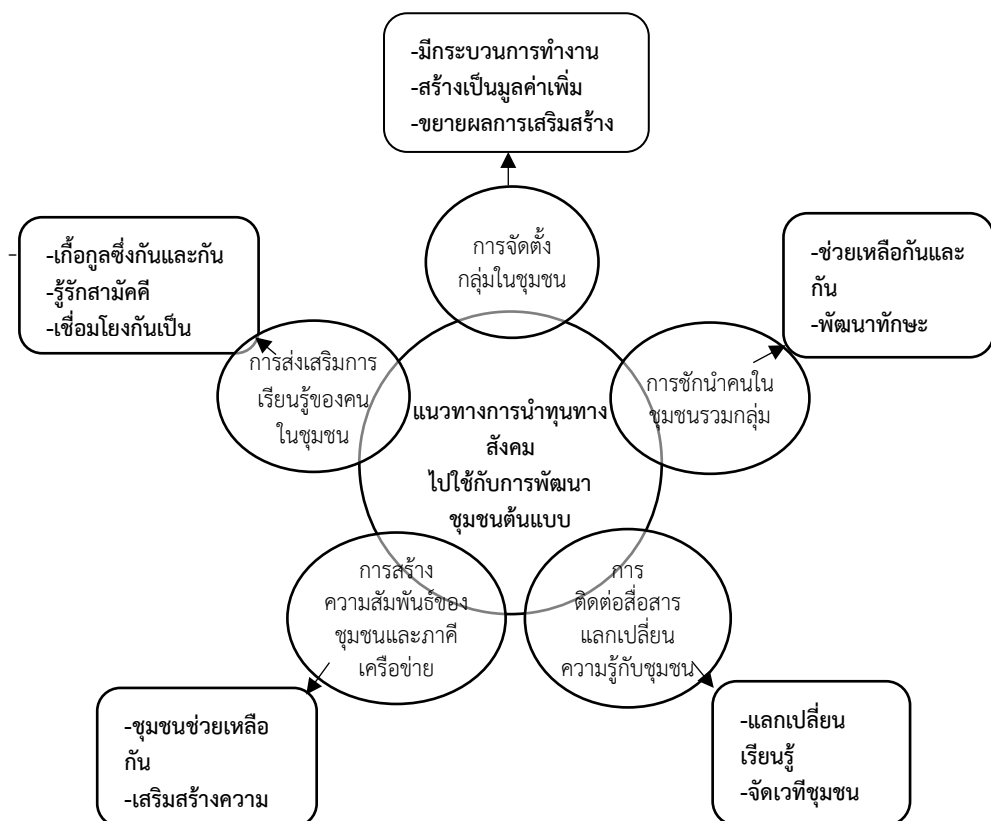
2. แนวทางการนำทุนทางสังคมไปใช้กับการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างเศรษฐกิจชุมชนฐานรากอย่างยั่งยืน 1) การจัดตั้งกลุ่มในชุมชนตำบลห้วยแก้วมีทุนทางสังคมที่นำไปใช้โดยกลุ่มฝึกแปลงใหญ่ และฝึกปลอดภัยโยแก้ว มีกระบวนการทำงานของกลุ่ม สร้างเป็นมูลค่าเพิ่ม และการขยายผลการเสริมสร้างอาชีพ 2) มีการรวมกลุ่มเพื่อช่วยเหลือกันและกัน พัฒนาทักษะ ความรู้ความสามารถและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แบ่งเป็นการรวมกลุ่มอาชีพ กลุ่มทุนการเงิน มีการริเริ่มจากทุนทางสังคมทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนเกิดการรวมกลุ่มเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการสร้างเศรษฐกิจชุมชนฐานรากให้กับชุมชน 3) การติดต่อสื่อสารแลกเปลี่ยนความรู้กับชุมชนมีแหล่งที่มาจากประสบการณ์ภูมิปัญญา และบทเรียนของการปฏิบัติของชุมชน แลกเปลี่ยนเรียนรู้จากเวทีชุมชนซึ่งความรู้ของชุมชนในรากฐานทางประวัติศาสตร์ และการเผชิญกับปัญหาร่วมกัน 4) การสร้าง

ความสัมพันธ์ของชุมชนและภาคีเครือข่าย ให้ชุมชนช่วยเหลือซึ่งกันและกันเชื่อมโยงสร้างเป็นเครือข่ายกันในชุมชนและนอกชุมชนทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การเสริมสร้างความร่วมมือกับท้องที่ ท้องถิ่น องค์กรพัฒนา และกลไกภาครัฐ ขับเคลื่อนกันผ่านแนวทางที่เน้นการพัฒนาจากฐานราก เสริมศักยภาพคนทำงานรวมทั้งการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนสร้างประโยชน์อย่างเหมาะสม สร้างเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งและมีความเป็นอยู่ที่พอเพียง 5) การส่งเสริมการเรียนรู้ของคนในชุมชนมีการดำเนินงานในรูปแบบของเครือข่ายช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายชุมชนที่แข็งแกร่งตระหนักถึงความรู้รักสามัคคี ซึ่งนำไปใช้ในการพัฒนาชุมชนได้สร้างการมีส่วนร่วมกับทั้งภายใน และภายนอกชุมชนก่อให้เกิดความกลมเกลียว ส่งเสริมสนับสนุนการผลิตสินค้า ทำให้ผลิตสินค้าและบริการจำนวนมากขึ้น ให้กลุ่มเกิดการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ เป็นระบบ รวดเร็ว มุ่งพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน เร่งผลิตสินค้าและบริการให้ทันกับความต้องการ เพื่อความมั่นคงและยั่งยืน

ข้อมูลการให้สัมภาษณ์

“ทุนทางสังคมของตำบลห้วยแก้วเกิดทุนสังคม ที่เรียกว่า บวร ซึ่งก็คือ บ้าน วัด และโรงเรียน คนในชุมชนไว้วางใจ ยอมรับซึ่งกันและกัน ร่วมกันจัดตั้งกลุ่มองค์กร เครือข่ายภาคประชาชน ภาคประชาสังคม ส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจให้กับชุมชน และไม่ละเลยการดำรงตนตามหลักพระพุทธศาสนาตามความเชื่อถือ ความศรัทธาและการสืบทอดวัฒนธรรมอันดีงามของชุมชน” (สมัย บำรุงผล, 2565)

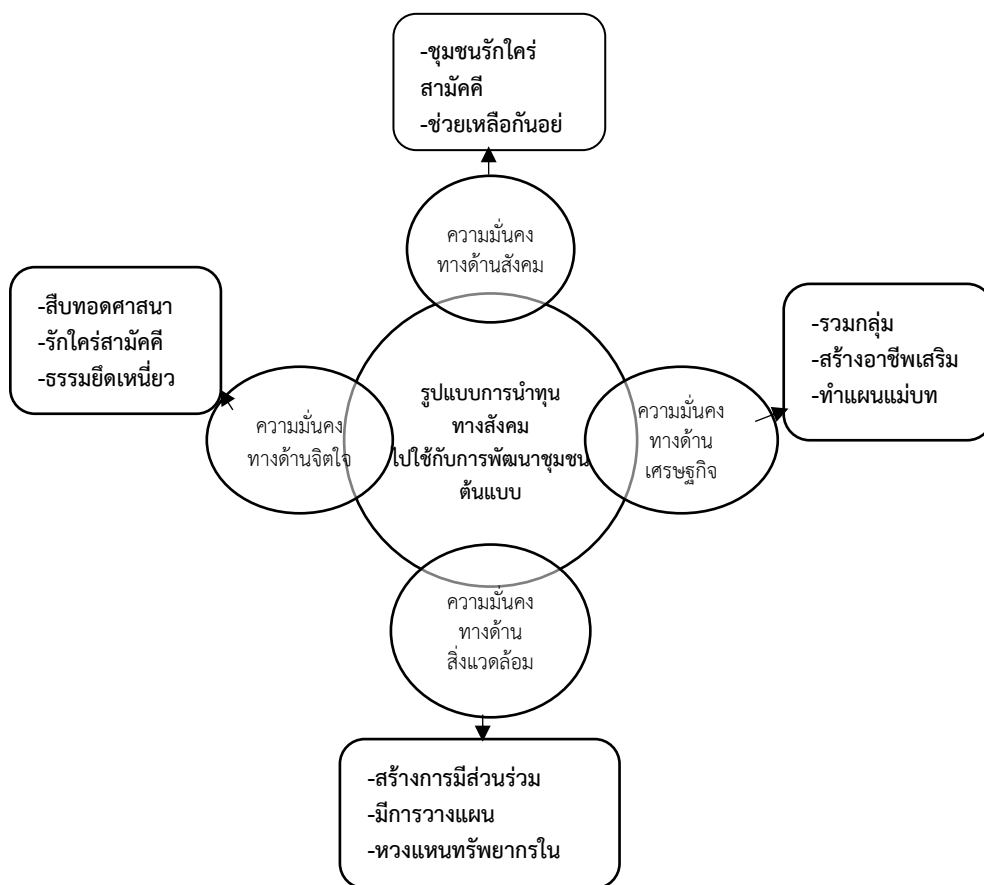

ภาพที่ 2 แนวทางการนำทุนทางสังคมไปใช้กับการพัฒนาชุมชนต้นแบบ

3. การพัฒนารูปแบบทุนทางสังคมกับการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างเศรษฐกิจชุมชนฐานรากอย่างยั่งยืน ของตำบลห้วยแก้ว อำเภอปึงนาราง จังหวัดพิจิตร ได้แก่ 1) รูปแบบการสร้าง ความมั่นคงทางด้านสังคม คนในชุมชนมีความรักใคร่ สามัคคี และมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันอยู่เสมอ มีการเข้าร่วมกิจกรรมภายในชุมชน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันทั้งภายในครอบครัวและในชุมชน มีการสืบทอดและเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นภายในชุมชน 2) รูปแบบการสร้าง ความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจเกิดจากการประกอบอาชีพของคนในชุมชนนั้นมีรายได้ที่ชัดเจน และเพียงพอต่อการดำรงชีวิต เนื่องจากมีต้นทุนอยู่ภายในชุมชนของตนเอง และภายในชุมชนยังมีการสร้างอาชีพเสริมให้กับชาวบ้านโดยการรวมกลุ่มกันในการประกอบอาชีพเพื่อสร้างรายได้เสริม มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์โดยใช้ภูมิปัญญาและวัตถุดิบในท้องถิ่น ยกย่องมาตรฐานการครองชีพและความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น 3) รูปแบบการสร้าง ความมั่นคงทางด้านสิ่งแวดล้อม ชุมชนมีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมภายในชุมชน โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อม มีการวางแผน หาแนวทางการจัดการปัญหา ส่งเสริมการจัดการบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน โดยประชาชนทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพที่เท่าเทียมกันทุกกิจกรรมจึงเป็นความสามัคคีร่วมมือร่วมใจกันภายในชุมชน แขนงนำกระตุ้นให้ประชาชนในชุมชนสามารถทำให้ชุมชนเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันเกิดความรักและห่วงแหนทรัพยากรที่มีภายในชุมชน 4) รูปแบบการสร้าง ความมั่นคงทางด้านจิตใจ ชุมชนมีความนับถือขนบธรรมเนียมประเพณีตามหลักศาสนาพุทธทั่วไป มีความรักใคร่สามัคคีเป็นชุมชนแบบเครือญาติ ถ้อยทีถ้อยอาศัยซึ่งกันและกัน โดยดำเนินชีวิตอย่างสงบสุขและเรียบง่าย ซึ่งคนในชุมชนส่วนใหญ่จึงไม่ค่อยยุ่งเกี่ยวกับสิ่งอบายมุข มีการใช้ชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เป็นทุนทางสังคมที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวชุมชนห้วยแก้ว นำไปใช้ในการสร้างเศรษฐกิจชุมชนให้คนในชุมชนสามารถพึ่งตนเองภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มีการช่วยเหลือเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน มีคุณธรรม โดยให้สมาชิกชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดวิธีการพัฒนาด้วยตนเอง เพื่อการพัฒนาต่อยอด การแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจและทุนชุมชนของคนในพื้นที่ ให้ไปสู่ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเองได้ในเรื่องเศรษฐกิจชุมชน

ข้อมูลการให้สัมภาษณ์

“ชาวบ้านทุกคนมีความรักและภาคภูมิใจในชุมชนของเรา ชุมชนห้วยแก้วของเราเปิดโอกาสให้ทุกคนสามารถร่วมแสดงความคิดเห็นและได้ปฏิบัติร่วมกันมันจึงเป็นการพัฒนาที่เราค่อย ๆ ก้าวและเติบโตไปทีละนิด แต่วันนี้มันประสบความสำเร็จ เรานำทุนทางสังคมที่มีอยู่ร่วมกันพัฒนาจนได้เป็นชุมชนต้นแบบ”(สัมภาษณ์ (อำไพ ปานศรี, 2565)

ภาพที่ 3 รูปแบบทุนทางสังคมกับการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างเศรษฐกิจชุมชนฐานรากอย่างยั่งยืน

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ทุนทางสังคมที่มีบทบาทต่อการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างเศรษฐกิจชุมชนฐานรากอย่างยั่งยืน ของตำบลห้วยแก้ว อำเภอปัวนาราง จังหวัดพิจิตร ชุมชนห้วยแก้ว ได้นำทุนทางสังคมประเภทต่างๆ ของชุมชน ที่ผ่านการส่งสมสืบทอดวิถีการปฏิบัติและนำไปใช้ประโยชน์ที่เกี่ยวข้อง กับวิถีชีวิตและวัฒนธรรม ที่มองเห็นเป็นรูปธรรมได้ การสืบทอดทางภูมิปัญญาท้องถิ่น การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของคนผ่านจารีตประเพณีและสิ่งที่เป็นนามธรรม ความเอื้ออาทรต่อกัน ความรัก ความสามัคคี ทำให้ชุมชน มีความเข้มแข็งและพึ่งตนเอง การนำทุนทางสังคมนำมาประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสมเกิดการพัฒนาชุมชนได้อย่างยั่งยืนและสามารถพัฒนารูปแบบเพื่อแบบอย่างในการนำทุนทางสังคมมาใช้ในการพัฒนาชุมชนให้กับชุมชนอื่น ๆ

ได้ทีกล่าวมาสอดคล้องกับ ใจสคราญ จารึกสมาน ได้ศึกษาเรื่อง ทูทางสังคมกับการจัดการ มรดกทางภูมิปัญญาและวัฒนธรรมกรณีศึกษาพิพิธภัณฑภูมิปัญญาพื้นบ้านวัดโฆษา บ้านท่าช้าง ตำบลห้วยไร่ อำเภอลำสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า ทูทางสังคมของชุมชนบ้านท่าช้างที่สำคัญที่สุด (ใจสคราญ จารึกสมาน, 2558) ได้แก่ ทูมนุษย์ ซึ่งหมายถึงท่านพระครูเจ้าอาวาส วัดโฆษาซึ่งเป็นผู้ริเริ่มที่จะรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของชุมชนและ รับผิดชอบสิ่งของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันจากชาวบ้านในชุมชน ทูมนุษย์ยังหมายรวมถึงผู้ที่ เกี่ยวข้องได้แก่ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน และกลุ่มคุณครูที่ช่วยในการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับ ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของชุมชนและดำเนินการจัดระเบียบสิ่งของเครื่องใช้ที่มีผู้บริจาคให้แก่ วัด ทูทางสังคมที่สำคัญรองลงมาคือ ทูทางวัฒนธรรม ซึ่งหมายถึง มรดกทางภูมิปัญญาและ วัฒนธรรมของชุมชน โดยชุมชนให้ความสำคัญกับ "ฮิตสิบสอง คองสิบสี่" ทูทางสังคมอีก ประการหนึ่งที่เป็นข้อค้นพบจากการวิจัยนี้คือ สำเนียงร่วมกันของชุมชนที่มีต่อมรดกทางภูมิ ปัญญาและวัฒนธรรม จนนำมาซึ่งการจัดการอย่างเป็นรูปธรรมร่วมกับวัดในรูปแบบของ พิพิธภัณฑภูมิปัญญาพื้นบ้านและการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีของชุมชน ชุมชนยังมีสิ่งยึด เนี่ยวจิตใจคือ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ของชุมชนได้แก่ ศาลเจ้าพ่อมเหศักดิ์ และศาลเจ้าย่าแก้วบัวสี ซึ่ง เปรียบเสมือนศูนย์รวมจิตใจของชุมชนในการที่จะรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีไว้ ชุมชนจะได้ เห็นถึงคุณค่าของต้นทุนที่ตนมีอยู่และรู้สึกรักหวงแหน ไม่อยากให้สูญหาย

2. แนวทางการนำทูทางสังคมไปใช้กับการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างเศรษฐกิจ ชุมชนฐานรากอย่างยั่งยืนด้วยการจัดตั้งกลุ่มในชุมชน มีกระบวนการทำงานของกลุ่ม สร้างเป็น มูลค่าเพิ่ม และการขยายผลการเสริมสร้างอาชีพ แบ่งเป็นการรวมกลุ่มอาชีพ มีการริเริ่มจากทู ทางสังคมทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนเกิดการรวมกลุ่ม เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการสร้างเศรษฐกิจชุมชนฐานรากให้กับชุมชน การ สร้างความสัมพันธ์ของชุมชนและภาคีเครือข่าย ให้ชุมชนช่วยเหลือซึ่งกันและกันเชื่อมโยงสร้าง เป็นเครือข่ายกันในชุมชนและนอกชุมชนทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม การเสริมสร้างความร่วมมือกับท้องถิ่น ท้องถิ่น องค์กรพัฒนา และกลไกภาครัฐ ขับเคลื่อนกันผ่านแนวทางที่เน้นการพัฒนาจากฐานราก เสริมศักยภาพคนทำงานรวมทั้งการใช้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนสร้างประโยชน์อย่าง เหมาะสม สร้างเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งและมีความเป็นอยู่ที่พอเพียง ดังนั้นทูทางสังคม จึงเป็นปัจจัยหนึ่งในการเสริมสร้าง ความแข็งแรงให้กับชุมชน เป็นทุนที่มีจำนวนมหาศาล ที่ ผลักดันการดำเนินการให้ชุมชนและท้องถิ่นเกิดความแข็งแรงก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการ พัฒนาและแก้ไขปัญหา ตลอดจนดำเนินการสร้างความเปลี่ยนแปลงให้แก่ ชุมชนและท้องถิ่นที่มีความเข้มแข็ง เป็นที่ฝึกหัดการบริหารจัดการของชุมชนและท้องถิ่น สร้าง ให้ประชาชนสำนึกและเกิดความรับผิดชอบต่อ ชุมชนและท้องถิ่น ถ้ามีสังคมที่มีทุนที่สมบูรณ์

มั่นคง เพียงพอ เท่ากับเป็นภูมิคุ้มกันให้สังคมไม่ต้องประสบภาวะวิกฤตทุนทางสังคมที่สร้างความเข้มแข็ง สร้างเศรษฐกิจฐานรากให้แก่ชุมชนท้องถิ่น ที่กล่าวมาสอดคล้องกับ อุไรวรรณ แม่บ้าน ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาชุมชนในรูปแบบชุมชนพึ่งตนเองกรณีศึกษาในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย พบว่า บริบทที่มีผลต่อการบริหารจัดการทุนทางสังคม ด้านสภาพทุนทางสังคมของชุมชนได้แก่ ทุนมนุษย์ ทุนสถาบัน ทุนวัฒนธรรมและภูมิปัญญาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยด้านทุนมนุษย์พบว่าหากผู้นำชุมชนทั้งที่เป็นทางการและ ไม่เป็นทางการ เข้ามามีบทบาทในการขับเคลื่อนชุมชนอย่างจริงจังจะทำให้ชุมชนนั้นเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้ ซึ่งทุนมนุษย์เป็นหัวใจสำคัญในการขับเคลื่อนให้การพัฒนาบรรลุตามเป้าประสงค์ที่วางไว้ โดยมีทุนทางสถาบันต่าง ๆ (อุไรวรรณ แม่บ้าน, 2563) ในพื้นที่ เข้าเป็นภาคีเครือข่าย สร้างการมีส่วนร่วม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยอาศัยทุนทางวัฒนธรรมภูมิปัญญาเป็นองค์ประกอบของสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในชุมชน ซึ่งได้แก่ขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเชื่อและสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน ในการขับเคลื่อนการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้ชุมชนเข้มแข็งต้องอาศัยชุมชนเป็นหลักในการพัฒนามากกว่าอาศัยการช่วยเหลือจากภาครัฐ การใช้กลยุทธ์การบริหารจัดการทุนทางสังคมที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในรูปแบบชุมชนพึ่งตนเอง มีการขับเคลื่อนชุมชนโดยมีการวางแผน และการประสานงานภายในชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม ประชาชนเข้ามามีบทบาทในการร่วมศึกษาปัญหา ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ และวางแผนในการดำเนินงานและประสานงานร่วมกัน กลยุทธ์การบริหารจัดการที่ชุมชนนำมาใช้ในการพัฒนาชุมชนพึ่งตนเอง คือ การจัดการความรู้ ได้แก่ การสร้างความรู้ การจัดเก็บความรู้ การแบ่งปันความรู้ และการประยุกต์ใช้ความรู้ การบริหารทุนทางสังคมจึงเป็นปัจจัยความสำเร็จหลักของการพัฒนาชุมชนพึ่งตนเองในชุมชนท้องถิ่นไทย

3. การพัฒนารูปแบบทุนทางสังคมกับการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างเศรษฐกิจชุมชนฐานรากอย่างยั่งยืน ของตำบลห้วยแก้ว อำเภอเบ็ญจนาถ จังหวัดพิจิตร ได้แก่ รูปแบบการสร้าง ความมั่นคงทางด้านสังคม รูปแบบการสร้าง ความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจ รูปแบบการสร้าง ความมั่นคงทางด้านสิ่งแวดล้อม และรูปแบบการสร้าง ความมั่นคงทางด้านจิตใจ แนวทางที่จะให้ทุนทางสังคมมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนต่อไปนั้น สิ่งสำคัญคือ ส่งเสริมให้ทุนบุคคล มีบทบาทเพิ่มขึ้น มีการถ่ายทอดการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอผ่าน ศูนย์การเรียนรู้ ในชุมชน เวทีประชาคมแต่ละหมู่บ้าน มีการบูรณาการเชื่อมโยงองค์ความรู้ดั้งเดิมเข้ากับการบริหารจัดการใหม่ ๆ พัฒนาทักษะอาชีพ พัฒนาศักยภาพความเข้มแข็งให้กับชุมชน และพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด ประชาชนสร้างรายได้กลับคืนสู่ท้องถิ่นของตน โดยมีผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชนต้องประสานความร่วมมือกัน รวมทั้งการบริหารจัดการให้ ประชาชนทุกหมู่บ้าน มีบทบาทการมีส่วนร่วมการพัฒนาชุมชนโดยการใช้ทุนทางสังคมเป็นข้อมูลพื้นฐานในการ

พิจารณากำหนด โครงการ กิจกรรมการพัฒนาด้านต่าง ๆ เช่น ด้านโครงการพื้นฐานระบบ สาธารณูปโภค ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านการศึกษา ศาสนา วัฒนธรรมและ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านเศรษฐกิจชุมชน ทำให้ประชาชนได้เกิดการเรียนรู้ ร่วมกัน เกิดความ ร่วมมือในการบริหารจัดการชุมชนร่วมกำหนดแนวทางทำกิจกรรมการพัฒนาร่วมกัน ยึด หลักการพึ่งตนเอง ลดการพึ่งพิงภายนอก คำนึงถึงศักยภาพ ทรัพยากร ภูมิปัญญา วิถีชีวิต วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นเป็นหลัก เกิดเป็นพลังในการขับเคลื่อนชุมชน ส่งเสริมและ พัฒนาระบบภูมิคุ้มกันทางสังคมทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งสู่การพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน ที่ กล่าวมาสอดคล้องกับ ฟาลัน กระสังข์ ได้ศึกษาเรื่อง ชุมชนชนกับกระบวนการมีส่วนร่วมสู่การ เป็นชุมชนพึ่งตนเอง : ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างชุมชนรางหวายและหนองสาหร่าย อำเภอ พนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี (ฟาลัน กระสังข์, 2561) พบว่า ทั้งสองชุมชนมีทุนชุมชนครบทุก ด้าน ทั้งทุนการเงิน ทุนมนุษย์ ทุนทางสังคม และทุนธรรมชาติ ที่ถือได้ว่ามีศักยภาพ แต่มีความ โดดเด่นในด้านที่แตกต่างกัน และประเด็นที่แตกต่างอย่างเห็นได้ชัดได้แก่ การออม และผลผลิต ในชุมชน ในด้านทุนการเงิน คุณลักษณะของผู้นำ ในด้านทุนมนุษย์ กลุ่มและองค์กรในชุมชน ในด้านทุนทางสังคมเมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์พบว่าลักษณะของผู้นำ (ทุนชุมชน) ย่อมส่งผล ต่อการรวมกลุ่มและจัดตั้งองค์กรในชุมชน (กระบวนการมีส่วนร่วม) เพื่อจัดการกับผลผลิตใน ชุมชนให้ชาวบ้านมีรายได้ที่ดีขึ้น นำไปสู่การปลดหนี้ ลดภาระกู้ยืม และเกิดการออมมากขึ้น (การพึ่งตนเองได้ด้านเศรษฐกิจ) โดยสิ่งที่เป็นตัวประสานให้ทุนชุมชนทุกองค์ประกอบ ได้แสดง ศักยภาพออกมาสู่การเป็นชุมชนที่พึ่งตนเองได้ก็คือกระบวนการมีส่วนร่วม ซึ่งปัจจัยความสำเร็จ ของชุมชนหนองสาหร่ายในการพึ่งตนเองที่ ทำให้แตกต่างจากชุมชนรางหวายคือ ผู้นำมี วิสัยทัศน์ในการทำงานเพื่อให้เกิดการพัฒนาขึ้นอย่างแท้จริง ประกอบกับการมีสมาชิกกลุ่มที่ดี จนนำไปสู่การจัดตั้งสภาผู้นำชุมชน และมีแนวความคิดการใช้ทุนความดีในการขับเคลื่อนงานของ ชุมชนด้วย

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า ทุนทางสังคมกับการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างเศรษฐกิจ ชุมชนฐานรากอย่างยั่งยืนเน้นการเปิดโอกาสให้เกิดกระบวนการรวมตัวภาคีเครือข่าย ในการ ร่วมคิด ร่วมทำและร่วมเป็นพลังสำคัญในการจัดการกับปัญหา โดยการเพิ่มขีดความสามารถ ของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาการพึ่งตนเอง และการจัดการตนเอง สร้างเศรษฐกิจชุมชนฐาน รากตามแนวหลักเศรษฐกิจพอเพียง โดยคำนึงถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้าง ภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบ การวางแผน การ ตัดสินใจและการต่อยอดจากรากฐานทุนทางสังคม ชุมชนห้วยแก้วมีทั้งทุนมนุษย์ ทุนสังคม ทุน ธรรมชาติ ทุนการเงิน ทุนวัฒนธรรมที่มีบทบาทต่อการพัฒนาชุมชนต้นแบบทางสังคมของ

ชุมชนนำไปสู่การพัฒนาอย่างมั่นคงและยั่งยืน โดยทุนทางสังคมที่มีบทบาทต่อการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างเศรษฐกิจชุมชนฐานรากอย่างยั่งยืน ของตำบลห้วยแก้ว อำเภอปงนาสาร จังหวัดพิจิตร ได้แก่ ทุนมนุษย์ ทุนสังคม ทุนทางธรรมชาติ ทุนการเงิน และทุนวัฒนธรรม แนวทางการนำทุนทางสังคมไปใช้กับการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างเศรษฐกิจชุมชนฐานรากอย่างยั่งยืน ได้แก่ แนวทางการจัดตั้งกลุ่มในชุมชน การชักนำคนในชุมชนรวมกลุ่ม การติดต่อสื่อสารแลกเปลี่ยนความรู้กับชุมชน การสร้างความสัมพันธ์ของชุมชนและภาคีเครือข่าย และการส่งเสริมการเรียนรู้ของคนในชุมชน การพัฒนารูปแบบทุนทางสังคมกับการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างเศรษฐกิจชุมชนฐานรากอย่างยั่งยืน ได้แก่ รูปแบบการสร้าง ความมั่นคงทางด้านสังคม รูปแบบการสร้าง ความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจ รูปแบบการสร้าง ความมั่นคงทางด้านสิ่งแวดล้อม และรูปแบบการสร้าง ความมั่นคงทางด้านจิตใจ มีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนควรให้ความสำคัญต่อการสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้แก่คนในชุมชนท้องถิ่น จึงเป็นการพัฒนา ที่เน้นกระบวนการ มากกว่ารูปแบบ และต้องการความต่อเนื่องในการปฏิบัติรวมทั้งให้ความสำคัญต่อการพัฒนาที่เริ่มจากฐานทรัพยากรในท้องถิ่น ทุนในชุมชน ตลอดจนการมีส่วนร่วมของพหุภาคี ได้แก่ ภาครัฐ ภาคธุรกิจ องค์กรพัฒนาเอกชน นักวิชาการ สื่อมวลชน ฯลฯ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นอย่างบูรณาการ ซึ่งเป็นรากฐานทางเศรษฐกิจที่สำคัญของการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย หน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรมีการสืบค้นถึงทุนทางสังคมที่แต่ละชุมชนมีอยู่เพื่อจะได้นำไปบรรจุในวาระในการวางแผนยุทธศาสตร์ของแต่ละท้องถิ่น ซึ่งในแต่ละชุมชนมีบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน หากมีการดำเนินนโยบายตามสภาพความเป็นอยู่ และตรงกับความต้องการ ข้อเสนอแนะการทำวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาเปรียบเทียบทุนทางสังคมระหว่างชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจชุมชน และชุมชนที่ไม่ใช่ต้นแบบเศรษฐกิจชุมชนในภูมิภาคอื่น ๆ ควรศึกษาการพัฒนาทุนทางสังคมในระดับบุคคล เพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่เป็นทรัพยากรที่สำคัญในสังคม ชุมชน และองค์กร ซึ่งมีความสำคัญต่อความเจริญอย่างยั่งยืนของประเทศ

เอกสารอ้างอิง

- จันทร์หา แสนโคตร. (7 สิงหาคม 2565). ทุนทางสังคมเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก. (หทัยชนก คะตะสมบุญ, ผู้สัมภาษณ์)
- จิราพร ไชยเชนทร์. (2559). การพัฒนารูปแบบการประยุกต์ใช้ทุนทางสังคม เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวคลองร้อยสายเชิงสร้างสรรค์. ใน วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- ใจสคราญ จาริกสมาน. (2558). ทูทางสังคมกับการจัดการมรดกทางภูมิปัญญาและวัฒนธรรมกรณีศึกษา. ใน พิพิธภัณฑภูมิปัญญาพื้นบ้านวัดโฆษา บ้านท่าช้าง ตำบลห้วยไร่ อำเภอลำสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. เพชรบูรณ์: สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2558). วัฒนธรรมหมู่บ้านไทย. กรุงเทพมหานคร: สร้างสรรค์จำกัด.
- ชนันภรณ์ อารีกุล. (2556). การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของทุนทางสังคมเพื่อการเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิตสาขาวิชาครุศาสตร์ . จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ฐิติวัชร เกตุมณี. (2562). ข้อมูลบริบทระดับตำบล ตำบลห้วยแก้ว อำเภอปัว จังหวัดพิจิตร. นครสวรรค์: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- ดำรงศักดิ์ แก้วเพ็ง. (2556). ชุมชน. สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ฟ้าลั่น กระสังข์. (2561). ทุนชุมชนกับกระบวนการมีส่วนร่วมสู่การเป็นชุมชนพึ่งตนเอง : ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างชุมชนรางหวายและหนองสาหร่าย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ . มหาวิทยาลัยรังสิต.
- ศูนย์บริการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากอำเภอเมืองชุมพร. (2563). การบริการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก. เรียกใช้เมื่อ 10 กันยายน 2564 จาก [https:// google.com/sunysersthkicmeuxngchum](https://google.com/sunysersthkicmeuxngchum)
- สมัย บำรุงผล. (9 สิงหาคม 2565). แนวทางการพัฒนาทุนทางสังคมกับเศรษฐกิจชุมชน. (หทัยชนก คตะสมบูรณ์, ผู้สัมภาษณ์)
- สุวรรณี คำมั่น และคณะ. (2557). ทุนทางสังคมกับการพัฒนาทุนมนุษย์. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- อำไพ ปานศรี. (10 สิงหาคม 2565). การพัฒนารูปแบบทุนทางสังคมกับการพัฒนาชุมชนต้นแบบ. (หทัยชนก คตะสมบูรณ์, ผู้สัมภาษณ์)
- อุไรวรรณ แม่บ้าน. (2563). การบริหารจัดการทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาชุมชนในรูปแบบชุมชนพึ่งตนเองกรณีศึกษาในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ . มหาวิทยาลัยรังสิต.

การผลิตสื่อเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยการมีส่วนร่วม
ของแกนนำเยาวชนชุมชนบางลำพู*
MEDIA PRODUCTION TO DISSEMINATE LOCAL WISDOM FOR
THE PARTICIPATION OF BANG LAMPHU YOUTH LEADERS

หฤทัย ปัญญาวุธตระกูล

Hareuthai Panyarvuttrakul

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช

Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand

E-mail: haruthaisomm@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทความต้องการในการเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนบางลำพู และผลิตสื่อสารคดีภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยการมีส่วนร่วมของแกนนำเยาวชนชุมชนบางลำพู เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกับกลุ่มผู้นำชุมชน จำนวน 2 คน แกนนำเยาวชน ชุมชนละ 3 คน รวม 21 คน ประกอบด้วยขั้นตอนที่ 1 ร่วมกันวางแผน ขั้นตอนที่ 2 ร่วมกันปฏิบัติ ขั้นตอนที่ 3 ร่วมกันสังเกตผล และขั้นตอนที่ 4 ร่วมสะท้อนผลกลับ ผลการวิจัยพบว่า ขั้นตอนปฏิบัติการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย ขั้นตอนที่ 1 การสร้างการมีส่วนร่วม ค้นหาบุคคลในพื้นที่ที่จะเข้าร่วมการผลิตสื่อผ่านการจัดค่ายเล่าเรื่องในชุมชน ขั้นตอนที่ 2 กระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการผลิตสื่อ กลุ่มเยาวชนบางลำพูได้พัฒนาทักษะด้านการพูด ด้านการแสดงออก ด้านการคิด ด้านการเขียนและด้านความคิดสร้างสรรค์ผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ขั้นตอนที่ 3 การประเมินผลสื่อแบบมีส่วนร่วมกับชาวบ้านในชุมชน ขั้นตอนที่ 4 ชุมชนบางลำพูมีสื่อเพื่อเผยแพร่ ภูมิปัญญาชุมชนจากการดำเนินงานของตนเอง นอกจากนี้กลุ่มแกนนำเยาวชนชุมชนบางลำพูได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการผลิตสื่อเพื่อเผยแพร่ภูมิปัญญาของชุมชน ได้แก่ ร่วมทีมวิจัย ร่วมเก็บข้อมูล ร่วมเป็นกลุ่มตัวอย่างร่วมตรวจสอบข้อมูล ร่วมติดตามประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์ที่นำไปสู่การพัฒนาทักษะการสื่อสาร และศักยภาพด้านการทำงานร่วมกันเป็นทีมที่สามารถนำไปปรับใช้กับการดำเนินงานพัฒนาชุมชนต่อไป นอกจากนี้ชุมชนบางลำพูได้จัดงานสื่อภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยการ

* Received July 18, 2022; Revised August 2, 2022; Accepted August 30, 2022

มีส่วนร่วมของแกนนำเยาวชนชุมชนบางลำพูที่สามารถนำไปใช้ในการเผยแพร่ผ่านช่องทางการสื่อในรูปแบบต่าง ๆ ต่อไป

คำสำคัญ: การผลิตสื่อ, ภูมิปัญญาท้องถิ่น, การมีส่วนร่วม, แกนนำเยาวชน

Abstract

The objectives of this research article were to study the context. The need for disseminating local wisdom of Banglamphu community and produce communication for local wisdom cases with the participation of Banglamphu community youth leaders with participative action research, this was a participatory action research with a group of community leaders consisting of 2 people, 3 youth leaders in each community, total 21 people. The process consisted of step 1, planning, step 2, action, step 3, observation of results. and step 4 reflecting. The results showed that the four-step participatory communication process consists of Step 1: Engaging Find local people to participate in media production through community storytelling camps. Guided walk as a guide representative of 7 communities in Banglamph. Step 2: Participatory communication Process in Media Production Banglamphu youth develop skills in speech, expression, writing, thinking, and creativity through a collaborative learning process. Step 3 Assessment of media with the villagers in the community. Step 4: Banglamphu Club has a medium to disseminate community wisdom from their own operations. In addition, this practical participatory research process. Banglamphu Community Youth Leadership Group has participated in media production to disseminate the wisdom of the community, namely, joining the research team, collecting data, participating in samples, jointly reviewing data, monitoring and evaluating results, and jointly receiving benefits that contribute to the development of skills and communication potential in various forms of team collaboration that can be applied to community development operations in the future. In addition, Banglamphu community has received media pieces of local wisdom with the participation of Banglamphu community youth leaders that can be used in dissemination through social media channels in various forms.

Keywords: media production, local wisdom, Participatory, youth leaders

บทนำ

การสื่อสารเพื่อเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้สามารถคงอยู่ และเกิดความรู้สึกจดจำตลอดจนตระหนักในความสำคัญของภูมิปัญญาเป็นเครื่องมือสำคัญในการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนที่จะสืบสารถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการขับเคลื่อนถ่ายทอดสิ่งที่เป็นภูมิปัญญา วิถีชีวิต ให้สามารถคงอยู่ โดยการเสริมสร้างประสบการณ์มีค่า และส่งเสริมให้เกิดการอนุรักษ์และสืบสานมรดกทางภูมิปัญญาของท้องถิ่นให้คงอยู่อย่างยั่งยืน ซึ่งการสื่อสารที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนตามวิธีการและรูปแบบการพัฒนาชุมชนของตนเองตามลักษณะของความเป็นท้องถิ่น และภูมิปัญญาดั้งเดิมของท้องถิ่นนั้น ๆ ต้องอาศัยกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมตามแนวคิดของ White, A. Shirley. คือ กระบวนการร่วมกันคิดวิเคราะห์ประเด็นปัญหา แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน ร่วมกันค้นหาแนวทางและตัดสินใจร่วมกัน สร้างจิตสำนึก และกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิกในสังคมเพื่อนำไปสู่การพัฒนาและ การเปลี่ยนแปลงสังคมที่เหมาะสม ภายใต้แนวคิดการมีส่วนร่วม (White, A. Shirley., 1994); (Servaes, Jan., 1996) ๖ คือ การดำเนินการที่นำไปสู่การตัดสินใจร่วมกันในชุมชน ไปสู่การปฏิบัติการมีส่วนร่วมมีเป็น 4 ระดับ ประกอบด้วย 1) การมีส่วนร่วมตัดสินใจ (Decision Making) ได้แก่ การริเริ่มดำเนินการและตัดสินใจปฏิบัติการว่าควรทำอะไร ด้วยวิธีใด 2) การมีส่วนร่วมดำเนินการ (Implementation) ได้แก่ การสนับสนุนทรัพยากร การบริหาร การประสานร่วมมือ 3) การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ (Benefits) ได้แก่ ผลประโยชน์ ด้านวัสดุ ด้านสังคมและส่วนบุคคลอื่นเกิดจากโครงการที่ร่วมกัน 4) การมีส่วนร่วมประเมินผล (Evaluation) การประเมินผลการดำเนินงานโครงการที่เกิดขึ้นร่วมกัน (Cohen, J. M., & Uphoff, N.T., 1981)

พื้นที่กรุงเทพมหานครชั้นในซึ่งเป็นที่ตั้งของชุมชนบางลำพูอันประกอบประกอบด้วย 7 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนมัสยิดจักรพงษ์ ชุมชนวัดสามพระยา ชุมชนวัดสังเวชวิศยารามชุมชนวรรังษี ชุมชนเขียนนิวาส - ตรอกไก่แจ้ ชุมชนวัดใหม่อมตรส และชุมชนพานถมที่รายรอบเกาะรัตนโกสินทร์ที่มีประชากรหนาแน่นชุมชนหนึ่งในเขตกรุงเทพมหานคร ที่มีการสถาปนามาตั้งแต่ปี 2325 เป็นใจกลางกรุงเทพมหานครที่เป็นพื้นที่ขับเคลื่อนทางประวัติศาสตร์ชาติไทยหลายต่อหลายยุคมาอย่างยาวนาน เป็นพื้นที่ใจกลางธุรกิจการท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงของนักท่องเที่ยวต่างชาติ นอกจากนี้ชุมชนบางลำพูนอกจากเป็นแหล่งประวัติศาสตร์ที่สำคัญของประเทศไทยมาอย่างยาวนาน และเป็นสถานที่ของเหตุการณ์สำคัญ ๆ ต่างของประเทศยังมีความพิเศษของประชากรในพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ศาสนาที่อาศัยอยู่ร่วมกันอย่างผสมผสานกลมกลืนทั้งไทย จีน มอญ มุสลิม จนเกิดการผสมผสานวัฒนธรรมร่วมกันจนทำ

ให้เกิดแหล่งอาชีพอันหลากหลายที่มาจากความชำนาญของชาติพันธุ์จนกลายเป็นหนึ่งเดียวอย่างในปัจจุบัน แต่ในวันนี้ชุมชนบางลำพูถูกกลบกลืนด้วยธุรกิจการท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวยามค่ำคืน การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของธุรกิจท่องเที่ยวในย่านชุมชนบางลำพูทำให้ชาวบางลำพูบางส่วนหลงลืมรากเหง้าของตนเองและอดีตที่เลือนรางของชุมชนแห่งนี้ จนมีการก่อตั้ง“ชมรมเกสรบางลำพู” คือ กลุ่มตัวแทนเยาวชนในย่านบางลำพูที่มาจาก 7 ชุมชน คือ ชุมชนมัสยิดจักรพงษ์ ชุมชนวัดสามพระยา ชุมชนวัดสังเวชวิศยาราม ชุมชนบวรรังษี ชุมชนเขียนนิवास-ตรอกไก่อแจ้ ชุมชนวัดใหม่อมตรส และชุมชนพานถม ก่อตั้งมากกว่า 15 ปี ในการสร้างเครือข่ายคนรุ่นใหม่ในพื้นที่ภายใต้การดูแลของประชาคมบางลำพูเพื่อกระตุ้นให้เยาวชนในชุมชนเกิดจิตสำนึกสาธารณะ สร้างกิจกรรมการเรียนรู้ และร่วมงานวิจัยเชิงประวัติศาสตร์เพื่อหวังว่าเด็กรุ่นใหม่เหล่านี้จะเป็นผู้พิทักษ์มรดกของชุมชน และถ่ายทอดวัฒนธรรม อนุรักษประวัติศาสตร์ของชุมชนให้ยังคงสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น

งานวิจัยเรื่อง “การผลิตสื่อเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยการมีส่วนร่วมของแกนนำเยาวชนชุมชนบางลำพู” มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ชุมชนบางลำพูอย่างมีส่วนร่วมกับชมรมเกสรบางลำพูในการร่วมกันถ่ายทอด อนุรักษประวัติศาสตร์ของชุมชนบางลำพูจากประเด็นความคิดในการทำเสนอของเยาวชนในชุมชนเองเพื่อนำไปจัดทำเป็นสื่อเพื่อให้ชาวบ้านในชุมชนรุ่นหลังหรือควรบอกว่าได้รวบรวมข้อมูลที่ได้เพื่อนำมาจัดทำเป็นสื่อเพื่อให้คนรุ่นหลังหรือคนอื่นอื่นได้เข้าใจในบริบทในชุมชนและเป็นการอนุรักษประเพณีสืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบท ความต้องการในการเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนบางลำพู
2. เพื่อผลิตสื่อสารคดีภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยการมีส่วนร่วมของแกนนำเยาวชนชุมชนบางลำพู

บางลำพู

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยชิ้นนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมข้อมูล และพัฒนาสื่อเผยแพร่ภูมิปัญญา โดยมีกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมตามแนวคิดของ (Kemmis, S., & McTaggart. , 1988) ประกอบด้วย

ขั้นตอนที่ 1 ร่วมกันวางแผน (Planning) ค้นหาการสำรวจชุมชนบางลำพู โดยการศึกษาบริบทของพื้นที่เพื่อศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นจากกลุ่มผู้นำชุมชน จำนวน 2 คน แกนนำเยาวชน อายุระหว่าง 7 - 15 ปี ชุมชนละ 3 คน รวม 21 คน และร่วมกันวางแผนการปฏิบัติการผลิตสื่อเพื่อเผยแพร่ภูมิปัญญา

ขั้นตอนที่ 2 ร่วมกันปฏิบัติ (Action) นำแผนที่ได้ร่วมกันจัดทำมาดำเนินงานสู่การปฏิบัติการผลิตสื่อเพื่อเผยแพร่ภูมิปัญญา จัดทำบท ภาพยนตร์สั้น ค้นหานักแสดง และกำหนดตำแหน่งในกองถ่าย เตรียมความพร้อมในการถ่ายทำแต่ละชุมชน

ขั้นตอนที่ 3 ร่วมกันสังเกตผล (Observing) การนำสื่อที่ผลิตมาประเมินผลงาน ร่วมกันช่วยกันวิเคราะห์ผลภาพรวมให้เป็นในทิศทางเดียวกันเพื่อหาแนวทางในการพัฒนา

ขั้นตอนที่ 4 ร่วมสะท้อนผลกลับ (Reflecting) การจัดประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถ่ายทอดบทเรียนให้ชาวบ้านชุมชนบางลำพูทั้ง 7 ชุมชน ประกอบด้วย ชุมชนมัสยิดจักรพงษ์ ชุมชนวัดสามพระยา ชุมชนวัดสังเวชวิศยาราม ชุมชนบวรรังษี ชุมชนเขื่อนนิวาสน - ตรอกไก่แจ้ ชุมชนวัดใหม่อมตรส และชุมชนพานถม เข้ามามีส่วนร่วมในการถอดบทเรียนเพื่อนำไปพัฒนาการผลิตสื่อเผยแพร่ภูมิปัญญาผ่านสื่อสังคมออนไลน์อื่น ๆ ต่อไป

ผลการวิจัย

1. บริบทและความต้องการในการเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนบางลำพู

จากการศึกษาเอกสารและลงพื้นที่ค้นหาภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกับกลุ่มแกนนำชุมชนบางลำพูและแกนนำเยาวชน สรุปข้อมูลพื้นฐาน ดังนี้

1.1 สืบสวนเส้นทางของชุมชนบางลำพู ร่วมกับกลุ่มแกนนำชุมชนเกสรบ้านลำพู และตัวแทนเยาวชนจากเครือข่าย 7 ชุมชน ได้ข้อมูลเบื้องต้น ดังนี้

1.1.1 ประวัติศาสตร์ชุมชนบางลำพู

บางลำพู ได้ชื่อมาจากต้นลำพู เดิมเป็นชุมชนริมน้ำก่อนการสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์และมีการพัฒนาเป็นแหล่งพักอาศัยของข้าราชการบริพาร และประชาชนหลายหลากชาติพันธุ์ ทั้งไทย จีน มอญ และมุสลิม ที่มาตั้งบ้านเรือนอยู่อาศัยอยู่ร่วมกัน จนทำให้เป็นแหล่งเกิดการผสมผสานวัฒนธรรมและอาชีพที่หลากหลาย ต่อมาเมื่อมีการตัดคลองรอบกรุง ทำให้ย่านบางลำพูกลายเป็นทำน้ำใช้สำหรับขนถ่ายและแลกเปลี่ยนสินค้า เช่น พืชผักผลไม้จากฝั่งธนบุรี ในรัชสมัยรัชกาลที่ 5 มีการสร้างพระราชวังดุสิตและมี การตัดถนนหลายสายขึ้นมาจากถนนสามเสน เช่น ถนนจักรพงษ์, ถนนพระอาทิตย์, ถนนพระสุเมรุ, ถนนข้าวสาร, ถนนรามบุตรี, ถนนตะนาว และถนนสีลมสามห้าง ทำให้บางลำพูกลายเป็นแหล่งธุรกิจการค้าที่ได้รับความนิยมอย่างมาก

1.1.2 อาณาเขตพื้นที่ชุมชนบางลำพู

ทิศเหนือ ติดต่อกับ ถนนพระสุเมรุ ทิศใต้ ติดต่อกับ ถนนข้าวสาร ทิศตะวันออก ติดต่อกับ วัดบวรนิเวศวิหาร ทิศตะวันตก ติดต่อกับ วัดชนะสงคราม

1.1.3 ภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชนบางลำพู

• ชุมชนวัดสังเวชวิศยาราม มีการแสดง มีโรงลิเก บ้านดนตรีไทย (บ้านดุริยประณีต) ที่ตั้งอยู่ในซอยลำพูหลังวัดสังเวช ที่ทำหน้าที่สืบสานและอนุรักษ์ศิลปดนตรีไทยประจำชาติ

• ชุมชนวัดสามพระยา คือ ศิลปะที่ทำจากใบลาน ของหวานขึ้นชื่อ

ต้นตำรับ

ข้าวต้มน้ำวัน ที่สืบทอดถึง 3 รุ่น

• ชุมชนเขียนนิวาสน์-ตรอกไก่แจ้ คือ ทำเครื่องโขน-ละคร ที่สืบทอด

กันมา

ของตระกูล "หลาวทอง"

• ชุมชนมัสยิดจักรพงษ์ ชุมชนแห่งช่างทำทอง

• ชุมชนบวรรังษี ย่านผลิตทองคำเปลว ที่ในอดีตเป็นชุมชนของช่าง

ตีทอง

• ชุมชนวัดใหม่อมตรส ศิลปะการแทงหยวก

• ชุมชนบ้านพานถม การทำเครื่องเงิน เครื่องถมด้วยมือ

1.2 เข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชน ร่วมกับชมรมเกสรบางลำพูในการจัดกิจกรรม

ร่วมหาของดีชุมชนจัดโดยชมรมเกสรบางลำพูที่เป็นเวทีแลกเปลี่ยนชาวบ้านในรุ่นต่าง ๆ รวมถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ สิ่งที่พบเห็นในอดีตให้คนรุ่นหลังและบันทึกเป็นข้อมูลประวัติศาสตร์ของชุมชน

ภาพที่ 1 กิจกรรมร่วมหาของดีชุมชนจัดโดยชมรมเกสรบางลำพู

1.3 ร่วมผลิตสื่อกับชุมชน ในขั้นตอนนี้หลังจากที่ผู้วิจัยลงพื้นที่หาข้อมูลร่วมกับแกนนำเยาวชนชุมชนบางลำพูแล้ว ผู้วิจัยได้ร่วมกับแกนนำชุมชนบางลำพูในการจัดทำคลิปวิดีโอเพื่อผลิตสื่อในการเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่น

2. ผลิตสื่อสารคดีภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยการมีส่วนร่วมของแกนนำเยาวชนชุมชนบางลำพู

จากการศึกษากลุ่มแกนนำชุมชนบางลำพู ประกอบด้วยประธานประชาคมบางลำพู และประธานชมรมเกสรบางลำพู การรวมอนุรักษ์และเผยแพร่ภูมิปัญญาของชุมชนบางลำพูต้องเริ่มจากกลุ่มเยาวชนในพื้นที่ให้เข้ารับทราบและตระหนัก รู้จักถึงภูมิปัญญาของชุมชนจากการบอกเล่าของผู้ใหญ่ แต่เนื่องจากชุมชนบางลำพูอยู่ในพื้นที่กรุงเทพมหานครที่กลายเป็นสังคมเมืองอย่างเต็มรูปแบบ เยาวชนแต่ละคน แต่ละชุมชนต่างแยกย้ายกันอยู่และไม่รู้จักกัน อีกทั้งพื้นที่ของชุมชนบางลำพูเป็นพื้นที่กว้างเป็นย่านของธุรกิจ การให้เยาวชนรวมกลุ่มกันเรียนรู้ รู้จักกัน จึงมีความสำคัญเป็นอันดับแรก เพื่อให้กลุ่มเยาวชนเหล่านี้ได้สะท้อนมุมมอง เล่าวิถีชีวิต ถ่ายทอด ภูมิปัญญาที่แต่ละคนรู้มาเกี่ยวกับชุมชนของตนเอง นอกจากนี้เยาวชนในกลุ่มเกสรบางลำพูที่อาจเคยเจอกันในกิจกรรมของชุมชนแต่ยังไม่เคยไปถึงบ้านของเพื่อน ๆ ในชุมชนหรือเข้าไปเห็นภูมิปัญญาของชุมชนอื่น ๆ ผู้วิจัยได้จัดกิจกรรมสำรวจเส้นทางภูมิปัญญาชุมชนบางลำพูทั้ง 7 ชุมชน เพื่อนำไปจัดทำสื่อเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ชาวบ้านในชุมชนบางลำพูรุ่นหลังและคนถิ่นอื่นได้เข้าใจบริบทชุมชนบางลำพูและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นต่อไป และผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนในการปฏิบัติการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ใน 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างการมีส่วนร่วม

ค้นหาบุคคลในพื้นที่ที่จะเข้าร่วมการผลิตสื่อผ่านจัดค่ายเล่าเรื่องในชุมชน โดยเริ่มตั้งแต่การพูดคุย การทำกิจกรรมกลุ่มร่วมกัน ตั้งแต่ การจัดค่ายเล่าเรื่องในชุมชน การเดินทางชมในฐานะตัวแทนไกด์ ของชุมชน 7 ชุมชนในย่านบางลำพู จนได้กลุ่มเยาวชนตัวแทนของชุมชนบางลำพูเข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นผู้ผลิต

ขั้นตอนที่ 2 กระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการผลิตสื่อ

กลุ่มเยาวชนของชุมชนบางลำพู ได้มีการร่วมกลุ่มกันเรียกว่า “ชมรมเกสรบางลำพู” ซึ่งได้เข้ามามีส่วนร่วมในการผลิต เริ่มตั้งแต่การลงพื้นที่ในการหาข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ร่วมเป็นผู้เลือกประเด็นเนื้อหาในการนำเสนอ การออกแบบ การเขียนบท การตรวจทานบท ถ่ายทำ การเลือกช่องทางการเผยแพร่สื่อ และการประเมินผล ซึ่งกระบวนการเหล่านี้ก่อให้เกิดการทำงาน การเรียนรู้ร่วมกัน และทำให้เยาวชนในแต่ละชุมชนได้รับรู้ข้อมูลภูมิปัญญาของกันและกัน โดยกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการผลิตสื่อทำให้เยาวชนมีการพัฒนาทักษะที่จะนำไปสู่การพัฒนาชุมชน ดังนี้

1. กระบวนการเรียนรู้ กลุ่มเยาวชนชมรมเกสรบางลำพู ได้เรียนรู้ระบบการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม และการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบที่จะนำไปสู่การพัฒนาตนเอง และการพัฒนาการทำงานชุมชนร่วมกันต่อไป

2. ด้านการพัฒนา กลุ่มเยาวชนชมรมเกสรบางลำพูได้พัฒนาทักษะด้านการสื่อสารของตนเอง ดังนี้

2.1 ด้านการพูด ผ่านการเป็นพิธีกรในแต่ละช่วงของสื่อที่นำเสนอชุมชนของตนเอง และผ่านการนำเสนอข้อมูลที่ได้จากชุมชนเพื่อถ่ายทอดต่อกับกลุ่มเยาวชนในชุมชนอื่น ๆ

2.2 ด้านการแสดงออก ผ่านการแสดงในสื่อที่ผลิต ด้านการแสดงออกต่อผู้ร่วมงานอย่างเหมาะสม การให้เกียรติและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การทำงานร่วมกันกลุ่มคนที่มี ความแตกต่างกันทั้ง อายุ คุณวุฒิ และประสบการณ์

2.3 ด้านการเขียน ฝึกเขียนบทเพื่อนำเสนอผ่านสื่อออนไลน์ การเขียนเพื่อการเล่าเรื่อง

2.4 ด้านการคิด ผ่านกระบวนการทำงานร่วมกันอย่างมีขั้นตอนที่ให้กลุ่มเยาวชนเรียนรู้ระบบคิดอย่างเป็นขั้นตอน เรียนรู้วิธีการคิดเพื่อแก้ปัญหา การประมวลผลจากข้อมูลที่ได้รับในชุมชน

2.5 ด้านความคิดสร้างสรรค์ ผ่านกระบวนการพัฒนาทักษะการนำเสนอสื่อที่ให้มีที่น่าสนใจ

ภาพที่ 3 การสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน

ภาพที่ 4 การสร้างทักษะการทำงานร่วมกัน

ภาพที่ 5 การถ่ายทอดภูมิปัญญาระหว่างรุ่นสู่รุ่น

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินผลแบบมีส่วนร่วม

สื่อเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยการมีส่วนร่วมของแกนนำเยาวชนชุมชนบางลำพู เมื่อเสร็จสิ้นแล้วได้มีการนำเสนอให้กับกลุ่มตัวแทนชาวบ้านในชุมชน และร่วมกันเสนอแนะข้อบกพร่อง เพิ่มเติมเนื้อหาในส่วนที่ขาดหายไปและนำข้อมูลที่ได้รับไปปรับปรุงแก้ไข

ขั้นตอนที่ 4 การนำไปใช้

สื่อเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยการมีส่วนร่วมของแกนนำเยาวชนชุมชนบางลำพู นำส่งมอบเพื่อนำไปใช้ในสื่อออนไลน์ของชมรมบางลำพู ทำไปใช้ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของชมรมบางลำพู

ตารางที่ 1 กระบวนการมีส่วนร่วมในการวิจัย

รูปแบบการมีส่วนร่วม	ผู้วิจัย	ชุมชน	ผล
ร่วมทีมวิจัย	✓	✓	ชุมชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล
ร่วมตั้งโจทย์วิจัย	✓	×	
ร่วมสร้างเครื่องมือวิจัย	✓	×	
ร่วมเก็บข้อมูล	✓	✓	ชุมชนร่วมเก็บข้อมูลเพื่อกำหนดเนื้อหาในการเขียนบท เยาวชนได้ประสบการณ์การเรียนรู้
ร่วมเป็นกลุ่มตัวอย่าง	✓	✓	เยาวชนเป็นกลุ่มตัวอย่างในการทำงานตามความต้องการของชาวบ้านในชุมชนบางลำพูเอง
ร่วมตรวจสอบข้อมูล	✓	✓	ชาวบ้านบางลำพูมีส่วนร่วมในการตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา
ร่วมติดตามและประเมินผล	✓	✓	นำไปใช้ในกิจกรรมของชมรมบางลำพูเพื่อติดตามประเมินผลความพึงพอใจของผู้ชม
ร่วมรับผลประโยชน์	✓	✓	ชุมชนบางลำพูได้สื่อเพื่อเผยแพร่ภูมิปัญญา และแกนนำเยาวชนได้เรียนรู้กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมเชิงปฏิบัติ ตลอดจนได้พัฒนาศักยภาพด้านการสื่อสารในรูปแบบต่างๆ ที่สามารถนำไปปรับใช้กับตนเองได้

จากตารางที่ 1 กระบวนการมีส่วนร่วมในการวิจัย พบว่า กลุ่มแกนนำเยาวชนชุมชนบางลำพูได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการผลิตสื่อเพื่อเผยแพร่ภูมิปัญญาของชุมชน โดยรูปแบบการมีส่วนร่วม ได้แก่ ร่วมทีมวิจัย ร่วมเก็บข้อมูล ร่วมเป็นกลุ่มตัวอย่าง ร่วมตรวจสอบข้อมูล ร่วมติดตามและประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์ ซึ่งในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมนี้ กลุ่มแกนนำเยาวชนชุมชนบางลำพูและชาวบ้านในชุมชนยังไม่ได้มีส่วนร่วมในการร่วมตั้งโจทย์วิจัย และสร้างเครื่องมือในการวิจัย

อภิปรายผล

1. เพื่อศึกษาบริบท ความต้องการในการเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนบางลำพู

จากการศึกษาบริบท ความต้องการในการเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนบางลำพูของกลุ่มแกนนำ และแกนนำเยาวชน พบว่า มีความต้องการที่จะเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเองเนื่องจากบางชุมชน เช่น การศิลปะการแทงหยวก การทำเครื่องเงิน เครื่องถมด้วยมือในชุมชนเหลือเพียงหนึ่งบ้านที่ทำอยู่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ รสีกา อังกุล การถ่ายทอดความรู้ด้วยการสาธิต การบอกเล่า เป็นกระบวนการหนึ่งของ การสืบทอดและการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นตลอดเวลาในสังคมไทยซึ่งในการวิจัยเชิงปฏิบัติการนี้เป็นการผลิตสื่อเพื่อเผยแพร่ ภูมิปัญญาที่น่าสนใจผ่านสื่อสังคมออนไลน์เป็นการการถ่ายทอดความรู้ด้วยการสาธิต การบอกเล่าที่สามารถทำให้สาธารณชนทั่วไปได้เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านสื่อที่น่าสนใจ (รสีกา อังกุล, 2562)

2. เพื่อผลิตสื่อสารคดีภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยการมีส่วนร่วมของแกนนำเยาวชนชุมชนบางลำพู

จากการมีส่วนร่วมของกลุ่มเยาวชนชมรมเกษตรบางลำพู พบระดับการมีส่วนร่วมใน 4 ระดับที่ สอดคล้องกับแนวคิดของ Tufte,T., & Mefaloputlos, P. คือ ระดับที่ 1 มีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลในชุมชนและกำหนดประเด็นสำคัญร่วมกัน ระดับที่ 2 มีส่วนร่วมในการดำเนินงานผลิตสื่อวีดิทัศน์เพื่อการประชาสัมพันธ์ใน ทุกขั้นตอนของการดำเนินงาน ระดับที่ 3 ส่วนร่วมในการปรึกษาหารือเพื่อใช้สื่อประชาสัมพันธ์ ระดับที่ 4 ส่วนร่วมในการตรวจสอบ หลังจากผลิตสื่อเสร็จสิ้นตัวแทนชุมชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบความถูกต้องและร่วมกันเสนอแนะปรับปรุงเนื้อหาให้สมบูรณ์ (Tufte,T., & Mefaloputlos, P. , 2009) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (รัตติกาล เจนจิต และคณะ, 2561) กล่าวว่ากระบวนการคืนข้อมูลให้กับชุมชนประกอบด้วย 1) การวิเคราะห์ปัญหาของชุมชน 2) การกำหนดเนื้อหาที่จะนำไปคืนข้อมูล 3) การคืนข้อมูลกับกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกส่วน 4) การวิเคราะห์สถานการณ์ของสื่อในชุมชนและการนำเอาข้อมูลจากการคืนข้อมูลให้กับชุมชน ซึ่งในงานวิจัยชิ้นนี้ได้มีกระบวนการคืนข้อมูลให้กับชุมชนในการตรวจทานข้อมูลประวัติศาสตร์และให้นำไปวางแผนเผยแพร่สื่อต่อไป

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในครั้งนี้ทำให้ได้ชิ้นงานวีดิทัศน์เพื่อการประชาสัมพันธ์ชุมชนบางลำพูเพื่อนำไปใช้ต่อในสื่อออนไลน์ และพบว่าการพัฒนาสื่อภูมิปัญญาท้องถิ่นชิ้นนี้เป็นการกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมของชาวบ้านกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนบางลำพูซึ่งมีวิถีชีวิตแบบชาวกรุงที่มีความสัมพันธ์กันแบบหลวมให้เกิดร่วมมือกันและปรับเปลี่ยนแนวคิดในการสละเวลามาทำงานร่วมกันในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (ศิริประภา ประภากร

เกียรติ, 2562) เรื่อง การใช้สื่อละครเพื่อการพัฒนาชุมชนของกลุ่มมะขามป้อม ที่กล่าวว่า กระบวนการมีส่วนร่วมในชุมชนสามารถเกิดได้ทั้งการมีส่วนร่วมทางตรงและทางอ้อมผ่าน สมาชิกบางกลุ่มในชุมชน หรือการมีส่วนร่วมโดยตรงของสมาชิกในชุมชน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยชิ้นนี้นำไปประยุกต์ใช้ในผลิตสื่อเพื่อเผยแพร่ภูมิปัญญาแบบมีส่วนร่วมของ ชุมชนในชุมชนอื่น ๆ ที่ต้องการรื้อฟื้น พัฒนา ต่อยอด ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนอื่นได้ เนื่องจากในปัจจุบันช่องทางการเผยแพร่สื่อและความสนใจของสาธารณชนต่อสื่อได้ เปลี่ยนแปลงไปสู่สื่อสังคมออนไลน์ในรูปแบบต่าง ๆ การพัฒนาเนื้อหาสื่อให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีที่เปลี่ยนไปสามารถเป็นส่วนหนึ่งในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยให้เข้าสู่การรับรู้ เรียนรู้ของคนรุ่นใหม่ที่เคยโตมากับเทคโนโลยี อีกทั้งนำไปพัฒนาเป็นนวัตกรรมทางการสื่อสาร เพื่อการท่องเที่ยวและจัดทำเป็นฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยต่อไป หรือนำไปพัฒนาเป็น การสื่อสารภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยชุมชนได้อีกด้วย ซึ่งในการวิจัยชิ้นนี้เป็นการศึกษาเชิง ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการผลิตสื่อเพื่อเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพียงอย่างเดียว ในชุมชน บางลำพูมีความน่าสนใจในฐานะของสังคมเมืองที่มีความหลากหลาย ทางวัฒนธรรม อีกทั้งมี การร่วมกลุ่มของชาวบ้านในชุมชนเข้มแข็งซึ่งค่อนข้างหาได้ยากในสังคมเมืองน่าจะศึกษาด้าน การบริหารจัดการการสื่อสารในบทบาทอื่น ๆ เช่น กลยุทธ์ในการสื่อสาร การสร้างอัตลักษณ์ เอกลักษณ์ของชุมชนสู่กลุ่มเป้าหมายภายนอก และควรมีการศึกษาปัจจัยที่เกื้อหนุน หรือปัจจัย ที่เป็นอุปสรรคที่ส่งผลต่อการผลิตสื่อเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน และมีการวางแผน อย่างเป็นระบบในการใช้ช่องทางการสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อเผยแพร่ภูมิปัญญา ท้องถิ่น หรือกิจกรรมการท่องเที่ยวอื่น ๆ ที่สร้างการรับรู้ต่อสาธารณชนอย่างต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

- รลิกา อังกุล. (2562). การสื่อสารภูมิปัญญาด้วยการท่องเที่ยวโดยชุมชน. วารสารวารสาร อิเล็กทรอนิกส์การเรียนรู้ทางไกลเชิงนวัตกรรม มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 9(1), 129-154.
- รัตติกาล เจนจิต และคณะ. (2561). กระบวนการสร้างนักประชาสัมพันธ์ชุมชนแบบมีส่วนร่วม. วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 26(51), 92-117.
- ศิริประภา ประภากรเกียรติ. (2562). การพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว โดยใช้แนวคิด ชุมชนเป็นฐาน. ใน ปริญญาวิทยาสตมมหาบัณฑิต สาขาวิชาสื่อนฤมิต. มหาวิทยาลัย มหาสารคาม.

- Cohen, J. M., & Uphoff, N.T. (1981). Rural Development Participation : Concept and Measures for Project Design Implementation and Evaluation. Ithaca, NY: Rural Development Committee Center for International Studies, Cornell University.
- Kemmis, S., & McTaggart. . (1988). The Action Research Planner (3rd ed.). Geelong. Australia: Deakin University Press.
- Servaes, Jan. (1996). Participatory Communication for Social Change. New Delhi: Sage Publication.
- Tufte, T., & Mefalopulos, P. . (2009). Participatory communication: A practical guide. Washington D.C: The World Bank.
- White, A. Shirley. (1994). Participatory Communication Working for change and development. New Delhi: Sage Publication.

อัตลักษณ์และพื้นที่ทางสังคม: ภาพสะท้อนวิถีชีวิตไทพวน
ในภาคอีสาน*

IDENTITY AND SOCIAL SPACE: LIFE STYLE REFLECTING
OF ESAN TAI PAUN'S

เกศรี วิวัฒน์ปฐพี

Kesaree Wiwattanapatapee,

โสภา ชัยพัฒน์

Sopa Chaiyapat

บงกช เจนชัยภูมิ

Bongot Janchaiyaphum,

มาลินี ผลประเสริฐ

Malinee Phonprasert

เดือนฉาย ผ่องใส

Duanchai Phongsai

วิทยาลัยสันตพล

Santapol College

E-mail: dr.kesaree59@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีประเด็นถกเถียงเชิงวิชาการว่าไทพวนเป็นใคร มีตัวตนทางวัฒนธรรมอย่างไร เข้ามาอยู่ในประเทศไทยเมื่อใด ทำไมจึงมาสวมภักดีต่อรัฐไทย ทั้งที่รากเหง้าของไทพวนอยู่ที่เมืองเชียงขวางของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผู้วิจัยจึงกำหนดประเด็นไปที่การศึกษาแบบเจาะจงกลุ่มไทพวนในภาคอีสานจำนวน 48 คน โดยเลือกจากกลุ่มผู้สูงอายุ ได้แก่ ไทพวนบ้านบุญสม และบ้านกลาง อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดเลย ไทพวนบ้านหม้อ ตำบลบ้านหม้อ อำเภอศรีเชียงใหม่ ไทพวนบ้านสระแอ อำเภอโพธิ์ตาก จังหวัดหนองคาย ไทพวนบ้านถ่อน บ้านกลางใหญ่ อำเภอบ้านผือ ไทพวนบ้านเชียง อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี ไทพวนเหล่านี้เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อพยพมาอยู่ในประเทศไทยสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินแห่งกรุงธนบุรี ประเด็นสำคัญที่ค้นพบแตกต่างจากคนทั่วไปคือ การมีอัตลักษณ์เฉพาะตน และมีตัวตนทางวัฒนธรรมเฉพาะกลุ่ม ทั้งด้านความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรมและผลผลิตทางวัฒนธรรม พวกเขามีอัตลักษณ์ร่วมคือ ความสามัคคี รักพวกพ้อง ส่วนพื้นที่ทางสังคมเป็นแบบ

* Received May 12, 2022; Revised June 11, 2022; Accepted July 18, 2022

ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ การต่อรองให้ชาวไทพวนด้วยกันรับรู้ถึงความเป็นพวกเดียวกัน มีผลผลิตทางวัฒนธรรมที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ส่งผลให้เกิดภาพสะท้อนความเป็นไทพวน และกลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของไทพวนได้แก่ ภาษาของไทพวน ผ้าทอมือ ผ้าชะม้ายโป้ ผ้าซิ่น มงคล 9 สี พวนกะเลอ ซึ่งได้บ่งบอกความเป็นตัวตนของคนไทพวนให้เด่นชัดขึ้นเพื่อตอบสนองการท่องเที่ยวที่วัดด้วยการประกอบพิธีกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นประเพณีปฏิบัติสืบทอดมาจนทุกวันนี้ ซึ่งเป็นประเด็นหลักที่ผู้วิจัยต้องการนำเสนอข้อค้นพบจากการวิจัยนี้

คำสำคัญ อัตลักษณ์, พื้นที่ทางสังคม, ภาพสะท้อน, วิถีชีวิตไทพวน

Abstract

This article has been academic argument issue that who was Tai Puan? What is the cultural identity? When did they live in Thailand? Why did they surrender to Thai state although their ancestor was in Chiang Kwang; Lao People's Democratic Republic? The 48 samples were obtained by purposive sampling which were respondents: Tai Puan in Ban Bu Hom and Ban Klang in Chiang kan district, Loei province; Thai Puan in Ban Mor, Ban Mor subdistrict, Sri Chiang Mai district, Thai Puan in Ban Sa-air, Pho-tak district in Nong Khai province; Thai Puan in Ban Klang Yai, Ban Thon in Ban Pue district; and Thai Puan in Ban Chiang in Nong Han district, Udon Thani province. All of them are an ethnic group that migrated to Thailand in the reign of King Taksin of Thonburi. The essential issue of their difference from other people were uniqueness and specific cultural identity in terms of beliefs, traditions, rituals and cultural products. They had common identities: harmonious, loving friends. And the social space were the power relations and bargaining for the Tai Puan people to perceive to be one together, having cultural products from social interactions, which effected to the reflection image of Tai Puan and became their cultural heritage such i.e. Tai Puan language, hand-woven cloth, Kha-ma and E-po cloth, Phasin, auspicious 9 colors, Puan Ka Lure which indicated the distinguished identity of the Tai Puan people to response to tourism involving with ethnic group ceremonial. These traditions and practices have been inherited until now. This is the main issue that the researcher would like to present in this research findings.

Keywords: Identity, Social Space, Reflecting, Tai Paun's life Style

บทนำ

ไทพวนเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ลาวเป็นกลุ่มชนในภาคอีสานมีถิ่นฐานเดิมอยู่ในแคว้นเชียงขวางของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวมีอาณาเขตติดต่อกับเวียตนาม กลุ่มคนชนชาวพวนถูกกวาดต้อนเข้าสู่ประเทศไทยเมื่อราว 200 ปีมาแล้วตั้งแต่ครั้งสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินแห่งกรุงธนบุรีจนถึงการศึกสงครามระหว่างสยามกับเวียงจันทน์ (ฤดีมน ปรีดีสินิท, 2538) ระยะแรกชาวไทพวนเมื่ออพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยจะอยู่บริเวณภาคกลางได้แก่ สระบุรี ลพบุรี ปราชินบุรี สุพรรณบุรี อยู่บริเวณภาคเหนือได้แก่ อุดรดิตถ์ กำแพงเพชร เพชรบูรณ์ สุโขทัย พิจิตร ส่วน ภาคอีสานได้แก่ เลย หนองบัวลำภู หนองคาย และอุดรธานี ส่วนถิ่นฐานของชุมชนชาวไทพวนบอกเล่าประเพณีและภาษาพวนอันเป็นเอกลักษณ์ ได้แก่งานแห่ช้าง บวชนาค และกำเกียงกำฟ้าที่สะท้อนวิถีความเชื่อของคนไทยพวน นอกจากนั้นชาวพวนมีนิสัยรักความสงบ มีความโอบอ้อมอารีเป็นชาวพุทธที่ยึดมั่นในศาสนา รักอิสระมีความขยันขันแข็งในการประกอบอาชีพ มีความผูกพันในระบบเครือญาติเผ่าพันธุ์ เคารพผู้อาวุโส เป็นชาติพันธุ์ที่มีการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมและมีเอกลักษณ์ของตนเองมานานไม่ว่าจะเป็นคำสอน นิทาน วรรณคดี ความเชื่อ ประเพณีพิธีกรรมศิลปกรรมและภูมิปัญญาต่างๆ จึงถือได้ว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีทุนทางสังคมที่ควรได้รับการฟื้นฟู อนุรักษ์ต่อไป (ไพบูลย์ วิริยะพัฒนไพบูลย์, 2553) โดยเฉพาะไทพวนมีเอกลักษณ์เฉพาะตนคือมีภาษาเป็นของตนเอง มีบทบาทที่สำคัญและมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของมนุษย์ทั้งในด้านจิตวิทยา สังคมวิทยา และมานุษยวิทยา วัฒนธรรมตลอดจนความเจริญในด้านต่าง ๆ ของชนแต่ละกลุ่มที่สืบทอดมาจนถึงปัจจุบันได้ก็ด้วยอาศัยภาษาเป็นเครื่องมือถ่ายทอดและอนุรักษ์ไว้ ภาษาของชนทุกชาติรวมทั้งภาษาถิ่นไทยก็ย่อมมีบทบาทสำคัญเหมือนกันทั้งสิ้น ภาษาพวนเป็นภาษาหนึ่งในเจ็ดกลุ่มใหญ่ของภาษาไทยดั้งเดิม สืบทอดมาจากญวนนานเชียงแสนราวพันกว่าปีมาแล้ว ชาวไทพวนคือชนชาติไทยกลุ่มหนึ่งในจังหวัดสระบุรีที่อพยพมาจากเมืองเชียงขวางตอนเหนือของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเข้ามาสู่แผ่นดินไทยนานกว่าสองศตวรรษแล้วกระจัดกระจายอยู่ตามภาคต่างๆ ของประเทศไทย (โพธิ์ สุนะลาด, 2538)

ในปัจจุบันพบว่าไทพวนมีองค์ความรู้ทางศิลปวัฒนธรรม โดยเฉพาะมรดกภูมิปัญญาอีสานส่วนใหญ่ยังเป็นเพียงข้อมูลทางวิชาการในเชิงลึก ประชาชนทั่วไปไม่สามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลได้ และข้อมูลบางอย่างสูญหายไปเป็นจำนวนมาก (เจริญชนม์, 2564) องค์ความรู้ดังกล่าวมีความสัมพันธ์เกี่ยวกับวัฒนธรรมดั้งเดิมที่มีการถ่ายทอดการสืบทอดและการอนุรักษ์ให้คงอยู่จากบรรพบุรุษในรูปแบบที่ปรับเปลี่ยนไปแต่ก็ยังถือว่าเป็นการอนุรักษ์ให้คงอยู่จนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้พลังความคิดและภูมิปัญญามี 3 ลักษณะ คือ การศึกษาพลังความคิดและอุดมการณ์ การศึกษาภูมิปัญญาด้านทุนเศรษฐกิจ และการศึกษาภูมิปัญญาในฐานะพลังชุมชนทั้ง 3 ลักษณะนี้ ยังเกี่ยวข้องกันภาพสะท้อนด้านวัฒนธรรมกับกลุ่มชาติพันธุ์ด้วย เนื่องจาก

บริบทของชาวไทยพวนในภาคอีสาน เป็นลักษณะความหลากหลายทางชาติพันธุ์ (สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, 2557) นอกจากนี้ผลงานวิจัยทำให้เห็นความเป็นพลวัตของวัฒนธรรม ปัจจัยที่เอื้อและส่งผลต่อวัฒนธรรมตามกระแสทางสังคมและการเมืองที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

อย่างไรก็ตามชาวไทยพวนที่อพยพมาจากแขวงเชียงขวางสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เข้ามาอยู่ในภาคอีสานและมีถิ่นอาศัยที่บ้านบุษม บ้านกลาง อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดเลย บ้านโพธิ์ตาก อำเภอโพธิ์ตาก จังหวัดหนองคาย และบ้านถ่อน อำเภอบ้านผือ ตำบลบ้านเชียง อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ลาว ที่มีความสำคัญในเอกลักษณ์และวัฒนธรรมของตนสูง ทั้งสำคัญในความเป็นไทยพวน สำคัญในประวัติศาสตร์ชนชาติตลอดจนสำคัญในภาษาพวน วิถีชีวิตสังคมวัฒนธรรมประเพณีของไทยพวน มีีตคองเช่นเดียวกับชาติพันธุ์ไท-ลาวอื่น แต่มีข้อปฏิบัติและความเชื่อแตกต่างกันออกไป สังคมไทยพวนเป็นสังคมที่นับถือผี มีพิธีกรรมความเชื่อที่ยังคงปฏิบัติสืบทอดกันมา แม้ปัจจุบันไทยพวนเหล่านี้จะนับถือพุทธศาสนาแล้วก็ตามแต่ยังเป็นการนับถือผีคู่ไปกับนับถือพระ สรุปได้ว่าชาวไทยพวนเป็นกลุ่มที่มีเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์และมีทุนทางวัฒนธรรมที่น่าสนใจ อีกทั้งมีภาษาของตนเองในการติดต่อสื่อสารกันภายในหมู่บ้าน มีศิลปะการแสดงเรียกว่าลำพวนและลำตัดพวนเป็นศิลปะและวรรณคดีพื้นบ้านที่ตกทอดมาจากบรรพบุรุษของชาวพวน โดย เรียกคนลำว่า หมอลำพวน ผู้ลำคิดคำร้องขึ้นเองเป็นการแสดงความสามารถทางภาษาและเป็นการแสดงศิลปะการขับร้องทำนองซับซ้อนใช้เสียงแคนเป็นดนตรีเพลงประกอบการแสดงและมีการทอผ้าพื้นบ้านของชาวไทยพวน (เจริญชนม์, 2564) ถือได้ว่าเป็นวัฒนธรรม อันเกิดมาจากภูมิปัญญาความสามารถความคิดสร้างสรรค์ที่มีเอกลักษณ์สืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยโบราณเป็นองค์ความรู้ท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาต่างๆ ที่ถ่ายทอดสืบทอดมาจนเป็นจารีตประเพณี วัฒนธรรม

การศึกษารุ่นนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาองค์ความรู้ด้านอัตลักษณ์และพื้นที่ทางสังคมรวมทั้งภาพสะท้อนวิถีชีวิตของไทยพวนในภาคอีสาน จากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นพบว่ามีชาวไทยพวนที่อพยพมาจากแขวงเชียงขวางสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เข้ามาอยู่ในภาคอีสานและมีถิ่นอาศัยที่บ้านบุษม และบ้านกลาง อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดเลย ไทยพวนบ้านหม้อ ตำบลบ้านหม้อ อำเภอศรีเชียงใหม่ ไทยพวนบ้านสระแอ อำเภอโพธิ์ตาก จังหวัดหนองคาย ไทยพวนบ้านถ่อน บ้านกลางใหญ่ อำเภอบ้านผือ ไทยพวนบ้านเชียง อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี และวิถีชีวิตของไทยพวนในภาคอีสาน ผ่านผลผลิตทางวัฒนธรรมที่มีการปรับตัว ที่แสดงให้เห็นพลัง ความคิดและภูมิปัญญาที่สามารถปรับใช้วัฒนธรรมให้เป็นทุนทางสังคม หรือทุนทางเศรษฐกิจเข้าสู่ชุมชน ในรูปแบบของการจัดการท่องเที่ยวชุมชนชาติพันธุ์ สะท้อนให้เห็นวิถีคิดและวิถีชีวิตชาวไทยพวนในภาคอีสาน

1. กำเนิดเมืองพวน

พวน (Phuenean, Phuen, Puan) เป็นคำเรียกกลุ่มชนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในแคว้นเชียงขวางหรือบริเวณที่ราบสูง Tranninh ตามที่พวนเรียกแคว้นเชียงขวางอยู่ในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวมีอาณาเขตติดกับพวน (เวียตนาม) พวนเป็นกลุ่มชนชาติพันธุ์ไท-ลาว ที่ได้ชื่อว่าพวนเพราะเชียงขวางมีแม่น้ำสายสำคัญที่ไหลผ่านพื้นที่ชื่อแม่น้ำพวนและชาวพวนนิยมตั้งถิ่นฐานสร้างที่ทำกินบริเวณลุ่มแม่น้ำด้วยมีอาชีพเกษตรกรรม ทำไร่ ไถนา เช่น กับกลุ่มไท-ลาวอื่น ๆ ตามตำนานเมืองพวน ได้กล่าวอีกว่า พระคำเกิดเจ้าเมืองคำเกิดคำม่วน ซึ่งเป็นดินแดนของขุนลกมให้เจ้าเมืองน้องเจ้าเมืองพวนเพื่อเป็นค่าปรับไหม อาณาเขตของพวนจึงกว้างใหญ่ และขยายออกมาจรดเวียงจันทน์ตอนใต้ ชาวพวนกับผู้ไทจึงได้ใกล้ชิดสนิทสนมกันแต่นั้นมาเพราะเมืองคำเกิดคำม่วนและมหาชัยเป็นเมืองของพวกผู้ไทเกิดการประสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมภาษาคลายคลึงกัน จะแตกต่างกันแต่เพียงสำเนียงเล็กน้อย (ฤดีมน ปริดีสนิท. 2539 : 10) นอกจากนั้นการศึกษากำเนิดเมืองพวนจากพื้นขุนบรมราชาธิราช ซึ่งเป็นพงศาวดารลาวเล่มแรกที่กำลังกล่าวถึงกำเนิดเมืองพวน เจ้าเมืองเป็นเชื้อสายของขุนบรมราชาธิราชผู้ครองเมืองแฉ่ง สำคัญสำคัญของพื้นขุนบรมราชาธิราชกล่าวถึงกำเนิดตระกูลขุนบรม กำเนิดโอรสขุนบรมทั้งเจ็ดคือ ขุนลอ ผู้สร้างเมืองขวหรือหลวงพระบาง ผาล่าน ผู้สร้างเมืองหอแต่หรือสิบสองปันนา จุสง ผู้สร้างเมืองปะกันหรือเมืองแกว คำผง ผู้สร้างเมืองล้านนา ลกอิน ผู้สร้างเมืองละโว้หรือโยธยา ลกม ผู้สร้างเมืองหงสาหรือมอญ เจ็ดเจือง ผู้สร้างเมืองพวนหรือเชียงขวาง เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่สร้างความสัมพันธ์ระหว่างเมืองไทยกับเมืองพวนนั้นเกิดในสมัยรัตนโกสินทร์เป็นสายสัมพันธ์ระหว่างสามเมืองคือหลวงพระบางพวนและไทย หรือเวียงจันทน์พวนและไทย โดยหลวงพระบางและเวียงจันทน์เมื่อสวามิภักดิ์ต่อไทยในฐานะหัวเมืองประเทศราชย่อมส่งผลให้พวนอยู่ในอำนาจปกครองของกองทัพไทยด้วยโดยเฉพาะอย่างยิ่งการปราบกบฏเจ้าอนุวงศ์และปราบศึกฮ่อทำให้มีการอพยพครัวพวนมายังฝั่งไทยเมืองพวนแทบเป็นเมืองร้าง ความห่างไกลระหว่างเมืองศูนย์กลางการปกครองคือกรุงเทพฯกับเมืองพวน ทำให้ความสัมพันธ์มีปัญหา ไม่อาจช่วยแก้ไขปัญหาค้นหาได้ทันกาลในสมัยรัชกาลที่ห้าถึงแม้ว่ากองทัพไทยสามารถปราบศึกฮ่อได้แต่เมื่อยกทัพกลับเงินฮ่อก็เวียนกลับมาปล้นสดมภ์บ่อยครั้งชาวพวนเดือดร้อนต้องอพยพไปตั้งถิ่นฐานใหม่ (จารุวรรณ ธรรมวัตร, 2540) กล่าวได้ว่าไทพวนคือกลุ่มคนไทยกลุ่มหนึ่งซึ่งสืบเชื้อสายมาจากชาวพวนในเมืองพวน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เมืองพวนในปัจจุบันตั้งอยู่ที่เขตเชียงขวางทางตะวันออกของหลวงพระบาง ทิศเหนือของเวียงจันทน์ติดกับประเทศเวียตนาม ชนกลุ่มนี้ถ้าอยู่ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเรียกว่า ลาวพวน เมื่ออยู่ในประเทศไทยเรียกว่า ไทพวน เมืองพวนเป็นชนพวนโบราณแก่สร้างโดยขุนเจ็ดเจืองซึ่งเป็นโอรสองค์ที่ 7 ของขุนบรมในปี พ.ศ. 1272 ขุนบรมได้เสวยราชเมืองหนองแส เป็นโอรสองค์ที่ 4 ปี พ.ศ.1274 ได้สร้างเมืองแฉ่ง หรือแฉ่น (ในสิบสองจุไทย) ขึ้นเป็น

ราชธานีและได้ขยายเขตปกครองออกไป ปี พ.ศ. 1280 ให้โอรส 7 องค์ไปสร้างเมืองต่าง ๆ ขุนเจ็ดเจือง ซึ่งเป็นโอรสองค์หนึ่งเป็นผู้สร้างเมืองพวน (เชียงขวาง) ขึ้น (ไพบูลย์ วิริยะพัฒน์ ไพบูลย์. 2553 : 12) ด้วยเหตุนี้เมืองพวนคือ เมืองในประเทศลาว ที่อยู่ในราชอาณาจักรไทย เมื่อฝรั่งเศสเปิดศึกอินโดจีนทำให้ไทยต้องเสียดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงคือประเทศลาวทั้งหมด ชาวลาวพวนกลุ่มหนึ่งอพยพเคลื่อนย้ายมาอยู่ในประเทศไทย ในสมัยรัชกาลที่ 5 และก่อนหน้านั้น ก็มีชาวลาวพวนมาอยู่ก่อนแล้ว พระมหากษัตริย์ไทยทรงกำหนดพื้นที่ให้ชาวพวนตั้งถิ่นฐานในทั่วประเทศได้แก่ จังหวัดแพร่ สุโขทัย อุดรดิตถ์ พิจิตร เชียงราย ลพบุรี นครนายก สิงห์บุรี ปราจีนบุรี สระบุรี ฉะเชิงเทราหนองคาย อุดรธานี ซึ่งมีชาวไทพวนอาศัยอยู่อย่างหนาแน่นในขณะที่ยังจังหวัดราชบุรี นครปฐม อ่างทอง จันทบุรีสมุทรปราการและกรุงเทพฯ มีชาวไทพวนอาศัยอยู่อย่างกระจัดกระจาย ซึ่งมีหลักฐานปรากฏในพงศาวดารว่า ในสมัยบ้านเมืองไม่เรียบร้อยชาวไทพวนถูกกวาดต้อนไปไว้ในพื้นที่ดังกล่าวด้วย (วิเชียร วงศ์วิเศษ, 2517) หลังจากนั้นไทพวนก็เข้ามาอยู่ในความปกครองของประเทศไทยและมาอาศัยอยู่แถบลุ่มน้ำเล็กลงพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์หักร้างทางพงทำไร่ทำนาเลี้ยงชีพต่อไป

ราวพุทธศตวรรษที่ 19 – 20 (พ.ศ. 1896 - 1915) เมืองพวนตกเป็นเมืองประเทศราชภายใต้การคุ้มครองของอาณาจักรล้านช้างในสมัยพระเจ้าฟ้ารุ่ง จากนั้นมาราชอาณาจักรพวนก็มีความสัมพันธ์อันดีกับอาณาจักรล้านช้างของชาวลาวมาโดยตลอด และเมื่อสยาม (ประเทศไทยในปัจจุบัน) ได้แผ่อิทธิพลข้ามฝั่งแม่น้ำโขงเข้าควบคุมราชอาณาจักรล้านช้าง เมืองพวนกลายเป็นรัฐกันชนระหว่างราชอาณาจักรสยามกับราชอาณาจักรไคเวียดของชาวเวียดนาม ในสมัยหลังรัชกาลเจ้าอนุวงศ์แห่งเวียงจันทน์ (พ.ศ. 2348 - 2371) สยามได้กวาดต้อนชาวพวนจำนวนมากเข้ามาอยู่ในสยามหลายหัวเมือง ต่อมาในราว พ.ศ. 2413 เมื่อกองทัพฮ่อที่แยกตัวออกมาจากกลุ่มกบฏไผ่ผิงซึ่งถูกทางการจีนปราบปรามลง ได้เข้ามาโจมตีนครหลวงพระบางและราชอาณาจักรล้านช้าง เมืองพวนเองก็ได้ถูกกองทัพฮ่อโจมตีจนเสียหายไปมากเช่นเดียวกันจากสนธิสัญญาสยาม-ฝรั่งเศส เมื่อ พ.ศ. 2436 (อ้างอิงจาก [http://th.wikipedia.org/wiki/คันทว่าเมื่อ 19 มีนาคม 2564](http://th.wikipedia.org/wiki/คันทว่าเมื่อ_19_มีนาคม_2564)) นครเชียงขวางซึ่งเป็นศูนย์กลางของเมืองพวนได้ถูกกำหนดให้อยู่ในเขตแดนของอินโดจีนฝรั่งเศส ภายหลังการประกาศเอกราชของราชอาณาจักรลาวนครเชียงขวางจึงกลายมาเป็นส่วนหนึ่งของประเทศลาว ชาวพวนเป็นกลุ่มชนที่พูดภาษาตระกูลไท-ลาว มีถิ่นฐานเดิมอยู่ที่เมืองพวน แขวงเชียงขวาง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และอาศัยอยู่บริเวณแม่น้ำพวนไหลผ่านจึงเรียกผู้อาศัยตามบริเวณนี้ว่า “ลาวพวน”

ด้วยเหตุนี้หลังสงครามโลกครั้งที่สอง เมืองพวนตลอดแขวงเชียงขวางโดยเฉพาะทุ่งไหหินคือสมรภูมิรบของกองกำลังลาวอิสระในการทำสงครามปลดปล่อยจากลัทธิอาณานิคมและการปกครองในระบอบกษัตริย์กล่าวกันว่าแขวงเชียงขวางเป็นเขตที่ถูกทิ้งระเบิดหนักหน่วงที่สุดถึง 300,000 ตัน ปัจจุบันเมืองพวนและแขวงเชียงขวางมีสถานภาพเป็นเขตปกครองหนึ่งของ

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวโดยชาวพวนยังคงตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณดังกล่าวร่วมกับชาวเขาเผ่าอื่นๆ เช่นเดียวกับชาวพวนจำนวนนับล้านที่ตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย

2. อัตลักษณ์และพื้นที่ทางสังคมของไทพวนในภาคอีสาน

2.1 อัตลักษณ์ไทพวนในภาคอีสาน คือกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาในตระกูลไทย-ลาว ถิ่นฐานดั้งเดิมอยู่ที่เมืองพวน ใกล้ทุ่งไหหิน ทางตอนเหนือแขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว อพยพเคลื่อนย้ายตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรีตอนปลายเข้ามาอยู่กระจัดกระจายหลายจังหวัดในประเทศไทย และมาอยู่ในภาคอีสานของประเทศไทย (ไพฑูริย์ สุนะลาต. 2538 : 4-5) ได้แก่ ไทพวนจังหวัดเลย จังหวัดหนองคายและจังหวัดอุดรธานี พบว่า มี 2 ลักษณะได้แก่ อัตลักษณ์ส่วนบุคคล อัตลักษณ์ร่วม โดยเฉพาะอัตลักษณ์ส่วนบุคคลจะมีลักษณะเฉพาะของไทพวนมีความภาคภูมิใจที่ตนเองเป็นคนไทพวนสืบเชื้อสายมาจากไทพวนเมืองเชียงขวาง มีรูปร่างลักษณะสูงโปร่งมีผิว 2 สี ผมเหยียดตรงนัยน์ตาสีดำเหมือนคนไทยภาคอีสานมีลักษณะเฉพาะแสดงถึงความเป็นตัวตนของไทพวนที่แปลกและแตกต่างจากกลุ่มชนอื่น ได้แก่ บุคลิกลักษณะที่มีความสามัคคี มีความรักพวกพ้องมีน้ำใจจะเห็นได้ชัดในกลุ่มชาวไทพวนด้วยกันที่กำหนดทางเดินให้บุคคลเป็นสิ่งที่บ่งบอกว่าพวกเดียวกันอาจมองเห็นได้ในลักษณะของการแบ่งแยกออกจากกันในกลุ่มสร้างขึ้นในลักษณะของสิ่งตรงกันข้าม และมีอัตลักษณ์ร่วมของไทพวนเป็นตัวตนที่ถูกสร้างขึ้นบนพื้นฐานของความเหมือนกันของสมาชิกภายในกลุ่มมี 4 ลักษณะได้แก่ 1) การให้ความหมายกับคุณลักษณะอัตลักษณ์ ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทพวนที่เป็นลักษณะเฉพาะของกลุ่มชนไทพวนภาคอีสานสร้างขึ้นเพื่อแสดงภาพลักษณ์ให้ชาวไทพวนด้วยกันได้รับรู้ถึงความเป็นพวกพ้องและในขณะเดียวกันก็ให้คนต่างชาติพันธุ์ได้ร่วมรับรู้ถึงลักษณะของความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทพวนในการอยู่ร่วมกันในพื้นที่เดียวกันมีจิตสำนึกความเป็นชาติพันธุ์ไทพวนผ่านทางพิธีกรรมเป็นการตอกย้ำถึงความมีตัวตนของกลุ่มชาติพันธุ์ไทพวนอย่างเข้มข้น 2) อัตลักษณ์อื่นภายในตัวบุคคล ไทพวนมีความภาคภูมิใจในตนเองหรือมีความพึงพอใจสะท้อนให้เห็นว่าความเชื่อเป็นสิ่งที่ชาวไทพวนยอมรับนับถือร่วมกันโดยไม่มีการพิสูจน์ตรวจสอบหรือข้อกลางแคลงสงสัยและมีอิทธิพลต่อวิถีการดำเนินชีวิตของชาวไทพวนที่สะท้อนอัตลักษณ์ร่วมของกลุ่มชนไทพวนในภาคอีสาน 3) พฤติกรรมการแสดงออกตามอัตลักษณ์ เป็นพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกตามอัตลักษณ์ที่เห็นได้ว่าเป็นรูปธรรมประกอบด้วย ความเชื่อที่แสดงผ่านพิธีกรรมภาษาและการแต่งกายซึ่งรวมถึงลักษณะของผ้าที่ใช้ในโอกาสต่างๆ สิ่งเหล่านี้เมื่อนำมาเป็นส่วนหนึ่งของการประกอบพิธีกรรมแห่งชีวิตย่อมแสดงถึงนัยยะบางประการที่ชาวไทพวนต้องการจะสื่อให้คนทั่วไปในชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ท่ามกลางกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลายในพื้นที่เดียวกันได้รับรู้ว่ามีพิธีกรรมที่จัดขึ้นเป็นพิธีกรรมของชาวไทพวนโดยเฉพาะที่แสดงตัวตนด้วยความภาคภูมิใจในความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งที่อาศัยอยู่ในดินแดนที่มีใช้มาตุภูมิของตน 4) ความสัมพันธ์ทางสังคม ผลผลิตทางวัฒนธรรมเกี่ยวกับเครื่องมือเครื่องใช้ใน

การดำรงชีวิตเชื่อมโยงผ่านความทรงจำจากประสบการณ์ไทพวน การใช้ภาษาถิ่นไทพวน ประเพณีพิธีกรรมวัฒนธรรมกลายเป็นจุดขายเพื่อการท่องเที่ยวได้นำศิลปวัฒนธรรมมาเป็นจุดขายอย่างไม่มีขอบเขตซึ่งส่งผลต่อรูปแบบการพัฒนาทางสังคมคนรุ่นเก่ามักอนุรักษ์ไว้ด้วยเหตุผลของการคงให้เหลือเป็นมรดกของชาติและวัฒนธรรมสมัยนิยมที่เกิดขึ้นมาจากกระแสโลกสะท้อนมาในเชิงพื้นที่ได้ ซึ่งการดำรงอยู่ของชาวไทพวนที่อยู่ในพื้นที่ที่เป็นได้ทั้งรูปธรรมและนามธรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้กิจกรรมการให้ความหมายในรูปแบบของวิถีชีวิต ประเพณีความเชื่อการต่อรองและอำนาจทางสังคมทั้งที่เป็นพื้นที่ที่แสดงถึงความสำคัญในอดีตเชื่อมโยงให้เห็นมิติความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นทั้งในบริบทของประวัติศาสตร์ชุมชนวิถีชีวิตรวมไปถึงด้านอื่นๆ ในสังคมของไทพวน

2.2 พื้นที่ทางสังคมและวัฒนธรรมของไทพวนในภาคอีสาน

2.2.1 ไทพวนจังหวัดเลย ชาวไทพวนที่อยู่ในจังหวัดเลยอพยพ

เคลื่อนย้ายมาจากสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเข้ามาอยู่บ้านบุสม และบ้านกลาง อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดเลย เมื่อครั้งพวกจีนฮ่อ รุกรานเมืองเตาไห ชาวไทพวนในจังหวัดเลยอพยพมาตั้งหลักแหล่งที่บ้านบุสม และบ้านกลาง อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดเลย ถิ่นฐานเดิมอยู่ที่เมืองเตาไห หลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เมื่อครั้งที่พวกจีนฮ่อ กุลาเจี้ยว รุกรานเมืองเตาไห 4 พ่อเผ่า คือ พ่อเผ่าก้อม พ่อเผ่าห่าน ชุมชนบ้านกลาง ตำบลปากตม อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดเลย เป็นชุมชนของชาวไทพวนที่อพยพมาจากเมืองพวนทางตอนเหนือของประเทศลาวในปัจจุบันเมื่อกว่า 200 ปีมาแล้ว มีพัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทพวนในภาคอีสาน ได้แก่ **ไทพวนบ้านบุสม อำเภอยางชุมน้อย** มาตั้งถิ่นฐานริมน้ำห้วยสายหรือที่บ้านบุสมในปัจจุบัน และท้าวบัวสองได้ไปตั้งถิ่นฐานอยู่ไม่ไกลกันนัก ส่วนท้าวบัวเฮียว ก็ได้ไปตั้งถิ่นฐานถัดจากท้าวบัวสองไปอีก ต่อมาก็มีการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานรวมกันเป็นชุมชนขึ้น ทั้ง 3 ชุมชน ทั้งสามชุมชนจึงได้ปักหลักปักฐานอยู่รวมกันที่ชุมชนของท้าวบัวโฮม และได้ตั้งชื่อชุมชนตามท้าวบัวโฮม พี่ชายคนโต ต่อมาได้เพี้ยนเป็น บุสม และได้เป็นชื่อเรียกมาจนถึงปัจจุบัน ส่วน **ไทพวนบ้านกลาง อำเภอยางชุมน้อย** อพยพมาตั้งหลักแหล่งที่บ้านบุสม และบ้านกลาง อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดเลย ประวัติหมู่บ้านกลางอพยพมาจากบ้านเตาไหในครั้งนั้นเกิดกบฏจีนฮ่อกวาดต้อนผู้คนหมู่บ้านไทพวนแตกศึกแตกเสื่อล่องเรือมาอยู่ที่บ้านผิวดอนบ่อนอำเภอยางชุมน้อย กลางใจแม่น้ำโขง โดยผืนตนเองเป็นโจรปล้นสะดมภักกลางน้ำเมื่อมีทัพใหญ่มาจากประเทศไทยพวกที่ตั้งตัวเป็นโจรปล้นสะดมภักกลางน้ำจึงแตกเรือออกมาเป็น 3 ลำ ลำแรกอาศัยอยู่บ้านกลาง อำเภอยางชุมน้อย ลำที่สองผู้คนที่ยอพยพมาหายสาบสูญ ส่วนลำที่สามมาอาศัยปักหลักอยู่บ้านบุสม แต่มีอุปสรรคคือไปมาหาสู่กันยากเลยพากันอพยพไปอยู่บ้านหนองตาไฮจนถึงทุกวันนี้ ในครั้งนั้นชาวไทพวนมีอาชีพหาปลาตามลำน้ำโขง (ทรงยศ วีระทวีมาศ. 2558 : บทคัดย่อ)

2.2.2 ไทพวนจังหวัดหนองคาย มี ชาวบ้านมีเชื้อสายชาวไทพวน

จากเมืองเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวที่อพยพเข้ามาตั้งรกรากในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 3 และเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2500 ได้มีการอพยพของประชาชน จากจังหวัดหนองคายและจังหวัด ไกล่เคียงมาจับจองพื้นที่ป่าพานพร้าว – แก่งไก่อ จนเกิดเป็นชุมชนหมู่บ้านกระจายอยู่ไปทั่วจนทางราชการได้ประกาศให้บ้านหม้อแยกเป็นตำบลเมื่อปี พ.ศ.2503 ได้แก่ไทพวนบ้านหม้อ อำเภอศรีเชียงใหม่ และไทพวนบ้านสระแอ อำเภอโพธิ์ตาก ดังนี้คือ **ไทพวนบ้านหม้อ อำเภอศรีเชียงใหม่** ในหมู่บ้านมีทิดหม้อช่างปั้นหม้อดินขายเป็นหัวหน้า จึงมีชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านหม้อ” ประวัติความเป็นมาของชุมชนตำบลบ้านหม้อเมื่อครั้งรัฐสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เกิดกบฏขึ้นที่เวียงจันทน์ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวได้โปรดให้เจ้าพระยาบดินทร์เดชา (สิงห์) นาทัพมาปราบกบฏ เมื่อเสร็จศึกจากปราบกบฏแล้ว พระยาบดินทร์เดชาได้ไปต้อนผู้คนแถวเชียงขวาง ที่เป็นพวก ไทพวนมาเป็นบริวารและให้ตั้งรกรากอยู่แถวอุดรติดถิ่นปัจจุบัน โดยทั่วไปแล้วไทพวนชอบค้าขายได้นำสินค้าพวกหม้อ ไห ถ้วย เครื่องปั้นลงเรือล่องมาตามลำน้ำโขงและจอดแวะพักสินค้าตรงข้ามกับดอกซิงซู้ ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเป็นที่ขึ้นพักขนถ่ายสินค้า จนเรียกกันติดปากว่าท่าหม้อ เพราะสินค้าส่วนใหญ่ที่นำมาคือ หม้อ ไห ต่อมาได้อพยพญาติพี่น้องมาตั้งบ้านเรือนและปั้นหม้อเป็นอาชีพ จนกลายเป็นหม้อขึ้นกับตำบลพานพร้าว อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย (ใจหาญ, 2564) **ไทพวนบ้านสระแอ อำเภอโพธิ์ตาก** การก่อตั้งบ้านสระแอ เมื่อใดไม่ทราบแน่ชัดเดิมทีสันนิษฐานว่าน่าจะซื้อบ้านสาวแล แต่มีการอพยพกันมา 3 ครอบครัวโดยอพยพมาจากบ้านเบ้ง แล้วมาตั้งถิ่นฐานอยู่ริมกุศเชือก (ห้วยเชือกปัจจุบัน) 3 ครอบครัวนั้นทราบชื่อเพียง 2 ครอบครัวคือ นายสามและนายเพี้ย เมื่อมาอยู่เห็นต้นสาแลเป็นจำนวนมาก ต้นสาแลจะมีในลักษณะคล้ายใบหม่อน (ปัจจุบันนั้นไม่มีแล้ว) จึงตั้งชื่อหมู่บ้านตนเองนั้นว่าบ้านสระแอ ได้ตั้งชื่อบ้านใหม่ว่าบ้านสาวแล หมายถึงสาวงาม (ท่ามองเมื่อพบเห็น) บ้านสาวแลมีทั้งหมด 3 หมู่บ้านคือ หมู่ 4,5,6 จากบ้านโพธิ์ตาก บ้านสาวแลแล้วยังมีการขยายหมู่บ้าน ไปเป็นบ้านศรีวิไล (จึงได้รับการยกฐานะให้เป็นตำบลโพธิ์ตาก ซึ่งขึ้นตรงต่ออำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย โดยมีเจ้าลุงตาแสง (กรมหลวงสิดะ) เป็นกำนันคนแรก ต่อมาเมื่อปี 2500 ได้ขึ้นตรงต่ออำเภอ ศรีเชียงใหม่และ พ.ศ.2540 จึงแยกมาเป็นอำเภอโพธิ์ตาก (สัมภาษณ์นางทัศนีย์ เหมพลชม เมื่อวันที่ 5 ตุลาคม 2564 ผู้สัมภาษณ์นางสาวบงกช เจริญภูมิ)

2.2.3 ไทพวนจังหวัดอุดรธานี ชาวไทพวนจังหวัดอุดรธานีได้อพยพ

มาตั้งถิ่นฐานบริเวณที่ตั้งบ้านผือ 2 กลุ่มในสมัยรัชกาลที่ 3 พ.ศ. 2370 คือ กลุ่มที่ 1 เป็นกลุ่มใหญ่ มาจากเชียงขวางประเทศลาว และกลุ่มที่ 2 มาจากอำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี กลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยพวนได้อพยพมาจากแคว้นเชียงขวางประเทศลาว (ฤดีมน ปรีดีสนธิ. 2539 : 3) **ไท**

พวนบ้านดอน อำเภอบ้านผือ ในสมัยก่อนกลุ่มชาติพันธุ์ไทพวนมีการเป็นอยู่ในดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่ายมีพืชพันธุ์ป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์มีต้นไม้ใหญ่เต็มไปหมดมีการทำเกษตร ช่วยกันทำมาหากินเพื่อความอยู่รอดมีความขยันขันแข็งในการประกอบอาชีพเมื่อว่างก็จะทำงานหัตถกรรมทอผ้าและสร้างสถาปัตยกรรมบ้านเรือนที่อยู่อาศัย ชาวไทยพวนมีนิสัยรักความสงบใจคอเยือกเย็น ยึดมั่นในศาสนาและมุ่งเน้นด้านประเพณีวัฒนธรรม มีความเชื่อเรื่องการติดต่อวิญญาณบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วผ่านเฒ่าจ้ำ มีศาลปู่ตา โดยเฉพาะมีบุญเดือน 6 ชาวพวนจะเลี้ยงผีก่อนปลูกข้าวหรือทำไร่ไถนา เพื่อความเจริญรุ่งเรืองเป็นสิริมงคลเพื่อสร้างขวัญกำลังใจเหมือนกับพิธีแฮกนา และได้มีการอนุรักษ์ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ซึ่งมีความสำคัญและให้ตระหนักถึงการรักษาวรรณกรรมท้องถิ่นของตนเองให้คงอยู่อย่างมั่นคง (สัมภาษณ์นายถม เจริญชนม์ เมื่อวันที่ 5 ตุลาคม 2564 ผู้สัมภาษณ์นางสาวเดือนฉาย ผ่องใส) **ไทพวนบ้านกลางใหญ่ อำเภอบ้านผือ** ประวัติความเป็นมาของตำบลกลางใหญ่จากคำบอกเล่า บ้านกลางใหญ่เป็นชุมชนลาวพวนถูกกวาดต้อนมาจากบ้านหนองแก้ว หาดเดือย เมืองเชียงขวางในสมัยเจ้าอนุวงศ์เวียงจันทน์เป็นกบฏต่อกรุงเทพฯ กองทัพไทยได้กวาดต้อนเอาชาวลาจากเวียงจันทน์เข้ามาไทยและจะส่งลงกรุงเทพฯ ต้นตระกูลของพ่อตู้แสง 2 คน คือ จารย์อินและจารย์ลีนผู้น้อง เป็นผู้มีความรู้ได้บวชเรียนจนได้เป็นจารย์ พ่อแม่พาหนีสงคราม ไทยลาว ไทยญวน จากเชียงขวางมาอยู่ในเวียงจันทน์ จารย์อิน จารย์ลีนและครัวพวน 1 ครัวถูกกวาดต้อนจากเวียงจันทน์จะให้ไปอยู่กวางกรุงเทพฯ เติมนทางข้ามแม่น้ำโขงมาถึงบ้านกลางใหญ่ซึ่งกลายเป็นบ้านร้างไปแล้วเพราะสงครามไทย ลาว กบฏเจ้าอนุวงศ์พวกไทยลาว ที่อยู่บ้านเลาอยู่ห่างจากบ้านกลางใหญ่ทางทิศเหนือ 3 กิโลเมตร บ้านเทือนอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้และบ้านไชยอยู่ทางทิศตะวันออกคนลาวที่อพยพมาตั้งบ้านกลางใหญ่ก็เพราะเจ้าอนุวงศ์เป็นกบฏต่อราชอาณาจักรไทยจนเป็นเหตุให้คุณหญิงโมผู้เป็นภรรยาเจ้าเมืองโคราชทำการศึกกับเจ้าอนุวงศ์ซึ่งตรงกับสมัยรัชกาลที่ 3 คือสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ประมาณ พ.ศ. 2369 เมื่อถึงสมัยของรัชกาลที่ 5 ทรงอนุญาตให้ครอบครัวลาวที่อพยพมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 3 จะโยกย้ายไปอยู่ที่ใดก็ได้ แต่ห้ามไม่ให้ข้ามแม่น้ำโขงกลับไป ฉะนั้นจึงมีครอบครัวอพยพมาในรุ่นที่ 2 เพิ่มขึ้นอีก ซึ่งรุ่นที่ 2 นี้มาจากทุ่งยางเมืองฝางเข้ามาตั้งบ้านเรือนอยู่ทางทิศตะวันตกของหมู่บ้านออกไป จึงทำให้บ้านกลางใหญ่เพิ่มประชากรขึ้นโดยลำดับ รุ่นนี้เป็นรุ่นหลังตอนรัชกาลที่ 5 ทรงอนุญาตให้อพยพได้ เช่น พ่อกำนันสวน ใจซื่อ หลงพ่อทิดบุญมี บิดาของท่านเจ้าคุณหลวงปู่เทศก์ เทศรังสี ชาวบ้านหนองแก้วหาดเดือย ได้ถูกกองโจรจีนฮ่อบุกโจมตีจนแตกตื่นจึงพากันอพยพจากหนองแก้วหาดเดือย แขวงเมืองเชียงขวาง มาพักอยู่ที่เมืองสีกาทำไร่ทำนาอยู่พักหนึ่ง แต่ก็ถูกรุกรานจากพวกจีนฮ่ออีกจึงได้อพยพมาพักอยู่ที่บ้านสีโค แขวงนครเวียงจันทน์ ต่อมาอีกไม่นานเจ้าอนุวงศ์ผู้ปกครองนครเวียงจันทน์ คิดกบฏต่อประเทศไทยหลังจากที่ครองราชย์ได้เพียง 5 ปี เท่านั้นจึงหวังจะกอบกู้เอกราชคืนเจ้าอนุวงศ์จึงได้ยกทัพข้ามแม่น้ำโขงไปจนถึง ร้อยเอ็ด มหาสารคาม ยึด

เมืองต่างๆไปจนถึงเมืองโคราชซึ่งเป็นระยะที่เจ้าเมือง คือพระยาปลัดไม่อยู่ไปราชการเมืองพิมาย มีแต่คุณหญิงโมผู้เป็นภรรยาอยู่รักษาเมืองแทน รวบลัดมาถึงตอนที่เจ้าอนุวงศ์พ่ายแพ้แต่คุณหญิงโม จึงได้ถอยทัพกลับไปตั้งรับอยู่ที่ค่ายคำหัวคนหนองบัวลำภูก็ถูกตีแตกอีก ถอยกลับไปรับอยู่ที่ค่ายบกหวานนาฮีก็ถูกตีแตกอีก ในที่สุดก็ข้ามแม่น้ำโขงไปป้องกันนครเวียงจันทน์ฝ่ายทัพไทยได้ใจเพราะเห็นความพ่ายแพ้ของเจ้าอนุวงศ์และทหารหาญก็รวมตัวกันไม่ได้ จึงได้ยกกองทัพไปตีเมืองเวียงจันทน์ จนได้รับชัยชนะจับเจ้าอนุวงศ์และได้กวาดต้อนประชาชนของลาวส่วนหนึ่งกับมายังประเทศไทยส่วนเจ้าอนุวงศ์ได้เสียชีวิตระหว่างทาง (อ้างอิงจาก www.haisok.go.th ค้นคว้าเมื่อ 12 มีนาคม 2564) **ไทพวนบ้านเชียง อำเภอหนองหาน** ชาวไทพวนบ้านเชียงจึงสร้างหลักปักฐานเข้ามาอยู่ในประเทศไทยตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 3 4 5 จนถึงสมัยรัชกาลที่ 6 ท้าวดอนบุญ สุทธิบุญ เป็นกำนันรุ่นที่ 3 คนกลุ่มนั้นชอบอิสระ มีความเป็นตัวของตัวเองสูง ได้มีการอนุรักษ์เอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของตนเอง เช่นการพูด การแต่งกาย อาหาร ขนบธรรมเนียมประเพณีที่มีการสืบทอดกันมาอย่างเหนียวแน่น ต่อมาขุนเชียงเป็นกำนันคนที่ 3 ของบ้านเชียงและเป็นคนกลุ่มชาติพันธุ์ไทพวน เป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ บริหารการปกครองได้ดีที่สุดพัฒนาชุมชนให้อยู่ดีมีสุข เช่น สร้างหนองน้ำ ก่อตั้งโรงเรียนบ้านเชียง สร้างถนนให้คนรุ่นหลัง สร้างความภาคภูมิใจให้ชาวไทพวนบ้านเชียง ปลุกฝังในเรื่องการแต่งกายเน้นผ้าที่ถักทอย้อมครามจากธรรมชาติ ต่อมาภายหลังนายพจน์ได้มอบให้แก่กรมศิลปากรดูแล โดยจัดให้เป็นส่วนหนึ่งในการจัดแสดงของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ บ้านเชียง เพื่อนำเสนอเรื่องวิถีชีวิตของชาวไทพวน และยังเป็นพื้นที่ประกอบกิจกรรมทางวัฒนธรรมในโอกาสต่างๆ บ้านไทพวนหลังนี้เป็นเรือนไม้จริง หลังคาจั่วมุงแป้นเกล็ด ยกใต้ถุนสูง ฝาไม้ตีซ้อนเกล็ด หน้าต่างเป็นบานคูไม้ขนาดเล็ก ตัวเรือนแต่ละหลังเชื่อมต่อกันด้วยซานไม้ และมียุงข้าวแยกต่างหากอีกหลังหนึ่ง เรือนชาวไทพวนจะใช้บันไดพาดกันซานด้านในการขึ้นลง และจะเก็บบันไดขึ้นบนเรือนในตอนกลางคืนเพื่อความปลอดภัย เป็นรูปแบบหนึ่งของเรือนพื้นถิ่นในประเทศไทย การปรับเปลี่ยนพื้นที่ใช้สอยของบ้านไทพวนหลังนี้จากการพักอาศัยเป็นพื้นที่เผยแพร่ความรู้แก่นักศึกษา นักวิจัย และผู้สนใจทั่วไปเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมและความเป็นอยู่ของชาวไทพวน แสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นของนายพจน์ และกรมศิลปากรในการรักษามรดกวัฒนธรรมที่สำคัญของพื้นที่ รวมทั้งสามารถรักษารูปแบบ วัสดุดั้งเดิมและสภาพแวดล้อมโดยทั่วไปได้

กล่าวได้ว่าการศึกษามีผลทางประวัติศาสตร์ของไทพวนจากประวัติศาสตร์บอกเล่า และจากตำนาน พงศาวดารสะท้อนให้เห็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทพวนมีถิ่นฐานอยู่ที่เมืองเชียงขวาง แขวงสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและอพยพเคลื่อนย้ายเมื่อครั้งเกิดการทะเลาะวิวาทขัดแย้งกันระหว่างหลวงพระบางกับเวียงจันทน์เป็นเหตุให้เมืองพวนได้รับความเดือดร้อนเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารของกษัตริย์ไทยตั้งแต่ครั้งสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรีและมาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยเลือกภูมิทำเลพื้นที่ที่เป็นที่ลุ่มติดลำน้ำโขงเพื่อสะดวกในการทำมาหากินและ

ได้นำแนวคิด ความเชื่อ ประเพณีพิธีกรรมติดมากลายเป็นพิธีกรรมที่ไทพวนผลิตสร้างเพื่อความเป็นลักษณะเฉพาะของไทพวนในภาคอีสาน

ดังนั้นอัตลักษณ์และพื้นที่ทางสังคมของไทพวนในภาคอีสานจึงเป็นการศึกษาผ่านผลิตทางวัฒนธรรมของไทพวนซึ่งเป็นอัตลักษณ์ของบุคคลที่แสดงออกถึงความเป็นตัวตนว่าไทพวนคือใครมีวิถีชีวิต ความคิดความเชื่อแบบแผนพฤติกรรมและลักษณะนิสัยเหมือนหรือแตกต่างจากคนอื่น โดยพิจารณาจากการแสดงออกผ่านทางตัวแทนความมีตัวตนในรูปของสถานะของไทพวนจากภาษา ผ้าขาวม้า ผ้าซิ่น ผลิตที่สร้างขึ้นของชุมชน และการแสดงออกทางประเพณีพิธีกรรมปรากฏการณ์ทางสังคมเป็นส่วนที่เรียกว่าอัตลักษณ์ทางสังคม

3. ภาพสะท้อนวิถีชีวิตของไทพวนในภาคอีสาน

3.1 ภาพสะท้อนจากความเชื่อ ชาวพวนมีความเชื่อเรื่องผีจะมีศาลประจำหมู่บ้านเรียกว่าศาลตาปู่ หรือศาลเจ้าปู่บ้านรวมทั้งการเล่นในเทศกาลก็จะมีการเล่นผีนางด้ง ผีนางกวัก ประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวพวนคือประเพณีใส่กระจาดประเพณีกำฟ้าซึ่งเป็นประเพณีที่แสดงถึงการสักการะฟ้าเพื่อให้ผีฟ้าหรือเทวดาพอใจเพื่อไม่ให้เกิดภัยพิบัติชาวพวนมีนิสัยรักความสงบใจคอเยือกเย็นมีความโอบอ้อมอารี ยึดมั่นในศาสนา รักอิสระ มีความขยันขันแข็งในการประกอบอาชีพ เมื่อว่างจากการทำไร่ทำนาก็จะทำงานหัตถกรรม คือ ผู้ชายจะสานกระบุงตะกร้าเครื่องมือหาปลา ส่วนผู้หญิงจะทอผ้าขาวไทพวนนับถือและยึดมั่นในพุทธศาสนา มีขนบธรรมเนียมและประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์

3.2 ภาพสะท้อนจากประเพณีพิธีกรรม ชาวพวนนอกจากจะนับถือและยึดมั่นในศาสนาพุทธแล้ว ชาวพวนยังมีขนบธรรมเนียมและประเพณีเป็นเอกลักษณ์ของตนเองมาแต่โบราณเคร่งครัดต่อขนบธรรมเนียมและประเพณีของตนมากซึ่งได้ถือปฏิบัติมาตามแบบอย่างบรรพบุรุษ ในรอบปีหนึ่งประเพณีของชาวพวนยังยึดถือและปฏิบัติกัน ได้แก่ เดือนอ้ายบุญข้าวจี เดือนยี่บุญข้าวหลาม เดือนสามบุญกำฟ้า เดือนห้าบุญสงกรานต์ เดือนหกบุญหมู่บ้าน เดือนเจ็ดบุญข้าะหรือบุญเบิกบ้าน เดือนแปดบุญเข้าพรรษา เดือนเก้าบุญห่อข้าว เดือนสิบบุญข้าวสารท เดือนสิบเอ็ดบุญตักบาตรเทโว เดือนสิบสองใส่กระจาดเทศมหาชาติ (สุจิตรา เข้มมุกด์, 2560) นอกจากนี้ยังมีประเพณีที่ยึดถือปฏิบัติอีกหลายอย่างเช่น การแห่บั้งไฟ การแข่งนางแมว การลากกระดาน (กองข้าว) การสู้ขวัญข้าว ประเพณีกำเกียงในปัจจุบันประเพณีของชาวพวนส่วนมากยังคงยึดถือปฏิบัติกันอยู่ บางประเพณีก็ได้เลิกไปแล้ว บางประเพณีก็ได้ทำแบบไม่ต่อเนื่องกันกระทำเป็นบางครั้งบางคราวบางประเพณีมีปฏิบัติกันในเพียงบางจังหวัดเท่านั้น ส่วนประเพณีกำฟ้า เป็นการบูชาฟ้า ประเพณีกำเกียงเป็นประเพณีที่กระทำกันในวันขึ้น 11 ค่ำ เดือน 9 ซึ่งเป็นประเพณีที่ทำขึ้นเพื่อเป็นการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับผีที่อดอยากเพื่อจะได้ไม่มารบกวนคนในหมู่บ้าน การปลูกเฮือนพวน (ปลูกบ้าน) ตามคติความเชื่อของไทพวนจะบ้านปลูกเฮือนจะต้องเลือกที่ให้ได้ลักษณะที่ดีที่เป็นมงคล การจัดงานบวชพ่อแม่จะเอาลูกหลาน

ไปฝากไว้ที่วัดประมาณ 6 เดือนเพื่อให้หัดท่องสวดคำบวชให้ได้ ก่อนจะถึงวัดบวช 2 วัน จะต้องเตรียมงานวันก่อนวันบวช 1 วัน จะมีการแห่ناقไปตามถนนเวียนไปตามบ้าน พอตอนเย็นก็จะทำขวัญนาคน พิธีทำขวัญจะพูดลำดับตั้งแต่แรกเกิดจนโตให้รู้จักบุญคุณพ่อแม่ที่ได้เลี้ยงดูมา วันบวช วันขึ้นบ้านใหม่การขึ้นบ้านใหม่นิยมขึ้นบ้านใหม่ในเดือนคู่คือเดือน 4 เดือน 6 เดือน 8 เดือน 10 เดือน 12 เจ้าของบ้านจะต้องหาเอาวันดีเป็นวันขึ้นบ้านใหม่คือวันที่เป็นสิริมงคลได้แก่ วันขึ้น 1 ค่ำ 3 ค่ำ 6 ค่ำ 11 ค่ำ 13 ค่ำ วันเสียคือวันที่ห้ามทำการมงคลนอกเหนือจากวันดี ปัจจุบันชาวพวนในแต่ละจังหวัดยังคงสภาพความเป็นสังคมเกษตรกรรมมีความผูกพันกันแน่นแฟ้นในหมู่ชาวพวนและมีความสัมพันธ์อันดีกับชาวไทยกลุ่มอื่นทั้งยังรักษาประเพณีวัฒนธรรมของเผ่าพันธุ์อย่างดีแต่เพราะความเจริญก้าวหน้าทางวัตถุและสภาพสังคมเศรษฐกิจที่เปลี่ยนไปทำให้วิถีชีวิตของชาวพวนเปลี่ยนไปจากเดิมบ้างแม้จะอยู่ในหมู่เดียวกัน หรือประเพณีพื้นบ้านบางอย่างก็มีการปรับปรุงให้สอดคล้องกับสภาพสังคมและเศรษฐกิจซึ่งสะท้อนให้เห็นพลังความคิดและผลผลิตทางวัฒนธรรมเพื่อการดำรงอยู่ในพื้นที่อย่างปกติสุข

3.3 ภาพสะท้อนจากผลผลิตวัฒนธรรม ภาษาไทยพวนในภาคอีสานภาษาพวนเป็นภาษาหนึ่งในเจ็ดกลุ่มใหญ่ภาษาไทยดั้งเดิมสืบทอดมาจากยูนนานเชียงแสนราวพันกว่าปีมาแล้ว ไทยพวนมีภาษาที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเองมีทั้งภาษาพูดและภาษาเขียนปัจจุบันมีเพียงภาษาพูดที่ยังถ่ายทอดให้คนรุ่นใหม่นั่นส่วนภาษาเขียนไม่มีคนเขียนได้ การพูดเป็นสิ่งที่คนไทยพวนยังคงอนุรักษ์ไว้โดยการถ่ายทอดผ่านกันในครอบครัวจากพ่อแม่สู่บุตรหลาน การสื่อสารในชุมชนที่ยังคงใช้ภาษาไทยพวนเป็นภาษาพูดที่มีเอกลักษณ์ของชาวไทยพวนมีการปรับตัวผสมวัฒนธรรมให้เข้ากับคนไทยทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน ปัจจุบันมีการใช้ภาษาพูดกันอย่างเปิดเผย พูดคุยในพื้นที่สาธารณะมากขึ้น และมีความภูมิใจ เนื่องจากเกิดการรวมกลุ่มเป็นเครือข่ายชมรมไทยพวนจังหวัดอุดรธานี และชมรมไทยพวนแห่งประเทศไทยขึ้นมีกิจกรรมที่ทำร่วมกันและเป็นตัวแทนในระดับหมู่บ้านตำบลอำเภอและจังหวัดในการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมเพิ่มมากขึ้น จึงเกิดการยอมรับเกี่ยวกับความแตกต่างหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์

ผ้าทอมือไทยพวนการทอผ้าแบบโบราณของชาวไทยพวนเดิมจะปลูกฝ้ายและนำฝ้ายมาปั่นด้วยมือ เรียกว่าฝ้ายเส้นและย้อมสีธรรมชาติในการทอผ้าสีที่ใช้ในการทอผ้าส่วนมากจะเป็นสีเข้มซึ่งสตรีชาวไทยพวนจะนิยมนุ่งผ้าที่ตนเองเป็นผู้ทอขึ้นไว้ใช้เอง มีลวดลายสีเส้นสวยงามเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละชุมชนได้แก่ผ้าทอมือไทยพวน จังหวัดเลย กลุ่มทอผ้าพื้นเมือง อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย มีการรวมกลุ่มกันและได้สร้างโรงเรียนทอผ้า อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายทอมือสะท้อนให้เห็นถึงความคิดสร้างสรรค์และความประณีตอย่างมีศิลปะของบรรพบุรุษในการนำวัตถุดิบที่มีอยู่ในธรรมชาติมาแปรรูปที่สวยงามมีคุณค่าและเป็นที่ต้องการของผู้พบเห็นการเชื่อมโยงการทอผ้าและวัฒนธรรมชุมชน สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้น

จากความสามารถที่สังคมสืบทอดกันมาเป็นภูมิปัญญาของชุมชนที่หล่อหลอมจากขนบธรรมเนียมประเพณีความเชื่อและวัฒนธรรมไทยสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นไทยได้อย่างดียิ่ง ดังนี้

3.3.1 ผ้าชะม้ายไ้ เป็นผ้าสารพัดประโยชน์ที่ชาวไทพวนมีใช้กันทุกครัวเรือน ซึ่งผ้าขาวม้าของแต่ละท้องถิ่นก็มีความแตกต่างกัน เป็นผ้าท้องถิ่นและเป็นผ้าเอกลักษณ์ท้องถิ่นของชาวไทพวนบ้านผือ จ.อุดร เป็นผ้าชะม้ายไ้ซึ่งเป็นงานหัตถกรรมของชาวไทยพวนที่มีความสามารถในการทอผ้าใช้เองจนเก่งและมีลวดลายสวยงามจนปัจจุบันได้เกิดเป็นธุรกิจของชุมชนชื่อว่าผ้าชะม้ายไ้ ชุมชนไทพวนอำเภอบ้านผือได้ใช้ภูมิปัญญาด้านการย้อมผ้าจากเปลือกไม้ดอกไม้ใบเมื่อนำมาย้อม เป็น 9 สี ให้ความหมายเป็นมงคลทั้ง 9 สี ใช้ชื่อว่าผ้าชะม้ายไ้มงคล 9 สี มีการนำฝ้ายมาย้อมจากน้ำส้มควันไม้ ทำให้ได้ผืนผ้าทอที่มีกลิ่นหอมของควันไม้ถือว่าเป็นเสน่ห์ของผ้าทอมืออีกอย่างหนึ่งที่จำเป็นสำหรับการใช้ชีวิตประจำวัน เป็นผ้าสารพัดประโยชน์เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตการดำรงชีวิตมากมายมีลวดลายสีสันสวยงามประทับใจ ปัจจุบันมีการแปรรูปผ้าชะม้ายไ้

3.3.2 ผ้าชิ้นไทพวน เป็นผ้าชิ้นทอมือของชาวไทพวนถือเป็นมรดกภูมิปัญญาที่ชาวไทพวนสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ผ้าชิ้นทอมือและฝ้าย้อมครามสไตร์อีสานกลับมาในปัจจุบันพบว่า ยุคนี้เป็นยุคเฟื่องฟูมากฝ้าย้อมทอมือและผ้าไหมทอมือ เพราะมีการรื้อฟื้นการทอผ้าด้วยมือและรื้อฟื้นลายผ้าไทยในสมัยก่อนให้กลับมามีชีวิตอีกครั้ง เพื่อตอบสนองผู้คนยุคนี้ ที่หันมาให้คุณค่ากับผ้าไทยมากขึ้น โดยเฉพาะในแถบภาคอีสานที่หลายหน่วยงานช่วยกันส่งเสริมให้ผ้าทออีสานเป็นที่รู้จักมากขึ้น ปัจจุบันได้นำเอาภูมิปัญญาของบรรพบุรุษแต่ดั้งเดิมมาสานต่อให้เกิดเป็นชิ้นงานที่มีคุณค่ามีทั้งการสร้างสรรคส์ลวดลายจากเครื่องปั้นดินเผาในยุคก่อนประวัติศาสตร์ และมีลวดลายโบราณอื่นๆ อีกมากมาย ปัจจุบันมีการสืบทอดการทอผ้าแบบโบราณต่อกันมา ผ้าชิ้นไทพวนมีการทอทั้งฝ้ายและผ้าไหมโดยอัตลักษณ์ที่โดดเด่นคือการทอผ้ามัดหมี่ที่เป็นผ้าผืนใหญ่และยาวดังเช่นผ้ามัดหมี่ผืนงามสำหรับนุ่งเป็นโจงกระเบนในงานบวชหรืองานประเพณีสำหรับผู้ชายที่ชาวไทพวนเรียกว่าผ้าตีนกบ ส่วนผ้านุ่งสำหรับสตรีชาวไทพวนหัวชิ้นจะเป็นผ้าสีแดงที่ตกแต่งด้วยเทคนิคขีดโดยตัวชิ้นเป็นมัดหมี่หรือลายทางต่อด้วยตีนชิ้นแบบแคบ ๆ สวมคู่กับเสื้อสีเข้มแขนยาว ตัวยาวถึงต้นขาที่เรียกว่าเสื้อปาว ส่วนศีรษะจะมีการโพกด้วยผ้าขาวทั้งชายและหญิงในงานประเพณีหรือวาระสำคัญต่าง ๆ

3.3.3 มงคล 9 สี เป็นการย้อมฝ้ายด้วยสีธรรมชาติจากเปลือกไม้ดอกไม้ใบเมื่อนำมาทอรวมกันจำนวน 9 สี ให้ความหมายเป็นมงคลผ้าชะม้ายไ้มงคล 9 สี ยุคนี้รัฐบาลส่งเสริมใช้ผ้าไทยชุมชนไทยพวนบ้านผือ อ.บ้านผือ จ.อุดรธานี จึงนำเสนอผ้าขาวม้าไ้พัฒนาให้เป็นผ้าขาวม้าไ้มงคล 9 สี พวนกะเลาะจากเปลือกต้นมะม่วงกับต้นเพกา หมายถึง

ความสดใส สีเหลืองจากเปลือกต้นคูณและขมิ้นหมายถึงสุขภาพดี สีส้มจากดอกทองกวาวและดอกคำแสด หมายถึงความมีชีวิตชีวา สีม่วงจากเปลือกประดู่และเปลือกมะม่วงคือความร่ำรวยรุ่งโรจน์ ดังนั้นมงคล 9 สี จึงเป็นการให้ความหมายของสีที่ได้จากธรรมชาติซึ่งเป็นผลผลิตทางวัฒนธรรมของชาวไทยพวนผสมผสานระหว่างของเก่ากับของใหม่หรือเป็นการหยิบยกภูมิปัญญาชาวบ้านที่ได้รับการสืบสานมาต่อยอดพัฒนาให้มีมูลค่าที่สูงขึ้น

3.3.4 พวนกะเล เป็นคำเรียกชนเผ่าไทพวนอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี เพื่อสร้างแรงจูงใจเพื่อการท่องเที่ยวของจังหวัด ชุมชนชมรมไทยพวนอำเภอบ้านผือได้รับการคัดเลือกเป็นชุมชนต้นแบบสืบสานมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ของกรมส่งเสริมวัฒนธรรมกระทรวงวัฒนธรรมและมีการพัฒนาสืบสานมรดกภูมิปัญญาท้องถิ่นแก่สมาชิกและเยาวชน โดยการย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติ จากการเข้ารับการอบรมของสำนักงานอุตสาหกรรมและพัฒนาชุมชนจังหวัดอุดรธานี เกิดแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์งานการทำผ้าชะม้าย้อมมงคล 9 สี โดยการนำฝ้ายแท้เส้นมีย้อมสีธรรมชาติจากเปลือกต้นไม้ ดอกไม้เมล็ดพันธ์มาทอเป็นผืนผ้าที่สวยงามนำรูปหอนางอุษามาเป็นสัญลักษณ์ ใช้ชื่อว่าพวนกะเลความหมายคือพวนชาติพันธุ์พวนกะเลเป็นวัฒนธรรมภาษาแปลว่าที่ไหนไปไหนอะไร กล่าวได้ว่าพวนกะเลเป็นคำเรียกชนกลุ่มน้อยที่เรียกกันเฉพาะไทพวนบ้านผืออำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี เพื่อประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยวเท่านั้น

สรุป

จากประเด็นที่มีข้อถกเถียงเชิงวิชาการว่าไทพวนเป็นใครพบว่า ไทพวนคือกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ลาวอพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชที่ 1 โดยได้นำความคิดความเชื่อถ่ายทอดให้ลูกหลานและรวมกลุ่มกันสร้างจุดยืนในสังคมให้โดดเด่นจนกลายเป็นอัตลักษณ์คือตัวตนทางวัฒนธรรมของคนไทพวนที่มีความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรมและผลผลิตทางวัฒนธรรม มีอัตลักษณ์ร่วมคือ ความสามัคคี รักพวกพ้อง มีน้ำใจ ทั้งนี้ข้อค้นพบดังกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นการปรับตัวให้ดำรงอยู่ได้ในวัฒนธรรมอื่นโดยนำเอาวัฒนธรรมของตนเองเข้ามาผสมผสานให้เกิดอัตลักษณ์ส่วนตน อัตลักษณ์ส่วนรวม ส่วนพื้นที่ทางสังคมเป็นพื้นที่จากตัวแบบความสัมพันธ์เชิงอำนาจและการต่อรองให้ชาวไทพวนด้วยกันรับรู้ถึงความเหมือนกัน ทั้งนี้เนื่องจากมีข้อค้นพบคือการพึ่งพาธรรมชาติในการทำมาหากินขัดแย้งกับอำนาจรัฐซึ่งเกิดจากการสร้างเขื่อนกั้นน้ำโขงชาวไทพวนจึงต้องร้องขอความเห็นใจและต้องการที่พึ่ง นอกจากนั้นยังมีผลผลิตทางวัฒนธรรมที่เป็นปฏิสัมพันธ์กันทางสังคม ส่วนภาพสะท้อนความเป็นไทพวนในภาคอีสาน สะท้อนให้เห็นความเชื่อเหนือธรรมชาติทำให้เกิดประเพณีพิธีกรรมจากความเชื่อผลิตสร้างหล่อหลอมกลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของไทพวนได้แก่ ภาษาของไทพวน ผ้าทอมือ ผ้าชะม้าย้อม 9 สี พวนกะเล

สะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตไทพวนนำมาผลิตซ้ำเพื่อสร้างวาทกรรมให้แตกต่างจากกลุ่มอื่น บ่งบอกความเป็นตัวตนของคนไทพวนให้เด่นชัดขึ้นที่เหนือกว่านั้นคือการตอบสนองการท่องเที่ยวที่ว่าด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ให้ประกอบพิธีกรรมจนกลายเป็นประเพณีและปฏิบัติสืบทอดกันมาจนทุกวันนี้

เอกสารอ้างอิง

- จารุวรรณ ธรรมวัตร. (2540). ตำนานและพงศาวดารพวน : อุดมการณ์สมานฉันท์ระหว่างเผ่าพันธุ์. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- บุญถม เจริญชนม์. (5 ตุลาคม 2564). พัฒนาการสังคมและวัฒนธรรมไทพวนในภาคอีสาน. (นางเกศรี วิวัฒน์ปฐพี, ผู้สัมภาษณ์)
- โพไซ สุนนะลาด. (2538). ดนตรี : วิถีชีวิตชาวไทยพวน แขวงเชียงขวาง ประเทศลาว. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ไพบูลย์ วิริยะพัฒนไพบูลย์. (2553). ประวัติศาสตร์พวนมาจากไหน. นนทบุรี: เลิศชัยการพิมพ์.
- ฤติมน ปรีดีสนิท. (2538). วัฒนธรรมประเพณีและประวัติศาสตร์ชุมชน กรณีไทย-พวน อำเภอบ้านผือ. ใน รายงานการวิจัย . ราชภัฏอุดรธานี.
- ลัดดาวัลย์ ใจหาญ. (4 ตุลาคม 2564). ภาพสะท้อนวิถีชีวิตไทพวนในภาคอีสาน. (พิพรรณ แก้วโกคา, ผู้สัมภาษณ์)
- วิเชียร วงศ์วิเศษ. (2517). ไทยพวน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การทหารผ่านศึก.
- สมพร สุทธิบุญ. (8 ตุลาคม 2564). การสร้างอัตลักษณ์ของชาวไทยพวนในภาคอีสาน. (รพีพรรณ แก้วโกคา, ผู้สัมภาษณ์)
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. (2557). การประเมินและสังเคราะห์สถานภาพองค์ความรู้การวิจัยวัฒนธรรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ : ความหลากหลายทางชาติพันธุ์. ารสารภาษาและวัฒนธรรม, 1(2), 35-49.
- สุจิตรา เข้มมุกด์. (2560). สัญลักษณ์ไทยพวน : การศึกษาอัตลักษณ์กลุ่มวัฒนธรรมไทยพวนในเขตพื้นที่ภาคกลางของประเทศไทยเพื่อแนวทางในการออกแบบ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ดิจิตอล.

ศึกษาวิเคราะห์การส่งเสริมภาวะผู้นำท้องถิ่นตามหลักพรหมวิหาร 4*

ANALYTICAL STUDY FOR PROMOTION OF LOCAL LEADERSHIP ACCORDING TO BRAHMAVIHARA 4

อักรินทร์ สมศักดิ์

Arkarin Somsak

สุภาวดี ทองเรืองรักษ์

Supawadee Tongruengrak

กมลภู สวัสดิสาร

Kamolphu Sawatdisan

ประดิพัทธ์ ปีทาลาด

Pradiphat Peetalad

วิทยา ยอดรักษ์

Wittaya Yodrak

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมศาสตร์

Mahamakut Buddhist University Srithammasokkaraj Campus, Thailand

E-mail: arkarin.jo@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์การส่งเสริมภาวะผู้นำท้องถิ่นตามหลักพรหมวิหาร 4 เป็นการศึกษาจากเอกสารตำรา หนังสือ งานวิจัย บทความทางวิชาการ คัมภีร์ต่าง ๆ เช่น พระไตรปิฎก อรรถกถา เป็นต้น จากการศึกษาพบว่า การส่งเสริมภาวะผู้นำให้มีหลักธรรมการประพฤติ การปฏิบัติ ในบทบาทและหน้าที่ของผู้ที่เป็นผู้นำท้องถิ่น ที่มีความจำเป็นต้องปรับตัวในยุคของการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยี การสื่อสาร เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การปฏิสัมพันธ์กันระหว่างบุคคล รวมทั้งวิถีการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนไป นอกจากนี้ จำจะต้องมีความรู้ ความสามารถ ซื่อสัตย์สุจริต มีความยุติธรรม เป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุคคลในสังคมและผู้ที่ได้บังคับบัญชา ยังมีหลักธรรมที่สำคัญในทางพระพุทธศาสนาที่ต้องนำมายึดเป็นหลักเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติ คือหลักพรหมวิหาร 4 คือ 1) เมตตา ความรักใคร่ปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข มีจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่มนุษยสัตว์ทั่วหน้า 2) กรุณา ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันจะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์ 3) มุทิตา ความยินดี ในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิตผ่องใสบันเทิง กอปรด้วยอาการ

* Received July 11, 2022; Revised August 13, 2022; Accepted August 1, 2022

เข้มแข็งเบิกบานอยู่เสมอต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงในปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุข เจริญงอกงามยิ่งขึ้นไป 4) อุเบกขา ความวางใจเป็นกลาง อันจะให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา ซึ่งหลักพรหมวิหาร4 นี้สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ในทุกยุคทุกสมัย ทุกศาสนา ทุกเชื้อชาติ เป็นหลักในการปกครองผู้ใต้บังคับบัญชาหรือประชาชนในสังคมเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ ในสังคม เพื่อก่อให้เกิดความสงบในสังคม ความสามัคคีของคนในสังคม ความร่วมมือของประชาชนในชุมชนเพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้

คำสำคัญ: การวิเคราะห์, การส่งเสริม, ภาวะผู้นำท้องถิ่น, หลักพรหมวิหาร4

Abstract

This article aims to analyze and analyze the promotion of local leadership according to Brahma Vihara 4, which is a study from textbooks, books, research papers, academic articles, and scriptures such as the Tripitaka Commentaries, etc. From the study, it was found that Promoting leadership to have principles of behavior and practice in the roles and duties of local leaders that is necessary to adapt in the era of changes in technology, communication, economy, society, culture, interpersonal interaction including changing lifestyles in addition, the lead must have knowledge, competence, honesty. be fair Being a good role model for people in society and their subordinates There are still important principles in Buddhism that must be taken as a guideline for practice. The four principles of Brahma Vihara are 1) mercy, affection, good desire, wanting him to be happy. Has a mind that is friendly and thinks to benefit human beings all over the face. 2) Kindness, compassion, thinking helps to get out of suffering. Focusing on the relief of suffering and suffering of all beings. 3) Mudita, the joy when others are well and happy. have a bright mind, entertainment endowed with a feeling of constant joy for all beings who live in peace Ploy rejoices when he is well and happy. 4) equanimity, neutral trust which will allow him to live in the Dharma as he considers with wisdom which the Brahma Vihara 4 This can be applied in every age, every religion, every race, as the principle of governing subordinates or people in society in order to solve problems in society in order to create peace in society. unity of people in society the cooperation of the people in the community can lead to sustainable development.

Keywords: Analytical study, promotion, local leadership, Brahmavihara

บทนำ

สภาพสังคมไทยในยุคปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วและไม่หยุดยั้ง ไม่ว่าจะเปลี่ยนแปลงไปในทางเทคโนโลยีและการสื่อสาร ทางสังคม ทางวัฒนธรรม เศรษฐกิจ การดำเนินชีวิต กิจกรรมของปัจเจกชนและองค์กร ที่ได้นำเทคโนโลยีมาเป็นปัจจัยสำคัญของการพัฒนาประเทศ สังคมที่เทคโนโลยีเป็นกลไกสำคัญในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม การใช้ชีวิตประจำวัน การเปลี่ยนกระบวนทัศน์ทางความคิด รูปแบบการปฏิสัมพันธ์ของคนในสังคม การค้า การบริการ และการบริหารราชการแผ่นดิน อันนำมาสู่พัฒนาทางเศรษฐกิจ การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในสังคม (กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร, 2559) ซึ่งเมื่อมีการสื่อสารกันมากขึ้นในโลกของSocial ก็เกิดความคิดที่หลากหลาย รวมถึงเกิดความขัดแย้งด้านความคิด จากการเชื่อมต่อสื่อสารทางเทคโนโลยีอย่างไร้พรมแดนมากขึ้นก็ต้องเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ในสังคมมากขึ้นเช่นกัน เมื่อเกิดปัญหาเกิดขึ้นแล้วก็ส่งผลกระทบต่อประชาชนและสังคมทั้งทางตรงและทางอ้อม ดังนั้นเมื่อสังคมเริ่มเกิดปัญหาต่าง ๆ จึงจำเป็นที่จะต้องมีความรู้ที่เป็นแบบอย่างและบริหารจัดการในการแก้ปัญหาให้ประชาชนในท้องถิ่นที่ผู้นำนั้นมีความใกล้ชิดกับประชาชนในท้องถิ่น มีเป้าหมายเพื่อให้สังคมนั้นเกิดความสงบสุข สังคมอยู่ดีกินดี ซึ่งการปกครองของผู้ปกครองนั้นนอกจากที่ต้องเสียสละตนเองเพื่อเข้ามาเป็นผู้นำสังคมแล้วการเป็นผู้นำนั้นต้องมีหลักธรรมาภิบาลในการกำหนดทิศทางของบทบาทและหน้าที่ของผู้นำ ที่สามารถนำไปใช้ได้ไม่ว่าจะเป็นผู้นำในภาครัฐหรือภาคเอกชน ผู้นำจึงต้องมีคุณสมบัติ คือมีความรู้ความสามารถ มีสติปัญญา มีคุณธรรมและจริยธรรมในการเป็นผู้นำ รวมทั้งต้องมีหลักพรหมวิหาร4 เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการปกครองผู้ใต้บังคับบัญชาและประชาชนในสังคมซึ่งการเป็นผู้นำนั้นย่อมมีผลต่อผู้อื่นที่เป็นผู้ใต้บังคับบัญชา ผู้นำจำเป็นต้องมีความสามารถที่เปลี่ยนทัศนคติของบุคคลไปในทางที่ถูกต้อง ดีงาม ให้เกิดความสามัคคีกลมเกลียวเพราะความสามัคคีกลมเกลียวจะเกิดเป็นพลังในการขับเคลื่อนสังคมนั้น หากในทางกลับกันผู้นำขาดคุณธรรม จริยธรรม เห็นแก่ตัว สังคมนั้นอาจล่มสลาย ขัดแย้ง แข่งขันมีความเห็นแก่ตัวเกิดขึ้นในสังคม แต่ในสถานการณ์ปัจจุบันผู้นำมีการแสวงหาผลประโยชน์ให้แก่ตนเองและพวกพ้องจนลืมอุดมการณ์และหลักธรรมของการเป็นผู้นำทำให้สังคมนั้นมีความขัดแย้ง ขาดการณ์พัฒนาขาดคุณภาพทางภูมิศาสตร์ของสังคมนั้น

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเป็นบุคคลที่ควรเอาเป็นเยี่ยงอย่างในการมีภาวะเป็นผู้นำและนักปกครองที่ทรงเพียบพร้อมไปด้วยคุณสมบัติที่ดีงาม มีปัญญา มีความรู้ความสามารถ แก้ไขปัญหาที่ยากให้เข้าใจได้ ประพฤติปฏิบัติตนน่าเลื่อมใส สามารถตรัสให้คนทั้งหลายเข้าใจถึงสัจธรรมได้โดยง่าย ทำให้คนทั้งหลายมาประสานกันร่วมกันได้ ทรงเสียสละและบำเพ็ญประโยชน์อย่างยิ่งเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงธรรมสำหรับผู้เป็นใหญ่หรือ

เป็นผู้นำไว้โดยเฉพาะอย่างหลักธรรมพรหมวิหาร4 ไว้สำหรับเป็นแนวทางในการเป็นผู้นำเพื่อสามารถนำมาปฏิบัติเพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมาย ความเจริญก้าวหน้าและความสงบสุขของสังคม บทความนี้จึงเป็นการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร ตำรา หนังสือ งานวิจัย บทความทางวิชาการ คัมภีร์ต่าง ๆ เช่น พระไตรปิฎก อรรถกถา เป็นต้น โดยวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์การส่งเสริมภาวะผู้นำท้องถิ่นตามหลักพรหมวิหาร4 เพื่อเป็นเข็มทิศนำทางให้ผู้นำท้องถิ่นสามารถนำหลักพรหมวิหาร4ไปประยุกต์ใช้กับผู้ใต้บังคับบัญชาและประชาชนในท้องถิ่นในปัจจุบัน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดได้

ภาวะผู้นำ (Leadership)

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) กล่าวว่า ภาวะผู้นำ หมายถึง คุณสมบัติ เช่น ความดีงาม สติปัญญา ความรู้ความสามารถของบุคคล ที่ชักนำให้คนทั้งหลาย มาประสานกันและพากันไปสู่จุดหมายที่ดีงาม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546)

อมรรัตน์ เทพพิทักษ์ กล่าวว่า ภาวะผู้นำ หมายถึง ศักยภาพ ความรู้ความสามารถของผู้นำ เป็นบุคคลที่มีอิทธิพลต่อบุคคลหรือกลุ่ม หรือความสามารถชักจูงให้ผู้อื่น ให้ความร่วมมือ มีความพึงพอใจเต็มใจในการปฏิบัติงาน ให้เป็นไปตามแผนงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ (อมรรัตน์ เทพพิทักษ์, 2552)

สมมาตร สุรโรคา กล่าวว่า ภาวะผู้นำ หมายถึง กระบวนการ ที่ใช้อิทธิพลทางสังคมที่บุคคลหนึ่งหรือกลุ่มใช้อิทธิพลที่ไม่ใช้ลักษณะของการบังคับต่อผู้อื่นให้ปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ตามที่กำหนดด้วยความสมัครใจเต็มใจ รวมทั้งการสร้าง ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลขององค์การช่วยให้กลุ่มบุคคลสามารถดำเนินการต่าง ๆ บรรลุ ตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนด องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องในกระบวนการภาวะผู้นำ ได้แก่ ผู้นำ ผู้ตาม สถานการณ์และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นองค์ประกอบเหล่านี้จะเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันและส่งผล กระทบซึ่งกันและกันเสมอ (สมมาตร สุรโรคา, 2553)

สายันต์ บุญใบ ได้ให้ความหมายของภาวะผู้นำไว้ว่า ภาวะผู้นำ หมายถึง ความตั้งใจและความสามารถในการเป็นผู้นำ ปกครอง ปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ อย่างมีจุดมุ่งหมาย แก้ปัญหาต่าง ๆ บริหารอารมณ์เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข รวมถึงการกำหนดทิศทาง วิสัยทัศน์ วิธีการทำงาน ให้เพื่อนร่วมงานปฏิบัติงานได้ อย่างราบรื่น เต็มประสิทธิภาพ และบรรลุจุดมุ่งหมายขององค์การ เป็นลักษณะส่วนตัวของ บุคคลที่จะแสดงพฤติกรรมออกมาเมื่อได้มีการปฏิสัมพันธ์กับกลุ่ม เป็นความสามารถ ที่เกิดขึ้นระหว่างที่มีการทำงานร่วมกันหรือร่วมอยู่ในเหตุการณ์เดียวกันในอันที่จะทำให้ กิจกรรมของกลุ่มดำเนินไปสู่จุดมุ่งหมายและประสบความสำเร็จ ภาวะผู้นำจะมีมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับประสบการณ์และการฝึกฝนของแต่ละบุคคล (สายันต์ บุญใบ, 2555)

พิชาภพ พันธุ์แพ กล่าวว่า ภาวะผู้นำ หมายถึง ศาสตร์ และศิลปะในการจูงใจคนให้กระทำตามมติร่วมระหว่างผู้นำและผู้ตาม โดยที่ผู้ตามเต็มใจ และมีความสุขเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ (พิชาภพ พันธุ์แพ, 2554)

ภาวะผู้นำมีความสำคัญต่อองค์กรต่าง ๆ มากที่จะส่งผลต่อความสำเร็จเพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ขององค์กรหรือสังคมนั้น ๆ โดยใช้วิธีการปฏิบัติต่อผู้ใต้บังคับบัญชาหรือคนในสังคมเพื่อโดยเข้าถึงจิตใจของผู้ใต้บังคับบัญชาหรือคนในสังคม ให้มากกว่าการใช้กฎระเบียบหรือข้อบังคับมาใช้ในการปกครอง นอกจากนี้ผู้นำนั้นต้องมีความรู้ความสามารถ มีสติปัญญา อดทน กล้าหาญ มีคุณธรรมและจริยธรรม เพื่อบริหารให้สังคมนั้นเกิดความสงบสุข สามัคคี สังคมอยู่ดีกินดี และเกิดการพัฒนาย่างยั่งยืนได้

องค์การปกครองท้องถิ่น

“องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น” หมายความว่า องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล กรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นที่มีกฎหมายจัดตั้ง (พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542, 2542)

ราชการส่วนท้องถิ่นในประเทศไทยมี 2 รูปแบบใหญ่ ๆ คือ

1. การปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบทั่วไป เป็นรูปแบบการปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีอยู่ทั่วประเทศทุกจังหวัด มี 3 ประเภท ได้แก่ เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และองค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.)

2. การปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ มีการบริหารจัดการไม่เหมือนกับรูปแบบทั่วไป จะมีขึ้นเป็นกรณี ๆ ไป ส่วนใหญ่จะเป็นเขตเมืองใหญ่ เช่น เมืองหลวงหรือเมืองท่องเที่ยว ซึ่งไม่เหมาะสมที่จะใช้รูปแบบทั่วไปมาใช้ในการปกครอง ปัจจุบันมีกรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยาที่เป็นประเภทนี้

ณ วันที่ 8 กันยายน พ.ศ. 2563 มีองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งสิ้น 7,850 แห่ง แยกประเภทได้ ดังนี้

- องค์การบริหารส่วนจังหวัด 76 แห่ง
- เทศบาล 2,472 แห่ง
 - เทศบาลนคร 30 แห่ง
 - เทศบาลเมือง 195 แห่ง
 - เทศบาลตำบล 2,247 แห่ง
- องค์การบริหารส่วนตำบล 5,300 แห่ง
- องค์การปกครองท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ 2 แห่ง

- กรุงเทพมหานคร
- เมืองพัทยา

องค์การบริหารส่วนจังหวัด

องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) คือ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีขนาดใหญ่ที่สุดของประเทศไทย มีจังหวัดละหนึ่งแห่ง ยกเว้นกรุงเทพมหานครซึ่งเป็นการปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ องค์การบริหารส่วนจังหวัด มีเขตพื้นที่รับผิดชอบครอบคลุมทั้งจังหวัด จัดตั้งขึ้นเพื่อบริการสาธารณประโยชน์ในเขตจังหวัด ตลอดทั้งช่วยเหลือพัฒนางานของเทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) รวมทั้งการประสานแผนพัฒนาท้องถิ่นเพื่อไม่ให้งานซ้ำซ้อน

เทศบาล

เทศบาล โดยทั่วไปหมายถึงท้องถิ่นที่มีความเป็นเมือง หรือมีศูนย์กลางของความเป็นเมืองอย่างเห็นได้ชัดเจน ซึ่งไม่มีความจำเป็นจะต้องเป็นท้องที่ ตามเขตการปกครองส่วนภูมิภาคแต่อย่างใด ท้องที่เทศบาลนั้น อยู่ภายใต้การบริหารขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่ชื่อว่า เทศบาล โดยองค์การของเทศบาล ต้องมีสภาเทศบาล และมีคณะเทศมนตรีหรือนายกเทศมนตรีแล้วแต่กรณี ซึ่งเทศบาลในประเทศไทยแบ่งออกเป็นสามระดับ คือ

เทศบาลนคร คือเขตท้องถิ่นชุมชนที่มีประชากรรวมกัน 50,000 คนขึ้นไป ทั้งมีรายได้อันสมควรในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัติเทศบาล

เทศบาลเมือง คือเขตท้องถิ่นชุมชนที่เป็นที่ตั้งของศาลากลางจังหวัด หรือท้องถิ่นที่มีประชากรรวมกัน 10,000 คนขึ้นไป ทั้งมีรายได้อันสมควรในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัติเทศบาล

เทศบาลตำบล คือเขตท้องถิ่นซึ่งมีประกาศกระทรวงมหาดไทยยกฐานะขึ้นเป็นเทศบาลตำบล และระบุชื่อพร้อมอาณาเขตของเทศบาลตำบลไว้ด้วย ทั้งมีรายได้อันสมควรในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัติเทศบาล หรือ เป็นสุขาภิบาลเดิมมาก่อนการยกฐานะสุขาภิบาลเป็นเทศบาลตำบล และแม้ว่า "เทศบาลตำบล" จะมีชื่อเรียกคล้ายกันหรือชื่อเดียวกันกับ "ตำบล" แต่เทศบาลตำบลไม่จำเป็นต้องครอบคลุมตำบลเพียงตำบลเดียว หรือไม่จำเป็นต้องครอบคลุมตำบลตามชื่อเทศบาลนั้น เช่น เทศบาลตำบลแม่สาย ครอบคลุมบริเวณเมืองต่อเนื่องระหว่างตำบลเวียงพางคำ และตำบลแม่สาย พื้นที่นอกเหนือท้องที่เทศบาลนี้ มีฐานะเป็นท้องที่ตำบล ซึ่งต่อมาก็ยกขึ้นเป็นเทศบาลภายหลัง

โดยท้องที่เทศบาลทั้งสามรูปแบบนี้ จำเป็นต้องมีพระราชกฤษฎีกายกฐานะเขตชุมชนนั้น ๆ ขึ้นเป็นเทศบาลในแต่ละระดับชั้นด้วย ดังนั้น ในทางปฏิบัติ ท้องถิ่นบางแห่งอาจจะ

ผ่านเกณฑ์ทั้งด้านประชากร และรายได้แล้ว แต่ยังมีสถานะเป็นองค์กรในระดับที่ต่ำกว่าที่ควรจะเป็นอยู่ เนื่องด้วยยังไม่มีการยกฐานะ

สำหรับ เขตเทศบาลเมือง (บางแห่ง) และ เขตเทศบาลนคร จะแบ่งเขตการปกครองย่อยลงเป็น ชุมชน ซึ่งมีฐานะเท่ากับ หมู่บ้าน ในระบบการปกครองส่วนภูมิภาค โดยชุมชนจะไม่มีตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน และกำนัน ซึ่งเป็นตำแหน่งของระบบบริหารราชการส่วนภูมิภาค และพิเศษสำหรับเขตเทศบาลนครขนาดใหญ่หลายแห่งเช่น นครเชียงใหม่ นครหาดใหญ่ เมืองพัทยา และ นครนนทบุรี มีเขตการปกครองในระดับ แขวง ซึ่งเป็นการรวมชุมชนหลาย ๆ ชุมชนเข้าด้วยกัน โดยแขวงนี้ ไม่ได้มีอาณาเขตตามเขตตำบลแต่อย่างใด

องค์การบริหารส่วนตำบล

องค์การบริหารส่วนตำบล มีชื่อย่อเป็นทางการว่า อบต. มีฐานะเป็นนิติบุคคล และเป็นราชการบริหารส่วนท้องถิ่นรูปแบบหนึ่ง ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 และที่แก้ไขเพิ่มเติมจนถึงฉบับที่ 7 พ.ศ. 2562 โดยยกฐานะจากสภาตำบลที่มีรายได้โดยไม่รวมเงินอุดหนุนในปีงบประมาณที่ล่วงมาติดต่อกันสามปีเฉลี่ยไม่ต่ำกว่าปีละหนึ่งแสนห้าหมื่นบาท

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ

1. กรุงเทพมหานคร เป็นการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษที่จัดตั้งตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 มีหน้าที่จัดบริการสาธารณะให้แก่ประชาชนในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร โดยแบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น 50 เขต มีสำนักงานใหญ่ซึ่งมี 2 แห่ง เรียกว่า ศาลาว่าการกรุงเทพมหานคร 1 เสาชิงช้า ถนนดินสอ เขตพระนคร และศาลาว่าการกรุงเทพมหานคร 2 ถนนมิตรไมตรี เขตดินแดง โครงสร้างการบริหารประกอบด้วย

ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร เป็นผู้บริหารสูงสุดของกรุงเทพมหานคร มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีวาระในการดำรงตำแหน่ง 4 ปี แต่ไม่เกิน 2 วาระติดต่อกันตามมาตรา 47 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 6 มาตรา 13 พ.ศ. 2562

สภากรุงเทพมหานคร ทำหน้าที่เป็นฝ่ายนิติบัญญัติของกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วยสมาชิกสภากรุงเทพมหานครมาจากการเลือกตั้ง มีวาระในการดำรงตำแหน่ง 4 ปี

2. เมืองพัทยา เป็นการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษที่จัดตั้งตามพระราชบัญญัติ

ระเบียบบริหารราชการเมืองพัทยา พ.ศ. 2521 ซึ่งต่อมาได้มีการยกเลิกแล้วใช้พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการเมืองพัทยา พ.ศ. 2542 แทน โครงสร้างการบริหารประกอบด้วย

พรหมวิหาร4

พรหมวิหาร 4 (ธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ, ธรรมประจำใจอันประเสริฐ, หลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์, ธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักใจและกำกับความประพฤติ จึงจะชื่อว่า ดำเนินชีวิตหมดจด และปฏิบัติต่อมนุษย์สัตว์ทั้งหลายโดยชอบ - holy abidings; sublime states of mind)

1. เมตตา (ความรักใคร่ปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข มีจิตอันแผ่ไมตรี และคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์ทั่วหน้า - loving-kindness; friendliness; goodwill)

2. กรุณา (ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันจะปลดปล่อยบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์ - compassion)

3. มุทิตา (ความยินดี ในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิตผ่องใสบันเทิง กอปรด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงในปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุข เจริญอกงามยิ่งขึ้นไป - sympathetic joy; altruistic joy)

4. อุเบกขา (ความวางใจเป็นกลาง อันจะให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือมีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตราขึง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง พิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้ว อันควรได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุอันตนประกอบ พร้อมทั้งวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรม รวมทั้งรู้จักวางเฉยสงบใจมองดู ในเมื่อไม่มีกิจที่ควรทำ เพราะเขารับผิดชอบตนได้ดีแล้ว เขาสมควรรับผิดชอบตนเอง หรือเขาควรได้รับผลอันสมกับ ความรับผิดชอบของตน - equanimity; neutrality; poise)

ผู้ดำรงในพรหมวิหาร ย่อมช่วยเหลือมนุษย์สัตว์ทั้งหลายด้วยเมตตา กรุณา และย่อมรักษาธรรมไว้ได้ด้วยอุเบกขา ดังนั้น แม้จะมีกรุณาที่จะช่วยเหลือปวงสัตว์แต่ก็ต้องมีอุเบกขาด้วยที่จะมิให้เสียธรรม

พรหมวิหารนี้ บางทีแปลว่า ธรรมเครื่องอยู่ของพรหม, ธรรมเครื่องอยู่อย่างพรหม, ธรรมประจำใจที่ทำให้เป็นพรหมหรือให้เสมอด้วยพรหม, หรือธรรมเครื่องอยู่ของท่านผู้มีคุณยิ่งใหญ่ - (abidings of the Great Ones)

พรหมวิหาร 4 เรียกอีกอย่างว่า อัปมัณฺญา 4 (unbounded states of mind; illimitables) เพราะแผ่สม่ำเสมอโดยทั่วไปในมนุษย์สัตว์ทั้งหลาย ไม่มีประมาณ ไม่จำกัดขอบเขต

พรหมวิหารมีในผู้ใด ย่อมทำให้ผู้นั้นประพฤติปฏิบัติเกื้อกูลแก่ผู้อื่น ด้วยสังคหัตถุเป็นต้น

อนึ่ง ในการที่จะเข้าใจและปฏิบัติพรหมวิหาร 4 ให้ถูกต้อง พึงทราบรายละเอียดบางอย่าง โดยเฉพาะสมบัติและวิบัติของธรรม 4 ประการนั้น ดังนี้

ก. ความหมายโดยวิเคราะห์ศัพท์

1. เมตตา = (มีน้ำใจ) เยื่อใยใฝ่ประโยชน์สุขแก่คนทั้งหลาย หรือน้ำใจปรารถนาประโยชน์สุขที่เป็นไปต่อมิตร

2. กรุณา = ทำความสะเทือนใจแก่สาธุชน เมื่อคนอื่นประสบทุกข์ หรือถ่วงอนาถาทุกข์ของผู้อื่นให้หมดไป หรือแผ่ใจไปรับรู้ต่อคนสัตว์ทั้งหลายที่ประสบทุกข์

3. มุทิตา = โมทนายินดีต่อผู้ประกอบด้วยสมบัติหรือผลดีนั้น ๆ

4. อุเบกขา = คอยมองดูอยู่ โดยละความชวนชวายว่า สัตว์ทั้งหลายจงอย่าผูกเวรกัน เป็นต้น และโดยเข้าถึงความเป็นกลาง

ข. ลักษณะ หน้าที่หรือกิจ (รส) ผลปรากฏ (ปัจจุปัญฐาน) และปทัสถาน (เหตุใกล้)

1. เมตตา = (ในสถานการณ์ที่คนอื่นอยู่เป็นปกติ)

ลักษณะ = เป็นไปโดยอาการเกื้อกูลแก่คนสัตว์ทั้งหลาย

หน้าที่ = น้อมนำประโยชน์เข้าไปให้แก่เขา

ผลปรากฏ = กำจัดความอาฆาตแค้นเคืองให้ปราศไป

ปทัสถาน = เห็นภาวะที่น่าเจริญใจของคนสัตว์ทั้งหลาย

2. กรุณา = (ในสถานการณ์ที่คนอื่นตกทุกข์ได้เดือดร้อน)

ลักษณะ = เป็นไปโดยอาการปลดเปลื้องทุกข์แก่คนสัตว์ทั้งหลาย

หน้าที่ = ไม่นิ่งดูตาย/ทนนิ่งอยู่ไม่ได้ต่อทุกข์ของคนสัตว์ทั้งหลาย

ผลปรากฏ = ไม่เบียดเบียน/อวิหิงสา

ปทัสถาน = เห็นภาวะไร้ที่พึ่ง/สภาพนาอนาถของคนสัตว์ทั้งหลายที่ถูกทุกข์ครอบงำ

3. มุทิตา = (ในสถานการณ์ที่คนอื่นมีสุขสำเร็จหรือทำอะไรก้าวไปด้วยดี)

ลักษณะ = พลอยยินดี/ยินดีด้วย

หน้าที่ = ไม่ริษยา/เป็นปฏิปักษ์ต่อความริษยา

ผลปรากฏ = ขจัดความริษยา ความไม่ยินดีหรือความทนไม่ได้ต่อความสำเร็จของ

ผู้อื่น

ปทัสถาน = เห็นสมบัติ/ความสำเร็จของคนสัตว์ทั้งหลาย

4. อุเบกขา = (ในสถานการณ์รักษารธรรมตามความรับผิดชอบต่อกรรมที่เขาทำ)

ลักษณะ = เป็นไปโดยอาการเป็นกลางต่อคนสัตว์ทั้งหลาย

หน้าที่ = มองเห็นความเสมอภาคกันในคนสัตว์ทั้งหลาย

ผลปรากฏ = ระงับความขัดเคืองเสียใจและความคล้อยตามดีใจ

ปทัสถาน = มองเห็นภาวะที่ทุกคนเป็นเจ้าของกรรมของตนว่า สัตว์ทั้งหลายจักได้สุขพ้น ทุกข์ ไม่เสื่อมจากสมบัติที่ได้ที่ถึง ตามใจชอบได้อย่างไร

ค. สมบัติ (ความสมบูรณ์หรือความสัมฤทธิ์ผล) และวิบัติ (ความล้มเหลว หรือการปฏิบัติผิดพลาด ไม่สำเร็จผล)

1. เมตตา: สมบัติ = สงบหายไร้ความแค้นเคืองไม่พอใจ
 วิบัติ = เกิดเสนาหา
2. กรุณา: สมบัติ = สงบหายไร้วิหิงสา
 วิบัติ = เกิดความโศกเศร้า
3. มุทิตา: สมบัติ = สงบหายไร้ความริษยา
 วิบัติ = เกิดความสนุกสนาน
4. อุเบกขา: สมบัติ = สงบหายไม่มีความยินดียินร้าย
 วิบัติ = เกิดความเกิดความเฉยด้วยไม่รู้ (เฉยโง่ เฉยเมย เฉยเมิน)

ง. ข้าศึก คือ อุกุศลซึ่งเป็นศัตรูคู่รบที่จะทำลายหรือทำธรรมนั้น ๆ ให้เสียไป

1. เมตตา: ข้าศึกใกล้ = ราคะ
 ข้าศึกไกล = พยาบาท คือความขัดเคืองไม่พอใจ
2. กรุณา: ข้าศึกใกล้ = โทมนัส คือความโศกเศร้าเสียใจ
 ข้าศึกไกล = วิหิงสา
3. มุทิตา: ข้าศึกใกล้ = โสมนัส (เช่น ดีใจว่าตนจะพลอยได้รับผลประโยชน์)
 ข้าศึกไกล = อรติ คือความไม่ยินดี ไม่ยินดี ริษยา
4. อุเบกขา: ข้าศึกใกล้ = อัญญาอุเบกขา (เฉยไม่รู้เรื่อง เฉยโง่ เฉยเมย)
 ข้าศึกไกล = ราคะ (ความใคร่) และปฏิฆะ(ความเคือง) หรือชอบใจ

และขัดใจ

จ. ตัวอย่างมาตรฐาน ที่แสดงความหมายของพรหมวิหารได้ชัด ซึ่งคัมภีร์ทั้งหลาย มักยกขึ้นอ้าง

1. เมื่อลูกยังเล็กเป็นเด็กเยาว์วัย
 แม่ - เมตตา รักใคร่เอาใจใส่ ถนอมเลี้ยงให้เจริญเติบโต
2. เมื่อลูกเจ็บไข้เกิดมีทุกข์ภัย
 แม่ - กรุณา ห่วงใยปกป้องรักษา หาทางบำบัดแก้ไข
3. เมื่อลูกเจริญวัยเป็นหนุ่มสาวสวยสง่า
 แม่ - มุทิตา พลอยปลื้มใจ หรือหวังให้ลูกงามสดใสนานเท้านาน
4. เมื่อลูกรับผิดชอบกิจการหน้าที่ของตนจนขวายอยู่ด้วยดี
 แม่ - อุเบกขา มีใจนิ่งสงบเป็นกลาง วางเฉยคอยดู

หลักพรหมวิหาร 4 เริ่มต้นจากความมีเมตตาโดยผู้นำนั้นมีจิตใจรักใคร่เอาใจใส่ อยากให้ผู้อื่นมีความสุข จิตใจโอบอ้อมอารีกับทุกคน เมื่อผู้นำมีจิตใจที่อยากจะช่วยเหลือเกื้อกูลและแก้ปัญหาให้ผู้อื่นปราศจากความทุกข์ยากลำบากนั้นคือความกรุณา ต่อจากนั้นเมื่อผู้นำนั้นได้เห็นผู้อื่นมีความสุข ปราศจากทุกข์ อยู่ดีมีสุขและปราบปลื้มยินดีด้วยเรียกว่ามูทิตา และสุดท้ายการวางเฉย ผู้นำต้องวางตัวเป็นกลาง เป็นธรรม สงบเยือกเย็น พิจารณาสິงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นด้วยปัญญาว่าเมื่อไหร่ควรวางเฉย และเป็นที่พึ่งของทุกคนได้

สรุป

การส่งเสริมภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหาร 4 เป็นแนวทางในการปฏิบัติของผู้นำไม่ว่าจะเป็นผู้นำในท้องถิ่นหรือผู้นำในองค์กรต่าง ๆ ทุกองค์กรก็สามารถนำหลักพรหมวิหาร 4 มาปฏิบัติได้เช่นกัน เพื่อลดปัญหาและความขัดแย้งต่าง ๆ ในสังคมที่ปัจจุบันยังมีมากขึ้นตามสภาวะการณ์การเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย ผู้นำท้องถิ่นจึงมีความสำคัญที่เป็นตัวขับเคลื่อนองค์กรท้องถิ่นที่เป็นองค์กรที่ใกล้ชิดกับประชาชนในสังคม ซึ่งนอกจากผู้นำต้องเป็นแบบอย่างที่ดีจะต้องมีคุณธรรมจริยธรรม และมีปัญญาแล้ว ยังต้องมีหลักพรหมวิหาร 4 คือ 1) เมตตา ความรักใคร่ 2) กรุณา ความสงสาร 3) มูทิตา ความยินดี 4) อุเบกขา ความวางใจเป็นกลาง เพื่อนำมาใช้ปกครองผู้ใต้บังคับบัญชาและประชาชนในชุมชนเพื่อให้เกิดความเต็มใจที่จะให้ความร่วมมือในการแก้ปัญหาที่มีความสามัคคี และมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนให้เกิดความสงบสุขอย่างยั่งยืน ผู้นำควรมีความมุ่งมั่นเพื่อความสำเร็จของส่วนรวมไม่ควรมุ่งเน้นความสำเร็จในตำแหน่งและผลประโยชน์ของตนเอง ต้องมีความเพียบพร้อมทั้งทางจิตใจและด้านความรู้ความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรม ศีลธรรม ซื่อสัตย์สุจริต และที่ขาดไม่ได้ต้องยึดหลักปฏิบัติตามหลักพรหมวิหาร 4 ที่ถือว่าเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติตนในการเป็นผู้นำได้อย่างสมบูรณ์

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. (2559). แผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2546). ภาวะผู้นำความสำคัญต่อการพัฒนาคนพัฒนาประเทศ. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.
- พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542. (2542). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 116 ตอนที่ 114 ก หน้า 48 (17 พฤศจิกายน 2542).

- พิชาภพ พันธุ์แพ. (2554). ผู้นำกับการจัดการการเปลี่ยนแปลง. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมภารธ สุรโรคา. (2553). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารการศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลวิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สายันต์ บุญใบ. (2555). การวิจัยและพัฒนาตัวแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของประธานสาขาวิชาดนตรีในมหาวิทยาลัยราชภัฏ. วารสารการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 1(1), 13-22.
- อมรรัตน์ เทพพิทักษ์. (2552). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง กับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของเจ้าหน้าที่กรมการค้าภายใน กระทรวงพาณิชย์. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหิดล.

มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค
จากผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูง*

LEGAL MEASURES CONCERNING CONSUMER RIGHTS PROTECTION
FROM HIGH-SODIUM FOODS

ชนิสร์ เจียมเจือจันทร์

Chanisorn Jeamjuarjun

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Chulalongkorn University, Thailand

E-mail: som_chanisorn@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดพื้นฐานและความเป็นมาของการคุ้มครองผู้บริโภคในการได้รับข้อมูลข่าวสารและความปลอดภัย รวมถึงมาตรการในการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคจากผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูงของประเทศไทย ทั้งตาม พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 และประกาศกระทรวงสาธารณสุข เปรียบเทียบกับมาตรการของต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศจีน ประเทศสหราชอาณาจักร และประเทศสหรัฐอเมริกา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคจากผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูงตามกฎหมายไทย และสามารถเสนอแนวทางแก้ไขปัญหการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคได้อย่างเหมาะสม วิจัยนี้เป็น การวิจัยเชิงคุณภาพ และใช้วิธีวิจัยเชิงเอกสาร โดยศึกษาค้นคว้าจากเอกสารทั้งภาษาไทยและ ภาษาต่างประเทศ ทั้งนี้จากการวิจัยพบว่า สิทธิที่จะได้รับข้อมูลข่าวสารและความปลอดภัยเป็น สิทธิขั้นพื้นฐานที่ผู้บริโภคควรจะได้รับจากการบริโภคผลิตภัณฑ์อาหาร และเป็นหนึ่งในสิทธิมนุษยชนที่ภาครัฐเข้ามามีบทบาทในการป้องกันอันตรายที่มีต่อความปลอดภัยและสุขภาพของ ผู้บริโภค ซึ่งจากการศึกษามาตรการฉลากโภชนาการและมาตรการปรับปรุงใน ภาควัตถุศาสตร์ของประเทศไทยและต่างประเทศพบว่า มาตรการของประเทศไทยยังไม่ เหมาะสมเท่าที่ควรที่จะคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคในการได้รับข้อมูลข่าวสารและความปลอดภัย จากผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูงได้อย่างครอบคลุม ทั้งมาตรการทางฉลากโภชนาการ ใน เรื่องรูปแบบฉลากโภชนาการ ขอบเขตของผลิตภัณฑ์ที่ใช้บังคับ และมาตรการปรับปรุงใน

* Received July 5, 2022; Revised July 25, 2022; Accepted August 22, 2022

ภาคอุตสาหกรรม ในเรื่องรูปแบบการใช้บังคับ รวมไปถึงมาตรการอื่นที่นำมาใช้ร่วมกับ มาตรการปรับสูตรในภาคอุตสาหกรรม ผู้เขียนจึงเสนอให้แก้ไขเพิ่มเติมประกาศกระทรวง สาธารณสุขและออกมาตรการอื่นเพิ่มเติม เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค ตลอดจนสิทธิผู้ป่วยได้ อย่างครอบคลุม

คำสำคัญ: สิทธิผู้บริโภค, ผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูง, มาตรการฉลากโภชนาการ, มาตรการ ปรับสูตรในภาคอุตสาหกรรม, สิทธิผู้ป่วย

Abstract

The objectives of this research article were to study basic concepts and background of consumer protection in receiving information and safety as well as measures to protect the rights of consumers from high-sodium food products in Thailand using Consumer Protection Act B.E. 2522 (1979), Food Act B.E. 2522 (1979) and Notification of the Ministry of Public Health in comparison with foreign measures such as Chile, the United Kingdom and the United States as a guideline for analyzing problems related to measures to protect the rights of consumers from high-sodium food products according to Thai law and suggesting solutions to the problem of protecting consumers' rights appropriately. This research is qualitative research where a documentary research method was applied. Documents in both Thai and foreign languages were studied. Research results revealed that the right to information and safety is a fundamental right that consumers should have when consuming foods and is one of the human rights for which the government should play a role in preventing harm to the safety and health of consumers. The study of nutrition labeling measures and food reformulation measures in Thailand and abroad showed that Thailand's measures are inadequate to comprehensively the rights of consumers to receive information and safety from high-sodium food products, both nutrition labeling measures in terms of nutrition label format, applicable product scope, and food reformulation measures in the form of enforcement as well as other measures that are used together with the food reformulation. The author therefore proposes to amend the notification of the Ministry of Public Health and issue additional measures to protect the rights of consumers as well as the rights of patients in a comprehensive manner.

Keywords: Consumer Rights, High-sodium Food Products, Nutrition Labeling, Food Reformulation, Patient Rights

บทนำ

ปัญหาโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง หรือ Non-Communicable Diseases (NCDs) เป็นปัญหาในด้านสุขภาพที่กำลังเกิดขึ้นในปัจจุบันและเป็นภัยคุกคามประชากรทั่วโลก รวมไปถึงประเทศไทย ซึ่งมีอัตราการเจ็บป่วยและเสียชีวิตของประชากรจากโรคไม่ติดต่อเรื้อรังที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง (กลุ่มยุทธศาสตร์ แผนและประเมินผล กองโรคไม่ติดต่อ, 2564) อันมีสาเหตุหลักมาจากพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหารของประชากร ประกอบกับในปัจจุบันเกิดสถานการณ์โรคระบาดโควิด-19 ส่งผลให้วิถีชีวิตของประชากรไทยเปลี่ยนแปลงไปและหันมาบริโภคผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งหากผู้บริโภคได้รับโซเดียมในปริมาณที่มากเกินไปเกินกว่าความต้องการของร่างกายจะก่อให้เกิดปัจจัยเสี่ยงต่อการเกิดโรคและเพิ่มความรุนแรงของโรคไม่ติดต่อเรื้อรังได้ (สำนักโรคไม่ติดต่อ กรมควบคุมโรค, 2559) การเลือกบริโภคผลิตภัณฑ์อาหารจึงมีความสำคัญต่อสุขภาพร่างกายและเกี่ยวข้องกับสิทธิในด้านสุขภาพของผู้บริโภค ซึ่งตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 ได้ให้ความคุ้มครองผู้บริโภคจากการบริโภคผลิตภัณฑ์อาหารไว้โดยเฉพาะ ไม่ว่าจะเป็นสิทธิในการได้รับข้อมูลข่าวสารของผลิตภัณฑ์ รวมไปถึงสิทธิในการได้รับความปลอดภัยจากผลิตภัณฑ์อาหาร อย่างไรก็ตาม การพิจารณาเพื่อให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคจากผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูง ทั้งสิทธิในการได้รับข้อมูลข่าวสารและความปลอดภัยจากผลิตภัณฑ์อาหาร จะต้องพิจารณาร่วมกับสิทธิของผู้ป่วยเพื่อให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคได้อย่างเหมาะสมที่สุดและครอบคลุมผู้บริโภคทุกกลุ่มในสังคม เนื่องจากผู้ป่วยอยู่ในความหมายของ “ผู้บริโภค” ด้วยเช่นเดียวกัน และมีสิทธิของผู้ป่วยอันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิตของมนุษย์ (วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์, 2537) ซึ่งได้รับการคุ้มครองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

การให้ข้อมูลทางโภชนาการและปริมาณโซเดียมในผลิตภัณฑ์ล้วนเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกรับประทานผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม (World Health Organization, 2019) และมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับสิทธิของผู้บริโภคที่จะได้รับข้อมูลของผลิตภัณฑ์ที่ชัดเจนเพียงพอ รวมไปถึงสิทธิที่จะได้รับความปลอดภัยจากผลิตภัณฑ์อาหารเนื่องจากข้อมูลทางโภชนาการเป็นข้อมูลที่บ่งบอกปริมาณโซเดียมในผลิตภัณฑ์ ทำให้ผู้บริโภคทราบปริมาณโซเดียมที่ตนจะได้รับจากการรับประทานผลิตภัณฑ์อาหารชนิดนั้น ๆ และใช้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจเลือกบริโภคผลิตภัณฑ์อาหารที่เหมาะสมกับภาวะโภชนาการของตนเองมากที่สุด แต่ในปัจจุบันผู้บริโภคส่วนใหญ่ไม่สามารถทำความเข้าใจข้อมูลโภชนาการและปริมาณโซเดียมในผลิตภัณฑ์ได้ (สุลัดดา พงษ์อุทธา และคณะ, 2558) แม้จะมีการนำฉลาก

โภชนาการแบบจีดีเอมาใช้บังคับเพื่อช่วยเสริมความเข้าใจและแก้ไขปัญหาลากโภชนาการแบบกรอบข้อมูลโภชนาการแล้วก็ตาม (มูลนิธิส่งเสริมโภชนาการฯ, 2565) ประกอบกับการแสดงฉลากโภชนาการยังเป็นการแสดงที่ไม่ครอบคลุมทุกประเภทผลิตภัณฑ์ในท้องตลาด ทำให้ผู้บริโภคได้รับข้อมูลโภชนาการที่ไม่ชัดเจนเพียงพอและมีผลกระทบต่อการตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อาหารของผู้บริโภค ซึ่งอาจส่งผลโดยตรงต่อการเกิดโรค การเพิ่มความรุนแรงของโรค หรืออาจร้ายแรงจนถึงขั้นเสียชีวิตได้ในกรณีผู้บริโภคในกลุ่มผู้ป่วยซึ่งได้รับผลกระทบโดยตรง นอกจากนี้ ปริมาณโซเดียมในผลิตภัณฑ์ ยังมีผลต่อการเลือกบริโภคผลิตภัณฑ์อาหารและปริมาณโซเดียมที่ผู้บริโภคจะได้รับจากการบริโภคด้วยเช่นเดียวกัน หากมีผลิตภัณฑ์อาหารที่มีปริมาณโซเดียมอยู่ในระดับที่เหมาะสมและปลอดภัยต่อผู้บริโภคในท้องตลาดมากขึ้นเท่าใด โอกาสที่ผู้บริโภคจะบริโภคผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมอยู่ในระดับที่มีความเหมาะสมต่อร่างกายก็มากขึ้นตามไปด้วย เนื่องจากผู้บริโภคมีผลิตภัณฑ์ทางเลือกที่ดีต่อสุขภาพเพิ่มมากยิ่งขึ้น แต่ในปัจจุบันในท้องตลาดยังมีผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูงอยู่เป็นจำนวนมากและมีผลิตภัณฑ์ทางเลือกโซเดียมต่ำให้แก่ผู้บริโภคเป็นจำนวนน้อย (มูลนิธิส่งเสริมโภชนาการฯ, 2565) ส่งผลให้ผู้บริโภคไม่มีผลิตภัณฑ์ทางเลือกอย่างเพียงพอเพื่อหลีกเลี่ยงการบริโภคผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูงและยังบริโภคโซเดียมในปริมาณที่มากเกินไปกว่าความจำเป็นของร่างกาย ซึ่งอาจเป็นอันตรายต่อร่างกายหากบริโภคในปริมาณสูงอย่างต่อเนื่อง

เมื่อพิจารณามาตรการของประเทศไทยที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นมาตรการทางกฎหมายและมาตรการอื่นที่เกี่ยวข้องซึ่งถูกนำมาใช้เพื่อเสริมการใช้บังคับมาตรการทางกฎหมายให้เกิดผลในทางปฏิบัติ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคจากผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูง ทั้งมาตรการทางฉลากโภชนาการและมาตรการปรับสูตรในภาคอุตสาหกรรม ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุขที่ออกตามความในพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 ยังมีปัญหาและข้อบกพร่องในบางประการ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องรูปแบบของฉลากโภชนาการที่ยากต่อความเข้าใจของผู้บริโภคทั้งในส่วนเนื้อหาและในส่วนรูปแบบ การกำหนดขอบเขตของผลิตภัณฑ์ที่ใช้บังคับสำหรับฉลากโภชนาการในรูปแบบที่ง่ายต่อความเข้าใจของผู้บริโภค ทั้งฉลากจีดีเอและเครื่องหมายทางเลือกสุขภาพ รูปแบบการใช้บังคับของมาตรการปรับสูตรในภาคอุตสาหกรรมเพื่อให้ผู้ประกอบการลดปริมาณโซเดียมในผลิตภัณฑ์อาหารลงรวมไปถึงมาตรการอื่นที่นำมาใช้ร่วมกับมาตรการปรับสูตรในภาคอุตสาหกรรมเพื่อเพิ่มแรงจูงใจให้แก่ผู้ประกอบการหันมาปรับสูตรอาหาร ทั้งมาตรการฉลากโภชนาการในรูปแบบเครื่องหมายทางเลือกสุขภาพและมาตรการภาษีโซเดียมที่ยังอยู่ในระหว่างการพิจารณาเพื่อนำมาใช้บังคับ โดยปัญหาทางกฎหมายเหล่านี้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิทธิของผู้บริโภคในการได้รับข้อมูลข่าวสารและความปลอดภัยจากผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูง เนื่องจากผู้บริโภคได้รับข้อมูลทางโภชนาการของผลิตภัณฑ์อาหารที่ไม่ชัดเจนและเพียงพอต่อการนำข้อมูลไปใช้ประกอบการ

ตัดสินใจเลือกบริโภค หลีกเลี้ยง หรือจำกัดการบริโภคโซเดียมจากผลิตภัณฑ์อาหาร นอกจากนี้ผู้บริโภคยังไม่สามารถเข้าถึงผลิตภัณฑ์อาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการและมีประโยชน์ต่อสุขภาพ อันมีผลเกี่ยวเนื่องต่อความปลอดภัยของผู้บริโภค ซึ่งไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ประกอบพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 ที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน

จะเห็นได้ว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายไทยที่ถูกนำมาใช้บังคับเพื่อลดการบริโภคโซเดียมในประเทศไทยและคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคในปัจจุบัน ยังมีปัญหาในการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคในการได้รับข้อมูลข่าวสารและความปลอดภัยจากผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูง ทั้งผู้บริโภคในกลุ่มทั่วไปและผู้บริโภคในกลุ่มผู้ป่วยที่ได้รับผลกระทบโดยตรง ด้วยเหตุนี้ ปัญหาการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคจากผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูง จึงเป็นปัญหาที่มีความสำคัญยิ่งที่จะต้องนำมาพิจารณาและศึกษาต่อไป เพื่อเสนอแนะแนวทางการแก้ปัญหาการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค ให้สามารถคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคจากผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูงได้อย่างเต็มที่ เหมาะสม และเป็นธรรมต่อทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อให้เกิดความรู้และความเข้าใจแนวคิดพื้นฐาน และความเป็นมาของการคุ้มครองผู้บริโภคในการได้รับข้อมูลข่าวสารและความปลอดภัย
2. เพื่อให้เกิดความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับมาตรการในการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคจากผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูงของประเทศไทยและต่างประเทศ
3. เพื่อให้เกิดความเข้าใจในปัญหาที่เกี่ยวข้องกับมาตรการในการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคจากผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูงตามกฎหมายไทย และสามารถนำมาตราการของต่างประเทศมาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ปัญหาการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคตามกฎหมายไทยได้
4. เพื่อเสนอแนะแนวทางการแก้ปัญหาการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค อันจะก่อให้เกิดความเป็นธรรมต่อทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาค้นคว้าจากเอกสารทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศในรูปแบบของตำราทางกฎหมาย บทความทางกฎหมาย ตั๋วบทกฎหมายไทยและตั๋วบทกฎหมายต่างประเทศ วิทยานิพนธ์ งานวิจัย และรายงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งข้อมูลเอกสารทางกฎหมายต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในรูปของสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลในการวิเคราะห์ หาข้อสรุปและเสนอแนะแนวทางที่เหมาะสมต่อไป

ผลการวิจัย

1. เพื่อให้เกิดความรู้และความเข้าใจแนวคิดพื้นฐาน และความเป็นมาของการคุ้มครองผู้บริโภคในการได้รับข้อมูลข่าวสารและความปลอดภัย สิทธิในการได้รับข้อมูลข่าวสารและสิทธิในการได้รับความปลอดภัยจากผลิตภัณฑ์อาหาร เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ผู้บริโภคควรจะได้รับจากการบริโภคผลิตภัณฑ์อาหาร และเป็นหนึ่งในสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน พ.ศ. 2491 ได้บัญญัติรับรองและคุ้มครองไว้ โดยระบุว่าทุกคนมีสิทธิในมาตรฐานการครองชีพอันเพียงพอสำหรับสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี ซึ่งครอบคลุมถึงเรื่องการบริโภคผลิตภัณฑ์อาหารด้วย นอกจากนี้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ยังได้บัญญัติคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคไว้โดยเฉพาะในมาตรา 46 และในมาตรา 61 เรื่องหน้าที่ของรัฐ โดยกำหนดให้รัฐจัดให้มีมาตรการหรือกลไกที่มีประสิทธิภาพในการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของผู้บริโภคด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านความรู้ข้อมูลที่เป็นจริง รวมไปถึงด้านความปลอดภัย ด้วยเหตุนี้ภาครัฐจึงเข้ามามีบทบาทในการป้องกันอันตรายที่มีต่อความปลอดภัยและสุขภาพของผู้บริโภคจากการบริโภคผลิตภัณฑ์อาหาร โดยในพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ประกอบพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 ได้มีการบัญญัติให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคจากการบริโภคผลิตภัณฑ์อาหารไว้เป็นการเฉพาะ กล่าวคือ ผู้บริโภคมีสิทธิได้รับข่าวสารที่ถูกต้องเพียงพอจากผลิตภัณฑ์ เพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้และทำให้ผู้บริโภคมีพื้นฐานทางข้อมูลไว้ใช้สำหรับการตัดสินใจในการเลือกผลิตภัณฑ์อาหารที่ตนต้องการ ยิ่งไปกว่านั้น ผู้บริโภคยังมีสิทธิที่จะได้รับความปลอดภัยจากการบริโภคผลิตภัณฑ์อาหารโดยไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิตหรือร่างกายของผู้บริโภค ซึ่งการพิจารณาเพื่อให้ความคุ้มครองแก่สิทธิของผู้บริโภคไม่เพียงแต่พิจารณาถึงสิทธิผู้บริโภคในกลุ่มทั่วไปที่มีร่างกายแข็งแรงปราศจากภาวะความบกพร่องของร่างกายเท่านั้น แต่ต้องพิจารณาถึงผู้บริโภคในกลุ่มผู้ป่วยที่มีภาวะความบกพร่องของร่างกาย โดยเฉพาะการเจ็บป่วยจากภาวะโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง เนื่องจากผู้ป่วยอยู่ในความหมายของ “ผู้บริโภค” ด้วยเช่นเดียวกัน และมีสิทธิของผู้ป่วยอันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิตของมนุษย์ การเลือกบริโภคผลิตภัณฑ์อาหารจึงเข้ามาเป็นปัจจัยที่สำคัญในการดูแล รักษา และฟื้นฟูผู้ป่วยให้หายจากสภาวะความเจ็บป่วย โดยเฉพาะการเจ็บป่วยจากภาวะโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง ดังนั้น การพิจารณาการให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคจากผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูง ทั้งสิทธิในการได้รับข้อมูลข่าวสารและความปลอดภัยจากผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูง จึงต้องพิจารณาร่วมกับสิทธิของผู้ป่วยเพื่อให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคได้อย่างเหมาะสมที่สุดและครอบคลุมผู้บริโภคทุกกลุ่มในสังคม

2. เพื่อให้เกิดความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับมาตรการในการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคจากผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูงของประเทศไทยและต่างประเทศ จากการพิจารณามาตรการในการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคจากผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูงตามกฎหมายไทย

พบว่า ประเทศไทยมีการนำมาตรการทางกฎหมายมาใช้ 2 มาตรการหลักด้วยกัน ได้แก่ มาตรการทางฉลากโภชนาการและมาตรการปรับสูตรอาหาร ในภาคอุตสาหกรรม โดยจะพิจารณาแยกตามปัญหาในมาตรการดังต่อไปนี้

2.1 มาตรการทางฉลากโภชนาการ ถูกนำมาใช้เพื่อให้ข้อมูลทางโภชนาการ และข้อมูลปริมาณโซเดียมในผลิตภัณฑ์แก่ผู้บริโภค สำหรับใช้ประกอบการตัดสินใจบริโภค ผลิตภัณฑ์อาหาร หลีกเลี่ยงหรือจำกัดการบริโภคโซเดียมให้อยู่ในปริมาณที่เหมาะสมกับสภาวะร่างกายของตนเอง เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคในการได้รับข้อมูลข่าวสารและความปลอดภัยจากผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูง ไม่ให้ผู้บริโภคได้รับโซเดียมในปริมาณที่มากเกินไปเกินความต้องการของร่างกายและเป็นอันตรายต่อผู้บริโภค ซึ่งเป็นไปตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 และพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522

ประเด็นแรก เรื่องรูปแบบฉลากโภชนาการ ปัจจุบันประเทศไทยมีการใช้บังคับฉลากโภชนาการ 3 รูปแบบด้วยกัน ได้แก่ ฉลากแบบกรอบข้อมูลโภชนาการ เป็นไปตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 182) พ.ศ. 2541 เรื่องฉลากโภชนาการ ฉลากแบบจีดีเอ เป็นไปตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 394) พ.ศ. 2561 เรื่อง อาหารที่ต้องแสดงฉลากโภชนาการ และค่าพลังงาน น้ำตาล ไขมัน และโซเดียมแบบจีดีเอ และเครื่องหมายทางเลือกสุขภาพ เป็นไปตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 373) พ.ศ. 2559 เรื่อง การแสดงสัญลักษณ์โภชนาการบนฉลากอาหาร โดยฉลากแบบกรอบข้อมูลโภชนาการและฉลากจีดีเอเป็นฉลากที่แสดงข้อมูลปริมาณสารอาหารในผลิตภัณฑ์ซึ่งเป็นข้อเท็จจริงโดยไม่ขึ้นาเชิงคุณภาพ แต่ฉลากแบบกรอบข้อมูลโภชนาการได้แสดงข้อมูลไว้ด้านหลังของบรรจุภัณฑ์ ซึ่งต่างกับฉลากแบบจีดีเอที่แสดงข้อมูลไว้ด้านหน้าของบรรจุภัณฑ์ ส่วนเครื่องหมายทางเลือกสุขภาพเป็นฉลากที่แสดงข้อมูลทางโภชนาการของผลิตภัณฑ์ในภาพรวมโดยขึ้นาเชิงคุณภาพ และแสดงไว้ด้านหน้าของบรรจุภัณฑ์

มาตรการในต่างประเทศ ทั้งประเทศสหราชอาณาจักรและประเทศชิลีต่างใช้บังคับฉลากโภชนาการในรูปแบบที่ง่ายต่อความเข้าใจของผู้บริโภคทั้งในส่วนเนื้อหาและในส่วนรูปแบบ โดยฉลากสัญญาณไฟจราจร ของประเทศสหราชอาณาจักร มีการแสดงข้อมูลปริมาณโซเดียมทั้งในส่วนที่เป็นข้อเท็จจริงและในส่วนที่ช่วยบอกระดับคุณค่าของปริมาณโซเดียมโดยใช้สีสัญญาณไฟจราจรมาช่วยบอกระดับสูง ปานกลาง และต่ำ ส่วนประเทศชิลีมีเครื่องหมายแสดงสารอาหารเกินเกณฑ์ ที่ช่วยให้ข้อมูลระดับคุณค่าของปริมาณโซเดียมในผลิตภัณฑ์หากผลิตภัณฑ์นั้นมีปริมาณโซเดียมสูงเกินเกณฑ์ที่กำหนด ซึ่งรูปแบบของฉลากโภชนาการเหล่านี้จะช่วยให้ผู้บริโภคสามารถรับรู้และเข้าใจข้อมูลปริมาณโซเดียมในผลิตภัณฑ์ได้มากยิ่งขึ้นและเป็นผลต่อการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคในการได้รับข้อมูลข่าวสารที่ชัดเจนเพียงพอและได้รับความปลอดภัยจากผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูง แต่สำหรับฉลากโภชนาการของประเทศ

สหรัฐอเมริกา มีรูปแบบหลากหลายคล้ายกับประเทศไทย คือมีหลากหลายกรอบข้อมูลโภชนาการ และหลากหลายที่เสนอโดยภาคเอกชน อันเป็นหลากหลายที่แสดงข้อมูลทางโภชนาการของผลิตภัณฑ์ในภาพรวมโดยขึ้นกับเชิงคุณภาพเท่านั้น ซึ่งไม่มีการบอกปริมาณโซเดียมในผลิตภัณฑ์

ประเด็นถัดมา เรื่องผลิตภัณฑ์ที่ใช้บังคับ มาตรการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์ที่ใช้บังคับของประเทศไทยสำหรับหลากหลายในรูปแบบที่ง่ายต่อการรับรู้และความเข้าใจของผู้บริโภคในรูปแบบหลากหลายจิตใต้สำนึก ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 394) พ.ศ. 2561 เรื่อง อาหารที่ต้องแสดงฉลากโภชนาการ และค่าพลังงาน น้ำตาล ไขมัน และโซเดียมแบบจิตใต้สำนึก ได้กำหนดให้ผลิตภัณฑ์อาหารที่อยู่ในภาชนะบรรจุพร้อมจำหน่ายเพียง 13 ชนิด ตามที่กำหนดในประกาศกระทรวงสาธารณสุข เป็นผลิตภัณฑ์ที่ถูกบังคับให้ต้องแสดงฉลากจิตใต้สำนึก ส่วนเครื่องหมายทางเลือกสุขภาพ ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 373) พ.ศ. 2559 เรื่อง การแสดงสัญลักษณ์โภชนาการบนฉลากอาหาร ได้กำหนดเกณฑ์การพิจารณาสารอาหารสำหรับผลิตภัณฑ์อาหารไว้ 13 กลุ่มเท่านั้น ที่ผู้ประกอบการสามารถสมัครใจและนำผลิตภัณฑ์มาขอรับการรับรองเพื่อแสดงเครื่องหมายบนผลิตภัณฑ์ของตนได้

ส่วนมาตรการของต่างประเทศ มีการบังคับใช้ฉลากโภชนาการในรูปแบบที่ง่ายต่อการรับรู้และความเข้าใจของผู้บริโภคอย่างครอบคลุมสำหรับประเภทผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมในท้องตลาดทุกผลิตภัณฑ์ ทั้งผลิตภัณฑ์อาหารและเครื่องดื่ม โดยฉลากสัญญาณไฟจราจรของประเทศสหราชอาณาจักรและฉลากโภชนาการของภาคเอกชนในประเทศสหรัฐอเมริกา มีรูปแบบการใช้บังคับแบบสมัครใจ เปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการสามารถแสดงฉลากโภชนาการบนผลิตภัณฑ์อาหารได้อย่างทั่วถึงทุกผลิตภัณฑ์ ส่วนเครื่องหมายแสดงสารอาหารเกินเกณฑ์ของประเทศชิลี ได้มีการบังคับให้แสดงเครื่องหมายสำหรับผลิตภัณฑ์อาหารที่บรรจุสำเร็จทุกชนิดที่มีปริมาณโซเดียมเกินกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ทั้งนี้ เพื่อช่วยให้ผู้บริโภคสามารถเข้าใจข้อมูลโภชนาการและข้อมูลปริมาณโซเดียมในผลิตภัณฑ์สำหรับทุกผลิตภัณฑ์ในท้องตลาด และใช้ข้อมูลเหล่านี้ประกอบการตัดสินใจเลือกรับประทาน หลีกเลี่ยงหรือจำกัดการบริโภคโซเดียมให้เหมาะสมกับภาวะโภชนาการของตนอย่างเกิดประโยชน์สูงสุด

2.2 มาตรการปรับสูตรในภาคอุตสาหกรรม ถูกนำมาใช้เพื่อให้ผู้บริโภคสามารถเข้าถึงผลิตภัณฑ์อาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการและมีประโยชน์ต่อสุขภาพ โดยการลดปริมาณโซเดียมในผลิตภัณฑ์อาหารลงและเพิ่มผลิตภัณฑ์ทางเลือกโซเดียมต่ำให้แก่ผู้บริโภค ทั้งนี้ เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคในการได้รับความปลอดภัยจากผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูง ไม่ให้ผู้บริโภคได้รับโซเดียมในปริมาณที่มากเกินไปเกินความต้องการของร่างกายและเป็นอันตรายต่อผู้บริโภค ซึ่งเป็นไปตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 และพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522

ประเด็นในเรื่องรูปแบบการใช้บังคับ มาตรการปรับสูตรในภาคอุตสาหกรรมของประเทศไทยมีรูปแบบการใช้บังคับแบบปล่อยให้ไปไปตามความสมัครใจของผู้ประกอบการ โดยขอความร่วมมือจากภาคอุตสาหกรรมในการปรับสูตรอาหาร และมีการนำมาตรการอื่นมาใช้ร่วมด้วยเพื่อเสริมการใช้บังคับมาตรการปรับสูตรในภาคอุตสาหกรรม ไม่ว่าจะเป็นมาตรการฉลากโภชนาการในรูปแบบเครื่องหมายทางเลือกสุขภาพ เป็นไปตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 373) พ.ศ. 2559 เรื่อง การแสดงสัญลักษณ์โภชนาการบนฉลากอาหาร ที่ถูกนำมาใช้เพื่อสร้างแรงจูงใจให้แก่ผู้ประกอบการหันมาปรับสูตรอาหารเพื่อรับประโยชน์จากการที่ผู้บริโภคจะเลือกซื้อผลิตภัณฑ์เหล่านั้นเพิ่มสูงขึ้น รวมไปถึงมาตรการทางภาษีที่อยู่ในระหว่างการพิจารณาเพื่อนำมาใช้บังคับ ซึ่งจะถูกนำมาใช้บังคับเพื่อสร้างแรงจูงใจให้แก่ผู้ประกอบการหันมาปรับสูตรอาหารเพื่อรับประโยชน์จากการลดอัตราภาษี

ส่วนมาตรการปรับสูตรในภาคอุตสาหกรรมของประเทศชิลี ประเทศสหราชอาณาจักร และประเทศสหรัฐอเมริกา ล้วนมีรูปแบบการใช้บังคับแบบสมัครใจ โดยขอความร่วมมือจากภาคอุตสาหกรรมเพื่อปรับปรุงสูตรอาหารโดยลดปริมาณโซเดียมในผลิตภัณฑ์อาหารลง ไม่ได้มีการบัญญัติกฎหมายบังคับให้ผู้ประกอบการปรับสูตรอาหารเพื่อให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่มีลักษณะเป็นการทั่วไปแต่อย่างใด แต่ในกฎหมายของบางประเทศมีการนำมาตรการอื่นมาใช้ร่วมด้วย ไม่ว่าจะเป็นมาตรการฉลากโภชนาการในรูปแบบเครื่องหมายแสดงสารอาหารเกินเกณฑ์ของประเทศชิลี ที่มีลักษณะเป็นแรงจูงใจในเชิงลบ ซึ่งทำให้ผู้ประกอบการที่ผลิตผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูงต้องตกอยู่ในความเสี่ยงที่จะสูญเสียผลประโยชน์จากการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อาหารของผู้บริโภคที่ลดน้อยลง และเป็นการจูงใจให้ผู้ประกอบการหันมาปรับสูตรอาหารลดปริมาณโซเดียมในผลิตภัณฑ์ เพื่อหลีกเลี่ยงการแสดงฉลากดังกล่าวเพิ่มมากขึ้น รวมไปถึงมาตรการทางภาษีของประเทศสหรัฐอเมริกา ที่ถูกนำมาใช้บังคับเพื่อเพิ่มแรงจูงใจให้แก่ผู้ประกอบการจากการได้รับการลดหย่อนภาษีหากปรับสูตรอาหารลดปริมาณโซเดียมลง ซึ่งจะส่งผลให้ผลิตภัณฑ์เหล่านั้นมีราคาถูกลงและทำให้สามารถลดการบริโภคโซเดียมในประชากรลงได้ เพราะเป็นการจูงใจให้ผู้บริโภคหันมาซื้อผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมต่ำที่มีราคาถูกกว่า แต่ในทางกลับกัน มาตรการภาษีโซเดียมก็ก่อให้เกิดปัญหาการผลักภาระต้นทุนการผลิตไปยังผู้บริโภคด้วยเช่นเดียวกัน เนื่องจากผู้ผลิตส่วนใหญ่เลือกที่จะผลักภาระต้นทุนการผลิตมายังผู้บริโภค ส่งผลให้ราคาผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูงมีราคาเพิ่มขึ้น

3. เพื่อให้เกิดความเข้าใจในปัญหาที่เกี่ยวข้องกับมาตรการในการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคจากผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูงตามกฎหมายไทย และสามารถนำมาตรการของต่างประเทศมาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ปัญหาการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคตามกฎหมายไทยได้ จากการศึกษาพบว่า มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคจาก

ผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูงของประเทศไทยยังไม่มีความเหมาะสมเท่าที่ควร ทั้งสิทธิในการได้รับข้อมูลข่าวสารและสิทธิในการได้รับความปลอดภัยจากผลิตภัณฑ์

3.1 มาตรการทางฉลากโภชนาการ ฉลากโภชนาการที่ใช้บังคับตามกฎหมายไทย ทั้งฉลากแบบกรอบข้อมูลโภชนาการตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 182) พ.ศ. 2541 เรื่องฉลากโภชนาการ และ ฉลากโภชนาการแบบจีดีเอตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 394) พ.ศ. 2561 เรื่อง อาหารที่ต้องแสดงฉลากโภชนาการ และค่าพลังงาน น้ำตาล ไขมัน และโซเดียมแบบจีดีเอ ยังมีปัญหาในส่วนเนื้อหาและในส่วนรูปแบบอยู่เช่นเดียวกัน เนื่องจากการไม่มีการบอกระดับคุณค่าของปริมาณโซเดียมในผลิตภัณฑ์ มีเพียงการให้ข้อมูลเฉพาะที่เป็นข้อเท็จจริง ทำให้ผู้บริโภคต้องประเมินความเหมาะสมของคุณค่าทางโภชนาการด้วยตนเอง อีกทั้งรูปแบบของฉลากยังมีขนาดเล็กและกลืนไปกับบรรจุภัณฑ์ การทำความเข้าใจต้องอาศัยการสังเกตและใช้ระยะเวลาพอสมควร ซึ่งล้วนส่งผลต่อการรับรู้และความเข้าใจข้อมูลทางโภชนาการและปริมาณโซเดียมในผลิตภัณฑ์ ทำให้ผู้บริโภคไม่ได้รับข้อมูลของผลิตภัณฑ์อย่างชัดเจนและเพียงพอเพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจเลือกบริโภคผลิตภัณฑ์อาหารหลักเสี่ยงหรือจำกัดการบริโภคโซเดียมจากผลิตภัณฑ์ อันมีผลกระทบต่อสิทธิของผู้บริโภคในการได้รับข้อมูลข่าวสารและความปลอดภัยจากผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูงตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ประกอบพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522

ผลิตภัณฑ์ที่ใช้บังคับสำหรับฉลากในรูปแบบที่ง่ายต่อการรับรู้และความเข้าใจของผู้บริโภคตามกฎหมายไทย ทั้งฉลากจีดีเอ ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 394) พ.ศ. 2561 เรื่อง อาหารที่ต้องแสดงฉลากโภชนาการ และค่าพลังงาน น้ำตาล ไขมัน และโซเดียม แบบจีดีเอ และเครื่องหมายทางเลือกสุขภาพ ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 373) พ.ศ. 2559 เรื่อง การแสดงสัญลักษณ์โภชนาการบนฉลากอาหาร ยังมีข้อบกพร่องในการให้ข้อมูลทางโภชนาการแก่ผู้บริโภค เนื่องจากการให้ข้อมูลทางโภชนาการและข้อมูลปริมาณโซเดียมในผลิตภัณฑ์ยังไม่ครอบคลุมประเภทผลิตภัณฑ์อาหารทั้งหมดในท้องตลาด ยังมีผลิตภัณฑ์อาหารในบางประเภทที่มีโซเดียมสูงและอาจเป็นอันตรายต่อผู้บริโภคได้ โดยกฎหมายไม่ได้กำหนดให้แสดงฉลากเพื่อให้ข้อมูลทางโภชนาการไปยังผู้บริโภค ไม่ว่าจะเป็นผลิตภัณฑ์ในกลุ่มเครื่องปรุงรส รวมไปถึงอาหารแปรรูปบางชนิด ตัวอย่างเช่น แหนม หมูยอกุนเชียง เป็นต้น ส่งผลให้ผู้บริโภคไม่ได้รับความคุ้มครองในสิทธิที่จะได้รับข้อมูลทางโภชนาการของผลิตภัณฑ์จากผลิตภัณฑ์อาหารเหล่านี้ได้อย่างเพียงพอและครอบคลุม อันมีผลต่อเนื่องกับการตัดสินใจเลือกบริโภคผลิตภัณฑ์อาหารเพื่อหลีกเลี่ยงการบริโภคผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูง และมีผลกระทบต่อสิทธิในด้านความปลอดภัยของผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ประกอบพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 ตามมา

3.2 มาตรการปรับปรุงในภาคอุตสาหกรรม รูปแบบการใช้บังคับมาตรการปรับปรุงในภาคอุตสาหกรรมของประเทศไทยไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายกำหนดบังคับให้ปรับปรุงอาหารเพื่อลดปริมาณโซเดียมในผลิตภัณฑ์ลงเป็นการทั่วไป ประกอบกับมาตรการอื่นที่นำมาใช้ร่วมด้วย ทั้งมาตรการฉลากโภชนาการในรูปแบบเครื่องหมายทางเลือกสุขภาพและมาตรการภาษีโซเดียม ยังมีปัญหาในการสร้างแรงจูงใจให้แก่ผู้ประกอบการหันมาปรับปรุงอาหาร ส่งผลให้ไม่สามารถจูงใจให้ผู้ประกอบการปรับปรุงเพื่อลดปริมาณโซเดียมในผลิตภัณฑ์ลงได้ อันมีผลกระทบต่อสิทธิในการได้รับความปลอดภัยจากผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูงของผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ประกอบพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 เนื่องจากการมีผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูงอยู่เป็นจำนวนมากในท้องตลาด ทำให้ผู้บริโภคยังขาดผลิตภัณฑ์ทางเลือกโซเดียมต่ำเพื่อหลีกเลี่ยงการรับประทานผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูง และผู้บริโภคมีโอกาสในการได้รับโซเดียมในปริมาณที่เพิ่มสูงขึ้น

4. เพื่อเสนอแนะแนวทางการแก้ปัญหาการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค อันจะก่อให้เกิดความเป็นธรรมต่อทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ด้วยเหตุที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่ามีจำเป็นต้องแก้ไขปัญหาดังกล่าวทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคจากผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูง ทั้งมาตรการทางฉลากโภชนาการและมาตรการปรับปรุงในภาคอุตสาหกรรม โดยการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติแห่งกฎหมาย คือ ประกาศกระทรวงสาธารณสุขที่ออกตามความในพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 ซึ่งควรแก้ไขรูปแบบของฉลากโภชนาการจากฉลากจีดีเอให้เป็นแบบสัญญาณไฟจราจรและขยายขอบเขตของผลิตภัณฑ์ที่ใช้บังคับออกไปให้ครอบคลุมทุกผลิตภัณฑ์ในท้องตลาด ควรแก้ไขหลักเกณฑ์การแสดงฉลากโดยกำหนดขนาดตัวอักษรและขนาดฉลากให้มีความชัดเจนแน่นอนมากยิ่งขึ้น ควรนำฉลากโภชนาการแบบเครื่องหมายแสดงสารอาหารเกินเกณฑ์มาใช้บังคับ เพื่อเสริมการให้ข้อมูลโภชนาการและสร้างความตระหนักให้ผู้บริโภค อีกทั้งยังช่วยผลักดันให้ผู้ประกอบการหันมาปรับปรุงอาหารในภาคอุตสาหกรรมได้อีกด้วย ยิ่งไปกว่านั้น ควรออกมาตรการอื่นเพิ่มเติมเพื่อเสริมให้เกิดการดำเนินการปรับปรุงในภาคอุตสาหกรรมที่แท้จริง ไม่ว่าจะเป็นการสร้างแรงจูงใจ การให้เงินอุดหนุน หรือการให้รางวัลแก่ผู้ประกอบการ เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมให้ผู้บริโภคสามารถเข้าถึงผลิตภัณฑ์อาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการและมีประโยชน์ต่อสุขภาพ แต่อย่างไรก็ดี ประเทศไทยยังไม่ควรนำมาตรการภาษีโซเดียมมาใช้บังคับ เนื่องจากเป็นมาตรการที่ไม่สามารถคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคในการได้รับความปลอดภัยจากผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูงได้อย่างแท้จริง อีกทั้งเป็นการสร้างภาระให้แก่ผู้ประกอบการรวมถึงผู้บริโภคเกินสมควร ทั้งนี้ เพื่อให้มาตรการทางกฎหมายของประเทศไทยสามารถคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคจากผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูง ตลอดจนสิทธิของผู้ป่วยได้อย่างครอบคลุม เหมาะสม และเป็นธรรมต่อทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

อภิปรายผล

1. ผู้บริโภคมีสิทธิในการได้รับข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง ชัดเจน และเพียงพอจากผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูง เพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อาหารที่ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ร่างกายของตนเอง โดยกฎหมายให้การรับรองและคุ้มครองไว้ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 และพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 ซึ่งในที่นี้คือการให้ข้อมูลทางโภชนาการและข้อมูลปริมาณโซเดียมของผลิตภัณฑ์อาหาร ในรูปแบบที่ผู้บริโภคสามารถรับรู้และเข้าใจได้ง่าย รวมไปถึงต้องมีความชัดเจนเพียงพอทำให้ผู้บริโภคสามารถสังเกตเห็นได้ นอกจากนี้ การที่ผู้บริโภคมีสิทธิได้รับข้อมูลข่าวสารที่เพียงพอจากผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูง ยังมีความหมายรวมถึงการที่ผู้บริโภคมีสิทธิในการได้รับข้อมูลทางโภชนาการและข้อมูลปริมาณโซเดียมของผลิตภัณฑ์อาหารจากฉลากโภชนาการโดยครอบคลุมประเภทผลิตภัณฑ์อาหารทุกประเภทในท้องตลาด ไม่ว่าจะเป็นผลิตภัณฑ์อาหารหรือผลิตภัณฑ์เครื่องดื่ม เพื่อให้ผู้บริโภคได้รับข้อมูลโภชนาการที่เพียงพอต่อการนำข้อมูลเหล่านั้นไปใช้ประกอบการตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ให้เหมาะสมกับภาวะทางโภชนาการของตนเองมากที่สุด ยิ่งไปกว่านั้น ผู้บริโภคยังมีสิทธิในการได้รับความปลอดภัยจากการบริโภคผลิตภัณฑ์อาหารโดยไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิตหรือร่างกายของผู้บริโภค อันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ได้รับการคุ้มครองไว้โดยเฉพาะในพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 และพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 ด้วยเช่นเดียวกัน ผู้บริโภคจึงมีสิทธิในการได้รับความปลอดภัยจากการบริโภคผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูง โดยผู้บริโภคจะต้องสามารถเข้าถึงผลิตภัณฑ์อาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการ และมีความเหมาะสมกับสภาวะความบกพร่องของร่างกายและภาวะทางโภชนาการของตนเองได้อย่างแท้จริง

2. จากการพิจารณามาตรการในการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคจากผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูงตามกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ พบว่า ประเทศไทยและต่างประเทศมีการนำมาตรการทางกฎหมายมาใช้ 2 มาตรการหลักด้วยกัน ได้แก่ มาตรการทางฉลากโภชนาการและมาตรการปรับสูตรในภาคอุตสาหกรรม โดยมาตรการทางฉลากโภชนาการตามกฎหมายไทย มีการใช้บังคับฉลากโภชนาการในรูปแบบที่ง่ายต่อความเข้าใจของผู้บริโภค 2 รูปแบบ ได้แก่ ฉลากแบบจีดีเอ เป็นไปตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 394) พ.ศ. 2561 เรื่อง อาหารที่ต้องแสดงฉลากโภชนาการ และค่าพลังงาน น้ำตาล ไขมัน และโซเดียมแบบจีดีเอ เป็นฉลากที่แสดงข้อมูลปริมาณสารอาหารในผลิตภัณฑ์ซึ่งเป็นข้อเท็จจริงโดยไม่ขึ้นาเชิงคุณภาพ ซึ่งแสดงไว้ด้านหน้าของบรรจุภัณฑ์ โดยกำหนดบังคับให้ผลิตภัณฑ์อาหาร 13 ชนิดตามที่กำหนดไว้ในประกาศกระทรวงเท่านั้นที่ต้องแสดงฉลากจีดีเอบนผลิตภัณฑ์ และเครื่องหมายทางเลือกสุขภาพ เป็นไปตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 373) พ.ศ. 2559 เรื่อง การแสดงสัญลักษณ์โภชนาการบนฉลากอาหาร เป็นฉลากที่แสดงข้อมูลทาง

โภชนาการของผลิตภัณฑ์ในภาพรวมโดยขึ้นำาเชิงคุณภาพ ซึ่งแสดงไว้ด้านหน้าของบรรจุภัณฑ์ โดยการแสดงฉลากปล่อยให้เป็นไปตามความสมัครใจของผู้ประกอบการ ส่วนมาตรการทางฉลากโภชนาการตามกฎหมายต่างประเทศ ในประเทศชิลีและประเทศสหราชอาณาจักรต่างใช้บังคับฉลากโภชนาการในรูปแบบที่ง่ายต่อความเข้าใจของผู้บริโภค ที่จะช่วยให้ผู้บริโภคสามารถรับรู้และเข้าใจข้อมูลปริมาณโซเดียมในผลิตภัณฑ์ได้มากยิ่งขึ้น โดยประเทศชิลีมีเครื่องหมายแสดงสารอาหารเกินเกณฑ์ ที่จะช่วยให้ข้อมูลในรูปแบบการเตือนแก่ผู้บริโภคว่าผลิตภัณฑ์อาหารนั้นมีโซเดียมสูง โดยบังคับให้ผลิตภัณฑ์อาหารที่มีปริมาณโซเดียมสูงเกินกว่าเกณฑ์ จะต้องแสดงฉลาก ในประเทศสหราชอาณาจักรมีฉลากสัญญาณไฟจราจร ที่มีการใช้สัญญาณไฟจราจรมาช่วยบอกระดับปริมาณโซเดียมว่าอยู่ในระดับสูง ปานกลาง หรือต่ำ โดยการแสดงฉลากปล่อยให้เป็นไปตามความสมัครใจของผู้ประกอบการและใช้บังคับกับผลิตภัณฑ์อาหารทุกผลิตภัณฑ์ในท้องตลาด ส่วนประเทศสหรัฐอเมริกามีรูปแบบฉลากโภชนาการคล้ายกับประเทศไทย มีฉลากแบบกรอบข้อมูลโภชนาการ และฉลากที่เสนอโดยภาคเอกชนซึ่งไม่มีการบอกปริมาณโซเดียมในผลิตภัณฑ์

ส่วนมาตรการปรับสูตรอาหารในภาคอุตสาหกรรม ตามกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นประเทศชิลี ประเทศสหราชอาณาจักร และประเทศสหรัฐอเมริกา ล้วนมีรูปแบบการใช้บังคับแบบปล่อยให้เป็นไปตามความสมัครใจของผู้ประกอบการ โดยขอความร่วมมือจากภาคอุตสาหกรรมในการปรับสูตรอาหารเช่นเดียวกัน โดยในกฎหมายไทยมีการนำมาตรการฉลากโภชนาการในรูปแบบเครื่องหมายทางเลือกสุขภาพ ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 373) พ.ศ. 2559 เรื่อง การแสดงสัญลักษณ์โภชนาการบนฉลากอาหาร มาใช้เพื่อสร้างแรงจูงใจให้แก่ผู้ประกอบการหันมาปรับสูตรอาหาร ซึ่งต่างกับประเทศชิลีที่มีการนำเครื่องหมายแสดงสารอาหารเกินเกณฑ์ มาใช้เป็นแรงจูงใจให้ผู้ประกอบการหันมาปรับสูตรอาหารลดปริมาณโซเดียมในผลิตภัณฑ์ เพื่อหลีกเลี่ยงการแสดงฉลากดังกล่าวเพิ่มมากขึ้น

3. จากการพิจารณามาตรการทางกฎหมายในเรื่องฉลากโภชนาการของประเทศไทย เปรียบเทียบกับมาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศ พบว่า ฉลากโภชนาการในรูปแบบจีดีเอที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 394) พ.ศ. 2561 เรื่อง อาหารที่ต้องแสดงฉลากโภชนาการ และค่าพลังงาน น้ำตาล ไขมัน และโซเดียมแบบจีดีเอ เป็นฉลากที่มีการให้ข้อมูลทางโภชนาการและข้อมูลปริมาณโซเดียมของผลิตภัณฑ์ในรูปแบบที่ไม่ชัดเจนเพียงพอ มีความซับซ้อน และยากต่อความเข้าใจของผู้บริโภค ทั้งในส่วนเนื้อหาและในส่วนรูปแบบ ทำให้ผู้บริโภคไม่สามารถเข้าใจข้อมูลทางโภชนาการของผลิตภัณฑ์และใช้ประโยชน์จากข้อมูลโภชนาการเหล่านี้ในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อาหารได้ (กองควบคุมอาหาร สำนักอาหาร, 2552) ; (สุลัดดา พงษ์อุทธา และคณะ, 2558) อันมีผลกระทบต่อสิทธิของ

ผู้บริโภคในการได้รับข้อมูลข่าวสารของผลิตภัณฑ์ เนื่องจากผู้บริโภคได้รับข้อมูลทางโภชนาการ และข้อมูลปริมาณโซเดียมของผลิตภัณฑ์ที่ไม่ชัดเจนและไม่เพียงพอต่อการนำข้อมูลเหล่านั้นไปใช้ประกอบการตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อาหาร เพื่อหลีกเลี่ยงหรือจำกัดการบริโภค ผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูงได้อย่างเต็มที่และเหมาะสมเท่าที่ควร ยิ่งไปกว่านั้น ผู้บริโภคยังได้รับผลกระทบในด้านความปลอดภัยจากการบริโภคผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูงตามมา เนื่องจากอาจก่อให้เกิดอันตรายต่อร่างกายของผู้บริโภคได้ หากผู้บริโภคได้รับโซเดียมใน ปริมาณที่มากเกินไปเกินความต้องการของร่างกายอย่างต่อเนื่องในระยะยาวจากการบริโภคผลิตภัณฑ์ อาหารที่มีโซเดียมสูง ดังนั้น มาตรการทางกฎหมายในเรื่องรูปแบบของฉลากโภชนาการตาม ประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 394) พ.ศ. 2561 เรื่อง อาหารที่ต้องแสดงฉลาก โภชนาการ และค่าพลังงาน น้ำตาล ไขมัน และโซเดียมแบบจีดีเอ ยังไม่สามารถให้ความ ค้ำครองสิทธิของผู้บริโภคในการได้รับข้อมูลข่าวสารและความปลอดภัยจากผลิตภัณฑ์อาหารที่ มีโซเดียมสูงได้อย่างเหมาะสมเท่าที่ควร

อีกทั้ง ประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 394) พ.ศ. 2561 เรื่อง อาหารที่ต้อง แสดงฉลากโภชนาการ และค่าพลังงาน น้ำตาล ไขมัน และโซเดียมแบบจีดีเอ ได้กำหนด ขอบเขตของผลิตภัณฑ์ที่ใช้บังคับ สำหรับฉลากโภชนาการแบบจีดีเอไว้เพียง 13 ประเภท เท่านั้น ซึ่งไม่ครอบคลุมผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมทุกประเภทในท้องตลาด ส่งผลให้ผู้บริโภค ไม่ได้รับข้อมูลทางโภชนาการและข้อมูลปริมาณโซเดียมเพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจเลือกซื้อ ผลิตภัณฑ์อาหารจากผลิตภัณฑ์อาหารในบางชนิด ซึ่งถือได้ว่าผู้บริโภคไม่ได้รับความคุ้มครองใน สิทธิที่จะได้รับข้อมูลข่าวสารของผลิตภัณฑ์อย่างเพียงพอและครอบคลุมสำหรับผลิตภัณฑ์ อาหารในทุกประเภท อันมีผลต่อการใช้ประโยชน์จากข้อมูลทางโภชนาการเพื่อหลีกเลี่ยงการ บริโภคผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูงของผู้บริโภค ยิ่งไปกว่านั้น ยังมีผลกระทบเกี่ยวเนื่องกับ สิทธิในการได้รับความปลอดภัยจากผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูงของผู้บริโภค อัน เนื่องมาจากการตัดสินใจที่ผิดพลาดทำให้ได้รับโซเดียมในปริมาณที่มากเกินไปจนเป็นของ ร่างกายและเป็นอันตรายต่อสุขภาพของผู้บริโภคได้ในระยะยาว ด้วยเหตุนี้ มาตรการทาง กฎหมายในเรื่องผลิตภัณฑ์ที่ใช้บังคับสำหรับฉลากโภชนาการแบบจีดีเอตามประกาศกระทรวง สาธารณสุข (ฉบับที่ 394) พ.ศ. 2561 เรื่อง อาหารที่ต้องแสดงฉลากโภชนาการ และค่า พลังงาน น้ำตาล ไขมัน และโซเดียมแบบจีดีเอ จึงยังไม่สามารถให้ความคุ้มครองสิทธิของ ผู้บริโภคในการได้รับข้อมูลข่าวสารและความปลอดภัยจากผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูงได้ อย่างเพียงพอและครอบคลุมสำหรับผลิตภัณฑ์อาหารทุกผลิตภัณฑ์ในท้องตลาด

ส่วนในเรื่องการปรับปรุงในภาคอุตสาหกรรม พบว่า มาตรการเสริมที่นำมาใช้เพื่อจูงใจ ให้ผู้ประกอบการหันมาปรับปรุงอาหารเพื่อลดปริมาณโซเดียมในผลิตภัณฑ์และเพิ่มจำนวน ผลิตภัณฑ์ทางเลือกโซเดียมต่ำให้แก่ผู้บริโภคในเครื่องหมายทางเลือกสุขภาพ ตามประกาศ

กระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 373) พ.ศ. 2559 เรื่อง การแสดงสัญลักษณ์โภชนาการบนฉลากอาหาร ยังไม่สามารถสร้างแรงจูงใจให้ผู้ประกอบการปรับสูตรอาหารได้มากพอ ส่งผลให้ยังมีผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูงอยู่เป็นจำนวนมากและมีผลิตภัณฑ์ทางเลือกโซเดียมต่ำอยู่เป็นจำนวนน้อยในท้องตลาด โดยผู้บริโภคมีโอกาสที่จะได้รับโซเดียมในปริมาณที่เพิ่มสูงขึ้นและเป็นอันตรายต่อร่างกายได้ ดังนั้น ผู้บริโภคจึงไม่สามารถเข้าถึงผลิตภัณฑ์อาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการและไม่ได้รับความคุ้มครองในสิทธิที่จะได้รับความปลอดภัยจากผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูงตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 373) พ.ศ. 2559 เรื่อง การแสดงสัญลักษณ์โภชนาการบนฉลากอาหาร

4. ผู้วิจัยเห็นว่า ประเทศไทยควรเปลี่ยนแปลงรูปแบบของฉลากโภชนาการแบบจีดีเอตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 394) พ.ศ. 2561 เรื่อง อาหารที่ต้องแสดงฉลากโภชนาการ และค่าพลังงาน น้ำตาล ไขมัน และโซเดียมแบบจีดีเอ ให้เป็นรูปแบบสัญญาณไฟจราจรเช่นเดียวกับประเทศสหราชอาณาจักร เพื่อเสริมความเข้าใจข้อมูลปริมาณโซเดียมในผลิตภัณฑ์ให้แก่ผู้บริโภค เนื่องจากการเพิ่มข้อมูลการแสดงระดับคุณค่าของปริมาณโซเดียมในผลิตภัณฑ์ที่จะช่วยผู้บริโภคในการตีความข้อมูลทางโภชนาการ อีกทั้งมีการใช้แถบสีแดง เหลือง หรือเขียว ที่จะช่วยลดความซับซ้อนของข้อมูลโภชนาการลง (นรา เบญจบุตร และศุภกิจ แดงขาว, 2562) และช่วยให้ผู้บริโภคสะดุดตากับฉลากเมื่อเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อาหาร นอกจากนี้ควรแก้ไขเพิ่มเติมหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการแสดงฉลากโภชนาการ จากการกำหนดให้แสดงข้อความและฉลากโภชนาการ ด้วยรูปแบบและขนาดตัวอักษรที่เห็นได้ง่ายและอ่านได้ชัดเจนเท่านั้น โดยควรเพิ่มการกำหนดขนาดขั้นต่ำของตัวอักษรที่แสดงข้อมูลและขนาดขั้นต่ำของฉลากให้ชัดเจน เพื่อไม่ให้ข้อมูลโภชนาการและฉลากมีขนาดเล็กจนเกินไปและเพื่อให้ข้อมูลโภชนาการที่แสดงมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น และเพื่อเสริมการตีความข้อมูลปริมาณโซเดียมในผลิตภัณฑ์ ประเทศไทยควรเพิ่มเติมการใช้บังคับฉลากโภชนาการรูปแบบเครื่องหมายแสดงสารอาหารเกินเกณฑ์ของประเทศซีลี ซึ่งจะก่อให้เกิดผลดีต่อสิทธิของผู้บริโภคในการได้รับข้อมูลข่าวสารและความปลอดภัยจากผลิตภัณฑ์ ในแง่ของการเตือนและสร้างความตระหนักให้แก่ผู้บริโภคว่าผลิตภัณฑ์นั้นมีปริมาณโซเดียมสูง อีกทั้งเครื่องหมายแสดงสารอาหารเกินเกณฑ์ยังส่งผลเกี่ยวเนื่องกับการปรับสูตรในภาคอุตสาหกรรม (Sinclair, B. and Sing, F., 2019) ซึ่งจะก่อให้เกิดผลดีต่อสิทธิในด้านความปลอดภัยของผู้บริโภคเพิ่มมากยิ่งขึ้น และเพื่อให้การแสดงผลปริมาณโซเดียมในผลิตภัณฑ์ครอบคลุมผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมในท้องตลาดทุกประเภท ประเทศไทยควรเปลี่ยนแปลงกฎเกณฑ์การใช้บังคับฉลากจีดีเอ ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 394) พ.ศ. 2561 เรื่อง อาหารที่ต้องแสดงฉลากโภชนาการ และค่าพลังงาน น้ำตาล ไขมัน และโซเดียมแบบจีดีเอ จากการบังคับให้แสดงเฉพาะผลิตภัณฑ์ที่ประกาศกระทรวงสาธารณสุขกำหนด เป็นการบังคับให้ผู้ประกอบการต้องแสดง

ฉลากจีดีเอสำหรับผลิตภัณฑ์อาหารและเครื่องดื่มที่บรรจุเสร็จทุกชนิด โดยขยายขอบเขตของผลิตภัณฑ์ที่ใช้บังคับออกไป เพื่อเป็นการสร้างหลักประกันที่แน่นอนในการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคในการได้รับข้อมูลข่าวสารและความปลอดภัยจากผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูงได้อย่างเพียงพอและครอบคลุม

สำหรับการปรับปรุงในภาคอุตสาหกรรม ประเทศไทยควรเสริมการใช้บังคับเครื่องหมายทางเลือกสุขภาพ ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 373) พ.ศ. 2559 เรื่อง การแสดงสัญลักษณ์โภชนาการบนฉลากอาหาร เพื่อให้ผู้ประกอบการหันมาปรับปรุงอาหารลดปริมาณโซเดียมในผลิตภัณฑ์ลง ไม่ว่าจะเป็นการสนับสนุนให้ผลิตภัณฑ์ที่มีสารอาหารผ่านเกณฑ์อยู่แล้วดำเนินการนำผลิตภัณฑ์ไปขอรับการรับรอง หรือสนับสนุนโดยให้เงินอุดหนุนการพัฒนาการผลิตในภาคอุตสาหกรรมเพื่อการปรับปรุงสูตรอาหารที่มีโภชนาการสำหรับผู้บริโภค โดยให้ลดปริมาณโซเดียมในผลิตภัณฑ์ลงตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ หรืออาจเป็นการที่ภาครัฐตกลงร่วมมือกับภาคอุตสาหกรรมอาหารรายใหญ่เพื่อการปรับปรุงสูตรอาหาร โดยให้สิ่งตอบแทนในรูปแบบของการให้รางวัลสำหรับผู้ประกอบการที่เข้าร่วม เพื่อจูงใจผู้ประกอบการรายใหญ่ในอุตสาหกรรมปรับปรุงอาหาร ซึ่งเมื่อผู้ประกอบการรายใหญ่เริ่มมีการปรับปรุงอาหาร ย่อมมีผลเป็นการจูงใจให้ผู้ประกอบการรายย่อยเริ่มปรับตัวและหันมาปรับปรุงอาหารเพื่อลดปริมาณโซเดียมในผลิตภัณฑ์ด้วยเช่นเดียวกัน อันเป็นผลดีต่อการให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคในด้านความปลอดภัย ที่จะช่วยสร้างแรงจูงใจให้แก่ผู้ประกอบการหันมาปรับปรุงอาหารในภาคอุตสาหกรรมเพื่อลดปริมาณโซเดียมในผลิตภัณฑ์ลง และทำให้ผู้บริโภคสามารถเข้าถึงผลิตภัณฑ์อาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการและมีประโยชน์ต่อสุขภาพมากยิ่งขึ้น

สรุป/ข้อเสนอแนะ

สิทธิในการได้รับข้อมูลข่าวสารและความปลอดภัยจากผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูงเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้บริโภคที่ผู้บริโภคควรจะได้รับจากการบริโภคผลิตภัณฑ์อาหาร ซึ่งได้รับการรับรองและคุ้มครองไว้ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 และพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 อีกทั้งยังเป็นหนึ่งในสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน พ.ศ. 2491 รับรองไว้ด้วยเหตุนี้ภาครัฐจึงเข้ามามีบทบาทในการป้องกันอันตรายที่มีต่อความปลอดภัยและสุขภาพของผู้บริโภคจากการบริโภคผลิตภัณฑ์อาหาร ซึ่งจากการศึกษามาตรการฉลากโภชนาการและมาตรการปรับปรุงสูตรในภาคอุตสาหกรรมของประเทศไทยและต่างประเทศ พบว่า มาตรการของภาครัฐที่มีขึ้นเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคจากการบริโภคผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูงยังไม่สามารถให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคได้อย่างครอบคลุมและเหมาะสมเท่าที่ควร ทั้งสิทธิ

ในการได้รับข้อมูลข่าวสารและสิทธิในการได้รับความปลอดภัยจากผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูง ที่บัญญัติไว้ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ประกอบพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 ซึ่งเป็นปัญหาที่ปรากฏอยู่ในมาตรการทางฉลากโภชนาการและมาตรการปรับสูตรในภาคอุตสาหกรรม ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุขที่ออกตามความในพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 และมาตรการอื่นที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นปัญหาในเรื่องรูปแบบของฉลากโภชนาการ แบบกรอบข้อมูลโภชนาการและแบบจีดีเอทีที่มีความซับซ้อนและยากต่อความเข้าใจของผู้บริโภค หลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการแสดงฉลากโภชนาการ มีการกำหนดไว้เพียงให้แสดงข้อความและฉลากโภชนาการด้วยรูปแบบและขนาดตัวอักษรที่เห็นได้ง่ายและอ่านได้ชัดเจนเท่านั้น ซึ่งยังไม่ชัดเจนเพียงพอ ประกอบกับปัญหาผลิตภัณฑ์ที่ใช้บังคับสำหรับการแสดงฉลากโภชนาการในรูปแบบที่ง่ายต่อความเข้าใจของผู้บริโภคยังไม่ครอบคลุมประเภทผลิตภัณฑ์อาหารทุกผลิตภัณฑ์ในท้องตลาด ซึ่งล้วนส่งผลกระทบต่อการรับรู้และความเข้าใจข้อมูลโภชนาการของผู้บริโภค และมีผลเกี่ยวเนื่องกับการตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อาหารเพื่อหลีกเลี่ยงผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูง อันกระทบต่อสิทธิของผู้บริโภคในการได้รับข้อมูลข่าวสารและความปลอดภัยจากผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูง ปัญหารูปแบบการใช้บังคับของมาตรการปรับสูตรในภาคอุตสาหกรรมที่ปล่อยให้ไปตามความสมัครใจของผู้ประกอบการและนำมาตรการฉลากโภชนาการ รวมถึงมาตรการภาษีโซเดียมมาใช้ร่วมด้วยเพื่อสร้างแรงจูงใจให้ผู้ประกอบการปรับสูตรอาหาร ซึ่งยังไม่สามารถจูงใจให้ผู้ประกอบการหันมาปรับสูตรเพื่อลดปริมาณโซเดียมในผลิตภัณฑ์ลงได้ อันมีผลกระทบต่อสิทธิในการได้รับความปลอดภัยจากผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูงของผู้บริโภค ด้วยเหตุนี้ จึงมีความจำเป็นต้องแก้ไขปัญหาทางกฎหมายเหล่านี้โดยการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติแห่งกฎหมาย คือ ประกาศกระทรวงสาธารณสุข รวมไปถึงการออกมาตรการอื่นเพิ่มเติมเพื่อเสริมให้เกิดการดำเนินการที่แท้จริงในภาคปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นมาตรการในเรื่องฉลากโภชนาการ ที่ต้องแก้ไขรูปแบบของฉลากโภชนาการจากฉลากจีดีเอทีให้เป็นแบบสัญญาณไฟจราจรและขยายขอบเขตของผลิตภัณฑ์ที่ใช้บังคับออกไปให้ครอบคลุมผลิตภัณฑ์ในท้องตลาด และควรแก้ไขหลักเกณฑ์การแสดงฉลากโดยกำหนดขนาดตัวอักษรและขนาดฉลากให้มีความชัดเจนแน่นอนมากยิ่งขึ้น ควรนำฉลากโภชนาการแบบเครื่องหมายแสดงสารอาหารเกินเกณฑ์มาใช้บังคับ เพื่อเสริมการให้ข้อมูลโภชนาการและสร้างความตระหนักให้ผู้บริโภค อีกทั้งยังช่วยผลักดันให้ผู้ประกอบการหันมาปรับสูตรอาหารในภาคอุตสาหกรรมได้อีกด้วย ควรเสริมการใช้บังคับเครื่องหมายทางเลือกสุขภาพไม่ว่าจะเป็นการสร้างแรงจูงใจ การให้เงินอุดหนุน หรือการให้รางวัลแก่ผู้ประกอบการเพื่อจูงใจให้ผู้ประกอบการหันมาปรับสูตรอาหารและให้ข้อมูลผลิตภัณฑ์ทางเลือกแก่ผู้บริโภค ยิ่งไปกว่านั้น ประเทศไทยยังไม่ควรนำมาตรการภาษีโซเดียมมาใช้บังคับ เนื่องจากเป็นมาตรการที่ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ตรงจุด อีกทั้งเป็นการสร้างภาระให้แก่ผู้ประกอบการ

รวมถึงผู้บริโภคเกินสมควร ทั้งนี้ เพื่อให้มาตรการทางกฎหมายของไทยสามารถคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคจากผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูง ตลอดจนสิทธิของผู้ป่วยได้อย่างครอบคลุมเหมาะสม และเป็นธรรมต่อทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้อง สำหรับข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับมาตรการการรณรงค์และให้ความรู้ทางโภชนาการแก่ผู้บริโภค เนื่องจากเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคในการได้รับข้อมูลข่าวสารและความปลอดภัยจากผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูง รวมไปถึงควรศึกษาเปรียบเทียบกับมาตรการของต่างประเทศในประเทศอื่น ๆ เพิ่มเติม เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการนำข้อมูลมาวิเคราะห์และหาแนวทางแก้ไขปัญหาก็ที่เหมาะสมกับประเทศไทยต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กลุ่มยุทธศาสตร์ แผนและประเมินผล กองโรคไม่ติดต่อ. (2564). รายงานประจำปี 2564 กองโรคไม่ติดต่อกรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. เรียกใช้เมื่อ 8 กันยายน 2565 จาก http://thaincd.com/document/file/download/paper-manual/NCDAnnual_Report2564.pdf
- กองควบคุมอาหาร สำนักอาหาร. (2552). การสำรวจสถานการณ์การรับรู้ ความเข้าใจ และการประยุกต์ใช้ฉลากโภชนาการของประชาชนไทย จำนวน 2,000 คน. ใน สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา. กระทรวงสาธารณสุข.
- นรา เบญจบุตร และศุภกิจ แดงขาว. (2562). การทบทวนวรรณกรรมเชิงระบบและเปรียบเทียบประสิทธิผล ของฉลากผลิตภัณฑ์ อาหารในต่างประเทศและประเทศไทย. เรียกใช้เมื่อ 8 กันยายน 2565 จาก https://thainhf.org/wp-content/uploads/2020/11/Final-Report_Pack-Labeling_THAINHF-.pdf
- มูลนิธิส่งเสริมโภชนาการฯ. (2565). ความเป็นมาของโครงการสัญลักษณ์โภชนาการ “ทางเลือกสุขภาพ”. เรียกใช้เมื่อ 9 กันยายน 2565 จาก <http://healthierlogo.com/ข้อมูลโครงการ/ความเป็นมา/>
- มูลนิธิส่งเสริมโภชนาการฯ. (2565). ผลิตภัณฑ์ที่ผ่านการรับรองสัญลักษณ์โภชนาการ “ทางเลือกสุขภาพ” (ปี 65) Update ถึง 31 พฤษภาคม 2565. เรียกใช้เมื่อ 9 กันยายน 2565 จาก <http://healthierlogo.com/wp-content/uploads/2016/04/ปี-65-ผลิตภัณฑ์ที่ผ่านการรับรองสัญลักษณ์ทางเลือกสุขภาพ.pdf>
- วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์. (2537). สิทธิผู้ป่วย. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร : โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.

- สำนักโรคไม่ติดต่อ กรมควบคุมโรค. (2559). ยุทธศาสตร์การลดการบริโภคเกลือและโซเดียมในประเทศไทย พ.ศ. 2559 - 2568. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกิจการโรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- สุลัดดา พงษ์อุทธา และคณะ. (2558). รายงานฉบับสมบูรณ์ การศึกษาความเข้าใจและการใช้ฉลาก โฆษณาการหน้าบรรจุภัณฑ์ (Front-of-Pack Labeling) ของประชากรไทย. เรียกใช้เมื่อ 8 กันยายน 2565 จาก <http://ihppthaigov.net/DB/publication/attachresearch/375/chapter1.pdf>
- Sinclair, B. and Sing, F. (2019). Building Momentum: Lessons on Implementing a Robust Front- of- Pack Food Label. In World Cancer Research Fund International.
- World Health Organization. (2019). Guiding Principles and Framework Manual for Front-of-pack Labelling for Promoting Healthy Diet. Geneva: WHO.

การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการ
ของนักศึกษาปริญญาตรีในสามจังหวัดชายแดนใต้*

CONFIRMATORY FACTOR ANALYSIS OF ENTREPRENEURSHIP
CHARACTERISTICS OF UNDERGRADUATE STUDENTS
IN THE THREE SOUTHERN BORDER PROVINCES

สิริมา หิมะเซ็น

Sirima Himasen

ณรงค์ศักดิ์ รอบคอบ

Narongsak Rorbkorb

จิระวัฒน์ ตันสกุล

Jirawat Tansakul

ธีระยุทธ รัชชะ

Teerayout Rascha

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

Prince of Songkla University, Pattani Campus, Thailand

E-mail: pupay220740@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการของนักศึกษาปริญญาตรีในสามจังหวัดชายแดนใต้ ใช้รูปแบบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักศึกษาที่กำลังศึกษาในระดับปริญญาตรีในสามจังหวัดชายแดนใต้ จำนวน 600 คน โดยเลือกแบบเจาะจงเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบวัดชนิดมาตราประมาณค่า 5 ระดับของ Likert สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ วิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป (SPSS) และตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างด้วยวิธีวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันโดยใช้โปรแกรม LISREL Version 8.72 ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบของคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการของนักศึกษาปริญญาตรีในสามจังหวัดชายแดนใต้ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.71 ถึง 0.91 เรียงค่าน้ำหนักองค์ประกอบจากมากไปน้อยได้ดังนี้ ความกล้าที่จะแข่งขัน ความกล้าเสี่ยง การมีอิสระในการบริหารงาน ความมีนวัตกรรม และการทำงานเชิงรุก มีค่าน้ำหนัก

* Received May 14, 2022; Revised June 26, 2022; Accepted July 18, 2022

องค์ประกอบเท่ากับ 0.91, 0.90, 0.87, 0.84, และ 0.71 ตามลำดับ และผลการทดสอบความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลวัดคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการของนักศึกษาปริญญาตรีในสามจังหวัดชายแดนใต้ โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันปรากฏว่า มีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพิจารณาจากค่าไค-สแควร์ มีค่าเท่ากับ 2.97 ค่าความน่าจะเป็น (p) = 0.40 ที่องศาอิสระ 3 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) เท่ากับ 1.00 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) เท่ากับ 0.99 ค่าดัชนีวัดระดับความสอดคล้องเปรียบเทียบ (CFI) เท่ากับ 1.00 ค่ารากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของเศษเหลือในรูปคะแนนมาตรฐาน (SRMR) เท่ากับ 0.01 ค่ารากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของความคลาดเคลื่อนโดยประมาณ (RMSEA) เท่ากับ 0.00

คำสำคัญ: การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน, คุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการ, สามจังหวัดชายแดนใต้

Abstract

The objectives of this research article were to analyze the corroborating components of entrepreneurship characteristics of undergraduate students in the three southern border provinces. Use a quantitative research methodology. The sample group used in this research was 600 students pursuing a bachelor's degree in the three southern border provinces by choosing a specific model. The instrument used for data collection was the Likert 5-level estimation scale. Data analysis was basic statistical analysis using packaged program (SPSS) and structural validity was checked by corroborative elemental analysis using LISREL Version 8.72 program. The results show that the entrepreneurial characteristics of college students in the three southern provinces are composed of five parts, which have certain weights 0.71 to 0.91. The order of composition weight is: courage to compete, courage to take risks, independent management, innovation and work 0.91, 0.90, 0.87, 0.84 and 0.71. The consistency test and result analysis of the measurement model of college students' entrepreneurial characteristics in three southern provinces. Considering the chi-square value, it is equal to 2.97, the probability value (p) = 0.40 Under 3 degrees of freedom, the GFI value is 1.00 after correction, the harmony index (AGFI) is 0.99, and the benchmark consistency index (CFI) is 1.00 values The quadratic mean of the residual calculated in the form of standard score (SRMR) is 0.01 the square root of the estimated error (RMSEA) is 0.00

Keywords: Confirmatory Factor Analysis, Entrepreneurship Characteristics, Three Southern Border Provinces

บทนำ

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างคน สร้างสังคม และสร้างชาติเป็นกลไกหลักในการพัฒนากำลังคนให้มีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างเป็นสุข ในกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกศตวรรษที่ 21 เนื่องจากการศึกษามีบทบาทสำคัญ ในการสร้างความได้เปรียบของประเทศเพื่อการแข่งขันและยืนหยัดในเวทีโลกภายใต้ระบบเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นพลวัตประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกจึงให้ความสำคัญและทุ่มเทกับการพัฒนาการศึกษา ในส่วนของประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษา การพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถของคนไทยให้มีทักษะ ความรู้ความสามารถ และสมรรถนะที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดงานและการพัฒนาประเทศ ภายใต้แรงกดดันภายนอกจากกระแสโลกาภิวัตน์ และแรงกดดันภายในประเทศที่เป็นปัญหาวิกฤตที่ประเทศต้องเผชิญ เพื่อให้คนไทยมีคุณภาพชีวิตที่ดี สังคมไทยเป็นสังคมคุณธรรม จริยธรรม และประเทศสามารถก้าวข้ามกับดักประเทศที่มีรายได้ ปานกลางไปสู่ประเทศที่พัฒนาแล้ว รองรับการเปลี่ยนแปลงของโลกทั้งในปัจจุบันและอนาคต โดยการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญและส่งผลกระทบต่อระบบการศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) และจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560 - 2564 ได้จัดทำขึ้นบนพื้นฐานของยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) ซึ่งเป็นแผนแม่บทหลักของการพัฒนาประเทศ และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) รวมทั้งการปรับโครงสร้างประเทศไทยไปสู่ประเทศไทย 4.0 รวมทั้งร่วมจัดทำรายละเอียดยุทธศาสตร์ของแผน เพื่อบูรณาการ “ความมั่นคง มั่งคั่ง และ ยั่งยืน” เป้าหมายและแนวทางการพัฒนาได้กำหนดให้ระบบเศรษฐกิจมีความเข้มแข็งและแข่งขันได้ โครงสร้างเศรษฐกิจปรับสู่เศรษฐกิจฐานบริการและดิจิทัล มีผู้ประกอบการรุ่นใหม่และเป็นสังคมผู้ประกอบการ และมีผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาด เล็กที่เข้มแข็งสามารถใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีดิจิทัลในการสร้างสรรค์คุณค่าสินค้าและ บริการ รวมทั้งมีระบบการผลิตและให้บริการจากฐานรายได้เดิมที่มีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้น และเศรษฐกิจไทยมีเสถียรภาพและมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 5 ต่อปี เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการเป็นประเทศที่มีรายได้สูงภายในปี 2579 (สำนักสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ, 2560)

สำหรับการดำเนินการส่งเสริมความเป็นผู้ประกอบการในประเทศไทย รัฐบาลมีนโยบายเกี่ยวกับ “โมเดลประเทศไทย 4.0” ที่ให้ความสำคัญในการสร้างผู้ประกอบการ เช่น โครงการเสริมสร้างผู้ประกอบการใหม่ (New Entrepreneur Creation: NEC) การทำหลักสูตร

การศึกษาสาขาผู้ประกอบการในมหาวิทยาลัยทั้งภาครัฐและเอกชน เป็นต้น ยิ่งทำให้เห็นการหาแนวทางการส่งเสริมคุณลักษณะของผู้เรียนให้มีความเป็นผู้ประกอบการยังมีความสำคัญและสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2561) การเป็นผู้ประกอบการมีความจำเป็นต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศที่ทุกภาคส่วน นักวิชาการของไทยที่ผ่านมีความพยายามที่จะศึกษาปัจจัยมูลเหตุของการเป็นผู้ประกอบการทั้งด้านพฤติกรรมทัศนคติ แรงจูงใจ (สุชาติ ไตรภพสกุล, 2558) และคุณลักษณะของผู้ประกอบการ อย่างไรก็ตามการส่งเสริมการเป็นผู้ประกอบการสามารถทำได้ตั้งแต่ยังไม่ได้เป็นผู้ประกอบการหรือกำลังศึกษาอยู่ เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมที่จะเข้าสู่การเป็นผู้ประกอบการในอนาคต (Thompson, E. R., 2009) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุชาติ ไตรภพสกุล ได้ศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุต่อการเป็นผู้ประกอบการรุ่นเยาว์ของประเทศไทย พบว่า ปัจจัยจิตวิทยาด้านความเชื่อมั่นในตนเอง การมองเห็นโอกาสทางธุรกิจ ความกล้าที่จะเสี่ยง และทัศนคติเชิงบวกต่ออาชีพผู้ประกอบการส่งผลทางบวกต่อการเป็นผู้ประกอบการรุ่นเยาว์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (สุชาติ ไตรภพสกุล, 2558) ในขณะที่เครือข่ายความเป็นผู้ประกอบการส่งผลทางบวกต่อการเป็นผู้ประกอบการเฉพาะกลุ่มวัยทำงานเริ่มต้นอายุระหว่าง 25 - 34 ปี แต่ไม่มีนัยสำคัญกับกลุ่มเยาวชนไทยอายุระหว่าง 18 - 24 ปี เมื่อพิจารณากลุ่มปัจจัยประชากรศาสตร์พบว่า เพศหญิงมีแนวโน้มการเป็นผู้ประกอบการรุ่นเยาว์มากกว่าเพศชายและระดับการศึกษาส่งผลต่อการเป็นผู้ประกอบการรุ่นเยาว์ของกลุ่มตัวอย่างเยาวชน และวัยทำงานเริ่มต้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในขณะที่ระดับรายได้ของครอบครัวไม่มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับทั้งสองกลุ่มสำหรับกลุ่มนักศึกษา สถาบันการศึกษาเป็นหน่วยงานที่ใกล้ชิดที่สุดถือเป็นภาคส่วนสำคัญในการสร้างและส่งเสริมการเป็นผู้ประกอบการในประเทศไทย เนื่องจากมีส่วนในการบ่มเพาะผลิตพัฒนาบัณฑิตให้มีความรู้และทักษะที่จำเป็นในการประกอบอาชีพหรือธุรกิจหลังจบการศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2558) เนื่องในสถานการณ์โควิด-19 ผู้สำเร็จการศึกษาใหม่เมื่อจบการศึกษาออกมาแล้ว ก็ไม่มีงานรองรับจึงเริ่มมีกระแสที่จะส่งเสริมให้ผู้จบการศึกษาผู้ว่างงานที่มีความรู้ประสบการณ์ เปลี่ยนเป้าหมายในชีวิตไปสู่การประกอบธุรกิจหรือประกอบอาชีพอิสระ ในส่วนของสถาบันอุดมศึกษาแต่ละสถาบันก็เริ่มมีการทบทวนปรับแนวทางและหลักสูตรในการผลิตบัณฑิตไปสู่ทางเลือกอีกทางหนึ่งคือการผลิตบัณฑิตออกไปเป็นผู้ประกอบการ

การส่งเสริมการเป็นผู้ประกอบการให้มีจำนวนที่เพิ่มขึ้นนั้นนับว่าเป็นเป้าหมายที่ดีและสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาเพื่อให้ถึงทราบตัวแปรหรือองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการของนักศึกษา โดยผู้วิจัยจะนำตัวแปรต่าง ๆ ในแต่ละด้านไปสร้างแบบวัด และเก็บข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์องค์ประกอบต่อไป ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ศึกษาการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันคุณลักษณะการเป็น

ผู้ประกอบการของนักศึกษาปริญญาตรีในสามจังหวัดชายแดนใต้ เพื่อเป็นแนวทางในการปลูกฝังคุณลักษณะของบัณฑิตให้มีคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการที่เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของภาคสังคมและเศรษฐกิจ และยกระดับศักยภาพของนักศึกษาที่กำลังจะจบการศึกษา ไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้มีประสิทธิภาพในด้านการเป็นผู้ประกอบการ และก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยและสังคมโลกต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการของนักศึกษาปริญญาตรีในสามจังหวัดชายแดนใต้

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาเรื่อง “การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการของนักศึกษาปริญญาตรีในสามจังหวัดชายแดนใต้” ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัย โดยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักศึกษาระดับปริญญาตรีในสามจังหวัดชายแดนใต้ จำนวน 3 มหาวิทยาลัย ได้แก่ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ใช้ประชากรในปีการศึกษา 2564 จำนวนนักศึกษารวมทั้งสิ้น 18,668 คน

กลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากแนวคิดของ (Schumacker, R. E., & Lomax, R. G., 1996); (Hair, J. F., et al., 1998) ได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง 10 - 20 คนต่อตัวแปร ซึ่งในงานวิจัยนี้มีตัวแปรที่สังเกตได้ทั้งสิ้น จำนวน 5 ตัวแปร ขนาดของกลุ่มตัวอย่างจึงไม่น้อยกว่า 50 - 100 คน เพื่อป้องกันการส่งแบบสอบถามคืนอัตราที่ต่ำขาดความสมบูรณ์หรือสูญหายผู้วิจัยจึงกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม จำนวน 600 คน เพื่อให้การวิเคราะห์โมเดลเป็นไปตามเงื่อนไขของการประมาณค่าด้วยวิธีโลคัลไลฮูดสูงสุด (maximum likelihood) จึงนับว่าเพียงพอ

ขั้นที่ 1 ทำการเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) โดยใช้มหาวิทยาลัยเป็นตัวแบ่งชั้น ได้แก่ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี จำนวน 240 คน มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา จำนวน 240 คน มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ จำนวน 120 คน

ขั้นที่ 2 เทียบสัดส่วนของประชากรโดยการเทียบบัญญัติไตรยางค์จากคณะในแต่ละมหาวิทยาลัย

ขั้นที่ 3 สุ่มอย่างง่ายในแต่ละมหาวิทยาลัยให้ครบตามสัดส่วนที่กำหนดไว้ รายละเอียดดังตาราง 5

ตารางที่ 1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามมหาวิทยาลัย

ที่	มหาวิทยาลัย	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
1	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี	7449	240
2	มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา	7955	240
3	มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์	3264	120
รวมทั้งสิ้น		18668	600

ที่มา : งานทะเบียนและสถิตินักศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, แบบรายงานสรุปจำนวนนักศึกษา กองส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์, สถิติจำนวนนักศึกษาที่ลงทะเบียน กองบริการการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ข้อมูล ณ วันที่ 2 กันยายน 2564

การสร้างเครื่องมือวิจัยและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การสร้างเครื่องมือวิจัย

ขั้นที่ 1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการของนักวิชาการและองค์กรต่าง ๆ เพื่อสร้างและพัฒนาแบบวัดคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการ

ขั้นที่ 2 วิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการ กำหนดนิยามของแต่ละองค์ประกอบ รูปแบบข้อคำถาม จำนวนข้อ เกณฑ์การให้คะแนนรายข้อ สำหรับแบบวัดคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองนั้นมี 5 องค์ประกอบ 20 พฤติกรรมบ่งชี้เพื่อความครอบคลุมของการวัด ผู้วิจัยได้กำหนดให้สร้างข้อคำถามในแต่ละพฤติกรรมบ่งชี้

ขั้นที่ 3 สร้างข้อคำถามมีลักษณะเป็นแบบวัดชนิดมาตราประมาณค่า 5 ระดับ ตามคุณลักษณะของแบบวัด (Test Blue Print) จำนวนทั้งสิ้น 20 ข้อคำถาม

ขั้นที่ 4 นำข้อคำถามมาตรวจสอบความตรงเชิงพินิจซึ่งมีค่าอยู่ระหว่าง 0.6 - 1.0 โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ซึ่งมีความเชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผลการศึกษา จำนวน 2 ท่าน ด้านหลักสูตรและการสอนการศึกษาพิเศษ จำนวน 1 ท่าน ด้านเศรษฐศาสตร์ จำนวน 1 ท่าน และด้านศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคม จำนวน 1 ท่าน ซึ่งมีความเชี่ยวชาญด้านเนื้อหาของตัวแปรที่ต้องการวัดเพื่อทำการตรวจสอบความครอบคลุมของเนื้อหาและหลักภาษา ในแบบสอบถามว่าสามารถวัดได้ตรงตามจุดประสงค์ของเนื้อหาที่ต้องการวัดหรือไม่ และนำผลที่ได้มาทำการแก้ไข เพื่อปรับปรุงข้อคำถามต่อไป

ขั้นที่ 5 ผู้วิจัยส่งแบบวัดคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการ ไปทดลองใช้ (Try out) กับนักศึกษาสาขาวิชาฟิสิกส์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ซึ่งเป็นเพื่อตรวจสอบคุณภาพด้านค่าความเชื่อมั่น (Reliability) และหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอบบาคของแบบวัดทั้งฉบับ เพื่อทำการคัดเลือกข้อคำถามที่ผ่านเกณฑ์ เพื่อจัดพิมพ์แบบวัดฉบับสมบูรณ์

ขั้นที่ 6 วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างของแบบวัดคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการ โดยใช้โปรแกรม Lisrel Version 8.72

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ แบบวัดคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการ จำนวน 1 ฉบับ เป็นแบบวัดสำหรับนักศึกษา ข้อมูลที่ได้จากแบบวัดฉบับนี้จะนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน แบบวัดเกี่ยวกับคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการของนักศึกษาระดับปริญญาตรีสามจังหวัดชายแดนใต้ การกำหนดข้อองค์ประกอบ โดยพิจารณารายละเอียดจากข้อคำถามในแต่ละองค์ประกอบ และศึกษาจากเอกสารเพิ่มเติม ทำการกำหนดข้อแต่ละองค์ประกอบ ทำให้ได้คุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการ 5 องค์ประกอบ ประกอบด้วย ความมีนวัตกรรม ความกล้าเสี่ยง การทำงานเชิงรุก ความกล้าที่จะแข่งขัน การมีอิสระในการบริหารงาน ซึ่งได้มาจากการสังเคราะห์จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการ แบบวัดคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการ มีลักษณะเป็นแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับของ Likert มีจำนวนข้อคำถามอยู่ทั้งหมด 20 ข้อ เมื่อผ่านผู้เชี่ยวชาญตรวจหาค่าความตรงเชิงพินิจ คงเหลือข้อคำถามทั้งฉบับ จำนวน 19 ข้อ ผู้วิจัยนำแบบวัดคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการ ไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มทดลอง จำนวน 30 คน ได้แบบวัดที่สมบูรณ์กลับคืนมา จำนวน 30 ฉบับ

2. การวิเคราะห์ค่าอำนาจจำแนก และค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการทั้งฉบับ คือ เป็น แบบวัดคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการ จำนวน 5 องค์ประกอบ รวม 19 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนก (Discrimination: r) ที่คำนวณโดยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS มีระหว่าง .175 - .683 ซึ่งผ่าน การคัดเลือกทั้งสิ้น 18 ข้อ ผู้ประกอบการ มีค่าความเชื่อมั่นรายฉบับ เท่ากับ 0.878

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการนำแบบสอบถามไปเก็บรวบรวมข้อมูลจากนักศึกษาที่เป็นตัวอย่างโดยวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากบัณฑิตศึกษา และภาควิชาประเมินผลและวิจัยทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ถึงคณบดีแต่ละคณะของมหาวิทยาลัยกลุ่มตัวอย่าง และขอความอนุเคราะห์

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยจากมหาวิทยาลัยที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 3 มหาวิทยาลัย นักศึกษาทั้งสิ้น 600 คน ซึ่งได้ส่งแบบสอบถาม จำนวน 630 ฉบับ และตอบกลับคืนมาโดยมี นักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี จำนวน 191 ฉบับ นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา จำนวน 285 ฉบับ นักศึกษามหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ 124 ฉบับ รวมทั้งสิ้นที่ส่งคืนมา 600 ฉบับ

2. ผู้วิจัยนำเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลไปดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง ในรูปแบบออนไลน์ (ใช้ Google form) โดยเก็บข้อมูลจากนักศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างช่วง เดือนตุลาคม ถึง พฤศจิกายน 2564

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยกำหนดเวลาในการทำแบบสอบถามเป็นเวลา 1 ชั่วโมง และตั้งค่าจำเป็นในทุกข้อคำถามเพื่อไม่ให้นักศึกษาข้ามข้อนั้น ๆ

4. นำผลการตอบไปตรวจให้คะแนน เพื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป มีรายละเอียดดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยวิเคราะห์ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. ตรวจสอบความสอดคล้องของเพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลคุณลักษณะ การเป็นผู้ประกอบการของนักศึกษาปริญญาตรีในสามจังหวัดชายแดนใต้กับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยใช้โปรแกรมโปรแกรม LISREL 8.72 (LISREL VERSION 8.72) ทำการประมาณค่าพารามิเตอร์ โดยวิธีไคลส์ลูดสูงสุด (Maximum Likelihood Estimate: ML)

3. ค่าสถิติวัดความกลมกลืน (Goodness of Fit Measures) เป็นค่าสถิติที่ตรวจสอบความตรงในภาพรวมทั้งหมดของโมเดล ค่าสถิติในกลุ่มนี้มี 4 ประเภท ได้แก่

3.1 ค่าสถิติไคร์-สแควร์ (Chi - square Statistics) เป็นค่าสถิติที่ใช้ในการทดสอบ สมมติฐานว่าฟังก์ชันความกลมกลืนมีค่าเป็นศูนย์หรือไม่ ถ้าค่าสถิติไคร์ - สแควร์มีค่าเข้าใกล้ศูนย์หรือเท่ากับจำนวนองศาอิสระ (Degree of Freedom) มากแสดงว่าโมเดลมีสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

3.2 ดัชนีความกลมกลืน (Goodness of Fit Index: GFI) ดัชนี GFI จะมีค่าอยู่ระหว่าง 0 - 1 ถ้าดัชนี GFI มีค่าเข้าใกล้ 1 แสดงว่าโมเดลมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

3.3 ดัชนีความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (Adjusted Goodness of Fit Index: AGFI) เมื่อนำดัชนี GFI มาปรับแก้ โดยคำนึงถึงขนาดขององศาอิสระ ซึ่งรวมทั้งจำนวนตัวแปร

และขนาดกลุ่มตัวอย่าง ดัชนี AGFI นี้มีค่าเข้าใกล้ 1.00 แสดงว่าโมเดลมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

3.4 ดัชนีรากกำลังสองเฉลี่ยของเศษส่วน (Root Mean squared Residual: RMR) ดัชนี RMR เป็นดัชนีที่ใช้เปรียบเทียบความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ของค่าดัชนี RMR ยิ่งเข้า ใกล้ 0 แสดงว่าโมเดลมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

5. เศษเหลือหรือค่าความคลาดเคลื่อน (Residual) ในการตรวจสอบความตรงของโมเดลลิสเรล ควรวิเคราะห์เศษเหลือควบคู่ไปกับดัชนีตัวอื่น ๆ ซึ่งผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมลิสเรลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความคลาดเคลื่อนหลายแบบ แต่ละแบบใช้ประโยชน์ในการตรวจสอบความตรงของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ดังนี้

5.1 เมทริกซ์ความคลาดเคลื่อนในการเปรียบเทียบความกลมกลืนของโมเดล (Fitted Residuals Matrix) เมทริกซ์ระหว่างผลต่างของเมทริกซ์ S และ $\sum \theta$ ซึ่งจะมีทั้งความคลาดเคลื่อนใน รูปแบบคะแนนดิบและคะแนนมาตรฐาน ค่าความคลาดเคลื่อนในรูปแบบมาตรฐานซึ่งค่านี้ไม่ควร มีค่าเกิน 2.00 ถ้าโมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูล หากค่ายังเกิน 2.00 ต้องทำการปรับโมเดลใหม่

5.2 คิวพล็อต (O - plot) เป็นกราฟแสดงความสัมพันธ์ระหว่างค่าความคลาดเคลื่อนกับค่าควอไทล์ปกติ (Normal Quartiles) ถ้าได้กราฟที่ความชันมากกว่าเส้นทแยงมุม ซึ่งเป็นเกณฑ์ในการเปรียบเทียบ แสดงว่าโมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

6. ค่ารากกำลังสองความแตกต่างโดยประมาณ (Root Mean Square Error of Approximation : RMSEA) มีค่าเท่ากับ .05 แสดงว่าโมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูล เชิงประจักษ์ถ้าค่าที่ได้สูงขึ้นถึง .08 แสดงว่าเกิดความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าประชากร

7. ดัชนีดัดแปลงโมเดล (Model Modification Indices) เป็นค่าดัชนีที่ใช้ในการตัดสินใจ ปรับโมเดลให้ดีขึ้น แต่ทั้งนี้นักวิจัยต้องทำการปรับอย่างมีความหมายในเชิงทฤษฎีและแปลความหมาย ค่าพารามิเตอร์ นั้น ๆ อย่างชัดเจน

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันโมเดลการวัดคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการของนักศึกษา (Confirmatory Factor Analysis; CFA) เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างขององค์ประกอบในแต่ละตัวแปรที่อยู่ในโมเดลโดยการวิเคราะห์โมเดลการวัดด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปตามโมเดลการวัดคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการ ด้านความมีนวัตกรรม ด้านความกล้าเสี่ยง ด้านการทำงานเชิงรุก ด้านความกล้าที่จะแข่งขัน ด้านการมี

อิสระในการบริหารงาน พบว่า โมเดลการวัดคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการของนักศึกษา มีความตรงเชิงโครงสร้าง โดยพิจารณาจากค่าสถิติที่ใช้ตรวจสอบความตรงของโมเดลได้แก่ ค่า $\chi^2 = 2.97$, $df = 3$, $p = 0.40$ ดังนั้น $CFI = 1.00$, $GFI = 1.00$, $AGFI = 0.99$, $RMSEA = 0.00$ แสดงว่า โมเดลสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และผลการวิเคราะห์ยังสอดคล้องกับค่าดัชนี CFI , GFI และ $AGFI$ ที่มีค่ามากกว่า .90 ดังนั้น $RMSEA$ ที่มีค่าต่ำกว่า .05

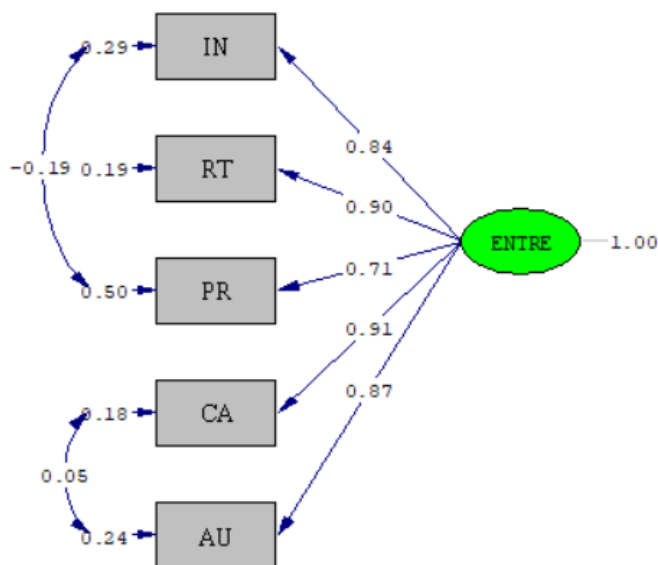
ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน โมเดลการวัดคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการของนักศึกษา

ตัวแปร	น้ำหนัก องค์ประกอบ	SE	t	R ²
ความมีนวัตกรรม	0.84	0.02	24.95	0.71
ความกล้าเสี่ยง	0.90	0.07	28.01	0.81
การทำงานเชิงรุก	0.71	0.04	19.41	0.50
ความกล้าที่จะแข่งขัน	0.91	0.18	28.40	0.82
การมีอิสระในการบริหารงาน	0.87	0.03	26.45	0.76

$\chi^2 = 2.97$, $df=3$, $p\text{-value} = 0.40$, $RMSEA=0.00$, $CFI=1.00$, $GFI= 1.00$, $AGFI =0.99$,

$NFI = 1.00$, $\chi^2/df = 0.99$

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการแต่ละองค์ประกอบย่อย ผลการวิเคราะห์ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor loading) พบว่า ความกล้าที่จะแข่งขัน ความกล้าเสี่ยงการมีอิสระในการบริหารงาน ความมีนวัตกรรม การทำงานเชิงรุก มีค่าเท่ากับ 0.91, 0.90, 0.87, 0.84 และ 0.71 ตามลำดับ ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (Standard error : SE) ขององค์ประกอบย่อยของความกล้าที่จะแข่งขัน ความกล้าเสี่ยง การทำงานเชิงรุก การมีอิสระในการบริหารงาน ความมีนวัตกรรม มีค่าเท่ากับ 0.18, 0.07, 0.04, 0.03 และ 0.02 ตามลำดับ การทดสอบนัยสำคัญทางสถิติ (t-value) ของค่าน้ำหนักองค์ประกอบย่อยของความกล้าที่จะแข่งขัน ความกล้าเสี่ยง การมีอิสระในการบริหารงาน ความมีนวัตกรรม การทำงานเชิงรุก มีค่าเท่ากับ 28.40, 28.01, 26.45, 24.95 และ 19.41 ตามลำดับ และมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .01$) ค่า Square multiple correlation: R² ของค่าน้ำหนักองค์ประกอบย่อยของ ความกล้าที่จะแข่งขัน ความกล้าเสี่ยง การมีอิสระในการบริหารงาน ความมีนวัตกรรม การทำงานเชิงรุก มีค่าเท่ากับ 0.82, 0.81, 0.76, 0.71 และ 0.50 ตามลำดับ

Chi-Square=2.97, df=3, P-value=0.39687, RMSEA=0.000

ภาพ การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของตัวแปรคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการ

การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของตัวแปรคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการ โดยหาค่าดัชนีความเหมาะสมพอดีของโมเดล (Goodness of fit indices) อธิบายได้ว่าการศึกษาตัวแปรแฝงของคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการ โดยการวัดตัวแปรสังเกตได้ คือ ความมีนวัตกรรม(IN) ความกล้าเสี่ยง (RT) การทำงานเชิงรุก (PR) ความกล้าที่จะแข่งขัน (CA) การมีอิสระในการบริหารงาน(AU) มีความเหมาะสมสอดคล้องดีกับข้อมูลเชิงประจักษ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

อภิปรายผล

จากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการ พบว่าโมเดลการวัดคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการของนักศึกษามีความตรงเชิงโครงสร้าง โมเดลมีความเหมาะสมสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์เพื่อพัฒนาให้มีลักษณะของคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการ ได้ดังนี้ 1) ด้านความกล้าเสี่ยง เนื่องจากปัจจุบันพบว่าสถานะปัจจุบันมีความไม่แน่นอนสูง การตัดสินใจต้องเร็ว และนักศึกษาอยู่ในช่วงอายุที่มีชอบความท้าทาย ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ชอบคิดค้นสิ่งแปลกใหม่ มีความกล้าตัดสินใจ มีความ

มั่นใจในตนเอง และยอมรับผลเสียที่อาจเกิดขึ้นได้ง่ายทำให้นักศึกษามีความกล้าเสี่ยงและกล้าตัดสินใจในการลงทุนต่าง ๆ ยิ่งบุคคลใดมีความกล้าเสี่ยง ยิ่งมีแนวโน้มที่จะเป็นผู้ประกอบการ กับ (Gurel, et al., 2013) พบว่า ความกล้าเสี่ยง ส่งผลต่อความตั้งใจเป็นผู้ประกอบการ ยิ่งบุคคลมีความต้องการที่จะประสบความสำเร็จสูง ยิ่งมีความตั้งใจเป็นผู้ประกอบการสูง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประกายเพชร วงสวาท พบว่า ความกล้าเสี่ยง ทำให้ผู้ประกอบการได้เปรียบทางการแข่งขัน และทำให้ผลการดำเนินงานอยู่ในระดับดีมากเมื่อผู้ประกอบการกล้าที่จะเสี่ยง (ประกายเพชร วงสวาท, 2559) ในขณะที่ Altinay, et al. กลับพบว่า ความกล้าเสี่ยง ไม่ใช่คุณลักษณะที่ทำให้ผู้ประกอบการแตกต่างจากบุคคลทั่วไปที่ไม่ได้เป็นผู้ประกอบการ ทั้งนี้เป็นเพราะการศึกษาของ Altinay, et al. ไม่ได้ทดสอบเฉพาะกับนักศึกษาชั้นปีที่ 4 เท่านั้น จึงส่งผลให้การศึกษาไม่สอดคล้องกัน 2) ด้านการมีอิสระในการบริหารงาน เนื่องจากนักศึกษาเป็นผู้ที่ต้องมีความเชื่อมั่นในความสามารถบริหารจัดการชีวิตของตนเองได้อย่างมีอิสระ มีความเป็นผู้นำ สามารถเข้าใจกระบวนการ มีทักษะการคิด กล้าคิดกล้าทำ มีการวางแผนงานที่เป็นระบบ มีความสามารถในการปฏิบัติงานหรือกิจกรรม ต่าง ๆ ได้อย่างเต็มที่ เพื่อให้ธุรกิจประสบความสำเร็จ (Altinay, L., et al, 2012) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Dueannapa Srisawat ได้อธิบายถึงคุณลักษณะของผู้ประกอบการที่ดีและประสบความสำเร็จนั้นควรมี คือ ภาระความสำเร็จจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้สึกรู้ต้องการอย่างแรงกล้าในการทำธุรกิจให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งความรู้สึกลักษณะนี้จะเป็นตัวผลักดันให้ผู้ประกอบการมุ่งมั่นที่จะดำเนินการให้บรรลุเป้าหมาย (Dueannapa Srisawat, 2017) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุธาทิพย์ จันทรเจริญผล ซึ่งกล่าวว่าผู้ประกอบการต้องสามารถตัดสินใจ รับผิดชอบ แก้ปัญหาในสถานการณ์ต่างๆได้ด้วยตนเอง มีการปรับตัว ติดตามแนวโน้มความนิยมของลูกค้า สามารถวิเคราะห์ความสามารถของคู่แข่งและมีการใช้กลยุทธ์เหนือกว่า 3) ด้านความกล้าที่จะแข่งขัน เนื่องจากนักศึกษามีความมุ่งมั่นสูงในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยความมุ่งมั่นพยายาม เมื่อได้รับงานที่ได้รับมอบหมายมีการบริหารจัดการเวลาได้เหมาะสม งานออกมามีคุณภาพ นำความถนัดของตนเองมาเป็นแรงผลักดันเพื่อให้ตัวเองเหนือกว่าคนอื่น และมีความรู้ความสามารถในการที่จะเอาชนะคู่แข่งไม่ว่าจะทางการเรียนหรือทางธุรกิจ สามารถแข่งขันกับคนอื่นได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของของ สุธาทิพย์ จันทรเจริญผล ซึ่งกล่าวว่าผู้ประกอบการต้องสามารถตัดสินใจ รับผิดชอบ แก้ปัญหาในสถานการณ์ต่างๆได้ด้วยตนเอง มีการปรับตัว ติดตามแนวโน้มความนิยมของลูกค้า สามารถวิเคราะห์ความสามารถของคู่แข่งและมีการใช้กลยุทธ์เหนือกว่า (สุธาทิพย์ จันทรเจริญผล, 2558) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประพนธ์ เล็กสุมา พบว่าผู้ประกอบการใช้กลยุทธ์ทางการตลาดคือ เน้นความหลากหลายและครบวงจรของสินค้า และใช้กลยุทธ์การตั้งราคาต่ำเพื่อดึงดูดลูกค้า มีการส่งเสริมการขายด้วยการลดราคา การแถมสินค้า การประชาสัมพันธ์ ปัญหาที่พบของผู้ประกอบการ (ประพนธ์ เล็กสุมา, 2555) คือ การ

ขยายร้าน สภาวะเศรษฐกิจที่ผันผวนมีผู้ประกอบการเพิ่มขึ้น โดยผู้ประกอบการสามารถแก้ไขได้ชัดเจน 4) ด้านความมั่นคงนวัตกรรม ในภาวะปัจจุบันต้องมีการเปิดรับสิ่งใหม่ ๆ ความกล้าทดลอง แสวงหาความรู้ใหม่ ๆ มีความคิดที่แปลกใหม่ริเริ่มสร้างสรรค์ เทคโนโลยีต่าง ๆ ที่ทันสมัย จึงต้องมีการพัฒนาตัวเองอยู่เสมอและเรียนรู้ที่จะคิดค้น หาวิธีการใหม่ ๆ เพื่อให้ตอบสนองต่อความต้องการทางเศรษฐกิจ สังคม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พันธุ์อาจ ชัยรัตน์ ได้กล่าวถึงความหมายของนวัตกรรมในเชิงเศรษฐศาสตร์ไว้ว่า คือ การนำแนวคิดใหม่ หรือการใช้ประโยชน์จากสิ่งที่มีอยู่แล้วมาใช้ในรูปแบบใหม่ เพื่อทำให้เกิดประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจ (พันธุ์อาจ ชัยรัตน์, 2547) รวมทั้งได้กล่าวว่า ความหมายในเชิงแคบของนวัตกรรม คือ ผลผลิตของความสำเร็จทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ร่วมกับพลวัตของกิจกรรมทางสังคม ในขณะที่ความหมายเชิงกว้าง หมายถึง แนวความคิด การปฏิบัติหรือสิ่งต่าง ๆ ที่ใหม่ต่อตัวปัจเจก หรือหน่วยที่รับเอาสิ่งเหล่านั้นไปประยุกต์ใช้และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ (Lumpkin, G. T. & Dess, G. G., 1996) พบว่าผู้ประกอบการแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ เพื่อนำมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินธุรกิจ 5) การทำงานเชิงรุก เนื่องจากนักศึกษามีความสามารถในการบริหารจัดการโดยมีการวางแผน กำหนดเป้าหมาย วิธีการดำเนินงานและมอบหมายงานอย่างเหมาะสมซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดและผลการศึกษาของ (Miller, D., 1983) ที่พบว่าผู้ประกอบการที่มีการทำงานเชิงรุกจะมีความสัมพันธ์กับระดับของการเป็นผู้ประกอบการหากผู้ประกอบการมีการทำงานเชิงรุกมากขึ้นเท่าใดจะส่งผลให้ระดับของการเป็นผู้ประกอบการเพิ่มสูงขึ้น และยังสอดคล้องกับแนวความคิดและผลการศึกษาที่สำคัญของ (Covin, J. G. & Slevin, D. P., 1991); (Lumpkin, G. T. & Dess, G. G., 1996) ที่พบว่า การทำงานเชิงรุก เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของคุณลักษณะของการเป็นผู้ประกอบการ

สรุป/ข้อเสนอแนะ

สำหรับการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการของนักศึกษาปริญญาตรีในสามจังหวัดชายแดนใต้สรุปได้ดังนี้ ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันโมเดลการวัดคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการ ในประเด็นความตรงเชิงโครงสร้างโดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) พบว่า โมเดลการวัดคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการของนักศึกษามีความตรงเชิงโครงสร้าง โดยพิจารณาจากค่าสถิติที่ใช้ตรวจสอบความตรงของโมเดล ได้แก่ ค่า $\chi^2 = 2.97$, $df = 3$, $p = 0.40$ ดังนั้น $CFI = 1.00$, $GFI = 1.00$, $AGFI = 0.99$, $RMSEA = 0.00$ แสดงว่า โมเดลมีความเหมาะสมสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และผลการวิเคราะห์ยังสอดคล้องกับค่าดัชนี CFI , GFI และ $AGFI$ ที่มีค่ามากกว่า .90 ดังนั้น $RMSEA$ ที่มีค่าต่ำกว่า .05 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ จากการวิเคราะห์โมเดลการวิจัย ตัวชี้วัดที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงที่สุด ได้แก่ ด้านความกล้าที่จะแข่งขัน

แสดงให้เห็นว่าด้านความกล้าที่จะแข่งขันมีความสำคัญต่อการเป็นผู้ประกอบการของนักศึกษา ดังนั้นผู้บริหารการศึกษา คณาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาควรตระหนักและให้ความสำคัญ โดยเฉพาะการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิต ให้สามารถนำมาใช้เป็นฐานคิดหลักในการจัดทำหลักสูตรและมาตรการในการพัฒนาการศึกษาและจัดกิจกรรมเวทีเสวนาเพื่อส่งเสริมการเป็นผู้ประกอบการให้แก่นักศึกษาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ **ขอเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป** ควรขยายขอบเขตการศึกษาในผู้ประกอบการธุรกิจที่มีบริบทแตกต่างจากประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เพื่อเปรียบเทียบผลการวิจัยว่ามีความแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร และควรศึกษาวิจัยแบบผสม (Mixed Methods) โดยวิจัยความสัมพันธ์เชิงสาเหตุร่วมกับการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่หลากหลาย เป็นประโยชน์และสมบูรณ์มากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2561). รายงานวิจัยการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneurship Education). กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.
- ประกายเพชร วงสวาท. (2559). การมุ่งเน้นการเป็นผู้ประกอบการปัจจัยเชิงสาเหตุของผลการดำเนินงานโดยผ่านความได้เปรียบในการแข่งขันของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในประเทศไทย. ใน วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ประพนธ์ เล็กสุมา. (2555). รูปแบบและกลยุทธ์การดำเนินธุรกิจค้าปลีกเครื่องเขียนของผู้ประกอบการรายย่อยในเขตอำเภอเมืองนครปฐม. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการประกอบการ บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พันธุ์อาจ ชัยรัตน์. (2547). การจัดการนวัตกรรมสำหรับผู้บริหาร. กรุงเทพมหานคร: งานส่งเสริม.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติพ.ศ. 2560 - 2579. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2558). วาระปฏิรูปที่ 15 : การสร้างสังคมผู้ประกอบการ. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- สำนักสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564). เรียกใช้เมื่อ 22 กรกฎาคม 2565 จาก https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=6422

- สุชาติ ไตรภพสกุล. (2558). อิทธิพลของปัจจัยแรงจูงใจต่อการเป็นผู้ประกอบการที่มีต่อการเติบโตและความมุ่งมั่นที่จะเติบโตของธุรกิจ: กรณีศึกษาประเทศไทย. วารสารสุทธิปริทัศน์, 29(90), 75-93.
- สุชาติพิทย์ จันทร์เจริญผล. (2558). อิทธิพลของการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการและการมุ่งเน้นการตลาดที่มีต่อการตอบรับจากลูกค้าและความได้เปรียบทางการแข่งขันของกิจการร้านยาในจังหวัดนครปฐม. วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะมหาวิทยาลัยศิลปากร, 8(1), 117.
- Altinay, L., et al. (2012). The Influence of Family Tradition and Psychological Traits on Entrepreneurial Intention. International Journal of Hospitality Management, 31(2), 489-499.
- Covin, J. G. & Slevin, D. P. (1991). A Conceptual Model of Entrepreneurship as Firm behavior. Entrepreneurship Theory and Practice, 24(November), 47-63.
- Dueannapa Srisawat. (2017). ผู้ประกอบการที่ดีต้องมี 10 ข้อ. Retrieved กรกฎาคม 10 , 2565 , from <https://cheechongruay.smartsme.co.th/content/8263>
- Gurel, et al. (2013). Tourism students' entrepreneurial intention. Annals of Tourism Research, 37(3), 646-669.
- Hair, J. F., et al. (1998). Multivariate data analysis. Retrieved กรกฎาคม 11 , 2565, from <https://www.sanook.com/campus/1404948/>
- Lumpkin, G.T. & Dess, G.G. . (1996). Clarifying the Entrepreneurial Orientation Construct and Linking It to Performance. Academy of Management Review, 21, 135-172.
- Miller, D. (1983). The correlates of entrepreneurship in three types of firms. Management Science, 29(7), 770-791.
- Schumacker, R. E., & Lomax, R. G. (1996). A beginner's guide to structural equation Thesis, Ph.D. Arizona State University Carroll, John B. 1963. "A Model of School Learning," Teacher College Record, 64(May), 723-733.
- Thompson, E. R. (2009). Individual entrepreneurial intent: construct clarification and development of an internationally reliable metric. Entrepreneurship Theory and Practice, 33(3), 669-694.

รูปแบบที่เหมาะสมการแบ่งปันข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อการบริหารภาครัฐ
ภายใต้กรอบพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล*
SUITABLE PRIVATE DATA SHARING FOR GOVERNMENT MANAGEMENT
UNDER THE PERSONAL DATA PROTECTION ACT

พงษ์มนัส ดีอด

Pongmanut Deeod

พระครูวินัยธรวรชาติ ปยุตโต

Phrakhru Winaithon Worachad Payutto

ปาริฉัตร ไชยเดช

Parichat Chaiyadat

พระมหาชัยชนะ บุญนาดี

Phramaha Chaichana Boonnadee

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

Mahamakut Buddhist University Isan Campus, Thailand

E-mail: pongmanut.dee@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้ศึกษาถึงรูปแบบที่เหมาะสมการแบ่งปันข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อการบริหารภาครัฐภายใต้กรอบพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล เนื่องจากข้อมูลส่วนบุคคลเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน ที่รัฐพึงดูแล เป็นหลักประกันแก่ประชาชน อย่างไรก็ตามเมื่อรัฐต้องการเข้าสู่รัฐบาลดิจิทัล ซึ่งข้อมูลทุกอย่างของประชาชนจะต้องมีการเชื่อมโยงข้อมูลหรือจัดการร่วมกันระหว่างหน่วยงานมากยิ่งขึ้น เพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลและวางแผนก่อให้เกิดนโยบายที่เหมาะสมกับประชาชน แต่เมื่อพิจารณาถึงการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในกรณีที่มีการแบ่งปันข้อมูลในประเทศไทยนั้น จะเห็นได้ว่ายังไม่มีรูปแบบที่ชัดเจนในการวางมาตรฐานการแบ่งปันข้อมูลในภาครัฐ จึงจำเป็นต้องพิจารณาร่วมกับกฎหมายต่างประเทศจะพบได้ว่า ในประเทศญี่ปุ่นนั้น จะต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าของข้อมูลโดยตรงเสียก่อนที่จะมีการแบ่งปันข้อมูลส่วนบุคคล หรือก่อนที่มีการใช้ข้อมูลส่วนบุคคลได้จะต้องยินยอม เว้นแต่มีข้อยกเว้นหากมีเหตุฉุกเฉินหรือเกี่ยวข้องกับทางด้านสาธารณสุข สามารถที่ใช้ข้อมูลเท่าที่จำเป็นในสถานการณ์นั้นที่เกิดขึ้น ประเทศสิงคโปร์ได้แบ่งวิธีการโอนข้อมูลส่วนบุคคลออกเป็น 2 ลักษณะ คือ 1)

* Received May 13, 2022; Revised June 27, 2022; Accepted July 18, 2022

มาตรการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลภายในประเทศ 2) มาตรการแบ่งปันข้อมูลส่วนบุคคลให้กับต่างประเทศ และสำหรับกลุ่มสหภาพยุโรปได้แบ่งรูปแบบการแบ่งปันข้อมูลส่วนบุคคลออกเป็น 2 กรณีกล่าวคือ 1) การแบ่งปันข้อมูลส่วนบุคคลกับบุคคลหรือหน่วยงานที่สามเพื่อใช้ในวัตถุประสงค์ร่วมกันภายในสหภาพยุโรป 2) การแบ่งปันที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายโอนข้อมูลส่วนบุคคลสหภาพยุโรปหรือองค์การระหว่างประเทศ ซึ่งรูปแบบการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ดังนี้ ประเทศไทยนำรูปแบบการคุ้มครองสำหรับแบ่งปันข้อมูลส่วนบุคคลมาพิจารณาประกอบไปด้วย

คำสำคัญ: กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล, การแบ่งปันข้อมูล, การบริหารงานภาครัฐ

Abstract

The purpose of this article is to investigate the suitable way to share personal data for government management under private data preservation because private data is a basic human right that the government should take care of as a citizen's warranty. However, when the government intends to be transformed into a digital government in which all citizens' data must be associative or well-managed between each department to be analyzed, planned, and transformed into suitable policy for citizens, it can be seen that there is still no clear format to standardize data sharing method in the government sector when private data prevention in case that there is data sharing in Thailand. Therefore, it is needed to be considered with international law which can be found that there must be direct permission from the data owner before sharing or using the private data in Japan, unless there is an emergency exception related to public health, only necessary data can be used in that circumstance. Singapore has divided the private data transfer method into 2 methods, 1) measure to preserve private personal data for the citizens, and 2) measure to share the private personal data abroad. Moreover, the European Union group has divided the personal data sharing method into 2 cases which are 1) Sharing personal data with a person or a third party for a common purpose within European Union, and 2) Sharing that is related to European Union or international organization personal data transfer. Therefore, Thailand has also considered this personal data preservation format.

Keywords: Personal Data Protection Act, Data Sharing, Government Management

บทนำ

ในปัจจุบันนี้กล่าวได้ว่า มนุษย์ทุกคนเข้าสู่สังคมดิจิทัล (Digital Society) ที่เทคโนโลยีไม่เพียงเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารระหว่างกันหรือเป็นเครื่องมืออำนวยความสะดวกเท่านั้น แต่เทคโนโลยีทำให้เกิดสังคมดิจิทัลที่ส่งผลให้เกิดการหลอมรวมเทคโนโลยีเข้ากับวิถีชีวิตของมนุษย์ให้เป็นสิ่งเดียวกัน และมีลักษณะเป็นการบูรณาเทคโนโลยีขั้นสูงเข้ากับสังคมและวัฒนธรรม ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนโครงสร้างทางสังคมหรือเปลี่ยนแปลงรูปแบบของโครงสร้างทางเศรษฐกิจอีกต่อไปได้ (Paul, P., & Aithal, P. S., 2018) ดังนั้นเมื่อมนุษย์มีการใช้เทคโนโลยีมากยิ่งขึ้นผลที่ตามมาคือ ข้อมูลจำนวนมากในการประมวลต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการใช้เทคโนโลยี ผู้ที่มีหน้าที่ในการเก็บข้อมูลหรือสถิติต่าง ๆ อาจเป็นได้ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ซึ่งในการเก็บข้อมูลต่าง ๆ จากการใช้เทคโนโลยีนี้ย่อมส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ถึงพฤติกรรมของแต่ละบุคคล เมื่อมีข้อมูลจำนวนพฤติกรรมของแต่ละบุคคลเพิ่มมากขึ้นสามารถที่จะกำหนดหรือตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มบุคคลได้ (Heeks, R, 2010) อย่างไรก็ตามหากใช้อย่างมีประสิทธิภาพและคำนึงถึงผลกระทบที่ตามมา เช่น การปกป้องข้อมูลของเจ้าของข้อมูลและความเป็นส่วนตัวของเจ้าของข้อมูลส่งผลให้เกิดการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพต่อองค์กรทั้งภาครัฐและภาคเอกชนเป็นอย่างมาก (De la Hoz-Rosales, et al., 2019)

หากย้อนกลับมาวิเคราะห์ถึงการบริหารหรือการดำเนินงานของรัฐบาลโดยทั่วโลกส่วนใหญ่ เรื่องการจัดการข้อมูลร่วมกันระหว่างหน่วยงานนั้นจะเห็นได้ว่า รัฐบาลส่วนใหญ่ยังไม่สามารถคว้าโอกาสในการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงานราชการด้วยกันได้ เหตุผลหลักคือการกระจายตัวของข้อมูลในลักษณะที่รับผิดชอบเฉพาะหน้าที่ในการเก็บข้อมูลของตนเองเท่านั้น ยังไม่มีการแบ่งปันข้อมูลเพื่อใช้ฐานข้อมูลเดียวกัน (Asgarkhani, M., 2005) หรือหน่วยงานมีการเก็บเป็นประจำแต่เป็นข้อมูลที่ยากต่อการประมวลผลในลักษณะที่สามารถเชื่อมโยงข้อมูล เข้าถึงข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ (De Vries., et al., 2016) เป็นต้น ส่งผลให้การจัดการภาครัฐโดยส่วนมากเรื่องของการเชื่อมโยงข้อมูลหรือการบริหารจัดการข้อมูลของประชาชนเพื่อตอบสนองความต้องการให้แก่ประชาชนนั้นเป็นเรื่องที่ทำให้เกิดการขัดขวางการไปสู่รัฐบาลดิจิทัล (Digital Government) ได้ อีกทั้งประการหนึ่งภาคประชาชนยังขาดความเชื่อมั่นในองค์กรภาครัฐในเรื่องความโปร่งใสของข้อมูลที่หน่วยงานจัดเก็บข้อมูลส่วนบุคคลต่าง ๆ ซึ่งจะเห็นได้ว่ารัฐบาลยังไม่สร้างความไว้วางใจให้ประชาชนในการใช้ข้อมูลภาครัฐ แต่อย่างไรก็ตามจากการศึกษาของ Lwoga & Sangeda, พบว่าเมื่อรัฐบาลมีการจัดทำข้อมูลส่วนบุคคลในรูปแบบดิจิทัลที่สามารถให้หน่วยงานภาครัฐใช้ข้อมูลร่วมกันเพื่อประมวลผล ประชาชนผู้เป็นเจ้าของข้อมูลยังมีความวิตกกังวลเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลอยู่เป็นจำนวนมากเช่น ด้านความเป็นส่วนตัว ด้านการป้องกันการละเมิดความเป็นส่วนตัว (Lwoga, E. T., & Sangeda, R. Z., 2019)

ดังนั้น การบริหารภาครัฐเพื่อให้เป็นรัฐบาลดิจิทัลที่ส่งผลต่อการใช้ประโยชน์จากข้อมูลของประชาชน ในการวิเคราะห์ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนนั้นจะต้องมีมาตรฐานการรักษาข้อมูลส่วนบุคคลที่เป็นรูปธรรมและส่งผลต่อการสร้างความไว้วางใจที่รัฐได้จัดทำมาตรฐานการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลให้แก่ประชาชน ถือได้ว่าเป็นส่วนสำคัญในการนำไปสู่รัฐบาลดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ โดยในการจัดทำมาตรฐานข้อมูลเพื่อที่จะนำไปสู่มาตรฐานที่ทั่วโลกยอมรับคือ การสร้างกรอบกฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิของประชาชนและสร้างความเป็นธรรมให้แก่ประชาชน โดยในแต่ละประเทศย่อมมีกฎหมายคุ้มครองส่วนบุคคลให้แก่ประชาชนของตนเอง (Hsu, P. H., 2021) เช่น ในประเทศจีน กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล หรือ Personal Information Protection Law: PIPL (China Briefing Team, 2021) ประเทศญี่ปุ่น พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล หรือ Act on the Protection of Personal Information: APPI (Official Gazette, 2003) ประเทศสิงคโปร์ พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล หรือ Personal Data Protection Act: PDPA (Chik, W. B., 2013) และ กลุ่มสหภาพยุโรป มาตราการคุ้มครองความเป็นส่วนตัวของข้อมูลส่วนบุคคล หรือ General Data Protection Regulation: GDPR (Official Legal Text, 2016) เป็นต้น ส่วนของประเทศไทยนั้นมีการบัญญัติพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 หรือ Personal Data Protection Act B.E. 2562 (พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล, 2562) เห็นได้ว่าแต่ละประเทศมีมาตรฐานในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลอย่างเป็นรูปธรรมโดยการกำหนดเป็นกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลขึ้นมาคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลและความครอบคลุมความปลอดภัยให้แก่ประชาชน

ด้วยเหตุผลข้างต้น ผู้เขียนจึงต้องการเสนอกรอบคิดในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลกรณีการแบ่งปันข้อมูลระหว่างหน่วยงานในภาครัฐ สำหรับประเทศไทยเพื่อเป็นมาตรฐานหรือแก้ไขช่องว่างทางกฎหมาย นำไปสู่การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลอย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมให้เกิดการบริหารแบบรัฐบาลดิจิทัล

แนวคิดการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล

สิทธิในข้อมูลส่วนบุคคล (personal data right) โดยปฎิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติข้อ 12 บัญญัติว่า “บุคคลใดจะถูกแทรกแซงตามอำเภอใจในความเป็นส่วนตัว ครอบครัว ที่อยู่อาศัยหรือการสื่อสาร หรือจะถูกกลบหลู่เกียรติยศ และชื่อเสียงไม่ได้ ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองของกฎหมายจากการแทรกแซงสิทธิ หรือการกลบหลู่ดังกล่าว นั้น”

ปฏิเสธไม่ได้ว่าในปัจจุบันประชาชนได้หันมาสนใจเกี่ยวกับเรื่องเทคโนโลยีมากยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะด้วยปรากฏการณ์ของการแพร่ระบาดเชื้อโควิด-19 ส่งผลให้ประชาชนต้องมีการใช้

เทคโนโลยีมากยิ่งขึ้นเพื่อเป็นการติดต่อกับภาครัฐ อีกทั้งภาครัฐได้มีการให้บริการแก่ประชาชนในแอปพลิเคชัน (application) ที่ถือได้ว่าเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชน ไม่จำเป็นต้องเดินทางมายังสถานที่ตั้งอันเป็นสำนักงานของภาครัฐ โดยภาครัฐเมื่อมีมาตรการช่วยเหลือต่าง ๆ หรือจะให้บริการข้อมูลแก่ประชาชนก็สามารถที่จะติดต่อสื่อสารได้ทางแอปพลิเคชัน สิ่งที่ตามมาเมื่อประชาชนทุกคนได้หันมาใช้เทคโนโลยีมากยิ่งขึ้นเพื่อเป็นการติดต่อกับหน่วยงานต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐหรือภาคเอกชน สิ่งที่เพิ่มตามตัวเมื่อประชาชนใช้เทคโนโลยีเหล่านี้ในการติดต่อ คือ การเพิ่มขึ้นของข้อมูลส่วนบุคคลที่แสดงบนเว็บหรือบนแอปพลิเคชันที่เป็นการติดต่อและยืนยันตัวบุคคลในการใช้งาน เช่น ชื่อ สัญชาติ อีเมล ที่อยู่ รายละเอียดธนาคาร เป็นต้น กล่าวได้ว่าเป็นข้อมูลส่วนบุคคล

ดังนั้น เมื่อความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีมาอย่างรวดเร็วทำให้การจัดเก็บข้อมูลการใช้ การเปิดเผย หรือการเผยแพร่ข้อมูล ถือได้ว่าเป็นข้อมูลส่วนบุคคลนั้น ได้ถูกจัดเก็บในรูปแบบต่าง ๆ แม้กระทั่งรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ทำให้เกิดการประมวลผลหรือเผยแพร่ข้อมูลส่วนบุคคล เพื่อให้หน่วยงานต่าง ๆ ได้บริการสาธารณะให้แก่ประชาชนได้สะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น ซึ่งสิ่งที่ต้องคำนึงตามมาคือ การรักษาความปลอดภัยข้อมูลส่วนบุคคลที่หน่วยงานในภาครัฐได้นำมาวิเคราะห์ หรือใช้ข้อมูลส่วนบุคคล โดยทั่วไปแล้วข้อมูลส่วนบุคคลที่เจ้าของข้อมูลได้ให้ไว้เพื่อใช้ในการเฉพาะเรื่องเท่านั้น ไม่ได้อนุญาตให้นำไปใช้ เปิดเผย หรือเผยแพร่ในทางอื่น แต่ในความเป็นจริงแล้วข้อมูลส่วนบุคคลเหล่านั้นถูกนำไปใช้โดยปราศจากความยินยอมของเจ้าของข้อมูลซึ่งเป็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลและอาจก่อให้เกิดความเดือดร้อนเสียหายแก่เจ้าของข้อมูลได้ ซึ่งปัญหาการละเมิดข้อมูลส่วนบุคคลทางนั้นสามารถเกิดขึ้นได้กับบุคคลทุกเพศทุกวัย (สุจณี จิระวิไลกาญจน์, 2564)

แนวความคิดที่ว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (personal data protection) เป็นแนวความคิดที่มีพัฒนาการมาจากการคุ้มครองสิทธิในความเป็นส่วนตัว (privacy right) มีพัฒนาการมาเป็นระยะเวลายาวนานแล้วโดยตั้งแต่ในสมัยโรมันแนวความคิดเกี่ยวกับเรื่องความเป็นส่วนตัวยอมรับว่าบุคคล แต่ละคนมีเขตแดนของตนเอง ในเขตแดนเสมือนเป็นที่พักที่บุคคลไม่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางสังคมในช่วงเวลาส่วนตัว เป็นดินแดนเฉพาะตัวของแต่ละบุคคลเท่านั้น และเป็นที่ปราศจากการเข้ามาเกี่ยวข้องจากคนอื่น (นคร เสรีรักษ์, 2557) แนวความคิดในการคุ้มครองความเป็นส่วนตัวที่มีความชัดเจนและได้รับการยอมรับมากที่สุดเมื่อมีการเผยแพร่บทความเรื่อง “The Right to Privacy” หรือ “สิทธิในความเป็นส่วนตัว” ของ Samuel & Louis (1890) ที่สะท้อนปัญหาการคุกคามความเป็นส่วนตัวของปัจเจกบุคคลจากการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชน ผู้เขียนอธิบายว่าสิทธิในความเป็นส่วนตัวหมายถึง สิทธิที่จะอยู่โดยลำพัง (right to be let alone) โดยได้รับอิสระปราศจากการครอบงำจากบุคคลอื่นหรือผู้ปกครอง

หลักการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลส่วนบุคคลในปัจจุบัน ได้มีการกำหนดไว้ใน General Data Protection Regulation มาตรา 5 ของกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของสหภาพยุโรป ซึ่งถือได้ว่าเป็นบรรทัดฐานในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล จะต้องประกอบด้วย

ประการที่หนึ่ง ความถูกต้องตามกฎหมาย เป็นธรรม และความโปร่งใส (Lawfulness, fairness, and transparency): การประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลใด ๆ ควรถูกกฎหมายและยุติธรรม พร้อมทั้งมีความโปร่งใสต่อบุคคลที่มีการรวบรวม ใช้ข้อมูล หรือประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลที่ หลักการของความโปร่งใสกำหนดให้ข้อมูลและการสื่อสารใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลเหล่านั้นสามารถเข้าถึงได้ง่ายและเข้าใจได้ง่าย และใช้ภาษาที่ชัดเจน

ประการที่สอง รวบรวมเพื่อวัตถุประสงค์ที่เฉพาะ (Purpose Limitation) ข้อมูลส่วนบุคคลควรถูกรวบรวมเพื่อวัตถุประสงค์ที่ระบุ ชัดเจน และชอบด้วยกฎหมายด้วยกฎหมายเท่านั้น และไม่ควรประมวลผลเพิ่มเติมในลักษณะที่ไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์เหล่านั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง วัตถุประสงค์เฉพาะสำหรับการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลควรมีความชัดเจนและถูกต้องตามกฎหมาย

ประการที่สาม การลดขนาดข้อมูล (Data Minimisation) การประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลต้องเพียงพอ มีความเกี่ยวข้อง และจำกัดเฉพาะสิ่งที่จำเป็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ในการประมวลผล ข้อมูลส่วนบุคคลควรได้รับการประมวลผลเฉพาะในกรณีที่มีวัตถุประสงค์ของการประมวลผล

ประการที่สี่ ความถูกต้อง (Accuracy) ผู้ควบคุมต้องตรวจสอบให้แน่ใจว่าข้อมูลส่วนบุคคลนั้นถูกต้องและไม่ประมวลผลนอกเหนือไปจากที่ตกลงไว้แต่ต้นด้วยวิธีการที่เข้ากับวัตถุประสงค์ไม่ได้

ประการที่ห้า ข้อจำกัดในการจัดเก็บ (Storage Limitation) ข้อมูลส่วนบุคคลควรเก็บไว้ในรูปแบบที่อนุญาตให้ระบุเจ้าของข้อมูลได้ทราบเท่าที่จำเป็นสำหรับวัตถุประสงค์ในการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคล เพื่อให้แน่ใจว่าข้อมูลส่วนบุคคลจะไม่ถูกเก็บไว้นานเกินความจำเป็น

ประการที่หก ความสมบูรณ์และการรักษาความลับ (Integrity and Confidentiality) ข้อมูลส่วนบุคคลควรได้รับการประมวลผลในลักษณะที่รับรองความปลอดภัยที่เหมาะสมและความลับของข้อมูลส่วนบุคคลรวมถึงการป้องกันการเข้าถึงหรือการใช้ข้อมูลส่วนบุคคลโดยไม่ได้รับอนุญาตหรือผิดกฎหมาย

ประการที่เจ็ด ความรับผิดชอบ (Accountability) ผู้ควบคุมมีหน้าที่และต้องสามารถแสดงให้เห็นได้ว่าได้ปฏิบัติตามหลักการในการปกป้องข้อมูลที่มีชื่อข้างต้นทั้งหมด ผู้ควบคุมต้องรับผิดชอบต่อผลการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลและวิธีปฏิบัติตาม GDPR ที่ได้มีการกำหนดไว้

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าข้อมูลส่วนบุคคลของประชาชน ถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของสิทธิขั้นพื้นฐานที่รัฐบาลควรที่จะให้ความคุ้มครองและมีมาตรการในการคุ้มครอง อีกทั้งการบริหารภาครัฐในปัจจุบันก็ต้องมีการใช้ข้อมูลส่วนบุคคลของประชาชนในการวิเคราะห์ กำหนดนโยบายต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล หากรัฐบาลไม่สามารถคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ อาทิ ข้อมูลรั่วไหล มีการระบบการป้องกันข้อมูลที่ไม่เพียงพอ หรือมีการขายข้อมูลส่วนบุคคลให้แก่บุคคลอื่น ย่อมถือได้ว่ารัฐเองกำลังกระทำการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลของประชาชน ดังนั้นรัฐบาลควรที่จะมีมาตรการการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลข้อมูลส่วนบุคคลในการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างหน่วยงานภาครัฐในการบริหาร

มาตรการการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลข้อมูลส่วนบุคคลในการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างหน่วยงานภาครัฐในการบริหาร

การศึกษามาตรการการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างหน่วยงานภาครัฐในการบริหาร เป็นการศึกษาเพื่อหาแนวทางในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของประชาชนเพื่อที่จะก่อให้เกิดความคุ้มครองและความปลอดภัย โดยเป็นการศึกษาเปรียบเทียบ ประเทศไทย และต่างประเทศ เพื่อหารูปแบบการคุ้มครองที่เหมาะสม

1. การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลข้อมูลส่วนบุคคลในประเทศไทย ในการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างหน่วยงานภาครัฐในการบริหาร

ประเทศไทยในการมุ่งหมายเพื่อให้เป็นรัฐบาลดิจิทัล ได้มีการบัญญัติพระราชบัญญัติการบริหารงานและการให้บริการภาครัฐผ่านระบบดิจิทัล พ.ศ. 2562 โดยมีเหตุผลเนื่องปัจจุบันเทคโนโลยีได้มีความก้าวหน้าและเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตและการประกอบธุรกิจของประชาชน ซึ่งในการบริหารงานและการให้บริการภาครัฐที่ผ่านมายังมีได้นำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาให้เกิดประสิทธิภาพและอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนได้อย่างเต็มที่ และโดยที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยบัญญัติให้มีการปฏิรูปประเทศด้านการบริหารราชการแผ่นดิน โดยให้มีการนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารราชการแผ่นดินและการจัดทำบริการสาธารณะ และให้มีการบูรณาการฐานข้อมูลของหน่วยงานของรัฐทุกหน่วยงานเข้าด้วยกันเพื่อให้เป็นระบบข้อมูล เพื่อประโยชน์ในการบริหารราชการแผ่นดินและเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชน สมควรให้มีกฎหมายในการขับเคลื่อนให้เกิดการปฏิรูปการบริหารราชการแผ่นดินและการบริการประชาชนตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ และเพื่อยกระดับการบริหารงานและการให้บริการภาครัฐให้อยู่ในระบบดิจิทัล อันจะนำไปสู่การเป็นรัฐบาลดิจิทัลที่มีระบบการทำงานและข้อมูลเชื่อมโยงกันระหว่างหน่วยงานของรัฐอย่างมั่นคงปลอดภัย มีประสิทธิภาพ รวดเร็ว เปิดเผยและโปร่งใส รวมทั้งประชาชนได้รับความสะดวกใน

การรับบริการและสามารถตรวจสอบการดำเนินงานของหน่วยงานของรัฐได้ จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้ จึงเห็นได้ว่าตั้งแต่ปี พ.ศ. 2562 รัฐต้องการจะผลักดันให้องค์กรภาครัฐมีรูปแบบการบริหารงานดิจิทัล

อย่างไรก็ตามเมื่อรัฐบาลต้องการให้หน่วยงานมีการบริหารหรือตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน ในการใช้ประโยชน์ร่วมกันในข้อมูลระหว่างหน่วยงานจึงได้มีการบัญญัติไว้ในมาตรา 13 ของพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว โดยบัญญัติว่า “เพื่อประโยชน์ในการบริหารราชการแผ่นดินและการให้บริการประชาชน ให้หน่วยงานของรัฐจัดให้มีการเชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนข้อมูลดิจิทัลที่มีการจัดทำและครอบครองตามที่หน่วยงานของรัฐแห่งอื่นร้องขอ ที่จะเกิดการบูรณาการร่วมกัน” ดังนั้นจะเห็นได้ว่าตั้งแต่ปี พ.ศ. 2562 รัฐบาลของประเทศไทยได้มีนโยบายที่ให้หน่วยงานภาครัฐสามารถมีการแบ่งปันข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อตอบสนองต่อการจัดการและบริการประชาชนได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น แต่อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่าในพระราชบัญญัตินี้ไม่ได้มีการกำหนดมาตรฐานการแบ่งปันข้อมูลส่วนบุคคลของหน่วยงานภาครัฐ การรักษาความปลอดภัยของข้อมูลส่วนบุคคลของประชาชน และการกำหนดโทษ มีเพียงการกำหนดมาตรฐานขั้นพื้นฐานรักษาข้อมูลส่วนบุคคล จึงจำเป็นต้องใช้กฎหมายในพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 มาประกอบการพิจารณาในการวิเคราะห์เพื่อกำหนดรูปแบบที่เหมาะสมการแบ่งปันข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อการบริหารภาครัฐ

พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562

เนื่องจากปัจจุบันมีการล่วงละเมิดสิทธิความเป็นส่วนตัวของข้อมูลส่วนบุคคลเป็นจำนวนมากจนสร้างความเดือดร้อนรำคาญหรือความเสียหายให้แก่เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล ประกอบกับความก้าวหน้าของเทคโนโลยีทำให้การเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลอันเป็นการล่วงละเมิดดังกล่าว ทำได้โดยง่าย สะดวก และรวดเร็ว ก่อให้เกิดความเสียหายต่อเศรษฐกิจโดยรวม สมควรกำหนดให้มีกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลเป็นการทั่วไปขึ้น เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ กลไก หรือมาตรการกำกับดูแลเกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่เป็นหลักการทั่วไป (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2562) ส่งผลให้ในปัจจุบันประเทศไทยได้มีการบัญญัติถึงการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล โดยได้มีการนิยาม “ข้อมูลส่วนบุคคล” หมายความว่า ข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลซึ่งทำให้สามารถระบุตัวบุคคลนั้นได้ไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม แต่ไม่รวมถึงข้อมูลของผู้ถึงแก่กรรมโดยเฉพาะ ในพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 อีกทั้งเพื่อให้การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลมีประสิทธิภาพ และเพื่อให้มีมาตรการเยียวยาเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลจากการถูกละเมิดสิทธิในข้อมูลส่วนบุคคลที่มีประสิทธิภาพ

การกำหนดโทษในตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 โทษตามพระราชบัญญัติ คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 หากมีผู้กระทำการฝ่าฝืนสามารถได้รับ

โทษด้วยกัน 3 ทางกล่าวคือ โทษทางแพ่ง โทษทางอาญา และโทษทางปกครอง ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้

โทษความรับผิดทางแพ่ง มาตรา 78 ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลหรือผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลจ่ายค่าสินไหมทดแทนเพื่อการลงโทษเพิ่มขึ้นจากจำนวนค่าสินไหมทดแทนที่แท้จริงที่ศาลกำหนดได้ตามที่ศาลเห็นสมควร แต่ไม่เกินสองเท่าของค่าสินไหมทดแทนที่แท้จริงนั้น ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงพฤติการณ์ต่าง ๆ เช่น ความร้ายแรงของความเสียหายที่เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลได้รับ ผลประโยชน์ที่ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลหรือผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลได้รับ สถานะทางการเงินของผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลหรือผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคล การที่ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลหรือผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลได้บรรเทาความเสียหายที่เกิดขึ้น หรือการที่เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลมีส่วนในการก่อให้เกิดความเสียหายด้วย

โทษความรับผิดอาญา มาตรา 79 ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลผู้ใดฝ่าฝืน โดยประการที่น่าจะทำให้ผู้อื่นเกิดความเสียหาย เสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น ถูกเกลียดชัง หรือได้รับความอับอาย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินห้าแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และในมาตรา 80 ผู้ใดล่วงรู้ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้อื่นเนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ ถ้าผู้นั้นนำไปเปิดเผยแก่ผู้อื่น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินห้าแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

โทษความรับผิดทางปกครอง เช่น มาตรา 82 ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลผู้ใดไม่ปฏิบัติ..... ต้องระวางโทษปรับทางปกครองไม่เกินหนึ่งล้านบาท มาตรา 85 ผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลผู้ใดไม่ปฏิบัติ... ต้องระวางโทษปรับทางปกครองไม่เกินหนึ่งล้านบาท และมาตรา 88 ตัวแทนผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลหรือตัวแทนผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลผู้ใดไม่ปฏิบัติตาม... ต้องระวางโทษปรับทางปกครองไม่เกินหนึ่งล้านบาท เป็นต้น

ซึ่งจะเห็นได้ว่าการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของประชาชนนั้น ถึงแม้จะได้มีมาตรการลงโทษถึง 3 สถานด้วยกัน แต่ในขอบเขตเรื่องการแบ่งปันข้อมูลส่วนบุคคลสำหรับมาตรฐานในประเทศไทย ยังถือได้ว่ายังไม่มียกเว้นที่เฉพาะในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลกรณีของการแบ่งปันข้อมูลส่วนบุคคล หากเกิดกรณีที่หน่วยงานภาครัฐเกิดการใช้ข้อมูลส่วนบุคคลไปในทางที่ผิดหรือทำให้เกิดความเสียหาย อาจส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของประชาชนในการบริหารประเทศที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้ ดังนั้นจึงนำมาสู่การศึกษาเปรียบเทียบการการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลกรณีของการแบ่งปันข้อมูลส่วนบุคคลของต่างประเทศว่ามีรูปแบบหรือมาตรการในการป้องกันอย่างไรในการจัดทำนโยบายที่เกิดขึ้น

2. มุมมองกฎหมายการแบ่งปันข้อมูลส่วนบุคคลในต่างประเทศ ประเทศญี่ปุ่น

ได้มีการบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (Act on the Protection of Personal Information: APPI) เริ่มมีผลบังคับใช้ในปี พ.ศ. 2548 ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญในวิธีการปกป้องข้อมูลส่วนบุคคล เดิมทีผู้ประกอบการเอกชนหรือภาครัฐ หากได้มีการกระทำการข้อมูลส่วนบุคคลของบุคคลอื่นให้เกิดความเสียหาย บุคคลผู้ได้รับความเสียหายจะขอชดเชยค่าเสียหายตามจะต้องครบองค์ประกอบความผิดตามกฎหมายละเมิด แต่เมื่อมีการบัญญัติถึงพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลแล้วนั้น จึงต้องมาใช้พระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวแทน (Miyashita, H., 2011) การกำหนดว่าการถ่ายโอนข้อมูลโดยทั่วไปแล้วการถ่ายโอนข้อมูลส่วนบุคคลไปยังบุคคลที่สาม เป็นกรณีที่เจ้าของข้อมูลไม่ได้รับความยินยอมล่วงหน้าจากหน่วยงานจะไม่สามารถกระทำได้ เว้นแต่จะมีข้อยกเว้น:

1. การโอนที่ได้รับอนุญาตตามกฎหมาย หากเป็นกรณีที่ได้รับอนุญาตแล้วไม่จำเป็นต้องได้รับความยินยอมล่วงหน้าจากเจ้าของหลักในการถ่ายโอนข้อมูลส่วนบุคคล (รวมถึงข้อมูลที่มีลักษณะละเอียดอ่อน)

2. กรณีที่ต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าของข้อมูล ที่ถือว่าเป็นข้อกำหนดหรือได้รับอนุญาตโดยเฉพาะตามกฎหมายหรือข้อบังคับของญี่ปุ่น จะต้องเป็นกรณีที่มีความจำเป็นสำหรับการปกป้องชีวิต สุขภาพ หรือทรัพย์สินของบุคคล และได้รับความยินยอมจากเจ้าของข้อมูลเป็นการยากเท่าที่จำเป็น

3. มีความจำเป็นสำหรับการพัฒนาด้านสาธารณสุขและสุขอนามัย หรือการส่งเสริมการเลี้ยงดูที่ดี และการได้รับความยินยอมจากผู้ปกครองหรือบิดา มารดา นั้นทำได้ยาก เท่าที่จำเป็น

ซึ่งจะเห็นได้ว่าสำหรับกฎหมายในเรื่องการแบ่งปันข้อมูลส่วนบุคคลในประเทศญี่ปุ่นนั้น ถือได้ว่ามีหลักการคือจะต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าของข้อมูลโดยตรงเสียก่อน แต่อย่างไรก็ตามหากมีเหตุฉุกเฉินหรือเกี่ยวข้องกับทางด้านสาธารณสุข สามารถที่ใช้ข้อมูลเท่าที่จำเป็นในสถานการณ์นั้นที่เกิดขึ้น

ประเทศสิงคโปร์

การบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (Personal Data Protection Act: PDPA) ในมาตรา 26 ของ PDPA โดยมีการกำหนด โดยจำกัดองค์กรต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐหรือเอกชนไม่ให้ถ่ายโอนข้อมูลส่วนบุคคลออกนอกประเทศสิงคโปร์ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ข้อผูกพันในการจำกัดการโอน (Transfer Limitation obligation) เว้นแต่จะมีการป้องกันที่กำหนดไว้อย่างน้อยหนึ่งอย่าง

เพื่อให้แน่ใจว่าผู้รับข้อมูลจะให้มาตรฐานการป้องกันการถ่ายโอน ข้อมูลส่วนบุคคลที่เทียบเท่ากับการคุ้มครองภายใต้ PDPA ข้อบังคับยังระบุขั้นตอนที่องค์กรอาจดำเนินการเพื่อให้แน่ใจว่าผู้รับข้อมูลส่วนบุคคลในต่างประเทศจะต้องถูกผูกมัดที่จะต้องบังคับตามกฎหมายเพื่อให้มีมาตรฐานการป้องกันข้อมูลส่วนบุคคลที่เทียบเท่ากับข้อมูลส่วนบุคคลที่ถ่ายโอนไป

ทั้งนี้ ในพระราชบัญญัติได้มีการกำหนดกลไกและวิธีการการถ่ายโอนข้อมูลส่วนบุคคลที่เกิดขึ้นภายในประเทศจะต้องมีองค์ประกอบที่รวมถึง 1. มีความยินยอมจากเจ้าของของข้อมูลของแต่ละบุคคล โดยมีเงื่อนไขว่าได้ดำเนินการตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ในการได้รับความยินยอมดังกล่าว 2 จะต้องมิขัดแย้งที่มีผลผูกพันทางกฎหมายเพื่อกำหนดภาระหน้าที่ในการปกป้องข้อมูลให้กับเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล 3. การถ่ายโอนข้อมูลจะต้องทำตามสัญญาที่ได้ตกลงกันไว้ (Singapore Statutes Online, 2022)

ดังนั้น ในการกำหนดวิธีการแบ่งปันข้อมูลส่วนบุคคลของประเทศสิงคโปร์ได้แบ่งวิธีการโอนข้อมูลส่วนบุคคลออกเป็น 2 ลักษณะ คือ 1. มาตรการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลภายในประเทศ 2. มาตรการแบ่งปันข้อมูลส่วนบุคคลให้กับต่างประเทศ ซึ่งหลักการสำคัญของทั้ง 2 มาตรการในการแบ่งปันข้อมูลส่วนบุคคลทั้ง 2 วิธี คือจะต้องมีการขอความยินยอมหรืออนุญาตจากเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลก่อนจึงจะสามารถทำการแบ่งปันข้อมูลส่วนบุคคลได้

กลุ่มสหภาพยุโรป

สหภาพยุโรปได้ออกกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล หรือ General Data Protection Regulation : GDPR ซึ่งจะมีผลบังคับใช้ในวันที่ 25 พฤษภาคม 2561 ซึ่งถือได้ว่าเป็นกฎหมายที่เป็นสาระสำคัญสำหรับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่พลเมืองสหภาพยุโรปและบริษัทต่าง ๆ ประกอบกิจการในสหภาพยุโรปจะต้องปฏิบัติตาม ทั้งนี้ในส่วนของการแบ่งปันข้อมูลส่วนบุคคลกฎหมาย GDPR ของสหราชอาณาจักรกำหนดข้อจำกัดและเงื่อนไขบางประการในการแบ่งปันข้อมูลส่วนบุคคลกับองค์กรหรือหน่วยงานให้แก่บุคคลที่สาม เพื่อก่อให้เกิดความแน่ใจว่าข้อมูลส่วนบุคคลได้รับการคุ้มครองอย่างเหมาะสมและจัดการโดยผู้อื่นอย่างเหมาะสม อีกทั้งเป็นหลักประกันในทางกฎหมายและความโปร่งใสสำหรับผู้ปฏิบัติงาน ให้มีมาตรฐานการทำงานอย่างเป็นระบบ และเท่าเทียมกันเป็นมาตรฐาน (Voigt, P., & Von dem Bussche, A., 2017) จึงได้มีการกำหนดการแบ่งปันข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ประเภท กล่าวคือ

ประเภทที่ 1 การแบ่งปันข้อมูลส่วนบุคคลกับบุคคลหรือหน่วยงานที่สามเพื่อใช้ในวัตถุประสงค์ร่วมกันภายในสหภาพยุโรป ซึ่งมีการบัญญัติไว้ในหมวด 2: เรื่องการแบ่งปันข้อมูลส่วนบุคคลไปยังบุคคลที่สามเพื่อใช้ตามวัตถุประสงค์ของตนเอง โดยให้มีการกำหนดมาตรฐานการจัดเก็บข้อมูล ทั้งนี้ในการเคลื่อนย้ายข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อแบ่งปันนั้นจะต้องมีทำหนังสือบอกกล่าวการบอกกล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการเคลื่อนย้ายข้อมูลเพื่อให้เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลรับรู้ตั้งแต่ต้นของการแบ่งปันข้อมูล อีกทั้งจะต้องมีการกำหนดขอบเขตของการวิเคราะห์

ข้อมูลอย่างชัดเจน และให้เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลสามารถติดต่อสำหรับเจ้าหน้าที่ หากต้องการแสดงความยินยอมในการติดแบ่งปันข้อมูลได้ทุกเมื่อ

ประเภทที่ 2 การแบ่งปันที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายโอนข้อมูลส่วนบุคคลสหภาพยุโรปหรือองค์การระหว่างประเทศ โดยมีการกำหนดให้ผู้ควบคุมหรือผู้ประมวลผลข้อมูลจะต้องมีการปฏิบัติตามกฎหมายฉบับนี้ เพื่อเป็นหลักประกันการให้แก่เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลไม่ถูกล่วงละเมิดในข้อมูลส่วนบุคคล โดยมีหลักในการปฏิบัติตาม บรรพ 5 การเคลื่อนย้ายข้อมูลส่วนบุคคลไปยังประเทศที่สามหรือองค์การระหว่างประเทศ ดังนี้

1. ให้หน่วยงานหรือองค์กรต้นทางพิจารณาความเสี่ยงของการโอนข้อมูลส่วนบุคคลหรือเรียกว่าการ “ประเมินความเสี่ยง” ข้อมูลส่วนบุคคลจะได้รับการดูแลในองค์กรที่จะถูกโอนไป อยู่ในประเทศที่มีกฎหมายคุ้มครองข้อมูลในระดับที่เหมาะสมและการใช้ทางกฎหมายสำหรับบุคคลหรือไม่?

2. ขอให้องค์กรหรือหน่วยงานที่สามลงนามใน Standard Contractual Clauses สำหรับการโอนโดยจะต้องไม่ทำการแก้ไขใด ๆ โดยเป็นส่วนหนึ่งของเอกสารสัญญา

- 3 การแบ่งปันข้อมูลส่วนบุคคลจะต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลเสียก่อน พร้อมทั้งจะต้องมีการระบุถึงรายละเอียดของการแบ่งปันข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อที่จะไปใช้ พร้อมทั้งมีการกำหนดระยะเวลาในการขอความยินยอมการใช้ข้อมูลส่วนบุคคลจากเจ้าของข้อมูลอย่างชัดเจน

4. หน่วยงานหรือองค์กรต่างประเทศหน่วยงานที่สาม จะต้องมีการปฏิบัติการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลตามมาตรฐานกฎหมายฉบับนี้ อีกทั้งมีผลผูกพันในทางกฎหมายและสามารถถูกลงโทษได้ตามกฎหมายฉบับนี้เช่นเดียวกัน

5. เมื่อมีการใช้ข้อมูลเสร็จแล้วจะต้องมีการทำลายหรือมีการส่งกลับข้อมูลส่วนบุคคลแล้วแต่ตามที่ตกลงกัน เพื่อให้เป็นหลังประกันว่า

เห็นได้ว่า การแบ่งปันข้อมูลส่วนบุคคลสำหรับกลุ่มสหภาพยุโรปได้แบ่งรูปแบบการแบ่งปันข้อมูลส่วนบุคคลออกเป็น 2 กรณีกล่าวคือ 1. การแบ่งปันข้อมูลส่วนบุคคลกับบุคคลหรือหน่วยงานที่สามเพื่อใช้ในวัตถุประสงค์ร่วมกันภายในสหภาพยุโรป 2 การแบ่งปันที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายโอนข้อมูลส่วนบุคคลสหภาพยุโรปหรือองค์การระหว่างประเทศ ซึ่งรูปแบบการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล

สรุป

การนำไปสู่รัฐบาลดิจิทัล (Digital Government) เพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลและวางแผนต่าง ๆ นโยบาย โดยการใช้ประโยชน์จากข้อมูลของประชาชนในการวิเคราะห์ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนนั้นจะต้องมีมาตรฐานการรักษาข้อมูลส่วนบุคคลที่เป็นรูปธรรมและ

ส่งผลต่อการสร้างความไว้วางใจที่รัฐได้จัดทำมาตรฐานการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลให้แก่ประชาชน ถือได้ว่าเป็นส่วนสำคัญในการนำไปสู่รัฐบาลดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ถือเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน (fundamental human rights) ที่จะต้องได้รับการเคารพจากบุคคลอื่น เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลมีสิทธิที่จะปกป้องข้อมูลของตน หลักดังกล่าวเป็นที่ยอมรับกันในระดับนานาชาติทุกประเทศในโลกต่างให้ความสำคัญในเรื่องการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลเป็นอย่างมาก เมื่อพิจารณากฎหมายการแบ่งปันข้อมูลส่วนบุคคลในต่างประเทศ ในการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างหน่วยงานภาครัฐในการบริหาร ใน**ประเทศญี่ปุ่น** การแบ่งปันข้อมูลส่วนบุคคลในประเทศญี่ปุ่นนั้น ถือได้ว่ามีหลักการคือจะต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าของข้อมูลโดยตรงเสียก่อนที่จะมีการแบ่งข้อมูลส่วนบุคคล หรือก่อนที่มีการใช้ข้อมูลส่วนบุคคลได้จะต้องยินยอม เว้นแต่มีข้อยกเว้นหากมีเหตุฉุกเฉินหรือเกี่ยวข้องกับทางด้านสาธารณสุข สามารถที่ใช้ข้อมูลเท่าที่จำเป็นในสถานการณ์นั้นที่เกิดขึ้น **ประเทศสิงคโปร์**ได้แบ่งวิธีการโอนข้อมูลส่วนบุคคลออกเป็น 2 ลักษณะ คือ 1. มาตรการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลภายในประเทศ 2. มาตรการแบ่งปันข้อมูลส่วนบุคคลให้กับต่างประเทศ ซึ่งหลักการสำคัญของทั้ง 2 มาตรการในการแบ่งปันข้อมูลส่วนบุคคลทั้ง 2 วิธี คือจะต้องมีการขอความยินยอมหรืออนุญาตจากเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลก่อนจึงจะสามารถทำการแบ่งปันข้อมูลส่วนบุคคลได้ **กลุ่มสหภาพยุโรป**ได้แบ่งรูปแบบการแบ่งปันข้อมูลส่วนบุคคลออกเป็น 2 กรณีกล่าวคือ 1. การแบ่งปันข้อมูลส่วนบุคคลกับบุคคลหรือหน่วยงานที่สามเพื่อใช้ในวัตถุประสงค์ร่วมกันภายในสหภาพยุโรป 2 การแบ่งปันที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายโอนข้อมูลส่วนบุคคลสหภาพยุโรปหรือองค์การระหว่างประเทศ ซึ่งส่งผลให้เกิดรูปแบบการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล

เอกสารอ้างอิง

- พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล. (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอน 69 ก. หน้า 52- 95 (27 พฤษภาคม 2562).
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2562). มาตรการกำกับดูแลเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่เป็นหลักการทั่วไป. เรียกใช้เมื่อ 29 พฤษภาคม 2565 จาก <https://www.krisdika.go.th/th/home>
- สุวจน์ จิระวิไลกาญจน์. (2564). การตระหนักรู้เกี่ยวกับการปกป้องสิทธิส่วนบุคคล จากการใช้ข้อมูลส่วนบุคคลในภาครัฐกิจของประชาชนในกรุงเทพมหานคร. วารสารนิติศาสตร์ปริทัศน์, 25(3), 35-53.
- Asgarkhani, M. (2005). Digital government and its effectiveness in public management reform: A local government perspective. Public Management Review, 7(3), 465-487.

- Chik, W. B. (2013). The Singapore Personal Data Protection Act and an assessment of future trends in data privacy reform. *Computer Law & Security Review*, 29(5), 554-575.
- China Briefing Team. (2021). The PRC Personal Information Protection Law. Retrieved May 29, 2022, from <https://www.china-briefing.com/news/the-prc-personal-information-protection-law-final-a-full-translation/>
- De la Hoz-Rosales, et al. (2019). Effects of information and communication technology usage by individuals, businesses, and government on human development: An international analysis. *IEEE Access*, 7(4), 129225-129243.
- De Vries., et al., (2016). Innovation in the public sector: A systematic review and future research agenda. *Public administration*, 94(1), 146-166.
- Heeks, R. (2010). Do information and communication technologies (ICTs) contribute to development ? *Journal of international development*, 22(5), 625-640.
- Hsu, P. H. (2021). Emerging China Data Protection Law: Soft Power from EU GDPR? *Tamkang Journal of International Affairs*, 25(1), 287-310.
- Lwoga, E. T., & Sangeda, R. Z. (2019). ICTs and development in developing countries: A systematic review of reviews. *The Electronic Journal of Information Systems in Developing Countries*, 85(1), 1-17.
- Miyashita, H. (2011). The evolving concept of data privacy in Japanese law. *International Data Privacy Law*, 1(4), 229-238.
- Official Gazette. (2003). Act on the Protection of Personal Information. Retrieved May 29, 2022, from <https://www.cas.go.jp/jp/seisaku/hourei/data/APPI.pdf>
- Official Legal Text. (2016). General Data Protection Regulation. Retrieved May 29, 2022, from <https://gdpr-info.eu/>
- Paul, P., & Aithal, P. S. (2018). Digital Society: Its Foundation and Towards an Interdisciplinary Field. *SIMS Pandeshwar & Srinivas University Mukka*, 3(12), 1-6.
- Singapore Statutes Online. (2022). PERSONAL DATA PROTECTION ACT 2012. Retrieved April 10, 2022, from <https://sso.agc.gov.sg/Act/PDPA2012>
- Voigt, P., & Von dem Bussche, A. (2017). The eu general data protection regulation (gdpr). In *A Practical Guide*, 1st Ed., Cham. Springer International Publishing, Switzerland.

รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะสำนักงานบัญชีทั่วไปเพื่อเข้าสู่การเป็น
สำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทย*
GENERAL ACCOUNTING FIRM COMPETENCY DEVELOPMENT MODEL
FOR THE CERTIFIED ACCOUNTING PRACTICE IN THAILAND

ธัญญกาญจน์ โพธิ์พัฒน์

Thunyakarn Popat

ธนธัส ทัพมงคล

Thanatas Tupmongkol

พิชชญาณ์ คาเนโกะ

Pitachaya Kaneko

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

Rajamangala University of Technology Phra Nakhon, Thailand

ณัฐปภัสร ฤทธิวัฒนาวาณิช

Natprapas Ritwatthanavanich

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

Rajamangala University of Technology Rattanakosin, Thailand

พนารัตน์ ปานมณี

Panarat Panmanee

มหาวิทยาลัยศิลปากร

E-mail: Thunyakarn.p@rmutp.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันของสมรรถนะสำนักงานบัญชีทั่วไปและสำนักงานบัญชีคุณภาพ 2) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาสมรรถนะสำนักงานบัญชีทั่วไปเพื่อเข้าสู่สำนักงานบัญชีคุณภาพ 3) สร้างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะสำนักงานบัญชีทั่วไปเพื่อเข้าสู่การเป็นสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทย เป็นวิจัยเชิงคุณภาพด้วยเทคนิคเดลฟาย ผู้เชี่ยวชาญ 17 คน ใช้แบบสัมภาษณ์รอบ 1 และแบบสอบถามที่มีการตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้อง รอบ 2 และ 3 โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 คน สถิติ คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย มัธยฐาน ฐานนิยม การจัดอันดับ พิสัยระหว่างควอไทล์ พิจารณาความสอดคล้องจากข้อมูลที่เป็นไปได้ในระดับมากขึ้นไป พิสัยระหว่างควอไทล์ไม่เกิน 1.50 ความแตกต่างของมัธย

* Received May 13, 2022; Revised July 13, 2022; Accepted August 3, 2022

ฐานและฐานนิยม ไม่เกิน 1.00 สร้างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะสำนักงานบัญชีทั่วไปเพื่อเข้าสู่การเป็นสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทยและตรวจสอบความถูกต้องด้วยผู้เชี่ยวชาญ 1 คน ผลวิจัยพบว่า 1) รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของสำนักงานบัญชีทั่วไปและคุณภาพไม่แตกต่างกันเนื่องจากเกณฑ์มาตรฐานจากสภาวิชาชีพและกรมพัฒนาธุรกิจ แต่แตกต่างกันในการปฏิบัติงานและรูปแบบการดำเนินงาน 2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาสมรรถนะสำนักงานบัญชีไทยเพื่อเข้าสู่สำนักงานบัญชีคุณภาพ ได้แก่ ปัจจัยภายใน คือ การปรับตัว รูปแบบการดำเนินงาน ประสิทธิภาพบริหารเชิงกลยุทธ์ มุ่งเน้นการตลาด คุณภาพการบริการ ประสิทธิภาพเทคโนโลยีและระบบสารสนเทศทางการบัญชี สภาพแวดล้อมในการทำงาน ปัจจัยภายนอก คือ การเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยี นวัตกรรม มาตรฐานการรายงาน กฎหมาย ภาษี สภาวะการแข่งขัน ความต้องการลูกค้า 3) รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะสำนักงานบัญชีทั่วไปเพื่อเข้าสู่การเป็นสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทย ประกอบด้วย ปัจจัยภายในและภายนอก ความได้เปรียบทางการแข่งขัน สำนักงานบัญชีดิจิทัลและ ธรรมภิบาล

คำสำคัญ: สำนักงานบัญชีทั่วไป, สำนักงานบัญชีคุณภาพ, การพัฒนาสมรรถนะ, ปัจจัยภายใน, ปัจจัยภายนอก

Abstract

The objectives of this research article were to: 1) study current situations of work performance of general accounting firms and certified accounting practice in Thailand; 2) study factors affecting development of competencies of general accounting firms for being certified accounting practice in Thailand; 3) create a model developing competencies of general accounting firms to be a certified accounting practice in Thailand. This study was qualitative research using Delphi technique reached consensus by 17 experts. Instruments used were interview questions used at the first round; and questionnaire which index of objective congruence of questionnaire was checked by 3 experts at the second and third round. Statistics used were percentage, mean, median, mode, ranking, and interquartile range. The data analysis considered from three all conditions: 1) the consistency of results was upper high level, 2) the difference between interquartile range was lower than 1.50, and 3) the difference between median and mode was lower than 1. Consequently, the consistent data will be used for creating the model to and the model will be certified by one expert. The data revealed that: 1) the model developing competencies of general accounting firms

and certified accounting practice were not different since the enforcement of Financial Reporting Standard of Federation of Accounting Professions and Department of Business Development; however, operation and methods of working were different; 2) factors affecting the competency of Thai accounting firms for being certified accounting practice consist of internal factors (adaptability, models of operation, strategic management efficiency, marketing focus, service quality, efficiency of technology and accounting information system, and environment in workplace); and external factors (technology & innovation, financial reporting standards, laws and taxation, competitive conditions, customer needs); the model for developing competencies of general accounting firms for being certified accounting practice comprised internal and external factors, competitive advantage, and digital and good governance accounting firms.

Keywords: General Accounting Firm, Certified Accounting Practice, Competency Development, Internal Factors, External Factors.

บทนำ

ปัจจุบันธุรกิจต้องเผชิญกับสภาพแวดล้อมของธุรกิจที่มีความสลับซับซ้อนและมีการแข่งขันที่มีความรุนแรงถือเป็นการสร้างแรงกดดันต่อองค์กรและการตอบสนองความต้องการที่มีความหลากหลายในการให้บริการลูกค้าขององค์กร (ภัทริกา ชินช่วง, 2562) อีกทั้งปัจจุบันเป็นยุคของความก้าวหน้าทางด้านการแข่งขันและการนำเทคโนโลยีสารสนเทศต่าง ๆ มาใช้ประโยชน์ ส่งผลทำให้ธุรกิจต้องมีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงเพื่อให้สามารถดำเนินงานที่มีการสื่อสารได้ในเวทีโลก สิ่งเหล่านี้ทำให้ผู้ผลิตสินค้ารวมถึงผู้ประกอบการที่เป็นผู้ให้บริการจะต้องมีการพัฒนาปรับเปลี่ยนกลยุทธ์และตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ผู้ใช้บริการรับรู้ถึงการดูแล เอาใจใส่ดูแลจนนำไปสู่การบอกต่อปากต่อปากและก่อให้เกิดความพึงพอใจที่จะกลับมาใช้บริการอีก (มนัสวีร์ วิญญาภาพ และจตุรภัทร วงศ์สิริสถาพร, 2560) และกระแสโลกาภิวัตน์ยังส่งผลทำให้โลกมีการปรับเปลี่ยนอย่างรวดเร็ว ไม่ว่าจะเป็นโครงสร้างทางเศรษฐกิจการเมืองโลก ทำให้ประเทศต่าง ๆ ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันและมีความเชื่อมโยงระหว่างกันมากขึ้น ดังนั้นยุคโลกาภิวัตน์จึงเป็นยุคที่ข้อมูลข่าวสารไร้พรมแดนอันมีการพัฒนาการและเปลี่ยนแปลงอย่างมากไม่จะเป็นการปรับเปลี่ยนเทคโนโลยีทางด้านการสื่อสาร และการคมนาคม (อนงค์วรรณ อุประดิษฐ์, 2563) ซึ่งสำนักงานบัญชีก็เป็นอีกหนึ่งธุรกิจหนึ่ง

ที่ต้องมีการแข่งขันเพื่อการอยู่รอดได้อย่างยั่งยืนและมีความเติบโตเป็นปึกแผ่น จำเป็นต้องอาศัยความได้เปรียบในการแข่งขันและมีข้อมูลที่เหนือกว่าคู่แข่ง

ปัจจุบันยังพบว่าผู้ประกอบการธุรกิจที่เลือกใช้สำนักงานบัญชีเนื่องจากปัญหาด้านระยะเวลาในการปิดบัญชีรวดเร็วเกินไปจนทำให้ไม่มีโอกาสในการตรวจสอบ การใช้บริการสำนักงานบัญชีในการจัดทำบัญชีเพื่อนำส่งกรมสรรพากรและกรมพัฒนาธุรกิจการค้าปัจจุบันจึงเป็นทางเลือกหนึ่งที่นิยมใช้มากขึ้น รวมทั้งการใช้บริการทางด้านการให้คำปรึกษา ด้านการวางระบบบัญชี การวางแผนภาษีอากร การตรวจสอบบัญชี การบริการให้ความเชื่อมั่น และบริการอื่น ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการตัดสินใจเกี่ยวกับผลการดำเนินงานและฐานะการเงินของกิจการแทนการจ้างนักบัญชีในการปฏิบัติงานในสถานประกอบการ นอกจากนี้เพื่อให้เกิดความได้เปรียบทางการแข่งขันสำหรับสำนักงานบัญชีไทยและความมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับจากลูกค้า ในยุคไทยแลนด์ 4.0 จำเป็นต้องมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศทางการบัญชีในการวางแผนและตัดสินใจ รวมถึงการให้บริการลูกค้าที่รวดเร็ว การมีกระบวนการในการบริหารเชิงกลยุทธ์ที่สอดคล้องกับหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดีและจรรยาบรรณของสำนักงานบัญชีเป็นกุญแจหลักในการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันตามทฤษฎีความได้เปรียบด้านทรัพยากร การให้บริการที่มีคุณภาพเป็นกลยุทธ์หนึ่งที่จะสร้างความแตกต่างจากคู่แข่ง โดยคุณภาพการบริการมีความสัมพันธ์และส่งผลกระทบต่อศักยภาพในการแข่งขัน สำนักงานบัญชีไทยจำเป็นต้องมีการพัฒนากระบวนการบริหารจัดการองค์กรให้มีความทันสมัยและเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน และประสิทธิภาพเทคโนโลยีสารสนเทศทางการบัญชีก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งในการดำเนินงานของสำนักงานบัญชีไทยที่มีประสิทธิภาพ การบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์และความได้เปรียบทางการแข่งขันถือเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการดำเนินงานของสำนักงานบัญชี เนื่องจากข้อมูลข่าวสารทางการบัญชีที่ดีจะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารในการวางแผนเชิงกลยุทธ์ การประเมินผลการดำเนินงาน และการพยากรณ์ฐานะการเงินในอนาคตของธุรกิจ นอกจากนี้สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องและความไม่แน่นอนที่อาจจะส่งผลกระทบต่อธุรกิจแต่ถ้าสำนักงานบัญชีมีการบริหารเชิงกลยุทธ์ที่ดีเหมาะสม ก็จะสามารถแข่งขันกับคู่แข่งทางธุรกิจได้ ทักษะความสามารถในการใช้เทคโนโลยีก็จะช่วยให้สำนักงานบัญชีลดระยะเวลาในการดำเนินงาน และลดต้นทุนในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านทรัพยากร เวลา แรงงานคน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งส่งผลทำให้สำนักงานบัญชีมีความโดดเด่นในการบริหารจัดการและนำไปสู่การเป็นสำนักงานบัญชีคุณภาพ ทำให้กิจการมีความได้เปรียบด้านทรัพยากร (ธนวรรณ แฉ่งชำโถม, 2562)

จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นได้ว่าการที่สำนักงานบัญชีทั่วไปมีการพัฒนาสมรรถนะไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของความรู้ ทักษะ แนวความคิด คุณลักษณะ และการสร้างแรงจูงใจเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการดำเนินงาน และการดำเนินการที่ดีเพื่อให้สำนักงานบัญชีมีคุณสมบัติที่ได้รับ

การรับรองคุณภาพเท่ากับเป็นสร้างความเชื่อมั่นให้กับลูกค้าในเบื้องต้นว่าสำนักงานบัญชีนั้นมีความมาตรฐานการทำงานที่ดี น่าเชื่อถือ ส่งผลทำให้ผู้ที่สนใจจะตัดสินใจใช้บริการ นอกจากนี้ในเรื่องการสร้างรายได้เปรียบทางด้านการแข่งขัน การนำกลยุทธ์ต่าง ๆ มาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพในการดำเนินงาน การสร้างคุณภาพการให้บริการที่ดีเพื่อสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้าและการนำเทคโนโลยีสารสนเทศรวมทั้งการสร้างนวัตกรรมในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความแตกต่างจากคู่แข่งก็เป็นสิ่งสำคัญที่ผู้ประกอบการจะนำมาสร้างประสิทธิภาพให้กับสำนักงานบัญชีคุณภาพให้สามารถดำรงคงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยาวนาน จากการศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องพบว่าในประเทศไทยมีสำนักงานบัญชีทั่วไปที่จดทะเบียนรับรองการทำบัญชีกับ กรมพัฒนาธุรกิจกิจมีจำนวนทั้งสิ้น 4,106 แห่ง แต่มีสำนักงานบัญชีคุณภาพเพียง 170 แห่งเท่านั้น ประกอบไปด้วยสำนักงานบัญชีคุณภาพในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 67 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 39.40 ภาคกลางจำนวน 58 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 34.10 ภาคใต้จำนวน 19 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 11.20 ภาคเหนือจำนวน 14 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 8.20 และภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำนวน 12 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 7.10 (กรมพัฒนาธุรกิจการค้า, 2565) ซึ่งยังถือว่ามียังมีจำนวนสำนักงานบัญชีคุณภาพน้อยเกินไป คิดเป็นร้อยละ 4.14 เท่านั้น

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้นจึงเป็นที่มาของงานวิจัยนี้ที่ผู้วิจัยต้องการทราบว่าสภาพการณ์ปัจจุบันของสำนักงานบัญชีทั่วไปและสำนักงานบัญชีคุณภาพเป็นอย่างไร อะไรคือสาเหตุที่ทำให้สำนักงานบัญชีทั่วไปเข้าสู่การเป็นสำนักงานบัญชีคุณภาพมีจำนวนน้อยมากและทำอย่างไรจึงจะเพิ่มจำนวนสำนักงานบัญชีคุณภาพให้มากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน และการพัฒนาสมรรถนะของสำนักงานบัญชีทั่วไปที่จะเข้าสู่การเป็นสำนักงานบัญชีคุณภาพต้องประกอบไปด้วยปัจจัยใดบ้าง ซึ่งการสร้างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะสำนักงานบัญชีทั่วไปเพื่อเข้าสู่การเป็นสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทยจากงานวิจัยในครั้งนี้จะเป็นแนวทางในการพัฒนาและนำทางผู้ประกอบการสำนักงานบัญชีทั่วไปที่เข้าสู่การเป็นสำนักงานบัญชีคุณภาพจะนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในด้านการดำเนินงานที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและนำไปสู่ความยั่งยืนต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาสภาพปัจจุบันของสมรรถนะสำนักงานบัญชีทั่วไปและสำนักงานบัญชีคุณภาพ
2. ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาสมรรถนะสำนักงานบัญชีทั่วไปเพื่อเข้าสู่สำนักงานบัญชีคุณภาพ
3. สร้างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะสำนักงานบัญชีทั่วไปเพื่อเข้าสู่การเป็นสำนักงานบัญชีคุณภาพ ในประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

วิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis) ใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) จำนวน 3 รอบ จัดเก็บความคิดเห็นและฉันทามติผู้เชี่ยวชาญ 17 ราย ให้ค่าความคลาดเคลื่อนจากการวิจัยไม่เกิน 0.02 ตามแนวทางของ Macmillan, Thomas T. ใช้วิธีการอภิปรายที่มีการควบคุมประเด็น เปิดเผยความคิดเห็นและใช้การสร้างฉันทามติของผู้ให้ข้อมูลและเป็นวิธีการในการรวบรวมแนวความคิดของผู้เชี่ยวชาญเพื่อสอบถามเกี่ยวกับความเป็นไปได้ในอนาคตในประเด็นต่าง ๆ และระดมความคิดเห็นในประเด็นที่ผู้วิจัยสนใจให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันโดยใช้แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามเพื่อสรุปผลและนำมติดจากการค้นพบไปสร้างรูปแบบ การพัฒนาสมรรถนะสำนักงานบัญชีทั่วไปเพื่อเข้าสู่การเป็นสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทย (Macmillan, Thomas T., 1971)

การวิจัยด้วยเทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) เป็นระเบียบวิธีวิจัยเชิงลึกซึ่งเป็นวิธีการรวบรวมความรู้จากผู้เชี่ยวชาญ ทั้งนี้องค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับจะพิจารณาจากมติดความสอดคล้องจากความคิดเห็นของเสียงข้างมากจากผู้เชี่ยวชาญ (น้ำผึ้ง มีศิลป์, 2559) ซึ่งจะมีการสรุปมติดจากผู้เชี่ยวชาญทั้งหมดที่ให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะสำนักงานบัญชีทั่วไปเพื่อเข้าสู่การเป็นสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทย

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การเลือกผู้เชี่ยวชาญใช้เกณฑ์ผู้วิจัย (Judgmental or Purposive Sampling) เลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบไปด้วยผู้เชี่ยวชาญ 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) หน่วยงานกำกับดูแลและนักวิชาการจำนวน 3 คน และ 2) กลุ่มผู้ประกอบการสำนักงานบัญชีทั่วไปจำนวน 7 คน และสำนักงานบัญชีคุณภาพจำนวน 7 คน รวมผู้เชี่ยวชาญทั้ง 2 กลุ่มสำหรับเทคนิคเดลฟาย จำนวน 17 คน

3. การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) สำหรับรอบที่ 1 และแบบสอบถามโดยใช้แบบมาตรวัดความคิดเห็นตามแนวคิดของ Likert Rating Scales ซึ่งมีระดับการประเมิน 5 ระดับ สำหรับการตอบแบบสอบถามในรอบที่ 2 และรอบที่ 3

การทดสอบความเที่ยงตรง (Content Validity) ใช้ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Item-Objective Congruence Index : IOC) โดยการหาค่าดัชนี IOC ทำการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้เกี่ยวกับสำนักงานบัญชีทั่วไปและสำนักงานบัญชีคุณภาพ โดยงานวิจัยนี้ได้ค่า IOC เท่ากับ 0.97 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ดีมาก

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) ผู้วิจัยขอหนังสือรับรองจากมหาวิทยาลัยเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ แล้วส่งแบบสัมภาษณ์ในรอบที่หนึ่ง ให้แก่ผู้เชี่ยวชาญ 17 ท่านตอบคำถาม 2) ได้รับคำตอบจากผู้วิจัยทำการวิเคราะห์คำตอบโดยละเอียดและนำมาสังเคราะห์เป็นประเด็นต่าง ๆ เพื่อกำหนดหัวข้อคำถามสำหรับแบบสอบถามในรอบที่ 2 ต่อไป 3) ทดสอบความเที่ยงตรงแบบสอบถามด้วยการหาค่าดัชนี IOC ให้อยู่ในเกณฑ์ที่กำหนด 4) ส่งแบบสอบถามรอบที่สองให้แก่ผู้เชี่ยวชาญกลุ่มเดิมตอบ 5) วิเคราะห์ข้อมูลในรอบที่สองเพื่อหาความสอดคล้องตามเงื่อนไขและพัฒนาเป็นข้อคำถามในรอบที่สาม 6) ส่งแบบสอบถามรอบที่สามให้แก่ผู้เชี่ยวชาญกลุ่มเดิมอีกครั้ง โดยมีกระบวนการเหมือนรอบที่สอง 7) วิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลในรอบที่ 3 เพื่อหาความสอดคล้องของข้อมูล 7) นำข้อมูลที่ได้รับไปสร้างเป็นรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะสำนักงานบัญชีทั่วไปเพื่อเข้าสู่การเป็นสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทย 8) นำรูปแบบดังกล่าวไปทำการตรวจสอบความถูกต้องด้วยผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับสำนักงานบัญชีคุณภาพ จำนวน 1 ท่าน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

แบบสอบถามรอบที่หนึ่ง : ประมวลผลวิเคราะห์คำตอบโดยละเอียด ตัดข้อความที่ซ้ำซ้อนกัน รวบรวมความคิดเห็นในลักษณะเดียวกันเข้าด้วยกันโดยให้คงความหมายเดิมไว้ ผนวกกับแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาสังเคราะห์เพื่อสร้างแบบสอบถามในรอบที่สองและดำเนินการทดสอบความเที่ยงตรงก่อนนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตอบแบบสอบถามในรอบที่สอง

แบบสอบถามรอบที่สอง : นำข้อมูลมาวิเคราะห์ทางสถิติเพื่อหาความสอดคล้องตามเงื่อนไข โดย นำข้อมูลข้อคำถามชุดเดิมมาระบุตำแหน่งของ ค่ามัธยฐาน (Median) ค่าพิสัยระหว่างควอร์ไทล์ (Interquartile Range : IR) และแสดงตำแหน่งที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญได้ตอบคำถามในรอบที่สอง มีการจำแนกข้อมูลที่มีความสอดคล้องโดยใช้เกณฑ์การกำหนดขอบเขตของค่าเฉลี่ยโดยและมีเงื่อนไขของการพิจารณาความสอดคล้อง และมีการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะสำนักงานบัญชีทั่วไปเพื่อเข้าสู่การเป็นสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทย โดยจำแนกตามสำนักงานบัญชีทั่วไปและสำนักงานบัญชีคุณภาพและทดสอบความแตกต่างระหว่างสำนักงานบัญชีทั่วไปและสำนักงานบัญชีคุณภาพโดยใช้การทดสอบค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่มที่มีความเป็นอิสระต่อกัน

แบบสอบถามรอบที่สาม นำข้อมูลที่ผ่านมาการวิเคราะห์ในรอบที่ 2 มาจัดทำแบบสอบถามเพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญตอบอีกครั้งเพื่อยืนยันคำตอบ แล้วนำมาวิเคราะห์ทางสถิติด้วยเงื่อนไขที่กำหนดของงานวิจัยนี้เพื่อหาความสอดคล้องของข้อมูลต่อไป

หลังจากได้คำตอบจากผู้เชี่ยวชาญที่มีความสอดคล้องกันแล้วสามารถสรุปคำตอบและนำข้อมูลที่ค้นพบไปสร้างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะสำนักงานบัญชีทั่วไปเพื่อเข้าสู่การเป็น

สำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทย และ นำรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะสำนักงานบัญชีทั่วไปเพื่อเข้าสู่การเป็นสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทย ไปให้ผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับสำนักงานบัญชีคุณภาพตรวจสอบความถูกต้องของรูปแบบอีกครั้งหนึ่งเพื่อให้ทราบ แนวทาง และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเพื่อนำไปพัฒนารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะสำนักงานบัญชีทั่วไปเพื่อเข้าสู่การ เป็นสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทยต่อไป

ผลการวิจัย

1. ผลการสัมภาษณ์ในรอบที่ 1 พบว่า 1) รูปแบบการดำเนินงานของสำนักงานบัญชีทั่วไปและสำนักงานบัญชีคุณภาพมีหลักเกณฑ์โดยทั่วไปไม่ได้แตกต่างกันแต่สำนักงานบัญชีคุณภาพจะมีในเรื่องกฎระเบียบ ข้อบังคับ การตรวจสอบ มากกว่าสำนักงานบัญชีทั่วไป 2) การปรับตัวของสำนักงานบัญชีไทยในปัจจุบันภายใต้สภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงไป ส่วนใหญ่ได้รับผลกระทบแต่ไม่มากนักยังสามารถที่จะดำเนินงานได้แต่ต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ และการดำเนินงานให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล 3) ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อผลการดำเนินงานของธุรกิจสำนักงานบัญชีไทยทั้งสำนักงานบัญชีทั่วไปและสำนักงานบัญชีคุณภาพ พบว่า ในช่วง 2 ปีที่ผ่านมาผลกระทบหลักที่พบเจอได้แก่ สถานะของโรคระบาดโควิด-19การค้าขายต่าง ๆ ก็มีผลกระทบอย่างต่อเนื่อง มีหลายธุรกิจต้องปิดกิจการ และลูกค้าต่างชาติก็ไม่สามารถมาลงทุนในการทำธุรกิจในประเทศไทยได้ จึงทำให้สำนักงานบัญชีหลายบริษัทต้องทำงานลำบากมากขึ้น ดังนั้นจึงต้องทำความเข้าใจลูกค้าและหาวิธีการต่าง ๆ ในการแก้ไขปัญหาเพื่อให้ธุรกิจของลูกค้าดำเนินต่อไปได้ 4) สมรรถนะของสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทย ประกอบไปด้วย ด้านความรู้ มีความสำคัญสำหรับสำนักงานบัญชีคุณภาพ เนื่องจากการดำเนินงานต้องอาศัยความรู้ ความเชี่ยวชาญในการทำบัญชี ให้ถูกต้องตามหลักวิชาชีพ ด้านทักษะ ได้แก่ ทักษะทางด้านวิชาชีพ ทักษะด้านปัญญา ทักษะด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและการสื่อสาร ทักษะด้านการจัดการตนเองเป็นการจัดการอารมณ์และความเครียด และ ทักษะด้านการจัดการองค์กร ด้านแนวคิดตนเอง ได้แก่ ผู้ประกอบการและพนักงานควรที่จะมีความเชื่อมั่นและยอมรับตนเอง กล้าที่จะแสดงความคิดเห็นของตนเอง ไม่กลัวการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ และ ด้านการจูงใจโดย แรงจูงใจที่มอบให้พนักงานมีทั้งเป็นตัวเงินและไม่ใช้ตัวเงินโดยต้องมีความยุติธรรมและส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน 5) การปรับตัวของสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทยจะเห็นได้ว่าโลกในยุคปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ไม่ว่าจะเป็น ด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง หรือแม้แต่พฤติกรรมของการลูกค้า ส่งผลทำให้ธุรกิจสำนักงานบัญชีควรมีการปรับตัวในด้านต่าง ๆ เพื่อที่จะทำให้สามารถอยู่รอดได้และเกิดประโยชน์ในการดำเนินธุรกิจ 6) การสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของสำนักงานบัญชีทั่วไปและสำนักงานบัญชีคุณภาพ ประกอบไปด้วย

ความรวดเร็วในการปรับตัว ความมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับ การใช้ทรัพยากรที่ก่อให้เกิดมูลค่าเพิ่ม แก่กิจการ และสำนักงานบัญชีมีการเพิ่มทักษะบุคลากรโดยมีการแลกเปลี่ยนความรู้ เทคโนโลยี ภายในทีมและระหว่างทีมจะส่งผลต่อการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน สามารถให้บริการที่มี คุณภาพสอดคล้องกับความต้องการของตลาด ส่งมอบงานได้อย่างรวดเร็ว 7) การมุ่งเน้น ทางการตลาดของสำนักงานบัญชีคุณภาพ พิจารณาจากการนำเครื่องมือ 7S ที่ประกอบไปด้วย โครงสร้างองค์การ กลยุทธ์ ทักษะ บุคลากร ระบบ สไตล์การบริหาร และค่านิยมร่วม ซึ่งต้องมีความเหมาะสมกับองค์การ 8) ประสิทธิภาพการบริหารเชิงกลยุทธ์ ประกอบไปด้วย การบริการ ลูกค้าตามหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดี เช่น มีการให้บริการจัดทำบัญชี ยื่นภาษีและอื่น ๆ โดย ถูกต้องตามกฎหมายและมาตรฐานวิชาชีพบัญชีจนเป็นที่ยอมรับของลูกค้า ความเป็นมืออาชีพ ในการบริหารงาน โดย ผู้บริหารสำนักงานต้องทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการให้บริการด้วย ความสุจริต ความบริสุทธิ์ใจ สามารถชี้แจงเหตุผลและความเข้าใจอันดีแก่ พนักงานเพื่อลด ปัญหาในการปฏิบัติงาน การบริหารงานที่สอดคล้องกับหลักจรรยาบรรณวิชาชีพโดยมี ความเป็นอิสระในการปฏิบัติงานด้านบัญชีตามมาตรฐานวิชาชีพบัญชีโดยปราศจากการแทรกแซง ของลูกค้า พนักงานมีการปฏิบัติงานที่ดี ไม่มีการรับผลประโยชน์จากลูกค้าทั้งต่อหน้าและลับ หลังสำนักงานและมีความร่วมมือร่วมใจในการทำงานเป็นทีมเพื่อประโยชน์ธุรกิจมากกว่า ประโยชน์ส่วนตัว

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรอบที่ 2 และ 3 พบว่าข้อมูลที่มีความสอดคล้องกันได้แก่ 1) แนวโน้มปัจจัยด้านรูปแบบการดำเนินงานของสำนักงานบัญชีไทยที่มีความสอดคล้องกัน ได้แก่ สำนักงานบัญชีสามารถให้บริการแก่ลูกค้าเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องทุกปี มีความเที่ยงธรรมใน การปฏิบัติหน้าที่ และรักษาความลับของลูกค้า มีระบบการจัดการที่เกี่ยวข้องกับการรักษา ความปลอดภัยของข้อมูลลูกค้า มีการเตรียมเครื่องมือ อุปกรณ์ วัสดุต่าง ๆ เทคโนโลยี ที่ใช้ใ นการทำงานอย่างเพียงพอมีแนวทางในการทำบัญชี และภาษีให้ถูกต้อง และเป็นไปตามกฎหมาย กำหนด และ มีระบบการจัดเก็บข้อมูลและระยะเวลาการจัดเก็บเอกสารตามที่กฎหมาย กำหนด 2) แนวโน้มปัจจัยด้านสมรรถนะของสำนักงานบัญชีไทยที่มีความสอดคล้องกัน ได้แก่ สำนักงานบัญชีมีความรู้ด้านมาตรฐานการบัญชีกฎหมายและภาษีอากรที่เกี่ยวข้อง พนักงานมี ทักษะทางด้านวิชาชีพที่สามารถปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้องตามมาตรฐานการบัญชี กล่าวที่จะ แสดงความคิดเห็นของตนเองบนพื้นฐานความถูกต้องตามมาตรฐานการบัญชี มุ่งเน้นให้มี ความคิดสร้างสรรค์ และทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ มีการวางระบบการส่งเสริมความก้าวหน้า ของพนักงานใน ด้านต่าง ๆ เช่น การส่งเสริมความรู้ และการจ่ายผลตอบแทนที่เป็นธรรม มีการ กำหนดกระบวนการ และขั้นตอนในการปฏิบัติงานให้มีความชัดเจนปฏิบัติได้ง่าย ด้าน ความสำเร็จในการทำงาน มีความรับผิดชอบต่อลูกค้าและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีการจัดหา อุปกรณ์ เครื่องมือ มาใช้ในการทำงานได้อย่างครบถ้วน คล่องตัว 3) แนวโน้มปัจจัยด้านการ

ปรับตัวของสำนักงานงานบัญชีไทยที่มีความสอดคล้องกัน ได้แก่ สำนักงานบัญชีมีความสามารถในการใช้โปรแกรมบัญชีและโปรแกรมทางธุรกิจที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม 4) แนวโน้มปัจจัยด้านการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันที่มีความสอดคล้องกัน ได้แก่ ผู้บริหารสำนักงานบัญชีมีความเป็นผู้นำ ในการบริหารจัดการทรัพยากรพลังงานอย่างชาญฉลาด ในการให้บริการลูกค้าอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ มีการให้บริการด้านวิชาชีพอย่างเหมาะสมจนเป็นที่รู้จักทั่วไป และลูกค้าไว้วางใจในการใช้บริการอย่างต่อเนื่อง และมีการให้บริการที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด และไม่ขัดต่อหลักจรรยาบรรณวิชาชีพ 5) แนวโน้มปัจจัยด้านการมุ่งเน้นการตลาดของสำนักงานบัญชีไทยที่มีความสอดคล้องกัน ได้แก่ สำนักงานบัญชีมีการจัดโครงสร้างสายบังคับบัญชางานที่ชัดเจน มีกำหนดเป้าหมายอย่างเป็นระบบชัดเจน มีเครื่องมือที่เพียงพอในการปฏิบัติงานและมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมพนักงานเรื่องเรียนรู้ การจัดอบรมสัมมนาและเสริมความรู้อย่างต่อเนื่องตามมาตรฐานวิชาชีพบัญชี ผู้บริหารสำนักงานบัญชีมีภาวะผู้นำสูง และกล้าตัดสินใจ สามารถปฏิบัติงานที่ถูกต้องเหมาะสมสามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้ มีการให้รางวัลแก่พนักงานที่ปฏิบัติตามค่านิยมขององค์กรเพื่อเป็นขวัญกำลังใจ 6) แนวโน้มปัจจัยด้านประสิทธิภาพการบริหารเชิงกลยุทธ์ที่มีความสอดคล้องกัน ได้แก่ สำนักงานบัญชีต้องมีการตรวจสอบเอกสารหลักฐานการบันทึกบัญชีที่ครบถ้วน ถูกต้องก่อนจัดทำรายงานทางการเงิน ความสามารถในการชี้แจงเหตุผลและความเข้าใจอันดีแก่พนักงานเพื่อลดปัญหาในการปฏิบัติงาน และปฏิบัติงานให้เป็นไปตามแผนงาน ส่งเสริมให้พนักงานทุกคนมุ่งมั่น ร่วมมือร่วมใจในการทำงานเป็นทีมเพื่อประโยชน์ธุรกิจมากกว่าประโยชน์ส่วนตน และสำนักงานบัญชีตระหนักถึงการจัดทำรายงานทางการเงินให้เป็นไปตามมาตรฐานวิชาชีพ และมีความรับผิดชอบต่อผู้มีส่วนได้เสีย สามารถเจรจาต่อรองกับลูกค้า โดยคำนึงถึงประโยชน์ของผู้ใช้เงินมากกว่า ผลประโยชน์ที่สำนักงานจะได้รับ หรือความพึงพอใจของลูกค้าเพียงอย่างเดียว 7) แนวโน้มปัจจัยด้านคุณภาพการบริการที่มีความสอดคล้องกัน ได้แก่ สำนักงานบัญชีมีการให้บริการตามมาตรฐานคุณภาพของลูกค้าและสร้างความเชื่อมั่นต่อลูกค้าในการที่จะแสดงความสามารถในการให้บริการ 8) แนวโน้มปัจจัยด้านประสิทธิภาพเทคโนโลยีและสารสนเทศทางการบัญชีที่มีความสอดคล้องกัน ได้แก่ สำนักงานบัญชีมีพนักงานที่มีความสามารถในการใช้สารสนเทศทางการบัญชีเพื่อนำเสนอข้อมูลลงการเงิน การจัดเก็บ การสำรองข้อมูล มีการใช้โปรแกรม /ซอฟต์แวร์ บัญชีมีประสิทธิภาพ และสามารถเชื่อมโยงกับฐานข้อมูล เช่นกรมพัฒนาธุรกิจ และกรมสรรพากรได้อย่างมีประสิทธิภาพรวดเร็ว มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศทางการบัญชีอย่างเหมาะสม และช่วยให้ข้อผิดพลาดจากการทำงานลดลง มีการวางโปรแกรมทางการบัญชีที่มีการพัฒนาและออกแบบให้สามารถปรับปรุงแก้ไขได้โดยง่ายใช้เวลาค่อนข้างน้อย และป้องกันการเข้าถึงข้อมูลโดยไม่ได้รับอนุญาต และใช้เทคโนโลยีในการปฏิบัติงานได้ตรงตามเป้าหมายที่วางไว้ และสามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่าง

เหมาะสม 9) แนวโน้มปัจจัยด้านสำนักงานบัญชีดิจิทัล และธรรมาภิบาล ที่มีความสอดคล้องกัน ได้แก่ สำนักงานบัญชีมีการให้บริการลูกค้าแบบครบวงจรด้วยการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาช่วยในการดำเนินงาน และ มีการกระจายอำนาจ มีคุณธรรม มีจริยธรรมในการประกอบธุรกิจในปัจจุบัน

3. ผลการวิเคราะห์เพื่อทำเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะสำนักงานบัญชีทั่วไปเพื่อเข้าสู่การเป็นสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทย โดยจำแนกตามสำนักงานบัญชีทั่วไปและสำนักงานบัญชีคุณภาพ พบว่า สำนักงานบัญชีคุณภาพมีความคิดเห็นในภาพรวมคิดเป็นค่าเฉลี่ยซึ่งมีแนวโน้มอยู่ในระดับมาก และสำนักงานบัญชีมีความคิดเห็นในภาพรวมมีแนวโน้มอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งอยู่ในระดับที่คล้ายคลึงกันแต่ความสมบูรณ์ของระบบจะไม่เท่าเทียมกันขึ้นอยู่กับสภาพปัจจัยและสภาพแวดล้อม

4. ผลการวิเคราะห์การทดสอบค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นสำนักงานบัญชีและสำนักงานบัญชีคุณภาพ พบว่า สำนักงานบัญชีทั่วไปและสำนักงานบัญชีคุณภาพมีรูปแบบการดำเนินงานของสำนักงานบัญชี การสร้างความได้เปรียบทางด้านการแข่งขัน สำนักงานดิจิทัลและธรรมาภิบาลของสำนักงานบัญชี และสำนักงานบัญชีทั่วไปและสำนักงานบัญชีคุณภาพมีแนวคิดสมรรถนะ การปรับตัว แนวคิดการมุ่งเน้นการตลาด ประสิทธิภาพการบริหาร เชิงกลยุทธ์ คุณภาพการบริการ ประสิทธิภาพเทคโนโลยีสารสนเทศทางการบัญชี ไม่แตกต่างกัน

5. ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะสำนักงานบัญชีทั่วไปเพื่อเข้าสู่การเป็นสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทยของสำนักงานบัญชีทั่วไปและสำนักงานบัญชีคุณภาพในด้านต่าง ๆ มีค่าเฉลี่ยที่มากที่สุดและน้อยที่สุดของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะสำนักงานบัญชีทั่วไปเพื่อเข้าสู่การเป็นสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทย พบว่า 1) รูปแบบการดำเนินงานสำนักงานบัญชีทั่วไป ค่าเฉลี่ยมากที่สุดได้แก่ ด้านจรรยาบรรณของสำนักงานบัญชีไทยและด้านการบริหารจัดการเอกสารของสำนักงานบัญชี และการปฏิบัติงานของสำนักงานบัญชีไทย และรูปแบบการดำเนินงานของสำนักงานบัญชีคุณภาพให้ความสำคัญกับด้านกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของสำนักงานและด้านจรรยาบรรณวิชาชีพมากที่สุด และให้ความสำคัญกับความรับผิดชอบต่อฝ่ายบริหารน้อยที่สุด 2) ค่าเฉลี่ยด้านของสมรรถนะสำนักงานบัญชีทั่วไป พบว่าสำนักงานบัญชีทั่วไปให้ความสำคัญกับด้านลักษณะนิสัยส่วนตัวมากที่สุดและให้ความสำคัญน้อยที่สุดในด้านความรู้และด้านแรงจูงใจในการทำงานของพนักงาน ในขณะที่สำนักงานบัญชีคุณภาพมีค่าเฉลี่ยด้านทักษะมากที่สุดและให้ความสำคัญน้อยที่สุดคือด้านความรู้และแรงจูงใจในการทำงานของพนักงาน 3) ค่าเฉลี่ยด้านการปรับตัวของสำนักงานบัญชีไทย พบว่าสำนักงานบัญชีทั่วไปให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และการเพิ่มทักษะในการเรียนรู้เชิงพลวัตมากที่สุด ในขณะที่สำนักงานบัญชีคุณภาพให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงทาง ด้าน

เทคโนโลยีสารสนเทศมากที่สุดและให้ความสำคัญน้อยที่สุดในด้านการเพิ่มทักษะในการเรียนรู้เชิงพลวัต 4) ค่าเฉลี่ยด้านของความได้เปรียบทางการแข่งขันของสำนักงานบัญชีทั่วไปพบว่าสำนักงานบัญชีทั่วไปให้ความสำคัญกับด้านความมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับและการใช้ทรัพยากรที่ก่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มแก่กิจการมากที่สุด และให้ความสำคัญน้อยที่สุดในเรื่องของความรวดเร็วในการปรับตัว ในขณะที่สำนักงานบัญชีคุณภาพให้ความสำคัญมากที่สุดด้านความมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับและให้ความสำคัญน้อยที่สุดคือด้านความรวดเร็วในการปรับตัว 5) ค่าเฉลี่ยด้านการมุ่งเน้นการตลาด พบว่าสำนักงานบัญชีทั่วไปให้ความสำคัญกับสไตล์การบริหารมากที่สุดและให้ความสำคัญน้อยที่สุดในเรื่องของกลยุทธ์ ในขณะที่สำนักงานบัญชีคุณภาพให้ความสำคัญกับด้านโครงสร้าง ด้านกลยุทธ์ ด้านระบบ และ ด้านบุคลากร มากที่สุด และให้ความสำคัญน้อยที่สุดในด้านสไตล์การบริหาร ด้านทักษะ และ ด้านค่านิยมร่วมกัน 6) ค่าเฉลี่ยด้านของประสิทธิภาพการบริหารเชิงกลยุทธ์สำนักงานบัญชีทั่วไปให้ความสำคัญมากที่สุดด้านการบริการลูกค้าตามหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดีและให้ความสำคัญน้อยที่สุดในเรื่องของการบริหารที่สอดคล้องกับหลักจรรยาบรรณ ในขณะที่สำนักงานบัญชีคุณภาพให้ความสำคัญมากที่สุดด้านการบริการลูกค้าตามหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดีและการบริหารที่มีความสอดคล้องกับหลักจรรยาบรรณและให้ความสำคัญน้อยที่สุดในด้านทักษะการติดต่อสื่อสารกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 7) ค่าเฉลี่ยด้านคุณภาพการบริการของสำนักงานบัญชีไทย พบว่าสำนักงานบัญชีทั่วไปให้ความสำคัญกับคุณภาพการบริการที่ลูกค้าได้รับมากที่สุด และให้ความสำคัญน้อยที่สุดในเรื่องของคุณภาพที่ลูกค้าคาดหวัง ในขณะที่สำนักงานบัญชีคุณภาพให้ความสำคัญกับคุณภาพการบริการที่ลูกค้าได้รับและคุณภาพที่ลูกค้าคาดหวังมากที่สุด 8) ค่าเฉลี่ยประสิทธิภาพเทคโนโลยีและระบบสารสนเทศทางการบัญชี พบว่าสำนักงานบัญชีทั่วไปให้ความสำคัญมากที่สุดด้านประสิทธิภาพในการประมวลผลข้อมูลรายงานทางการเงิน และความพึงพอใจจากการใช้งานโปรแกรมและให้ความสำคัญน้อยที่สุดในเรื่องของความยากง่ายในการบำรุงรักษา และความเชี่ยวชาญในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการตัดสินใจ ในขณะที่สำนักงานบัญชีคุณภาพให้ความสำคัญมากที่สุดด้านสมรรถนะระบบสารสนเทศในการให้บริการลูกค้า และให้ความสำคัญน้อยที่สุดในด้านความยากง่ายในการดูแลบำรุงรักษา 9) ค่าเฉลี่ยความคิดเห็นการเป็นสำนักงานบัญชีดิจิทัลและธรรมาภิบาล พบว่าสำนักงานบัญชีทั่วไปให้ความสำคัญมากที่สุดด้านการเป็นสำนักงานดิจิทัลและด้านธรรมาภิบาล ในขณะที่สำนักงานบัญชีคุณภาพให้ความสำคัญมากที่สุดด้านสำนักงานธรรมาภิบาลและอันดับสองคือสำนักงานบัญชีดิจิทัล

อภิปรายผล

1. สภาพการณ์ปัจจุบันของการพัฒนาสมรรถนะการทำงานของสำนักงานบัญชีทั่วไปและสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทย พบว่า แนวโน้มปัจจัยด้านรูปแบบการดำเนินงาน

ของสำนักงานบัญชีทั่วไป จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญจะเห็นว่ารูปแบบสมรรถนะของสำนักงานบัญชีทั่วไปและสำนักงานบัญชีคุณภาพมีความคล้ายคลึงกัน โดยสมรรถนะของสำนักงานบัญชีมีแนวปฏิบัติที่สอดคล้องและเป็นไปตามมาตรฐานการบัญชีตามหลักกำกับดูแลกิจการที่ดีโดยผ่านหน่วยงานกำกับดูแล และแนวโน้มปัจจัยด้านรูปแบบการดำเนินงานของสำนักงานบัญชีทั่วไป ประกอบด้วย สำนักงานบัญชีทั่วไปจำเป็นต้องมีการปรับปรุงและพัฒนากลยุทธ์ในการบริหารจัดการในด้านต่าง ๆ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการดำเนินงานและสามารถสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธรารินทร์ ใจเอื้อพลสุข ที่อธิบายความสำเร็จในการปฏิบัติงานของสำนักงานบัญชีคือการพัฒนาไปสู่การเป็นสำนักงานบัญชีคุณภาพ (ธรารินทร์ ใจเอื้อพลสุข, 2561) และงานวิจัยของ ธนวรรณ แฉ่งคำโถม และยุวัฒน์ วุฒิเมธี ที่เน้นในการสร้าง ตัวแบบสมรรถนะของผู้ทำบัญชีที่มีประสิทธิภาพต้องสอดคล้องกับการกำกับดูแลกิจการที่ดีและเป็นไปตามมาตรฐานการบัญชีและรูปแบบการดำเนินงานของสำนักงานบัญชีทั่วไปมีความแตกต่างจากสำนักงานบัญชีคุณภาพ โดยสำนักงานบัญชีทั่วไปมีการปรับปรุงด้านการบริหารจัดการเอกสารที่ดีและเป็นระบบ ด้านธรรมาภิบาลและการทวนสอบผลการดำเนินงานอย่างเป็นระบบเพื่อให้สำนักงานบัญชีมีการดำเนินงานด้วยความโปร่งใส อิสระ เที่ยงธรรม ซื่อสัตย์สุจริต สื่อสารให้พนักงานและลูกค้ารับทราบ และปฏิบัติให้เป็นรูปธรรม มีความรับผิดชอบต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายและกฎระเบียบแห่งวิชาชีพ (ธนวรรณ แฉ่งคำโถม และยุวัฒน์ วุฒิเมธี, 2562) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปาริชาติ มณีมัย และคณะ ที่พบว่า หัวหน้าสำนักงานบัญชีต้องปฏิบัติตามข้อบังคับของสภาวิชาชีพบัญชี มีความโปร่งใส อิสระ เที่ยงธรรม และซื่อสัตย์สุจริต มีความรู้ความสามารถและปฏิบัติตามมาตรฐานในการปฏิบัติงาน รักษาความลับ รับผิดชอบต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียรวมทั้งเพื่อนร่วมอาชีพและมีจรรยาบรรณทั่วไป มีความมุ่งมั่นในการพัฒนาและนำระบบบัญชีคุณภาพไปปฏิบัติรวมทั้งมีการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ให้ความสำคัญกับลูกค้า กำหนดนโยบายที่มีความเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของสำนักงานบัญชี และใช้นโยบายคุณภาพเป็นกรอบในการจัดทำแผนธุรกิจ สื่อสารนโยบายคุณภาพทั่วทั้งสำนักงานและทบทวนให้เหมาะสมตลอดเวลา (ปาริชาติ มณีมัย และคณะ, 2559) นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐธราภรณ์ บาตี และคณะ ที่ระบุว่า สมรรถนะทางบัญชีสมัยใหม่ในด้านความรู้และทักษะที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพบัญชีส่งผลต่อความสำเร็จในการทำงานของผู้บริหารงานทางด้านบัญชี ซึ่งควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาสมรรถนะทางบัญชีสมัยใหม่ด้านรู้และทักษะทางบัญชี มีการพัฒนาตนเองให้มีความรู้ความสามารถในด้านการบัญชีเพื่อสร้างประสิทธิภาพและสามารถปรับตัวให้ทันตามภาวะเศรษฐกิจ (ณัฐธราภรณ์ บาตี และคณะ , 2563) และสังคมในยุคปัจจุบัน ในด้านทักษะ ชลิดา ลั่นจี และคณะ ระบุว่าทักษะของนักบัญชีมีอาชีพจำเป็นต้องมีทักษะทางด้านวิชาชีพ (Professional Skills) ในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการสร้างความสัมพันธ์

ระหว่างบุคคล และการสื่อสาร ทักษะทางด้านการจัดการตนเอง ทักษะทางด้านการจัดการองค์การ (ชลิดา ลิ่นจี และคณะ , 2564)

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาสมรรถนะสำนักงานบัญชีทั่วไปสู่การเป็นสำนักงานบัญชีคุณภาพ ประกอบไปด้วย ปัจจัยภายนอกและภายใน ซึ่งปัจจัยภายนอก ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม มาตรฐานการรายงานทางการเงิน กฎหมาย ภาษีอากร สภาพการแข่งขันของสำนักงานบัญชี และ ความต้องการของลูกค้า และในส่วนของปัจจัยภายใน ได้แก่ รูปแบบการดำเนินงานของสำนักงานบัญชี การปรับตัว การมุ่งเน้นการตลาด ประสิทธิภาพการบริหารเชิงกลยุทธ์ คุณภาพการให้บริการ ประสิทธิภาพเทคโนโลยีและระบบสารสนเทศทางการบัญชีและสภาพแวดล้อมในการทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ รุ่งระวี มั่งสิงห์ และ คณะ และงานวิจัยของ ธนวรรณ แฉ่งชำโถม ที่ให้ความสำคัญกับปัจจัยภายในด้านการปรับตัวของผู้ทำบัญชีในสำนักงานบัญชีคุณภาพที่ต้องมีการพัฒนาทักษะ ทักษะคิดและประสิทธิภาพในการทำงานให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลง ซึ่งแนวคิดนี้จะเป็นตัวผลักดันให้บุคคลสามารถปฏิบัติงานตามหน้าที่ของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ (รุ่งระวี มั่งสิงห์ และคณะ, 2564); (ธนวรรณ แฉ่งชำโถม, 2562) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชนิตาภา ปัตติ และสุมาลี รามัญญ์ ที่ระบุว่า องค์กรควรให้การสนับสนุนและส่งเสริมพนักงานให้เกิดความต้องการในการที่จะเรียนรู้และศึกษาต่อในด้านที่ตนเองทำงานอยู่ซึ่งจะส่งผลดีทำให้พนักงานเกิดศักยภาพในการพัฒนาตนเองให้มีความรู้ที่ทันสมัยและเกิดความร่วมมือในการทำงานอยู่ตลอดเวลา อีกทั้งเมื่อได้รับการส่งเสริม สนับสนุน ก็จะทำให้เกิดแรงจูงใจในการพัฒนาตนเองอยู่เสมอและแนวโน้มการปรับตัวและเปลี่ยนแปลงด้านการบริหารจัดการด้านอารมณ์และความคิด (Soft Skill) คือ ผู้ประกอบการมีทักษะทางด้านการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ภายในองค์กร มีทักษะด้านการสื่อสารที่มีความชัดเจนสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกันและมีภาวะผู้นำ (ชนิตาภา ปัตติ และสุมาลี รามัญญ์, 2565) ซึ่งแนวโน้มดังกล่าวเป็นกระบวนการเรียนรู้จากทั้งประสบการณ์ ทั้งทางตรงและทางอ้อมซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรมปรับตัวของบุคคลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการแสดงออกของพฤติกรรม มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเก่าและยอมรับพฤติกรรมใหม่ที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมในยุคปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ซึ่งแนวคิดในการปรับตัว (Adaptation) เป็นการปรับตัวให้เข้ากับสภาวะแวดล้อมของโลกภายนอกที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พกฤษา แก้วสาร และนพดล พันธุ์พานิช ที่ระบุว่าปัจจุบันสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกของธุรกิจมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จนก่อให้เกิดการพัฒนาความรู้ความสามารถในการบริหารงานของธุรกิจเพื่อให้มีศักยภาพสูงสุด เพื่อนำไปใช้ในการแข่งขันกับคู่แข่งได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการพัฒนาดังกล่าว ได้แก่ การสร้างนวัตกรรมหรือการนำเทคโนโลยีสารสนเทศในรูปแบบใหม่ ๆ เข้าใช้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งในปัจจุบันการดำเนินงานมีความซับซ้อน

มากขึ้น ธุรกิจจึงต้อง มีการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นความรู้ ความเข้าใจ ในกระบวนการทำงานเพื่อให้การทำงานนั้นมีประสิทธิภาพ และสามารถดำเนินงานได้ตามเป้าหมายที่ธุรกิจมีการกำหนดไว้ (พฤกษา แก้วสาร และนพดล พันธุ์พานิช, 2563)

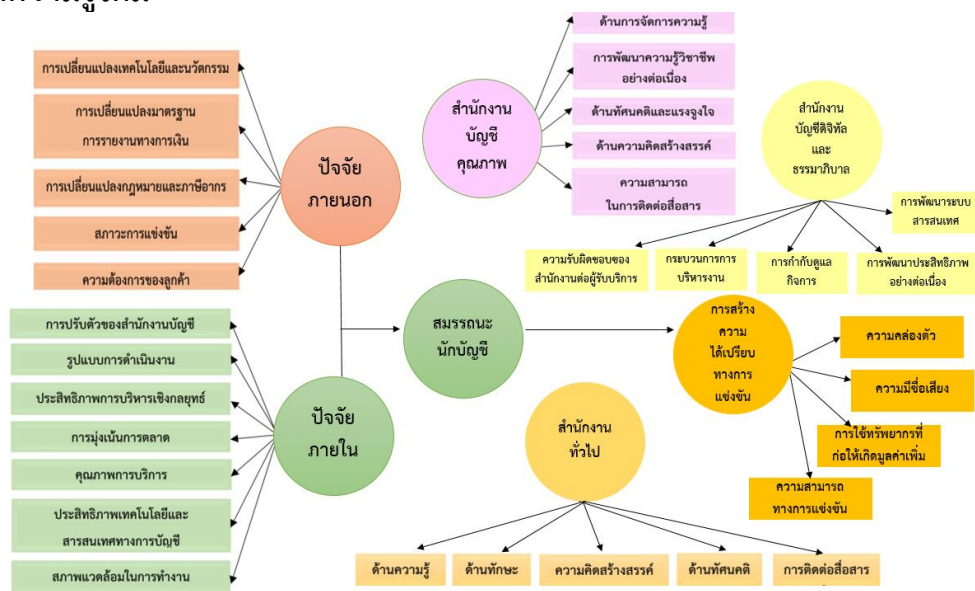
3. รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะสำนักงานบัญชีทั่วไปสู่การเป็นสำนักงานบัญชีคุณภาพ ประกอบไปด้วย ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก สมรรถนะนักบัญชี สำนักงานบัญชีทั่วไป สำนักงานบัญชีคุณภาพ สำนักงานบัญชีดิจิทัลและธรรมาภิบาล การสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน โดยภายหลังการสร้างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะสำนักงานบัญชีทั่วไปเพื่อเข้าสู่การเป็นสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทย ผู้วิจัยได้นำรูปแบบดังกล่าวไปทำการตรวจสอบด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth Interview) กับผู้เชี่ยวชาญ 1 คน เพื่อตรวจสอบและให้ผู้เชี่ยวชาญได้แสดงความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะสำนักงานบัญชีทั่วไปเพื่อเข้าสู่การเป็นสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทย พบว่าการพัฒนาสมรรถนะสำนักงานบัญชีทั่วไปเพื่อเข้าสู่การเป็นสำนักงานบัญชีคุณภาพในปัจจุบัน จากการนำเสนอผลงานวิจัยแล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญวิเคราะห์ พบว่า สำนักงานบัญชีทั่วไปมีความจำเป็นในการปรับปรุงกิจการโดยการพัฒนาสมรรถนะของกิจการจากการเป็นสำนักงานบัญชีทั่วไปสู่การเป็นสำนักงานบัญชีคุณภาพ โดยพิจารณาปรับปรุงอย่างเป็นระบบ จากการวิเคราะห์ประโยชน์ที่ได้รับกับต้นทุนที่เกิดขึ้นมีความแตกต่างกันในระหว่างกลุ่ม เรื่องของการแข่งขัน ได้เปรียบทางการแข่งขัน พบว่าสำนักงานบัญชีคุณภาพมีความได้เปรียบทางการแข่งขันที่สูงกว่าสำนักงานบัญชีทั่วไป โดยต้องมีการปรับปรุงระบบสารสนเทศให้มีความทันสมัยและตอบสนองการเปลี่ยนแปลงในการนำส่งข้อมูลระบบสารสนเทศ เช่น การพัฒนาระบบโปรแกรมบัญชีให้รองรับกับระบบของกรมพัฒนาธุรกิจในการทำและนำส่งงบการเงินที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งการพัฒนาสู่การเป็นสำนักงานบัญชีดิจิทัลและธรรมาภิบาล เป็นอีกขั้นตอนหนึ่งที่ทำให้สำนักงานบัญชีมีการปฏิบัติงานที่ใกล้เคียงกับสำนักงานบัญชีคุณภาพและเมื่อพร้อมในเรื่องของการจัดทำเอกสาร การทวนสอบและติดตามประเมินผลอย่างเป็นระบบก็สามารถเข้าสู่การเป็นสำนักงานบัญชีคุณภาพได้อย่างง่ายดาย นอกจากนี้ ต้องปรับปรุงและพัฒนากลยุทธ์เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและสร้างความสามารถในการแข่งขันเพื่อให้บริการกับธุรกิจต่างประเทศในการจัดทำงบการเงินมากขึ้นจึงจำเป็นที่สำนักงานบัญชีทั่วไปต้องมีการพัฒนาเพื่อสามารถแข่งขันได้อย่างมีประสิทธิภาพและนอกจากนี้ยังมีแนวโน้มปัจจัยด้านการบริหารจัดการเอกสารสำคัญของสำนักงานบัญชีคุณภาพเพื่อให้มีความปลอดภัยและสอดคล้องตามข้อกำหนดของกฎหมาย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของงานวิจัยของ ญัฐฐาภรณ์ บาลี และคณะ ที่ระบุว่าสมรรถนะทางการบัญชีสมัยใหม่ประกอบไปด้วยความรู้และทักษะที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพบัญชีส่งผลต่อความสำเร็จในการทำงาน (ญัฐฐาภรณ์ บาลี และคณะ , 2563) ให้มีความสำคัญกับการพัฒนาสมรรถนะทางการบัญชีสมัยใหม่ด้านรู้และทักษะทางบัญชีการจัดการระบบเอกสารที่มีประสิทธิภาพ การ

สร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันเพื่อสร้างการยอมรับและมีอำนาจต่อรองกับลูกค้า ความรู้และทักษะทางบัญชีมีผลต่อความสำเร็จในการทำงานโดยรวม นอกจากนี้ยังมีในเรื่องของความรู้ทางการสอบบัญชี การมีไหวพริบ ความมีอิสระในการสอบบัญชี เชื่อถือได้ ทันเวลา สร้างผลงานที่ได้มาตรฐาน มีความรอบคอบและเน้นผลงานที่ได้มาตรฐานเป็นที่ยอมรับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (Porter, M. E., 1990) ที่พบว่าองค์กรสามารถบรรลุความได้เปรียบทางการแข่งขันด้วยนวัตกรรมในรูปแบบใหม่ ๆ ซึ่งสามารถดำเนินการได้ด้วยวิธีและเทคโนโลยีที่แตกต่างกันไป นอกจากนี้ในด้านของการพัฒนาเพื่อนำไปสู่การเป็นสำนักงานดิจิทัลและธรรมาภิบาล ผู้ทรงคุณวุฒิ ได้ให้ความเห็นเพิ่มเติมไว้ว่า สำนักงานบัญชีไทยนอกเหนือจากการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารเชิงกลยุทธ์แล้วยังจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับหลักธรรมาภิบาล เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ ตามหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดีอันเป็นประโยชน์ต่อนักลงทุนและผู้ใช้อยู่อาศัยสารสนเทศในการตัดสินใจ การเพิ่มกระบวนการติดตามตรวจสอบของสำนักงานบัญชีคุณภาพเป็นสิ่งจำเป็น เนื่องจากกระบวนการติดตามตรวจสอบการทำงาน เป็นกระบวนการที่สำคัญที่จะทำให้ทราบข้อบกพร่องและประเด็นที่ต้องปรับปรุงแก้ไข และสร้างความเชื่อมั่นให้กับ ผู้ใช้งบการเงิน ซึ่งสอดคล้องกับหลักการของ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ที่มีการระบุว่าสำนักงานบัญชีธรรมาภิบาลจะต้องมีการบริหารงานที่มีความสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐบาล เอกชน สังคม และประชาชน ในการใช้ประโยชน์ร่วมกันเพื่อเป็นการพัฒนาสังคมให้มีความเป็นธรรมและเที่ยงตรง (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2546) ในด้านแนวโน้มปัจจัยด้านสมรรถนะของสำนักงานบัญชีไทย และในการพัฒนารูปแบบสมรรถนะที่ประกอบไปด้วย ความรู้ ทักษะ แนวคิดส่วนบุคคล ลักษณะนิสัย และ แรงจูงใจในการพัฒนาของพนักงาน ซึ่งจากบทสัมภาษณ์มีการนำมาพัฒนาปรับปรุงจากแนวคิดดังกล่าวออกมาเป็นสมรรถนะของสำนักงานบัญชี ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิ ได้ให้ความเห็นว่า พื้นฐานด้านสมรรถนะไม่แตกต่างกัน แต่ระดับการปฏิบัติงานของสำนักงานบัญชีทั่วไป สำนักงานบัญชีคุณภาพและสำนักงานบัญชีดิจิทัลและธรรมาภิบาลมีวิธีการและกระบวนการที่แตกต่างกันแต่มีจุดมุ่งหมายและเป้าหมายที่เหมือนกันคือคุณภาพการให้บริการที่น่าเชื่อถือ และความได้เปรียบทางการแข่งขัน ไม่ว่าจะระดับประเทศ ระดับอาเซียน หรือระดับสากล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชลิดา ลิ่นจี และคณะ ที่ระบุว่า สำนักงานบัญชีคุณภาพต้องมีการปรับเปลี่ยนวิธีการบริหารงานให้มีประสิทธิภาพตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วในปัจจุบันให้เข้ากับสถานะหรือสภาพการทำงานในยุคดิจิทัลและสำนักงานบัญชีจำเป็นต้องมีกระบวนการต่าง ๆ ที่ช่วยในการจัดการ โดยจำเป็นต้องมีระเบียบข้อปฏิบัติที่ชัดเจน รวดเร็วตอบสนองความต้องการให้กับลูกค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ และผลิตภัณฑ์การบริการที่หลากหลาย (ชลิดา ลิ่นจี และคณะ , 2564) เน้นการให้คำปรึกษาและแก้ปัญหาให้กับลูกค้าเพื่อให้องค์กรเกิดความได้เปรียบทางการแข่งขัน และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสมรรถนะสำนักงานบัญชีไทย ผู้ทรงคุณวุฒิ เห็นด้วยและเสนอให้มีการพิจารณาในเรื่องของการ

ปรับตัวของสำนักงานบัญชีไทย การมุ่งเน้นการตลาด การมุ่งเน้นประสิทธิภาพเชิงกลยุทธ์ การใช้เทคโนโลยีสื่อสารที่ทันสมัย การมุ่งเน้นคุณภาพการให้บริการ และการติดต่อสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ

องค์ความรู้ใหม่

ภาพ 1 รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะสำนักงานบัญชีทั่วไปเพื่อเข้าสู่การเป็นสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทย

สรุป/ข้อเสนอแนะ

เนื่องจากงานวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งใช้เทคนิคเดลฟายในการหาหัวข้อแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะสำนักงานบัญชีคุณภาพเพื่อเข้าสู่การเป็นสำนักงานบัญชีคุณภาพ โดยใช้ข้อคำถามปลายเปิดในการสร้างแบบสอบถามและความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 17 ท่าน และใช้การวิเคราะห์เปรียบเทียบจากตัวแทนของสำนักงานบัญชีทั่วไปและสำนักงานบัญชีคุณภาพ เปรียบเทียบกัน และใช้ผลจากการวิจัยนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อยืนยันคำตอบอีกครั้ง ซึ่งงานวิจัยที่ได้จะต้องมีการพัฒนาให้เข้ากับสำนักงานบัญชีทั่วไป หรือสำนักงานบัญชีคุณภาพอีกครั้งเนื่องจากมีข้อจำกัดด้านของผู้เชี่ยวชาญที่เป็นตัวแทนซึ่งใช้เพียง 17 คน อาจไม่ค่อยเหมาะสมกับการวิจัยเชิงปริมาณและเป็นข้อจำกัดของงานวิจัยนี้ในด้านของเวลาในการวิเคราะห์เชิงปริมาณ และข้อเสนอแนะสำหรับการการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการทดสอบแบบสอบถามแยกเป็นรายกลุ่ม สำหรับแต่ละสำนักงานบัญชีในด้านสมรรถนะ ปัจจัยที่มีอิทธิพล เพื่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน มีการทดสอบเชิงปริมาณเต็มรูปแบบ เพื่อให้ได้

ข้อมูลที่ครบถ้วนในการทำวิจัยที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น หรือมีการนำผลที่ได้จากงานวิจัยนี้ไปทำข้อมูลเชิงคุณภาพโดยใช้ Focus Group เอให้ได้เป็นฉันทามติของแต่ละกลุ่มสำนักงานก่อนการวิเคราะห์เชิงปริมาณ

เอกสารอ้างอิง

- กรมพัฒนาธุรกิจการค้า. (2565). รายชื่อสำนักงานบัญชีในแต่ละจังหวัด. เรียกใช้เมื่อ 1 สิงหาคม 2565 จาก https://www.dbd.go.th/news_view.php?nid=469403169
- ชนิดาภา ปัตติ และสุมาลี รามัญ. (2565). แรงจูงในการทำงานและจรรยาบรรณพนักงานบัญชีในฐานะตัวแปรส่งผ่านปัจจัยความคาดหวังของพนักงานสู่ประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานบัญชีในบริษัทนำเข้าและจำหน่ายของเล่นเด็ก. วารสารการพัฒนาการเรียนรู้สมัยใหม่, 7(2), 209-223.
- ชลิดา ลีนจี และคณะ . (2564). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้บริการสำนักงานบัญชีของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 4(3), 892-906.
- ณัฐธำภรณ์ บาลี และคณะ . (2563). สมรรถนะทางการบัญชีสมัยใหม่ที่มีผลต่อความสำเร็จในการทำงานของผู้จัดการบัญชี. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธนบุรี, 13(2), 78-91.
- ธนวรรณ แฉ่งชำโถม. (2562). ตัวแบบการจัดการ การพัฒนาสมรรถนะของผู้ทำบัญชีที่มีประสิทธิภาพ ในสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทย. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ. มหาวิทยาลัยสยาม.
- ธนวรรณ แฉ่งชำโถม และยุวัฒน์ วุฒิเมธี. (2562). ตัวแบบการจัดการ การพัฒนาสมรรถนะของผู้ทำบัญชีที่มีประสิทธิภาพในสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทย. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, 13(2), 78-91.
- ธรรินทร์ ใจเอื้อพลสุข. (2561). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงานของสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทย. ใน วิทยานิพนธ์บัญชีมหาบัณฑิต สาขาวิชาบัญชี. มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- น้ำผึ้ง มีศิลป์. (2559). การวิจัยด้วยเทคนิคเดลฟาย : การหลีกเลี่ยงมโนทัศน์ที่ไม่ถูกต้อง. Veridian E Journal, มหาวิทยาลัยศิลปากร, 9(1), 1256-1267.
- ปาริชาติ มณีมัย และคณะ. (2559). คุณภาพและปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพการปฏิบัติงานของสำนักงานบัญชีขนาดกลางและขนาดย่อมของไทย. วารสารการจัดการสมัยใหม่, 14(1), 117-128.

- พฤกษา แก้วสาร และนพดล พันธุ์พานิช. (2563). แนวทางการให้บริการของสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทย. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์, 8(ฉบับเพิ่มเติม), 239-250.
- ภัทริกา ชินช่วง. (2562). การมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการและความได้เปรียบทางการแข่งขันอย่างยั่งยืน:งานวิจัยเชิงประจักษ์ของธุรกิจส่งออกเฟอร์นิเจอร์ในประเทศไทย. วารสารเทคโนโลยีภาคใต้, 13(1), 108-120.
- มนัสวีร์ วิญญาภาพ และจตุรภัทร วงศ์สิริสถาพร. (2560). ผลกระทบของมาตรฐานการปฏิบัติงานสำนักงานบัญชีคุณภาพที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพการบริการของสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทย. วารสารมหาวิทยาลัยศิลปกร, 10(2), 735-747.
- รุ่งระวี มั่งสิงห์ และคณะ. (2564). สมรรถนะของนักบัญชีที่พึงประสงค์ในยุคดิจิทัลตามมาตรฐานการศึกษาระหว่างประเทศสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพบัญชี. วารสารนวัตกรรมและการจัดการ, 6(1), 100-118.
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2546). พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี. เรียกใช้เมื่อ 1 สิงหาคม 2565 จาก http://www.Krisdida.go.th/wps/portal/!ut/p/c5/04_SB8K8xLLM9MSSzP
- อนงค์วรรณ อุประดิษฐ์. (2563). อิทธิพลของทุนมนุษย์ การมุ่งเน้นการตลาดและเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีต่อความได้เปรียบในการแข่งขันผ่านการเชื่อมโยงของผลการดำเนินงานทางการเงินของสำนักงานบัญชีในประเทศไทย. วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, 15(2), 314-328.
- Macmillan, Thomas T. (1971). The Delphi Technique. California: Santa Barbara City Schools.
- Porter, M. E. (1990). The Competitive Advantage of Nations. New York: Free Press.

การจัดการชุมชนแบบมีส่วนร่วมเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุ*

PARTICIPATORY COMMUNITY MANAGEMENT TO SUPPORT AN AGING SOCIETY

พระครูสุตธรรมมงคล (อนันต์ อริโย)

Phrakru Sutathammongkol (Anan Ariyo)

พระวิมาน คมภิรปญโญ

Phra Viman Khambhirapanno

ภาณุวัฒน์ สิงห์คำป้อม

Panuvat Singkumpong

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์มหาสารคาม

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Mahasarakham Buddhist College

E-mail: arsomman1653@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีเนื้อหาเกี่ยวกับการจัดการชุมชนแบบมีส่วนร่วมเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุ โดยวิธีการทบทวนวรรณกรรมและการวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อเสนอแนวทางการจัดการชุมชนแบบมีส่วนร่วมให้เป็นฐานรองรับการดูแลผู้สูงอายุในชุมชน โดยการวิเคราะห์ข้อมูลผู้สูงอายุเพื่อจัดทำแผนพัฒนาชุมชนให้เอื้อต่อผู้สูงอายุ มีการจัดการโครงสร้างชุมชนและการจัดการสถานภาพของคนในชุมชนให้เอื้อต่อผู้สูงอายุ มีการกำหนดบทบาทของสมาชิกในชุมชนให้เกื้อกูลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุไปพร้อมกับการสร้างบรรทัดฐานชุมชนเพื่อผู้สูงอายุ และการนำกฎหมายเกี่ยวกับผู้สูงอายุมาปรับใช้ควบคู่ไปกับการปลูกฝังทัศนคติของคนในชุมชนให้ตระหนักถึงคุณค่าและเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้สูงอายุ ขณะเดียวกันก็มีการเสริมสร้างวัฒนธรรมชุมชนให้เกื้อกูลต่อผู้สูงอายุและพัฒนาพฤติกรรมสุขภาวะผู้สูงอายุ โดยบูรณาการหลักธรรมภavana 4 มาใช้จัดการชุมชน 4 ส่วน คือ การจัดการชุมชนผู้สูงอายุด้านกายภาพ (กายภavana) การจัดการด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาความประพฤติกายภavana) การพัฒนาจิตใจ (จิตตภavana) และการพัฒนาปัญญา (ปัญญาภavana) ซึ่งจะช่วยให้ชุมชนสามารถจัดการตนเองแบบมีส่วนร่วม โดยสร้างแผนกลยุทธ์ด้านผู้สูงอายุที่เหมาะสมกับบริบทชุมชน รวมทั้งกลไกการมีส่วนร่วมดูแลรักษาและเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุในชุมชน วิเคราะห์ข้อมูลของผู้สูงอายุในชุมชนแล้วจัดทำแผนและโครงสร้างชุมชนให้เอื้อต่อผู้สูงอายุ การ

* Received May 13, 2022; Revised June 23, 2022; Accepted July 18, 2022

จัดการสถานภาพและกำหนดบทบาทสมาชิกในชุมชนให้เอื้อต่อผู้สูงอายุกับการสร้างบรรทัดฐานชุมชน และป้องกันการละเมิดผู้สูงอายุไปพร้อมกับการปลูกฝังให้คนในชุมชนให้เคารพสิทธิมนุษยชนของผู้สูงอายุ ดำเนินการเสริมสร้างวัฒนธรรมชุมชนให้เกื้อกูลต่อผู้สูงอายุ และร่วมกันพัฒนาพฤติกรรมสุขภาวะผู้สูงอายุ

คำสำคัญ : การจัดการ, ชุมชนแบบมีส่วนร่วม, สังคมผู้สูงอายุ

Abstract

This article discusses participatory community management to support an aging society by means of literature review and content analysis to propose a participatory community management approach as a base to support the elderly in the community by analyzing the elderly's data in order to create a community development plan that is more conducive to the elderly. There are community structure management and the management of the status of people in the community to facilitate the elderly. There are determining the roles of community members to support the lives of the elderly while creating community norms for the elderly and the adoption of laws relating to the elderly coupled with instilling the attitudes of people in the community to realize the value and respect the human dignity of the elderly. Meanwhile there are enhancing the community culture to support the elderly and develop healthy behaviors for the elderly by integrating the 4 Bhavana Dharma principles to manage the community in 4 parts, namely the physical management of the elderly community (Kaya Bhavana), social and environmental management for behavior development (Sila Bhavana), mental development (Citta Bhavana) and intellectual development (Panna Bhavana). This allows the community to manage themselves in a participative manner by creating a strategic plan on the elderly that is appropriate to the community context including also is a mechanism for participation in the care and promotion of the elderly in the community Data analysis of the elderly in the community Then make plans and community structures to be more conducive to the elderly. Managing the status and setting the roles of members in the community to facilitate the elderly with the creation of community norms. and preventing abuse of the elderly while instilling in the community to respect the human rights of the elderly Conducting

activities to strengthen the community culture to support the elderly and jointly develop well-beings behaviors for the elderly.

Keywords: management, participatory community, aging society

บทนำ

ประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่การเป็นสังคมสูงอายุแล้ว (Aging Society) ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2548 ซึ่งเป็นปีแรกที่มีสัดส่วนของประชากรผู้สูงอายุมากกว่าร้อยละ 10 ของประชากรทั้งประเทศ โดยในปี พ.ศ. 2562 มีประชากรที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป สูงถึงร้อยละ 16.73 ของประชากรทั้งประเทศ และได้ก้าวเข้าสู่การเป็นสังคมสูงอายุโดยสมบูรณ์ (Complete - Aged Society) เมื่อปี พ.ศ. 2564 มีจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นมากกว่าร้อยละ 20 ทำให้ประเทศไทยจะก้าวสู่การเป็นสังคมสูงอายุระดับสุดยอด (Super - Aged Society) ในปี พ.ศ. 2574 ซึ่งจะมีสัดส่วนผู้สูงอายุมากกว่าร้อยละ 28 จากสถานการณ์ของผู้สูงอายุที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ส่งผลกระทบทั้งทางด้านสุขภาพ เศรษฐกิจ และสังคมโดยรวม การเตรียมการเพื่อรองรับสถานการณ์สังคมสูงอายุจึงเป็นสิ่งสำคัญ สำนักงานวิจัยเพื่อการพัฒนาหลักประกันสุขภาพไทย ได้คาดการณ์งบประมาณที่ต้องใช้ในการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุที่อยู่ในภาวะพึ่งพิง โดยเฉลี่ยแล้วสูงถึงประมาณ 15,000 ล้านบาทต่อปี หรือร้อยละ 0.1 ของ GDP ในช่วงปี พ.ศ. 2558 - 2565 จึงต้องเน้นให้ความสำคัญกับการส่งเสริมสุขภาพก่อนวัยสูงอายุและเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ เพื่อลดภาระด้านเศรษฐกิจของประเทศ สังคม และครอบครัว (กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2562)

จากสภาพการณ์ผู้สูงอายุดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าแต่ละปีต้องใช้งบประมาณด้านผู้สูงอายุจำนวนมาก และต้องใช้บุคลากรที่มีความรู้ในการดูแลผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น ในส่วนของสังคมก็ยังคงความรู้ในการปรับตัวเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุ แสดงให้เห็นว่าสังคมไทยกำลังประสบกับปัญหาเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมรองรับสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์และสังคมผู้สูงอายุระดับสุดยอดในอนาคต ถึงแม้รัฐบาลและภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุพยายามจัดทำยุทธศาสตร์และนโยบายด้านผู้สูงอายุ เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ผู้สูงอายุในปัจจุบัน แต่ปัญหาที่ประสบอยู่กลับเป็นการจัดการสังคมผู้สูงอายุในเชิงพื้นที่ เนื่องจากชุมชนเป็นจำนวนมากไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในขณะที่ชุมชนที่มีผู้สูงอายุจำนวนมากได้รับผลกระทบทั้งในรูปแบบของโครงสร้างประชากรที่ไม่สมดุล ซึ่งทำให้วัยทำงานเลี้ยงครอบครัวมีน้อยลงและต้องทำงานหนักมากขึ้นเพื่อหาเงินมาจุนเจือครอบครัว ทั้งยังต้องช่วยกันดูแลผู้สูงอายุด้วย นอกจากนี้ยังพบว่า ชุมชนเป็นจำนวนมากยังไม่มีกระบวนการจัดการสังคมผู้สูงอายุในชุมชนอย่างเหมาะสม จึงทำให้ขาดองค์ความรู้ในการจัดการสังคมผู้สูงอายุให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชน และขาดกระบวนการดำเนินงานอย่างมีส่วนร่วม ดังนั้น หากแต่

ละชุมชนมีชุดความรู้ในการจัดการสังคมผู้สูงอายุในชุมชนอย่างเหมาะสมก็จะทำให้สามารถจัดการสังคมผู้สูงอายุได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งสามารถลดภาระด้านงบประมาณและบุคลากรของภาครัฐได้จำนวนมาก ในขณะเดียวกันก็จะทำให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมจัดการสังคมผู้สูงอายุสอดคล้องกับบริบทชุมชน ซึ่งเป็นกระบวนการจัดการสังคมผู้สูงอายุโดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เพื่อให้ชุมชนเป็นฐานในการดูแลรักษาผู้สูงอายุในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

สถานการณ์ของผู้สูงอายุในสังคมไทยปัจจุบัน

1. ความหมายผู้สูงอายุ

องค์การสหประชาชาติได้ให้นิยามว่า "ผู้สูงอายุ" คือ ประชากรทั้งเพศชายและเพศหญิง ซึ่งมีอายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไป โดยเป็นการนิยามนับตั้งแต่อายุเกิด ส่วนองค์การอนามัยโลกยังไม่มี การให้นิยามผู้สูงอายุ โดยมีเหตุผลว่าประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกมีการนิยามผู้สูงอายุต่างกัน ทั้ง นิยามตามอายุเกิดตามสังคม (Social) วัฒนธรรม (Culture) และสภาพร่างกาย (Functional markers) เช่น ในประเทศที่เจริญแล้วมักจัดผู้สูงอายุขึ้นจากอายุ 65 ปีขึ้นไป หรือบางประเทศ อาจนิยามผู้สูงอายุตามอายุการเกษียณงาน (อายุ 50 หรือ 60 หรือ 65 ปี) หรือนิยามตามสภาพ ของร่างกาย โดยผู้หญิงสูงอายุอยู่ในช่วง 45-55 ปี ส่วนชายสูงอายุอยู่ในช่วง 55-75 ปี สำหรับ ประเทศไทย คำว่า "ผู้สูงอายุ" ตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 มาตรา 3 หมายความว่า บุคคลซึ่งมีอายุเกินกว่า 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปและมีสัญชาติไทย (ชัยพัฒน์ พุดซ้อน และกันต พัฒน์ พรศิริวิชรสิน. 2561) ดังนั้น ในส่วนของผู้สูงอายุในประเทศไทยจึงหมายถึงผู้ที่มีอายุ ตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป

2. ระดับของสังคมผู้สูงอายุ

การจัดระดับผู้สูงอายุตามองค์การสหประชาชาติ ซึ่งได้แบ่งสังคมผู้สูงอายุออกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Ageing Society) ระดับสังคมผู้สูงอายุโดย สมบูรณ์ (Aged Society) และสังคมผู้สูงอายุระดับสุดยอด (Super-aged Society) โดย ประเทศไทยและรวมทั้งประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ใช้ความหมายเดียวกันในนิยามทุกระดับของ สังคมผู้สูงอายุ ดังนี้ (1) การก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Ageing Society) คือ การมีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป มากกว่า 10% ของประชากรทั้งประเทศ หรือมีประชากรอายุตั้งแต่ 65 ปีเกิน 7% ของประชากรทั้งประเทศ (2) สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์สมบูรณ์ (Aged Society) คือ ประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป เพิ่มขึ้นเป็น 20% หรือ ประชากรอายุ 65 ปีเพิ่มเป็น 14% ของ ประชากรโดยรวมทั้งหมดของทั้งประเทศ (3) สังคมผู้สูงอายุระดับสุดยอด (Super-aged Society) คือ สังคมที่มีประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไป มากกว่า 20% ของประชากรทั้งประเทศ

(ชมพูนุท พรหมภักดี, 2556) ในส่วนของประเทศไทยได้ก้าวสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์และมีแนวโน้มสูงที่จะก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุระดับสุดยอดในอนาคต

3. สถานการณ์สังคมผู้สูงอายุ

สถานการณ์ด้านผู้สูงอายุพบว่า ในปี พ.ศ. 2560 โลกมีประชากรผู้สูงอายุหรือคนที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป 962 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 12.7 ของประชากรโลกทั้งหมด โดยความเร็วการสูงวัยของประชากรโลก ในระยะ 10 ปี (พ.ศ. 2550-2560) มีอัตราเพิ่มขึ้นสูงถึงร้อยละ 5.8 ต่อปี โดยกลุ่มประเทศอาเซียนมีประชากรสูงอายุ 63.9 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 9.9 ส่วนสาธารณรัฐสิงคโปร์มีประชากรสูงอายุ ร้อยละ 11.1 และประเทศไทยมีประชากรสูงอายุ ร้อยละ 17.1 ซึ่งก้าวสู่สังคมสูงอายุอย่างสมบูรณ์ ในปี 2564 จากการประมาณประชากรประเทศไทยของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ในขณะที่มีประชากรวัยแรงงานเพียง 35.18 ล้านคน เมื่อเปรียบเทียบกับปี 2553 ที่มีประชากรวัยแรงงานจำนวน 42.74 ล้านคน หรือลดลง 7.6 ล้านคน (กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2562) ส่วนสถานการณ์ผู้สูงอายุในประเทศไทยก้าวสู่การเป็นสังคมสูงอายุโดยสมบูรณ์ (Complete -Aged Society) ในปี พ.ศ. 2564 และมีแนวโน้มว่าประเทศไทยจะก้าวสู่การเป็นสังคมสูงอายุระดับสุดยอด (Super -Aged Society) ในปีพ.ศ. 2574 ซึ่งจะมีสัดส่วนผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 28 จากสถานการณ์ของผู้สูงอายุที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วส่งผลกระทบต่อทั้งทางด้านสุขภาพ เศรษฐกิจ และสังคมโดยรวม (กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2562) ส่วนปัญหาที่ทำนายที่สำคัญยิ่งของการเป็นสังคมผู้สูงอายุก็คือจะทำอย่างไรให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี เพราะผลการสำรวจไม่ว่าจะเป็นการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติและอื่น ๆ พบว่าผู้สูงอายุมากกว่า 80% มีเงินไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพในวัยหลังเกษียณ แหล่งรายได้ที่สำคัญของผู้สูงอายุ คือ การเกื้อหนุนทางการเงินจากบุตร ซึ่งมีแนวโน้มลดลงจาก 54.1% ของรายได้รวมในปี 2537 เหลือเพียง 40.1% ในปี 2554 อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมซึ่งในอดีตประเทศไทยเป็นครอบครัวขยายที่อยู่ร่วมกัน ประกอบด้วย รุ่นปู่ย่า ตายาย พ่อแม่ ลูกหลานที่มีการพึ่งพาอาศัยกันทางเศรษฐกิจที่พ่อแม่เลี้ยงลูก และเมื่อสูงวัยลูกที่ทำงานก็เลี้ยงพ่อแม่สืบต่อกันมาก็จะเปลี่ยนแปลงไป เพราะครอบครัวก็จะมีขนาดเล็กลง ซึ่งครอบครัวจะแยกไปอยู่กันเป็นพ่อ แม่ ลูก และมีการไปมาหาสู่พ่อแม่เป็นครั้งคราว ดังนั้น การหวังพึ่งพาเงินจากลูกหลานจึงลดน้อยลง (อาภรณ์ ชีวะเกรียงไกร, 2560) ส่งผลให้ผู้สูงอายุต้องพึ่งพาตนเองมากขึ้นท่ามกลางปัญหาารุมเร้าหลายด้าน และยังมีผู้สูงอายุเป็นจำนวนมากที่ถูกปล่อยให้ดำเนินชีวิตอยู่ตามลำพังโดยขาดการเหลียวแลจากลูกหลานและคนในสังคม รวมทั้งเข้าไม่ถึงระบบบริการสวัสดิการภาครัฐด้วย

ประเทศไทยก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างรวดเร็ว เมื่อเทียบกับประเทศเพื่อนบ้านในอาเซียน สิ่งท้าทายการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรดังกล่าวจะมีผลกระทบต่อเศรษฐกิจ

ไทยก็คือ (1) การลดลงของจำนวนประชากรโดยรวม จากข้อมูลของสหประชาชาติได้คาดการณ์ว่าจำนวนประชากรของไทยจาก 67.2 ล้านคนในปี 2557 เป็น 67.6 ล้านคนในปี 2573 และ 61.7 ล้านคนในปี 2593 และ (2) สัดส่วนของประชากรในวัยแรงงานที่จะเป็นกำลังสำคัญในการผลิตและผลักดันการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจจะเริ่มลดลง (กรุงเทพมหานคร. 2565) โจทย์ใหญ่ที่ทำนายสังคมไทยจึงอยู่ที่ว่า สังคมจะมีส่วนในการดูแลผู้สูงอายุอย่างไรเพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี นอกจากการที่รัฐบาลได้ช่วยเหลือเบี้ยยังชีพรายเดือนสำหรับผู้สูงอายุ แต่ปัจจัยด้านอื่นที่ผู้สูงอายุยังมีความต้องการและมีความจำเป็นต่อชีวิตผู้สูงอายุ เช่น การดูแลรักษาสุขภาพ และปัจจัยที่จำเป็นต่อการดำรงชีพ ซึ่งผู้สูงอายุมีความต้องการการดูแลเอาใจใส่จากครอบครัวและคนในชุมชน เนื่องจากบริบทของชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญต่อการดูแลผู้สูงอายุ และกลไกการจัดการตนเองในชุมชนซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ขับเคลื่อนการส่งเสริมชีวิตความเป็นอยู่และสุขภาพของผู้สูงอายุในชุมชน

แนวทางการดูแลผู้สูงอายุในสังคมไทย

สถานการณ์และแนวโน้มทางด้านสุขภาพในปัจจุบันพบว่า วิถีชีวิตของประชาชนทุกวัยต้องเผชิญกับผลกระทบที่เกี่ยวข้องเนื่องมาจากเศรษฐกิจและสังคม ที่มีการเปลี่ยนแปลงและเปลี่ยนแปลง อันมีผลทำให้เกิดปัญหาสุขภาพอนามัยทั้งทางกายและจิตใจ กระแสโลกาภิวัตน์ทำให้พฤติกรรมอนามัยของประชาชนทุกวัยมีความเสี่ยงต่อการเสื่อมสุขภาพมากขึ้น เนื่องจากขาดทักษะชีวิต (Life Skill) ในการดูแลสุขภาพตนเอง และต้องอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้อให้มีสุขภาพที่สมบูรณ์ (กระทรวงสาธารณสุข, 2557) คนในสังคมจึงควรเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุและปรับตัวเข้ากับโครงสร้างสังคมผู้สูงอายุด้วย รวมทั้งการปรับเปลี่ยนรูปแบบการดูแลผู้สูงอายุให้เหมาะสมกับบริบทของผู้สูงอายุในแต่ละท้องถิ่น โดยในบทความนี้ได้เสนอแนวทางการดูแลผู้สูงอายุในภาพรวม 3 แนวทาง ดังต่อไปนี้

1. การดูแลสุขภาพผู้สูงอายุตามแนวคิด 4 Smart

การดูแลสุขภาพผู้สูงอายุแบบนี้มาจากแนวคิด “ไม่ล้ม ไม่ลืม ไม่ซึมเศร้า กินข้าวอร่อย” หรือ 4 Smart ได้แก่ 1) Smart Walk คือ การออกกำลังกายสม่ำเสมอเพื่อร่างกายที่แข็งแรงไม่หกล้ม โดยให้ผู้สูงอายุออกกำลังกายอย่างน้อยสัปดาห์ละ 5 วัน วันละ 30 -60 นาที ด้วยการบริหารร่างกายท่าต่าง ๆ การเดินอย่างสม่ำเสมอทุกวัน อย่างน้อยวันละ 6,000 -8,000 ก้าว ในผู้สูงอายุที่ปกติ สำหรับผู้สูงอายุที่สุขภาพไม่แข็งแรงอาจจะเริ่มต้นที่ 3,000 ก้าว หรือเดินแบบสะสมเฉลี่ยวันละประมาณ 3 กิโลเมตร 2) Smart Brain คือ การดูแลฝึกฝนทักษะทางสมองเพื่อป้องกันภาวะสมองเสื่อม และยังมีการแนะนำให้ผู้สูงอายุฝึกสมองด้วยการเล่นเกมต่าง ๆ เข้าร่วมกิจกรรมชมรมผู้สูงอายุ รณรงค์เรื่องไม่ดื่มสุรา ไม่สูบบุหรี่ เพราะการสูบบุหรี่มีส่วนทำให้เกิดภาวะสมองเสื่อมถึง 5 เท่า เมื่อเปรียบเทียบกับคนที่ไม่สูบบุหรี่ 3) Smart Sleep &

Emotional คือ การนอนหลับอย่างเพียงพออย่างน้อยวันละ 7-8 ชั่วโมง โดยนอนหลับในช่วงหัวค่ำและตื่นแต่เช้า หลีกเลี่ยงการกินอาหารและการออกกำลังกายก่อนนอน เพราะจะทำให้นอนไม่หลับและนำไปสู่ภาวะซึมเศร้าตามมาได้ รวมทั้งการทำจิตใจให้เบิกบาน ไม่เครียด ไม่เศร้าหมอง และ 4) Smart Eat คือ การกินอาหารอย่างถูกต้องตามหลักโภชนาการครบ 5 หมู่ งดหวาน มัน เค็ม แต่เน้นผักผลไม้และเลือกอาหารที่มีโปรตีนคุณภาพสูง เช่น ปลาทะเล ซึ่งมีกรดโอเมก้า 3 สูงช่วยบำรุงประสาทสายตาและสมอง รวมทั้งการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพช่องปากที่ดีเพื่อให้สามารถบดเคี้ยวอาหารได้ (กระทรวงสาธารณสุข, 2562) ซึ่งเป็นแนวคิดที่พัฒนามาเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมผู้สูงอายุ ทั้งในส่วนการดูแล รักษา พัฒนา และการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพของผู้สูงอายุด้วย

2. การส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ

ในส่วนของยุทธศาสตร์การพัฒนาคณะผู้สูงวัยแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน ซึ่งได้ให้ความสำคัญกับการปรับโครงสร้างและการกระจายตัวของประชากรให้เหมาะสม การพัฒนาคุณภาพคนไทยให้มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง มุ่งพัฒนาคุณภาพคนไทยในทุกช่วงวัย รวมทั้งการส่งเสริมการลดปัจจัยเสี่ยงด้านสุขภาพ โดยสร้างเสริมสุขภาพคนไทยให้มีความสมบูรณ์แข็งแรงทั้งร่างกายและจิตใจ พัฒนาความรู้และทักษะในการดูแลสุขภาพตนเอง ครอบครัว ชุมชน สร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนานโยบายสาธารณะที่เอื้อต่อสุขภาพควบคู่กับการพัฒนาระบบบริการสาธารณสุขให้มีคุณภาพ ตลอดจนส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การสร้างความเป็นเอกภาพ สร้างเครือข่ายความร่วมมือทางวัฒนธรรม (กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข, 2560) โดยการพัฒนาระบบสุขภาพผู้สูงอายุ การบริการสุขภาพผู้สูงอายุ และการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุให้ครอบคลุมทุกด้าน ส่วนนโยบายหรือยุทธศาสตร์ควรเอื้อต่อการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุและมีกลไกการนำไปปฏิบัติได้จริงในเชิงพื้นที่ด้วย

3. การดูแลผู้สูงอายุแบบองค์รวม

ผู้สูงอายุเป็นวัยที่ต้องได้รับการดูแลเป็นพิเศษ เพราะเป็นช่วงวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงและเสื่อมโทรมถดถอยในด้านต่าง ๆ มากมาย ทั้งร่างกายและจิตใจ อาจมีโรคเรื้อรังที่ต้องการการดูแลและรักษา จุดประสงค์หลักของการดูแลผู้สูงอายุ เพื่อทำให้ผู้สูงอายุดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข มีอิสระ และมีคุณภาพ สามารถพึ่งพาตนเองได้โดยพึ่งพาผู้อื่นน้อยที่สุด ถึงแม้ร่างกายจะเสื่อมถอยหรือมีโรคประจำตัวอยู่ก็ตาม ส่วนหน้าที่ของผู้ดูแลคือทำให้ผู้สูงอายุเกิดแรงจูงใจในการดูแลตนเอง ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคต่าง ๆ เพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีต่อไปได้ คุณภาพชีวิตที่ดีสำหรับผู้สูงอายุนั้นประกอบไปด้วย (1) การมีสุขภาพดี หมายถึง การมีสุขภาพกายที่ดี สุขภาพจิตที่ดี สุขภาพทางสังคมที่ดี และสุขภาพทางปัญญาที่ดี (2) การทำกิจกรรมหรืองานอดิเรกที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม โดยพึ่งตนเองให้มากที่สุด (3) การมีความมั่นคงในชีวิต ได้แก่ ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ความมั่นคงในชีวิตและทรัพย์สิน ความมั่นคงใน

ครอบครัว ชุมชน และสิ่งแวดล้อม ส่วนการดูแลผู้สูงอายุแบบองค์รวมตามหลัก 5 อ. (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2565) มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) อาหาร ดูแลเรื่องโภชนาการในผู้สูงอายุเพื่อให้มีสุขภาพแข็งแรงและลดความรุนแรงของโรคต่าง ๆ โดยผู้สูงอายุควรทานอาหารให้ครบ 5 หมู่ ในปริมาณที่เพียงพอต่อความต้องการของร่างกาย ลดอาหารประเภทคาร์โบไฮเดรต (ข้าว แป้ง และน้ำตาล) และไขมัน (น้ำมันจากสัตว์ พืช ไข่แดง เนย) เน้นทานโปรตีนโดยเฉพาะเนื้อปลา แต่ไข่แดงควรกินไม่เกิน 3 ฟองต่อสัปดาห์ กินผัก ถั่ว และธัญพืชต่าง ๆ ให้มาก เลือกกินผลไม้รสไม่หวานจัด ดื่มน้ำให้เพียงพอ งดเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ และดูแลเรื่องการใช้ยาในผู้สูงอายุซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญมาก เพราะโอกาสเกิดอันตรายจากการใช้ยาในผู้สูงอายุมีมาก ลูกหลานจึงต้องดูแลอย่างใกล้ชิด

2) ออกกำลังกาย ผู้สูงอายุควรออกกำลังกาย 3-4 ครั้งต่อสัปดาห์ เพื่อกระตุ้นจังหวะการเต้นของหัวใจ การบริหารร่างกายให้ได้รับทุกส่วนของร่างกาย จะช่วยฝึกกล้ามเนื้อและความยืดหยุ่นของร่างกาย ทำให้การเคลื่อนไหวและการทรงตัวดีขึ้น ซึ่งเป็นการป้องกันการพลัดตกหรือหกล้มที่อาจเกิดขึ้นได้ง่าย การออกกำลังกายที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ เช่น ยืดเหยียด รำไทเก็ก รำไม้พลอง โยคะ เดินเร็ว ว่ายน้ำ เป็นต้น หลีกเลี่ยงการออกกำลังกายหนักเกินไป การเกร็ง เบ่ง ยกน้ำหนัก การใช้ความเร็วสูง ไม่อยู่ในสถานที่ร้อนอบอ้าวที่มีอากาศถ่ายเทไม่สะดวก หรือไม่อยู่กลางแจ้ง

3) อนามัย ผู้สูงอายุควรลด ละ เลิก สิ่งที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ เช่น เหล้า บุหรี่ รวมถึงพฤติกรรมเสี่ยงต่าง ๆ สังเกตการทำงานของอวัยวะต่าง ๆ ในร่างกาย โดยเฉพาะระบบขับถ่าย และตรวจสุขภาพประจำปี จัดสิ่งแวดล้อมให้มีสภาพที่ถูกต้องเหมาะสม มีอากาศถ่ายเทสะดวก แสงสว่างพอเหมาะ มีความปลอดภัย พื้นต้องไม่ลื่น มีราวจับเพื่อช่วยในการทรงตัว โดยเฉพาะสถานที่เสี่ยงจะเกิดอุบัติเหตุได้บ่อย เช่น ห้องน้ำ ห้องนอน ห้องครัว บริเวณบันได ขึ้น-ลง เป็นต้น โดยปัญหาที่พบบ่อยในผู้สูงอายุ เช่น นอนไม่หลับในเวลากลางคืน กลั้นปัสสาวะไม่อยู่ หรือปัสสาวะเล็ดราดบ่อยครั้ง พลัดตกหรือหกล้มง่าย หากการดูแลไม่ดีพออาจทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา เช่น เกิดภาวะแทรกซ้อนและนอนติดเตียง ภาวะสับสนฉับพลัน (delirium) ซึ่งอาจเกิดอันตรายในระยะยาวหรือถึงแก่ชีวิตได้

4) อารมณ์ ฝึกควบคุมอารมณ์และความรู้สึกนึกคิดของตนเอง ทำความรู้จักและเข้าใจตนเองถึงการเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติจากวัยที่เพิ่มขึ้น ปล่อยวางกับเรื่องต่าง ๆ ให้ได้มากที่สุด ไม่ยึดติดกับสิ่งเดิม ๆ มองโลกในแง่บวก ทำจิตใจให้ร่าเริง ยิ้มแย้มแจ่มใส ไม่เครียด เพื่อใช้ชีวิตที่เหลืออยู่อย่างมีความสุขและมีคุณภาพ

5) อติเรก สร้างคุณค่าให้ตนเองโดยการหางานอดิเรกที่ชื่นชอบทำ เช่น ปลูกต้นไม้ เลี้ยงสัตว์ เข้าวัดฟังธรรม เข้าร่วมชมรมต่าง ๆ หาโอกาสพบปะสังสรรค์กับเพื่อนรุ่นเดียวกันเป็น

ครั้งคราว การช่วยเหลือให้คำปรึกษาแนะนำแก่ลูกหลานและคนรอบข้าง เพราะการได้ทำกิจกรรมต่าง ๆ จะทำให้ผู้สูงอายุไม่เหงา เกิดความอบอุ่น และรู้สึกถึงคุณค่าของตนเอง

ดังนั้น ในการดูแลผู้สูงอายุจึงควรมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบให้สอดคล้องกับบริบทของผู้สูงอายุ และบูรณาการกับหลายภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ทั้งในระดับนโยบาย ระดับปฏิบัติ ระดับท้องถิ่นและชุมชน เพื่อดูแลผู้สูงอายุให้ครอบคลุมทางด้านร่างกาย สังคม จิตใจ และปัญญาควบคู่กันไป ในขณะเดียวกันก็ควรมีการปรับเปลี่ยนทัศนคติของผู้ดูแลผู้สูงอายุ เพื่อให้เข้าใจสภาพความเป็นอยู่ ปัญหา และความต้องการของผู้สูงอายุที่แท้จริง รวมทั้งการจัดการชุมชนเพื่อให้เกิดปัจจัยเอื้อต่อสุขภาวะผู้สูงอายุด้วย

บทบาทของชุมชนในการจัดการตนเองเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุ

สังคมในระดับชุมชนเป็นพื้นฐานสำคัญในการจัดการสังคมผู้สูงอายุ เนื่องจากบริบทของชุมชนมีผลต่อผู้สูงอายุทั้งทางตรงและทางอ้อม ทำให้คนในชุมชนจึงมีส่วนสำคัญในการผลักดันลักษณะของการดำเนินชีวิตและกระบวนการดูแลผู้สูงอายุในชุมชน การนำแนวคิดการจัดการชุมชนแบบมีส่วนร่วมเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุจึงมีความสอดคล้องกับบริบทชุมชนและสภาพปัญหาที่แท้จริงของผู้สูงอายุ โดยบทบาทของชุมชนในการจัดการตนเองเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุ ดำเนินการดังต่อไปนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลของผู้สูงอายุในชุมชน

ชุมชนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้สูงอายุในชุมชน ทั้งในแง่ของจำนวน เพศ วัย สุขภาพ บริบทผู้สูงอายุ ลักษณะการดำเนินชีวิต กิจกรรมของผู้สูงอายุ ปัญหา ผลกระทบ และความต้องการของผู้สูงอายุ รวมทั้งการศึกษาปัจจัยเอื้อและปัจจัยเสี่ยงต่อสุขภาวะผู้สูงอายุในชุมชนด้วย

2. การจัดทำแผนพัฒนาชุมชนให้เอื้อต่อผู้สูงอายุ

การนำข้อมูลพื้นฐานของผู้สูงอายุมาใช้ในการระดมความคิดของคนในชุมชน เพื่อให้มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนบูรณาการกับหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลด้านผู้สูงอายุ ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติสภาพตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 และที่แก้ไขเพิ่มเติมถึงฉบับที่ 5 พ.ศ. 2546 (มาตรา 67) ข้อที่ 6 ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ส่งเสริมการพัฒนาสตรีเด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุและผู้พิการ นอกจากนี้ยังควรปรับโครงสร้างของชุมชนเพื่อให้เอื้อต่อผู้สูงอายุ รวมทั้งการบูรณาการกับแผนการพัฒนาชุมชนด้านอื่นด้วย กำหนดรูปแบบวิถีชีวิตของคนในชุมชนให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้สูงอายุ และกระบวนการเฝ้าระวังปัญหาและผลกระทบที่จะเกิดกับผู้สูงอายุด้วย โดยออกแบบกิจกรรมพร้อมทั้งกำหนดผู้รับผิดชอบและผู้มีส่วนร่วมในการดูแลผู้สูงอายุในชุมชน รวมทั้งการประเมินผลเพื่อปรับปรุงแก้ไขแผนปฏิบัติการของชุมชนให้เอื้อต่อผู้สูงอายุอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3. การจัดการโครงสร้างชุมชนให้เอื้อต่อผู้สูงอายุ

การจัดการโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบในชุมชน โดยองค์ประกอบที่เป็นโครงสร้างทางสังคมที่สำคัญ ได้แก่ สถานภาพ (Statuses) บทบาท (Roles) กลุ่มคน (Group) และสถาบัน (Institution) (พระมหาสนอง ปัจโจปการี, 2553) โดยกำหนดให้คนในชุมชนมีสถานภาพเป็นลูกหลานของผู้สูงอายุ เพื่อให้มีบทบาทหน้าที่ในการดูแลผู้สูงอายุร่วมกัน และกำหนดให้มีกลุ่มคนในชุมชนทำหน้าที่ในการกำกับติดตามดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ เช่น กลุ่มอสม. ทำหน้าที่เชื่อมประสานกับภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการดูแลผู้สูงอายุ ส่วนสถาบันที่มีอยู่ในชุมชนร่วมกันกำหนดพันธกิจให้สอดคล้องกับการดูแลเอาใจใส่ผู้สูงอายุ เช่น สถาบันครอบครัวเข้ารับการอบรมวิธีการดูแลผู้สูงอายุอย่างถูกต้อง สถาบันศาสนาทำหน้าที่ในการพัฒนาคุณธรรมและอบรมคุณธรรมให้กับผู้สูงอายุ เพื่อให้จิตใจสงบและเข้าใจชีวิตตามความจริง ส่วนสถาบันการศึกษาทำหน้าที่อบรมเยาวชนเพื่อให้เข้าใจถึงคุณค่าและความสำคัญของผู้สูงอายุ รวมทั้งแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุด้วย เพื่อไม่ให้เกิดช่องว่างระหว่างวัย เป็นต้น นอกจากนี้ยังควรปรับโครงสร้างที่เป็นสิ่งอำนวยความสะดวก และสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการจัดกิจกรรมและการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุด้วย

4. การจัดการสถานภาพของคนในชุมชนให้เอื้อต่อผู้สูงอายุ

เนื่องจากสถานภาพเป็นตำแหน่งของบุคคลในสังคมที่ได้มาจากการเป็นสมาชิกของสังคม บุคคลหนึ่งอาจมีหลายสถานภาพก็ได้ สถานภาพจะกำหนดสิทธิและหน้าที่ของบุคคลที่มีต่อผู้อื่นเพื่อให้การติดต่อสัมพันธ์กันทางสังคมเป็นไปอย่างมีแบบแผน สถานภาพเป็นสิทธิหน้าที่บุคคลมีอยู่เกี่ยวข้องกับผู้อื่นและสังคมส่วนรวม ทำให้สถานภาพเป็นสิ่งเฉพาะทำให้บุคคลแตกต่างจากผู้อื่น และมีสิ่งที่เป็นสัญลักษณ์ของตน (สุพัตรา สุภาพ, 2536) โดยสร้างวัฒนธรรมและอุดมคติให้คนในชุมชนเข้าใจสถานภาพตนเอง 3 ลักษณะ คือ 1) สถานภาพที่ได้มาโดยกำเนิด คือ ความเป็นลูกหรือหลานที่เป็นสายเลือดเดียวกัน ซึ่งมีบทบาทในการดูแลพ่อแม่หรือเครือญาติที่อยู่ในวัยสูงอายุ 2) สถานภาพที่ได้มาจากความสามารถ เช่น การได้ตำแหน่งหน้าที่และฐานะทางเศรษฐกิจที่ดี การมีทักษะในการดูแลผู้สูงอายุ ความเข้าใจในการดูแลสุขภาพ โดยใช้สถานภาพเหล่านั้นมาช่วยเหลือเกื้อกูลผู้สูงอายุในชุมชน 3) สถานภาพในฐานะสมาชิกของชุมชน โดยสมาชิกในชุมชนมีสิทธิหน้าที่ในการปกป้องคุ้มครองผู้ที่อยู่ในชุมชน รวมทั้งการสร้างความสุขให้กับชุมชนด้วย ดังนั้น ในฐานะสมาชิกของชุมชนจึงมีความเกื้อกูลกับคนที่อยู่ในชุมชนเดียวกัน โดยเฉพาะการช่วยเหลือผู้สูงอายุในฐานะที่เป็นสมาชิกชุมชนและเป็นทรัพยากรบุคคลทรงคุณค่าที่มีคุณูปการต่อชุมชน

5. กำหนดบทบาทสมาชิกในชุมชนให้เอื้อต่อชีวิตความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุ

บทบาทเป็นพฤติกรรมที่ปฏิบัติตามสถานภาพ บทบาทเป็นพฤติกรรมที่สังคมกำหนดและคาดหวังให้แต่ละบุคคลกระทำ บทบาทเป็นพฤติกรรมที่คาดหวังสำหรับผู้อยู่ในสถานภาพ

ต่าง ๆ ว่าต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามบทบาทที่คาดหวังของกลุ่มคน ทั้งบทบาทในการดูแลรักษา บทบาทในการส่งเสริมปัจจัยดำรงชีพ บทบาทในการเฝ้าระวังปัญหาและผลกระทบของผู้สูงอายุ บทบาทในการดูแลสวัสดิภาพผู้สูงอายุ การดูแลและส่งเสริมสวัสดิการผู้สูงอายุ บทบาทการส่งเสริมอาชีพที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ และบทบาทในการส่งเสริมคุณค่าผู้สูงอายุ รวมทั้งการเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุมีบทบาททางสังคมด้วย เพื่อให้ผู้สูงอายุตระหนักถึงคุณค่าของตนเอง

6. สร้างบรรทัดฐานชุมชนผู้สูงอายุ

บรรทัดฐาน (Norms) ในทางสังคมวิทยา หมายถึง สิ่งที่คาดหวังและมาตรฐานที่กำหนดกฎระเบียบ และการปฏิสัมพันธ์ในหมู่ประชาชน บรรทัดฐานเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นค่านิยมและความเชื่อเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายที่ผู้คนในสังคมหนึ่ง ๆ พยายามบรรลุถึง บรรทัดฐานมีปรากฏในรูปของวิถีชีวิต จารีตหรือขนบธรรมเนียม และกฎหมายหรือกฎระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ (จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์, 2545) บรรทัดฐานจึงเป็นวัฒนธรรมประเภทนามธรรมที่มนุษย์ในแต่ละสังคมยึดถือเป็นมาตรฐานเดียวกัน และกำหนดว่าการกระทำใดถูกหรือผิด เพื่อให้คนในสังคมมีรูปแบบการกระทำเดียวกัน โดยบรรทัดฐานเป็นสิ่งที่มีความรู้สึกนึกคิดของบุคคล บรรทัดฐานเป็นระบบสัญลักษณ์ชนิดหนึ่งที่คนในสังคมกำหนดขึ้น และบรรทัดฐานเป็นวัฒนธรรมขั้นพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับสังคมที่ถูกสร้างขึ้นและถูกถ่ายทอดตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งแฝงอยู่ในวิถีประจำที่ปฏิบัติร่วมกันจนกลายเป็นปกติเคยชิน และแปรรูปไปสู่ความสมัครใจ ซึ่งสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสมของยุคสมัยและสถานการณ์ทางสังคม ในส่วนของการจัดการสังคมผู้สูงอายุในชุมชน จึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบวิถีชีวิตของคนในชุมชนเพื่อให้สอดคล้องกับสังคมผู้สูงอายุ นอกจากนี้ยังควรสร้างจารีตเป็นแนวปฏิบัติต่อผู้สูงอายุ เพื่อให้เป็นบรรทัดฐานที่ทุกคนต้องทำ และถือเป็นกระบวนการสำคัญที่ก่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยและสวัสดิการของสังคม ทั้งยังทำให้เกิดกฎเกณฑ์และข้อห้ามที่มีความสำคัญต่อสวัสดิภาพสังคมผู้สูงอายุ เช่น หากสมาชิกชุมชนฝ่าฝืนจารีตด้านความกตัญญู หรือการไม่ดูแลผู้สูงอายุก็就会被ประณามจากชุมชน หรือถูกลดทอนสวัสดิการของชุมชนบางประการ โดยเฉพาะจารีตในรูปของความเชื่อทางศีลธรรมที่ถูกนำมาใช้เป็นจารีตในการควบคุมพฤติกรรมเชิงจริยธรรมที่แสดงออกต่อผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นสิ่งที่ยึดโยงให้ชุมชนมีวิธีปฏิบัติเป็นแนวทางเดียวกัน “จารีตประกอบด้วยกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เช่น พ่อแม่เลี้ยงดูลูก ลูกกตัญญูต่อพ่อแม่ เด็กต้องเคารพผู้ใหญ่” (สุดา ภิรมย์แก้ว, 2544) โดยการนำจารีตของชุมชนมาใช้เป็นเครื่องมือในการควบคุมพฤติกรรมของคนในชุมชนเพื่อให้เกื้อกูลต่อผู้สูงอายุ

7. กฎหมายเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

การนำกฎหมาย (Laws) มาสู่การบังคับใช้ในชุมชน โดยเฉพาะกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ยกตัวอย่างเช่น บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

หมวด 1 บททั่วไป มาตราที่ 4 ได้กำหนดให้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคล ย่อมได้รับความคุ้มครอง และปวงชนชาวไทยย่อมได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญเหมือนกัน และในหมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยมีบทบัญญัติเกี่ยวกับผู้สูงอายุไว้ในมาตรา 27 วรรคสามและวรรคสี่ว่า การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิดเชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางร่างกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรมหรือความคิดเห็นทางการเมือง อันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ หรือเหตุอื่นใด จะกระทำมิได้ รวมทั้งมาตราที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น หรือเพื่อคุ้มครองหรืออำนวยความสะดวกให้แก่เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการหรือผู้ด้อยโอกาส ย่อมไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม จะเห็นได้ว่าการคุ้มครองผู้สูงอายุย่อมไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติไม่เป็นธรรม ซึ่งหมายความว่าหน่วยงานทั้งหลายพึงปฏิบัติแตกต่างเพื่อคุ้มครองหรืออำนวยความสะดวกแก่บุคคล โดยเฉพาะแก่ผู้สูงอายุ (ฉัตรสมัน พงศ์มิกัญญา, 2564) โดยนำกฎหมายมาปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ทั้งในแง่ของการปฏิบัติตามกฎหมายโดยตรง การเคารพกฎหมาย การปกป้องคุ้มครองผู้สูงอายุ การดูแลผู้สูงอายุ การเคารพศักดิ์ศรีผู้สูงอายุ รวมทั้งการส่งเสริมคุณค่าผู้สูงอายุด้วย โดยใช้กฎหมายเป็นมาตรการเพื่อควบคุมให้คนในชุมชนปฏิบัติต่อผู้สูงอายุอย่างมีคุณค่า

8. การเคารพสิทธิมนุษยชนผู้สูงอายุ

สิทธิมนุษยชนเป็นสิ่งที่อยู่ทุกชีวิต ซึ่งสมควรได้รับการเคารพและปฏิบัติต่อชีวิตอย่างสมศักดิ์ศรี 2 ส่วน คือ 1) ส่งเสริมให้ชุมชนปฏิบัติต่อผู้สูงอายุในฐานะเป็นทรัพยากรบุคคลที่ทรงคุณค่าของชุมชน ทั้งในส่วนของ การไม่ละเมิดและการปลูกฝังให้คนในชุมชนตระหนักถึงคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้สูงอายุ การส่งเสริมสนับสนุนสุขภาวะให้กับผู้สูงอายุ ส่งเสริมชีวิตความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุเพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี 2) การออกแบบกิจกรรมสร้างสรรค์ เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุตระหนักถึงคุณค่าในชีวิตและคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของตนเอง แม้ว่าจะมีอาการเจ็บป่วยหรือมีปัญหาสุขภาพก็ยังมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อยู่ และควรปฏิบัติต่อชีวิตอย่างสมศักดิ์ศรีด้วยการดูแลรักษาชีวิตอย่างเต็มความสามารถ

9. การเสริมสร้างวัฒนธรรมชุมชนให้เกื้อกูลต่อผู้สูงอายุ

ส่งเสริมวัฒนธรรมผ่านการอบรม ปลูกฝัง สั่งสอน และเรียนรู้ถึงการดำเนินชีวิตที่เป็นรูปแบบเดียวกันและเก็บไว้เป็นมรดกให้สมาชิกรุ่นใหม่ของสังคมต่อไป (นิยพรณ (ผลวัฒน์) วรรณศิริ, 2550) โดยเสริมสร้างวัฒนธรรมชุมชนให้เกื้อกูลต่อผู้สูงอายุ 3 ส่วน คือ 1) การปลูกฝังทางวัฒนธรรม (Enculturation) ซึ่งเป็นกระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากคนรุ่นก่อนเกี่ยวกับความกตัญญู การเคารพ และการปฏิบัติต่อผู้สูงอายุอย่างเหมาะสม 2) การรับ

วัฒนธรรมใหม่ (Acculturation) โดยเฉพาะการรับเอาวัฒนธรรมเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ ผู้สูงอายุแบบใหม่ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาในบริบททางสังคมและการพัฒนาทางสังคมร่วมสมัย เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และปรับตัวเกี่ยวกับวิถีการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ และ 3) กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม (Other Cultural Chang Processes) ชุมชนเรียนรู้การแพร่กระจายทางวัฒนธรรม การสร้างนวัตกรรม (Innovation) ซึ่งเป็นการนำความคิดใหม่ พฤติกรรมใหม่ และของใหม่ เพื่อนำเข้ามาใช้ในชุมชนไปพร้อมกับการผสมผสานทางวัฒนธรรมและการกลมกลืนทางวัฒนธรรมท้องถิ่นกับวิทยาการสมัยใหม่ด้านการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ ซึ่งจะทำให้เกิดวัฒนธรรมการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุเชิงบูรณาการ

10. พัฒนาพฤติกรรมสุขภาพของผู้สูงอายุ

ชุมชนร่วมกันออกแบบกิจกรรมเพื่อพัฒนาสุขภาพผู้สูงอายุ และพัฒนาพฤติกรรมผู้สูงอายุให้เกื้อกูลต่อสุขภาพ เพื่อให้สามารถใช้ศักยภาพทางร่างกายได้อย่างเหมาะสม โดยการให้ความรู้ผู้สูงอายุเกี่ยวกับการดูแลตัวเอง การบริโภคอาหารที่เป็นประโยชน์ การออกกำลังกายที่เหมาะสมกับวัย การทำกิจกรรมหรืองานอดิเรกเพื่อให้มีส่วนร่วมทางสังคม รวมทั้งการใช้ศักยภาพที่มีอยู่เพื่อให้เกิดคุณประโยชน์ต่อชุมชน เช่น การถ่ายทอดภูมิปัญญาให้กับคนรุ่นใหม่ในชุมชน การเป็นผู้นำในการทำกิจกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นการส่งเสริมพลวัตให้กับผู้สูงอายุด้วย ทำให้ผู้สูงอายุตระหนักถึงคุณค่าของตัวเอง และสามารถจัดการตนเองได้เหมาะสมกับวัย

11. บูรณาการกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาปรับใช้บูรณาการกับการจัดการสังคมสูงอายุ โดยใช้หลักธรรมภาวนา 4 และการออกแบบกิจกรรมอย่างเหมาะสม พร้อมทั้งการปรับโครงสร้างของชุมชนให้เอื้อต่อผู้สูงอายุ โดยการจัดการชุมชนจำแนกออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

1) กายภาวนา โดยการปรับปรุงบริบทพื้นที่ชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ในการทำกิจกรรมและการออกกำลังกายที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ ปรับโครงสร้างองค์กรชุมชนให้เอื้อต่อสุขภาพผู้สูงอายุ โดยมี อสม. ในชุมชนเป็นแกนนำและประสานความร่วมมือกับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุและการตรวจสุขภาพผู้สูงอายุ และการให้ความรู้ด้านการดูแลตนเอง การบริโภคอาหารที่เป็นประโยชน์ การออกกำลังกายที่เหมาะสมกับวัยผู้สูงอายุ โดยจะทำให้เกิดโครงสร้างองค์กรทางสุขภาพ และโครงสร้างทางกายภาพที่เกื้อกูลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุในชุมชน ซึ่งจะส่งผลให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพทางด้านร่างกาย

2) สิลภาวนา โดยออกแบบสิลภาวนาที่เหมาะสมกับชุมชนผู้สูงอายุออกเป็น 3 ส่วน คือ (1) การปฏิบัติตามศีลธรรม คือ การปฏิบัติตามศีลธรรมทางพระพุทธศาสนา หรือศีลธรรมศาสนาอื่นที่คนในชุมชนนับถือ ทำให้ผู้สูงอายุมีพฤติกรรมดีงามและเป็นแบบอย่างที่ดีของคนในชุมชน (2) การปฏิบัติตามบรรทัดฐานทางสังคม โดยที่คนในชุมชนปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่

ประเพณี วัฒนธรรม จารีต วิถีชุมชน รวมทั้งระเบียบกฎเกณฑ์ทางสังคมด้วย โดยมีผู้สูงอายุได้ปฏิบัติเป็นแบบอย่างของบรรทัดฐานที่ดี ซึ่งจะทำให้ชุมชนได้เรียนรู้และปฏิบัติต่อผู้สูงอายุด้วยความเคารพ (3) การปฏิบัติตามกฎหมาย โดยกฎหมายเป็นเครื่องมือในการสร้างกฎระเบียบและกฎเกณฑ์ทางสังคมที่มีสภาพบังคับเพื่อให้ปฏิบัติตามกฎหมายเดียวกัน โดยเฉพาะหมวดที่ว่าด้วยการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งจะทำให้ปฏิบัติต่อผู้สูงอายุด้วยความเคารพ ทั้งยังเป็นเครื่องมือในการปกป้องคุ้มครองผู้สูงอายุให้รอดพ้นจากภัยคุกคามทางสังคม และป้องกันมิฉ้อฉลไม่ให้มากระทำต่อผู้สูงอายุ ทำให้ผู้สูงอายุในชุมชนดำเนินชีวิตได้อย่างมีสวัสดิภาพ ซึ่งจะส่งผลให้ผู้สูงอายุมีสุขภาวะทางด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม

3) จิตตภาวนา การดำเนินการด้านจิตตภาวนา 2 ส่วน (1) ภาวะความสบายใจ โดยผลพวงจากการดูแลรักษาและคุ้มครองผู้สูงอายุ จะทำให้ผู้สูงอายุมีความรู้สึกปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ทำให้ลดความวิตกกังวล คลายเครียด ทำให้มีสุขภาพจิตที่ดี (2) การพัฒนาจิตใจ ควรมีกระบวนการพัฒนาจิตใจของผู้สูงอายุผ่านกระบวนการทางศาสนา เพื่อให้ผู้สูงอายุมีความสุข มั่นคง เข้มแข็ง และมีคุณธรรมประจำใจ ซึ่งจะทำให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพจิตที่ดี และส่งผลทำให้ผู้สูงอายุมีสุขภาวะทางด้านจิตใจ

4) ปัญญาภาวนา ออกแบบกระบวนการให้เกิดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุ 2 ส่วน (1) การเรียนรู้ทางโลก โดยการให้ความรู้ทางด้านการดูแลสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ ผักตักชยะ การใช้เทคโนโลยีที่จำเป็นสำหรับผู้สูงอายุ เพื่อให้สามารถใช้เครื่องมือสื่อสารกับลูกหลานและคนในชุมชนได้ การให้ข้อมูลข่าวสารเพื่อให้รู้เท่าทันและการปรับตัวต่อความเปลี่ยนแปลง รวมทั้งจัดพื้นที่ชุมชนเพื่อให้ผู้สูงอายุได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ชีวิต (2) การพัฒนาปัญญาทางธรรม การจัดกิจกรรมให้ความรู้ทางธรรมกับผู้สูงอายุ ทั้งในรูปของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ธรรมะ การจัดกิจกรรมปฏิบัติธรรมและการสนทนาธรรมสัปดาห์ละครั้ง การหาสื่อธรรมะสำหรับผู้สูงอายุ การจัดการห้องสมุดชุมชนโดยหาหนังสือธรรมะมาไว้เพื่อให้ผู้สูงอายุได้อ่านเพื่อให้เข้าใจธรรมะและเข้าใจชีวิตตามความจริง ซึ่งจะส่งผลให้ปล่อยวางความยึดมั่นถือมั่นและคลายความทุกข์ และส่งผลทำให้ผู้สูงอายุมีสุขภาวะทางด้านปัญญา

สรุป

ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป องค์การสหประชาชาติได้แบ่งสังคมผู้สูงอายุออกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Ageing Society) ระดับสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged Society) และสังคมผู้สูงอายุระดับสุดยอด (Super-aged Society) จากสภาพการณ์สังคมผู้สูงอายุจึงทำให้ภาระหน้าที่ในการดูแลผู้สูงอายุเป็นสิ่งสำคัญ ในบทความนี้ได้เสนอแนวทางการดูแลผู้สูงอายุภาพรวม 3 แนวทาง คือ 1) การดูแลสุขภาพผู้สูงอายุด้วยแนวคิด 4 Smart ได้แก่ (1) Smart Walk การออกกำลังกายเหมาะสมกับวัย

สูงอายุอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้มีร่างกายแข็งแรง (2) Smart Brain การดูแลฝึกฝนทักษะทางสมองเพื่อป้องกันภาวะสมองเสื่อม (3) Smart Sleep & Emotional การนอนหลับอย่างเพียงพออย่างน้อยวันละ 7-8 ชั่วโมง และ (4) Smart Eat การกินอาหารอย่างถูกต้องตามหลักโภชนาการ 2) การส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุ โดยการส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุให้ครอบคลุม 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านสังคม ด้านจิตใจ และด้านปัญญา 3) การดูแลผู้สูงอายุแบบองค์รวม 5 อ. คือ การบริโภคอาหารถูกสุขะลักษณะและมีคุณค่าทางโภชนาการ การออกกำลังกายเหมาะสมกับวัยอย่างสม่ำเสมอ การดูแลรักษาสุขภาพอนามัย การดูแลสภาพอารมณ์ที่ดี และการทำงานอดิเรกที่เกื้อกูลต่อสุขภาพ

ส่วนการจัดการชุมชนแบบมีส่วนร่วมเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุการบูรณาการกับแนวคิดสำคัญ 4 แนวคิด คือ แนวคิดการจัดการ แนวคิดการมีส่วนร่วม แนวคิดสุขภาวะชุมชน และแนวคิดการจัดการสังคมผู้สูงอายุ โดยบูรณาการแนวคิดให้เหมาะสมกับการจัดการเชิงพื้นที่และบริบทของชุมชน เพื่อให้ชุมชนเป็นฐานรองรับสังคมผู้สูงอายุและดำเนินการด้านผู้สูงอายุอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเริ่มต้นดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้สูงอายุในชุมชนแบบมีส่วนร่วมแล้วนำข้อมูลมาจัดทำแผนชุมชนเพื่อให้เื้อต่อผู้สูงอายุ การจัดการโครงสร้างชุมชนให้เื้อต่อผู้สูงอายุ การจัดการสถานภาพของคนในชุมชนให้เื้อต่อผู้สูงอายุ การกำหนดบทบาทสมาชิกในชุมชนให้เื้อต่อชีวิตความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุไปพร้อมกับการสร้างบรรทัดฐานชุมชนผู้สูงอายุ และการนำกฎหมายเกี่ยวกับผู้สูงอายุมาปรับใช้เพื่อป้องกันการละเมิดผู้สูงอายุควบคู่ไปกับการปลูกฝังคนในชุมชนให้เคารพสิทธิมนุษยชนของผู้สูงอายุ ทั้งยังดำเนินการเสริมสร้างวัฒนธรรมชุมชนให้เกื้อกูลต่อผู้สูงอายุ และดำเนินการพัฒนาพฤติกรรมสุขภาวะผู้สูงอายุ โดยบูรณาการกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อจัดการชุมชนผู้สูงอายุ 4 ส่วน คือ การจัดการด้านกายภาพ การจัดการด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม การส่งเสริมและพัฒนาทางด้านจิตใจ และการพัฒนาปัญญาให้กับผู้สูงอายุ ดังนั้น ชุมชนที่มีการตื่นรู้จะตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของผู้สูงอายุ และหาแนวทางจัดการตนเองแบบมีส่วนร่วม โดยจัดทำแผนกลยุทธ์ชุมชน ชัดความรู้ ออกแบบกิจกรรม การฝึกทักษะ และการพึ่งพาตนเอง ซึ่งจะทำให้เกิดชุมชนสร้างสรรค์ที่สามารถดูแลผู้สูงอายุได้โดยใช้มีกลไกภายในชุมชนที่สามารถดูแลรักษาและพัฒนาสุขภาวะรวมทั้งเสริมสร้างคุณภาพชีวิตให้กับผู้สูงอายุได้อย่างยั่งยืน ซึ่งจะปรับเปลี่ยนชุมชนให้เป็นฐานรองรับชุมชนผู้สูงอายุได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข. (2560). ทัศนกรรมการแพทย์ 2560. บริษัท อาร์ตควอลิไฟท์ จำกัด.

- กรมกิจการผู้สูงอายุ, (2565). ดูแลผู้สูงวัยอย่างไรให้สุขภาพสบายใจ. เรียกใช้เมื่อ 15 กันยายน 2565 จาก <https://www.dop.go.th/th/know/15/741>.
- กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. (2562). คู่มือแนวทางการขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ กรมอนามัย ภายใต้แนวคิด “สุขเพียงพอ ชะลอชรา ชีววัยยืนยาว” ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563-2565. เรียกใช้เมื่อ 15 กันยายน 2565 จาก <https://eh.anamai.moph.go.th/th/elderlymanual/download/?did=201584&id=64020&reload>.
- กระทรวงสาธารณสุข. (2557). แผนงานพัฒนาพฤติกรรมอนามัยส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรคเพื่อส่งเสริมสุขภาพตามกลุ่มอายุ. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงสาธารณสุข.
- กรุงเทพธุรกิจ. (2565). ผลกระทบของสังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย. เรียกใช้เมื่อ 16 กันยายน 2565 จาก <https://www.bangkokbiznews.com/blogs/columnist/116354>.
- จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์. (2545). สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- ฉัตรสุมน พงศ์ภิญโญ. (2564). กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ. วารสารจุลนิติ. 18(3), 38-39.
- ชัยพัฒน์ พุฒซ้อน และกันตพัฒน์ พรศิริวัชรสิน. (2561). วารสารเครือข่ายส่งเสริมการวิจัยทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. ปีที่ 1(1), 27.
- นิยพรรณ (ผลวัฒน์) วรรณศิริ. (2550). มานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร : เอ็กซ์เปอร์เน็ท.
- พระมหาสนอง ปัจโจปการี. (2556). มนุษย์กับสังคม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุดา ภิรมย์แก้ว. (2544). มนุษย์กับสังคม. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สุพัตรา สุภาพ. (2536). สังคมและวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.

แนวทางการเตรียมความพร้อมนักศึกษาแพทย์แผนไทย
ก่อนฝึกปฏิบัติการรักษาโรคหืดด้วยยาสมุนไพรหนุมานประสานกาย*
A GUIDELINE OF PREPARING THAI TREDITIONAL MEDICINE
STUDENTS FOR A PRACTICUM IN AN ASTHMA TREATMENT
WITH HANUMANPRASANKAI

ปริพัช เงินงาม

Paripach Ngoenngam

สุธิดา วิริยา

Suthida Wiriya

ดารา พนาสันติกุล

Dara Panasantikul

ยิ่งยง เทาประเสริฐ

Yingyong Taoprasert

วิทยาลัยการแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือก มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

School of Traditional and Alternative Medicine Chiang Rai Rajabhat University, Thailand

E-mail: paripach@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการเตรียมความพร้อมนักศึกษาแพทย์แผนไทยก่อนฝึกปฏิบัติการรักษาโรคหืดด้วยยาสมุนไพรหนุมานประสานกาย โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพที่ใช้กระบวนการถอดประเด็นการดูแลรักษาผู้ป่วยโรคหืดผ่านการสนทนากลุ่ม (Focus group) ของอาจารย์แพทย์แผนไทยและแพทย์แผนไทยปฏิบัติการจำนวน 40 ราย โดยใช้แบบบันทึกการสนทนากลุ่มในการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อกำหนดขั้นตอนและขอบเขตของเนื้อหาให้นักศึกษาแพทย์แผนไทยฝึกปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการเตรียมความพร้อมนักศึกษาแพทย์แผนไทยก่อนฝึกปฏิบัติการรักษาโรคหืดด้วยยาสมุนไพรหนุมานประสานกายประกอบด้วยการฝึก 5 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 ฝึกการสอบสวนโรคเป็นการเตรียมนักศึกษาให้มีทักษะเกี่ยวกับนิยามและข้อบ่งชี้ของโรคหืด ขั้นที่ 2 ฝึกการตรวจและวินิจฉัยเป็นการเตรียมนักศึกษาให้มีทักษะการตรวจร่างกาย การวินิจฉัยโรค และสมุฏฐานโรค ขั้นที่ 3 ฝึกการกำหนดกลไกและโอกาสในการ

* Received May 13, 2022; Revised July 30, 2022; Accepted July 18, 2022

รักษาเป็นการเตรียมนักศึกษาให้มีทักษะด้านการวางแผนการรักษา ขั้นที่ 4 ฝึกการปฏิบัติตามขั้นตอนการรักษาเป็นการเตรียมนักศึกษาให้มีทักษะเกี่ยวกับวิธีการรักษา ส่วนประกอบตัวยา รูปแบบทางเภสัชกรรม ข้อบ่งใช้ ขนาดวิธีใช้ คำเตือน และการเก็บรักษา ยา ขั้นที่ 5 ฝึกการประเมินผลเพื่อยุติการรักษา เป็นการเตรียมนักศึกษาให้มีทักษะการวิเคราะห์ผลเพื่อยุติการรักษา จากการศึกษาครั้งนี้ทำให้ได้แนวทางการเตรียมความพร้อมนักศึกษาก่อนฝึกปฏิบัติการรักษาโรคหืด และสามารถต่อยอดเป็นคู่มือเสริมการรักษาโรคหืดด้วยยาสมุนไพรหนุมานประสานกาย

คำสำคัญ: การเตรียมความพร้อม, นักศึกษาแพทย์แผนไทย, โรคหืด, หนุมานประสานกาย

Abstract

This article aims to create a guideline of preparing Thai traditional medicine students for the practicum in an asthma treatment with Hanumanprasankai. This was conducted by using a qualitative research method to the process of extracting experiences in caring for asthmatic patients through focus group of 40 Thai traditional medicine lecturer and Thai traditional practitioners and analyze data to determine procedures and scope of content for Thai traditional medicine students to practice effectively. The results revealed that the guidelines consisted of 5 steps as follows: 1) Disease overview which prepared the students to cognize the definitions and indications of asthma; 2) Examination and diagnosis which prepared the students for the skill of physical examination, diagnosis, and the origin of the disease; 3) Mechanism and opportunity of treatment which prepared the students for principles and practice as well as the opportunity in the treatment; 4) Treatment procedure which prepared the students approaches, compound ingredients, pharmaceutical forms, indications, dosages and usages, cautions, and storages, and 5) Assessment for discharging which prepared the students for assessment analysis. In conclusion, the guideline of preparing the students for practicum in asthma treatment with Hanumanprasankai would be productive and fulfilled as a treatment guide for the prospect doctors.

Keywords: Preparation, Thai traditional medicine students, Asthma, Hanumanprasankai,

บทนำ

วิทยาลัยการแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือก มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย เป็นสถาบันการศึกษาแห่งแรกของประเทศไทยที่เข้าสู่ระบบการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษา การแพทย์แผนไทยเมื่อปี พ.ศ. 2546 ซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาที่ได้รับการรับรองจากสภาวิชาชีพการแพทย์แผนไทย ให้ผลิตบัณฑิตแพทย์แผนไทยที่มีขีดความสามารถในการรักษาโรค ตามมาตรฐานวิชาชีพการแพทย์แผนไทยพร้อมกับการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนางานองค์ความรู้และนวัตกรรมทางการแพทย์แผนไทยให้ร่วมสมัย ทันสมัย และนำสมัย เนื่องจากองค์ความรู้ในตำรา การแพทย์แผนไทยเป็นการบันทึกจากการสั่งสมประสบการณ์เชิงประจักษ์ของแพทย์แผนไทย ในอดีต โดยยังขาดการพัฒนาให้สอดคล้องกับการให้บริการในยุคปัจจุบัน โดยเชื่อมโยงเข้ากับการ สอนนักศึกษาให้เกิดทักษะและมีความชำนาญในการรักษาโรค วิทยาลัยการแพทย์ฯ มีความ ประสงค์ในการจัดตั้งโรงพยาบาลสาธิตการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ผู้สูงอายุเพื่อฝึกทักษะ การรักษาผู้ป่วยอาสาสมัครการแพทย์แผนไทยให้นักศึกษาแพทย์แผนไทย ทั้งนี้การให้บริการ รักษาโรคของแพทย์แผนไทยเป็นการเจ็บป่วยที่ไม่ได้รักษาด้วยแพทย์แผนปัจจุบันประกอบไป ด้วยการรักษาด้วยมือ จำนวน 26 โรค เช่น โรคไหล่ติด โรคนิ้วล็อก โรคอัมพฤกษ์ โรคอัมพาต รวมถึงโรคทางโครงสร้างกล้ามเนื้ออื่นๆ และการรักษาด้วยยาแผนไทยจำนวน 7 โรค เช่น โรค กระเพาะอาหารเรื้อรัง โรคจิตสับสนหวาดระแวง โรคสะกดจิตเงิน รวมถึงการรักษาโรคหืด โดยโรคที่ กล่าวมาข้างต้นอยู่ภายใต้การพัฒนางานองค์ความรู้เชื่อมโยงสู่การสอนให้นักศึกษาแพทย์แผนไทย เกิดทักษะและความชำนาญในการรักษาโรค (มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย วิทยาลัยการแพทย์ พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือก, 2565) แต่เนื่องด้วยการกระจายตัวของปัญหาสุขภาพที่เป็น สาเหตุหลักของการเจ็บป่วยของประชากรของภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย คือ โรค ระบบทางเดินหายใจ ไม่เพียงแต่ปัจจัยส่งเสริมด้านลักษณะภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ท่าเลที่ตั้ง ของการตั้งถิ่นฐานที่มีความหนาแน่นกว่าภูมิภาคอื่นของประเทศไทย แต่ยังพบปัจจัยที่เกิดจาก กิจกรรมต่าง ๆ เช่น การก่อสร้าง สารพิษจากยานพาหนะ การเผาขยะ การเผาตอซัง การเผา ป่า ฯลฯ ที่สร้างมลภาวะทางอากาศ จึงตกอยู่ในภาวะของการถูกคุกคามทางสุขภาพ โดยเฉพาะ โรคหืด ภูมิแพ้ ปอดอักเสบ และมะเร็งปอด (ณัฐพร พิมจันทร์, 2564) โรคหืด (Asthma) เป็น โรคหลอดลมอักเสบเรื้อรังที่มีผลมาจากภูมิแพ้ทำให้เยื่อหลอดลม มีความไวต่อสิ่งเร้ามากกว่า ปกติ เกิดการตีบแคบของท่อหลอดลมส่งผลต่ออาการไอ หายใจไม่สะดวก และหอบเหนื่อย โดย มีความสัมพันธ์กับการแปรปรวนของสภาพแวดล้อมที่กระทบทำให้อาการของโรคหืดกำเริบ ปัจจุบันโรคหืดจัดอยู่ในกลุ่มโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (Non-Communicable Diseases : NCDs) ซึ่ง ใช้การรักษาแบบประคับประคองด้วยวิธีการรับประทานยาแก้แพ้และยาขยายหลอดลมร่วมกับ ยาพ่นสูดที่ช่วยควบคุมอาการหรือบรรเทาอาการกำเริบของโรคหืด โดยมีเป้าหมายเพื่อควบคุม อาการไม่ให้กำเริบและป้องกันภาวะแทรกซ้อน ประกอบกับอุบัติการณ์ของโรคหืดข้างต้นพบว่า

การเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมมีผลกระทบต่อการเพิ่มขึ้นของจำนวนสถิติผู้ป่วยโรคหืดของโรงพยาบาลสาธิตการแพทย์แผนไทยในปี พ.ศ. 2565 พบผู้ป่วยอาสาศัมครโรคหืด จำนวน 48 ราย ในพื้นที่ตำบลบ้านดู่ อำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย ซึ่งเป็นปัญหาเรื้อรังที่สร้างความทุกข์ทรมานแก่ผู้ป่วยโรคหืด

ในฐานะเป็นผู้สอนในรายวิชาเวชกรรมไทย 5 จึงเล็งเห็นความสำคัญในการพัฒนาความรู้การเตรียมความพร้อมนักศึกษาแพทย์แผนไทยในการรักษาผู้ป่วยโรคหืดให้กับนักศึกษาแพทย์แผนไทย เนื่องจากการเรียนการสอนที่ผ่านมากรณีการดูแลรักษาโรคหืดมีความเฉพาะในลักษณะที่ใช้อยาสุมไพรหนุมานประสานกาย ไปเสริมการรักษาของแพทย์แผนปัจจุบัน ดังนั้นการกำหนดขอบเขตของเนื้อหาเพื่อให้นักศึกษาแพทย์แผนไทยฝึกปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพจึงจำเป็นต้องกำหนดกระบวนการด้านการสอบสวนโรค การตรวจและวินิจฉัย การกำหนดกลไกและโอกาสในการรักษา การปฏิบัติตามขั้นตอนการรักษา และการประเมินผลเพื่ออยู่ดีการรักษานี้เพื่อใช้เป็นแนวทางการเตรียมความพร้อมนักศึกษาแพทย์แผนไทยก่อนทำการฝึกปฏิบัติการรักษาโรคหืดด้วยยาสมุนไพรรวมประสานกาย ของโรงพยาบาลสาธิตการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ผู้สูงอายุ วิทยาลัยการแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือก มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาแนวทางการเตรียมความพร้อมนักศึกษาแพทย์แผนไทยก่อนฝึกปฏิบัติการรักษาโรคหืดด้วยยาสมุนไพรรวมประสานกาย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่องแนวทางการเตรียมความพร้อมนักศึกษาแพทย์แผนไทยก่อนฝึกปฏิบัติการรักษาโรคหืดด้วยยาสมุนไพรรวมประสานกาย ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีรายละเอียดดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้ประกอบวิชาชีพการแพทย์แผนไทยของโรงพยาบาลสาธิตการแพทย์แผนไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล คือ อาจารย์แพทย์แผนไทยและแพทย์แผนไทยปฏิบัติการประจำโรงพยาบาลสาธิตการแพทย์แผนไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ที่มีประสบการณ์เสริมการรักษาโรคหืดในเขตพื้นที่ตำบลบ้านดู่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย เป็นผู้ให้ข้อมูล (Key informants) จำนวน 40 ราย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การเตรียมความพร้อมนักศึกษาแพทย์แผนไทยให้พร้อมก่อนทำการรักษาโรคหัดในครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการรักษาโรคหัดและทำการสนทนากลุ่ม (Focus Group) จากทีมอาจารย์แพทย์แผนไทยและแพทย์แผนไทยปฏิบัติการ และดำเนินการวิเคราะห์เพื่อสรุปผลแนวทางการเตรียมความพร้อมนักศึกษาแพทย์แผนไทยในการรักษาโรคหัดด้วยกรรมวิธีการแพทย์แผนไทย โดยใช้แบบบันทึกการสนทนากลุ่มในการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อกำหนดขั้นตอนและขอบเขตของเนื้อหาสำหรับให้นักศึกษาแพทย์แผนไทยฝึกปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาความรู้โรคหัดทางการแพทย์แผนปัจจุบัน และการแพทย์แผนไทยจากการประมวลความรู้เกี่ยวกับโรคหัดในเอกสารตำรา ตั้งแต่สาเหตุปัจจัยการเกิดโรคหัด ลักษณะอาการแสดง ตลอดจนการตรวจวินิจฉัยและแนวทางการเสริมการรักษา

1. การศึกษาความรู้โรคหัดทางการแพทย์แผนปัจจุบัน โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกตำราการแพทย์แผนปัจจุบันในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นตำราที่รวบรวมและจัดทำขึ้นโดยหน่วยงานราชการ ได้แก่ ตำราการตรวจรักษาโรคทั่วไป เล่ม 1 - 2 และแนวทางการวินิจฉัยและรักษาโรคหัดในประเทศไทย สำหรับผู้ใหญ่ พ.ศ. 2560

2. การศึกษาความรู้โรคหัดทางการแพทย์แผนไทย โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกตำราการแพทย์แผนปัจจุบันในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นตำราที่รวบรวมและจัดทำขึ้นโดยหน่วยงานราชการ อีกทั้งยังเป็นตำราที่ใช้สำหรับการเรียนการสอนในหลักสูตรการแพทย์แผนไทยบัณฑิต และเป็นตำรากลางในการสอบขึ้นทะเบียนผู้ประกอบวิชาชีพการแพทย์แผนไทย ได้แก่

2.1 การศึกษาอาการของโรคหัดและสาเหตุการเกิดโรคหัดจากคัมภีร์สมุฏฐานวินิจฉัย คัมภีร์ธาตุวิภังค์ คัมภีร์มรณญาณสูตร และตำราโอสธพระนารายณ์

2.2 การศึกษาแนวทางการรักษา สมุนไพรมีสรรพคุณในการรักษาโรคหัด และตำรายาที่ใช้รักษาโรคหัด จากตำราโอสธพระนารายณ์ ตำราแพทย์ศาสตร์สงเคราะห์ ตำรายาจารย์กวดราชโอรส คัมภีร์แพทย์ไทยแผนโบราณ ตำราแพทย์แผนโบราณทั่วไป สาขาเภสัชกรรม และตำราการแพทย์พื้นบ้านล้านนา

ขั้นตอนที่ 2 การสนทนากลุ่มโดยอาจารย์แพทย์แผนไทยและแพทย์แผนไทยปฏิบัติการประจำโรงพยาบาลสาธารณสุขการแพทย์แผนไทย จำนวน 40 ราย เพื่อถอดประสบการณ์ประเด็นเรื่องทฤษฎีที่เกี่ยวกับโรคหัดทางการแพทย์แผนปัจจุบันและการแพทย์แผนไทย รวมถึงขั้นตอนการเสริมการรักษาโรคหัดด้วยสมุนไพรมานพรมานประสานกาย

ขั้นตอนที่ 3 วิเคราะห์และสรุปผลแนวทางการเตรียมความพร้อมนักศึกษาแพทย์แผนไทยในการเสริมการรักษาโรคหืด ของวิทยาลัยการแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือก มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการบันทึกข้อมูลจากการสนทนากลุ่มของอาจารย์แพทย์แผนไทยและแพทย์แผนไทยปฏิบัติการ จำนวน 40 ราย โดยวิเคราะห์ด้วยวิธีจัดระบบข้อมูลให้เป็นหมวดหมู่ความรู้ด้านการสอบสวนโรค การตรวจและวินิจฉัย การกำหนดกลไกและโอกาสในการรักษา การปฏิบัติตามขั้นตอนการรักษา และการประเมินผลเพื่อยุติการรักษา ซึ่งส่วนใหญ่ข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์จะเป็นข้อความบรรยาย ซึ่งได้จากการสังเกต สัมภาษณ์ และการจดบันทึก

ผลการวิจัย

แนวทางการเตรียมความพร้อมนักศึกษาแพทย์แผนไทยก่อนทำการฝึกปฏิบัติการรักษาโรคหืดด้วยยาสมุนไพรหนุมานประสานกาย เพื่อกำหนดขั้นตอนและขอบเขตของเนื้อหาสำหรับให้นักศึกษาแพทย์แผนไทยฝึกปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพที่ประกอบด้วยการฝึก 5 ขั้นตอน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ฝึกการสอบสวนโรค

1.1 นิยาม

หืด/หืดหอบ ทางการแพทย์แผนปัจจุบันเป็นโรกระบบทางเดินหายใจเรื้อรังชนิดหนึ่งที่ดูแลแบบประคับประคอง โดยเกิดจากการอักเสบเรื้อรังของหลอดลมส่งผลให้หลอดลมมีความไวต่อสิ่งกระตุ้นต่างๆ มากกว่าคนปกติ เป็นเหตุทำให้เนื้อเยื่อหลอดลมบวม หดเกร็ง และเมื่อกหลังมากขึ้นมีผลโดยรวมทำให้หลอดลมตีบแคบลง เกิดภาวะทางเดินหายใจอุดกั้น ซึ่งสามารถกลับคืนเป็นปกติได้เอง หรือภายหลังการได้รับยาขยายหลอดลม ในที่นี้ผู้ป่วยที่แพทย์แผนไทยทำการรักษาเป็นการเสริมการลดอาการกำเริบของโรคหืดอยู่ระหว่างการดูแลแบบประคับประคองของการแพทย์แผนปัจจุบัน ทั้งนี้เจตนาของการเสริมการรักษาเพื่อลดอาการกำเริบของโรคหืดโดยประเมินผลจากความถี่ในการใช้ยาพ่นสูดบรรเทาอาการเป็นเครื่องบ่งชี้การเสริมการรักษาผู้ป่วยโรคหืด

1.2 ข้อบ่งชี้

มีอาการบ่งชี้สำคัญ คือ หายใจไม่สะดวก บางรายพบอาการไอมีเสมหะใสเหนียวและหอบเหนื่อยหายใจมีเสียงหวีดร่วมด้วย

ขั้นตอนที่ 2 ฝึกการตรวจและวินิจฉัย

2.1 การพูดคุยสอบถาม

เพื่อรวบรวมข้อมูลอาการเจ็บป่วยและเหตุปัจจัยก่อโรค สอบถามประวัติการเจ็บป่วยทั้งในอดีตและปัจจุบันที่เกี่ยวข้องกับโรคหืด เน้นสอบถามข้อมูลอาการซึ่งส่วนใหญ่มักสัมพันธ์กับปัจจัยกระตุ้นที่ทำให้อาการหอบกำเริบในแต่ละฤดูกาล และอัตราความถี่ของการใช้ยาพ่นสูดชนิดบรรเทาอาการที่แสดงถึงความถี่ของอาการกำเริบของโรคหืด ทั้งนี้เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลก่อนการเสริมการรักษาผู้ป่วยโรคหืด ผู้ป่วยส่วนใหญ่จะให้ข้อมูลที่บ่งชี้ถึงการป่วยเป็นโรคหอบหืด ดังนี้

2.1.1 มีอาการไอ หายใจไม่สะดวก หอบเหนื่อย หายใจมีเสียงหวีดเกิดขึ้นซ้ำกันหลายๆ ครั้ง อาการมักจะเกิดขึ้นในเวลากลางคืนหรือเช้ามืด อาการดีขึ้นได้เองหรือหลังได้รับยาขยายหลอดลม ในช่วงที่ไม่มีอาการหอบผู้ป่วยจะมีอาการเช่นเดียวกับคนปกติทั่วไปสามารถทำกิจกรรมต่างๆ ได้ตามปกติ

2.1.2 อาการมักเกิดขึ้นภายหลังได้รับปัจจัยกระตุ้น เช่น การเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศ การออกกำลังกาย กลั่นควันบุหรี่/กลิ่นฉุน เป็นต้น

2.1.3 สอบถามข้อมูลโรคประจำตัว ประวัติครอบครัวเกี่ยวกับโรคหืด รวมถึงประวัติการเป็นโรคหืด ระยะเวลาการเจ็บป่วย ประวัติการรักษาในอดีตและปัจจุบันเกี่ยวกับโรคหืดของการแพทย์ระบบต่างๆ เพื่อศึกษาลักษณะอาการเจ็บป่วย เหตุปัจจัยและวิธีการรักษาในอดีต รวมถึงใช้เป็นข้อพึงระวังในการวางแผนเสริมการรักษาโรคหืดของแพทย์แผนไทย

2.1.4 สอบถามลักษณะอาการ ความรุนแรงของอาการ ปัจจัยที่กระตุ้นให้อาการกำเริบ รวมถึงอัตราการใช้ยาพ่นสูดขยายหลอดลมในแต่ละวัน

2.2 การตรวจร่างกายและการวินิจฉัยโรค

2.2.1 การดู/การสังเกต

ในกรณีที่ไม่มีอาการหอบมักสังเกตไม่พบความผิดปกติแต่อย่างใด ยกเว้นในผู้ป่วยที่มีอาการหอบเกิดขึ้นเรื้อรังจะสังเกตเห็นทรวงอกมีรูปร่างใหญ่กว่าปกติเนื่องจากมีลมค้างในปอดมาก หรือเรียก อักโอง (Barrel chest) แต่หากเป็นช่วงที่อาการหอบกำเริบจะพบว่าผู้ป่วยมีอาการหอบเหนื่อย หายใจออกมีเสียงหวีด และหากอาการหอบรุนแรงอาจพบแอ่งไหปลาร้าของผู้ป่วยบวม

2.2.2 การคลำ

2.2.2.1 คลำบริเวณทรวงอกเพื่อดูลักษณะทั่วไปของทรวงอก อาจพบความผิดปกติ เช่น ทรวงอกทั้งสองข้างไม่สมมาตรหรือโป่งนูนเรียกว่า อักโอง

(Barrel chest) หรือคลำหาจุดกดเจ็บเพื่อแยกความผิดปกติที่เกิดจากการเกร็งตัวของกล้ามเนื้อหรือเกิดจากภาวะกระดูกอ่อนซี่โครงอักเสบจากการหอบเหนื่อย

2.2.2.2 คลำบริเวณสะบักทั้งสองข้างเพื่อดูการเคลื่อนไหวของสะบักขณะหายใจ โดยปกติสะบักทั้ง 2 ข้างจะอยู่ในระดับเดียวกัน

2.2.3 การฟังปอดด้วยหูฟัง

เพื่อพิจารณาการตีบแคบของหลอดลม ขณะผู้ป่วยมีอาการมักฟังปอดได้ยินเสียงหวีด (Wheezing) ที่ทรวงอกทั้งสองข้าง แต่บางรายอาจตรวจไม่พบหรือได้ยินในขณะหายใจออกแรง ๆ เท่านั้น ในรายที่มีอาการหอบที่รุนแรง อาจฟังปอดไม่ได้ยินเสียงหวีด แต่จะตรวจพบอาการอื่น เช่น ปีกจมูกบานเข้าออก กระสับกระส่าย พูดไม่เป็นประโยค หัวใจเต้นเร็ว ช่างซีโครงบวม ถ้าเป็นมากอาจมีอาการเขียวบริเวณริมฝีปาก เล็บ หรือใบหน้า

2.2.4 การเคาะบริเวณทรวงอก

การเคาะทรวงอกด้านหน้าและด้านหลังโดยให้ผู้ป่วยอยู่ในท่านั่ง เริ่มเคาะจากช่องซี่โครงด้านบนไล่ลงด้านล่าง หรือเคาะที่ช่องซี่โครงข้างซ้ายสลับกับข้างขวา เพื่อเปรียบเทียบความโปร่งและความทึบของปอดทั้ง 2 ข้าง ลักษณะปอดปกติจะมีเสียงกังวานเท่ากัน กรณีเกิดเสียงที่บ่งชี้ภาวะแทรกซ้อน เช่น ภาวะเยื่อหุ้มปอดหนาตัว ปอดแฟบ ปอดบวม และน้ำท่วมปอด เป็นต้น

2.3 สมรรถนะโรคทางการแพทย์แผนไทย

จากลักษณะอาการที่เกิดขึ้นกับผู้ป่วย ตามทฤษฎีบทบาทของธาตุ อธิบายได้ว่า หืด เป็นอาการที่เกิดจากร่างกายไม่สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของอากาศที่เข้าสู่ปอด เช่น อากาศเย็น อากาศร้อน หรือการแปรปรวนของสภาพอากาศ ฝุ่นละออง ควัน ฯลฯ ซึ่งส่งผลหรือทำให้เกิดอาการแพ้ต่อกล้ามเนื้อหลอดลมเยื่อหุ้มหลอดลมบวมมีเสมหะเหนียวข้นจึงทำให้ท่อหลอดลมตีบแคบ ผู้ป่วยส่วนใหญ่จึงมาพบแพทย์ด้วยอาการหายใจไม่สะดวก ไอมีเสมหะเหนียว หายใจออกมีเสียงหวีด

ขั้นตอนที่ 3 ฝึกการกำหนดกลไกและโอกาสในการรักษา

3.1 หลักการรักษา

เนื่องจากเหตุที่ทำให้ผู้ป่วยมีอาการหายใจไม่สะดวก คือ การหดเกร็งของกล้ามเนื้อหลอดลม ดังนั้น หลักการรักษากิจการแพทย์แผนไทยจึงมุ่งหมายการจ่ายยาสมุนไพรประสานกายเฉพาะโรคที่มีสรรพคุณลดการอักเสบและการหดเกร็งของหลอดลมเช่นเดียวกับการแพทย์แผนปัจจุบัน โดยมีเจตนาเพื่อลดปริมาณและความถี่ในการใช้ยาพ่นสูดบรรเทาอาการเป็นเครื่องบ่งชี้การเสริมการรักษา

3.2 โอกาสในการรักษา

เนื่องจากโรคหืดจัดอยู่ในกลุ่มโรคไม่ติดต่อเรื้อรังโดยปัจจุบันดูแลแบบประคับประคองผู้ป่วยโรคหืดที่แพทย์แผนไทยเสริมการรักษามีความรุนแรงอยู่ในระดับเรื้อรัง โดยโอกาสของการใช้ยาต้มหนุมานประสานกายเสริมการลดอาการกำเริบของโรคหืด จะสามารถลดอาการกำเริบของโรคหืดภายใน 4 สัปดาห์ และเห็นผลเสริมการรักษาตลอดฤดูกาล (16 สัปดาห์) ได้ถึงร้อยละ 80

3.3 ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติตัว

เพื่อให้กระบวนการเสริมรักษาดังกล่าวมาประสบผลสำเร็จ ผู้ป่วยควรให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามคำแนะนำของแพทย์แผนไทยและเงื่อนไขการรักษา ดังนี้

3.3.1 หลีกเลี่ยงหรือเตรียมความพร้อมตนเองให้พร้อมต่อการแปรปรวนของสิ่งแวดล้อม เช่น การสัมผัสอากาศเย็น การอาบน้ำสระผมตอนกลางคืน ฝุ่นละออง หมอกควัน กลิ่นบูหรี่ กลิ่นน้ำหอม เป็นต้น

3.3.2 ดื่มน้ำอุ่น อบอุ่นร่างกายอยู่เสมอหากอากาศเย็นควรสวมเครื่องนุ่งห่ม

3.3.3 ต้องรับประทานยาต่อเนื่อง และถูกวิธีตามแพทย์แผนไทยสั่ง

3.3.4 ต้องใช้ยาตามแผนการดูแลรักษาของแพทย์แผนปัจจุบันอย่างเคร่งครัด

ขั้นตอนที่ 4 ฝึกการปฏิบัติตามขั้นตอนการรักษา

แนวทางเสริมการรักษาโรคหืดในที่นี้เป็นการใช้เครื่องต้มสมุนไพรหนุมานประสานกายเสริมการลดอาการกำเริบของโรคหืดโดยมีความสอดคล้องตามสมุฏฐานเกิดโรคข้างต้น เนื่องด้วย “หนุมานประสานกาย” เป็นสมุนไพรท้องถิ่นภาคเหนือที่มีสรรพคุณแก้หืด โดยการปรุงเครื่องต้มส่วนใหญ่ปรุงเป็นรูปแบบน้ำต้มเคี้ยวโดยมีเจตนาเพื่อให้ตัวยากระจายบริเวณทางเดินหายใจส่วนต้น ซึ่งสอดคล้องกับตำราทางการแพทย์แผนไทยและเป็นสมุนไพรที่มีฤทธิ์เย็น แก่การทำบบาทหน้าท้องที่ของธาตุน้ำ นอกจากนี้ยังมีการศึกษายืนยันทางวิทยาศาสตร์การแพทย์ว่า สารชีวภาพในใบหนุมานประสานกายมีฤทธิ์ขยายหลอดลมของโรคหืด

4.1 วิธีการรักษา

4.1.1 ส่วนประกอบตัวยาคัญ: หนุมานประสานกาย ชะเอมเทศ ฯลฯ

4.1.2 รูปแบบทางเภสัชกรรม: ยาต้มเคี้ยวบรรจุถุง 100 มิลลิลิตร

4.1.3 ข้อบ่งใช้: บรรเทาอาการหืดหอบ

4.1.4 ขนาดยาวิธีใช้: รับประทานครั้งละ 1 ถุง วันละ 2 เวลา เมื่อเช้าหลังจากตื่นนอนและก่อนนอน

4.1.5 คำเตือน

4.1.5.1 ห้ามใช้ยานี้ในผู้ที่มีประวัติแพ้หนุมานประสานกาย

4.1.5.2 หากมีอาการแพ้ เช่น มีผื่นขึ้นตามตัว บวม แน่นหน้าอก หายใจขัด ควรหยุดยาทันที และปรึกษาแพทย์แผนไทยประจำตัวผู้ป่วย

4.1.6 การเก็บรักษา: เก็บไว้ในที่แห้ง อุณหภูมิไม่เกิน 10 องศาเซลเซียส ห่างจากแสงแดดและความร้อน

4.2 แนวทางการนัดหมาย

หลังจากการจ่ายยาตำหนุมานประสานกาย ครั้งแรกติดต่อกันนาน 3 วัน หากไม่พบความผิดปกติจ่ายยาตำหนุมานประสานกายจนครบ 1 สัปดาห์

กรณีผู้ป่วยไม่มีการตอบสนองใด ๆ เกิดขึ้นเลยให้แพทย์แผนไทยพิจารณาจ่ายเครื่องต้มสมุนไพรหนุมานประสานกาย ต่อไปอีก 4 สัปดาห์ หากผู้ป่วยยังไม่มีอาการตอบสนองใด ๆ ให้พิจารณาแจ้งญาติเสริมการรักษากับผู้ป่วย

กรณีผู้ป่วยมีการตอบสนองที่ดีต่อการใช้ยาตำหนุมานประสานกาย ในช่วง 1 สัปดาห์แรก ให้พิจารณาจ่ายยาตำหนุมานประสานกาย เป็นรายสัปดาห์ต่อเนื่องจนเห็นผลการเสริมการลดอาการกำเริบของโรคหืด โดยให้แพทย์แผนไทยประเมินจากผลของการใช้ยาพื้นสุดท้ายตลอดจนเป็นเครื่องบ่งชี้

กรณีผู้ป่วยมีการตอบสนองที่ดีต่อการใช้ยาตำหนุมานประสานกาย ประกอบกับความพึงพอใจต่อผลการเสริมคุณภาพชีวิตตามระยะเวลาที่กำหนด แพทย์แผนไทยตรวจประเมินและยุติการรักษา

กรณีผู้ป่วยมีภาวะแทรกซ้อนหรือมีภาวะผิดปกติรุนแรง เช่น ปวดแสบ ปวดอึดเสบลดลงอึดเสบ ก่อนระยะเวลาที่กำหนดแพทย์แผนไทยตรวจประเมินและยุติเสริมการรักษา

ขั้นตอนที่ 5 ฝึกการประเมินผลเพื่อยุติการรักษา

เจตนาของการเสริมการรักษาเพื่อลดอาการกำเริบของโรคหืดโดยประเมินผลจากความถี่ในการใช้ยาพื้นสุดท้ายบรรเทาอาการเป็นเครื่องบ่งชี้การรักษา มีรายละเอียดดังนี้

5.1 แพทย์แผนไทยดำเนินการเก็บข้อมูลอาการกำเริบของโรคหืดตามช่วงฤดูกาลเพื่อสรุปผลอาการกำเริบของโรคหืดก่อนการเสริมการรักษาที่ประเมินผลจากความถี่ในการใช้ยาพื้นสุดท้ายบรรเทาอาการเป็นเครื่องบ่งชี้การเสริมการรักษา

5.2 แพทย์แผนไทยดำเนินการวางแผนการเสริมการรักษาตามช่วงฤดูกาลจำนวนฤดูกาลละ 16 สัปดาห์ (ตามการเปลี่ยนแปลงของกรมอุตุนิยมวิทยา)

5.3 เมื่อสิ้นสุดระยะเวลาตามแผนเสริมการรักษา แพทย์แผนไทยดำเนินการเปรียบเทียบจำนวนครั้งเฉลี่ยต่อสัปดาห์ก่อนและหลังการเสริมการรักษา

5.4 หากสรุปผลการเสริมการรักษาเสร็จสิ้น

5.4.1 กรณีผู้ป่วยพึงพอใจต่อการเสริมการรักษาแพทย์แผนไทย พิจารณาวางแผนการเสริมการรักษาในฤดูกาลถัดไป

5.4.2 กรณีผู้ป่วยพึงพอใจต่อการเสริมการรักษา อาการกำเริบของโรคหืดไม่มีผลต่อคุณภาพชีวิตและผู้ป่วยดูแลตนเองด้วยการใช้สมุนไพรใกล้มือได้ แพทย์แผนไทยสามารถพิจารณายุติเสริมการรักษา

5.4.3 กรณีผู้ป่วยไม่พึงพอใจต่อการเสริมการรักษา หรือมีภาวะแทรกซ้อนจากการเจ็บป่วยอื่น แพทย์แผนไทยสามารถพิจารณายุติเสริมการรักษา

อภิปรายผล

จากการวิเคราะห์ผลแนวทางการเตรียมความพร้อมนักศึกษาแพทย์แผนไทยก่อนฝึกปฏิบัติการรักษาโรคหืดด้วยยาสมุนไพรหนุมานประสานกาย เพื่อกำหนดขั้นตอนและขอบเขตของเนื้อหาสำหรับให้นักศึกษาแพทย์แผนไทยฝึกปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย การฝึก 5 ขั้นตอน คือ 1) ฝึกการสอบสวนโรค 2) ฝึกการตรวจและวินิจฉัย 3) ฝึกการกำหนดกลไกและโอกาสในการรักษา 4) ฝึกการปฏิบัติตามขั้นตอนการรักษา 5) ฝึกการประเมินผลเพื่อยุติเสริมการรักษา โดยสอดคล้องกับระบบการให้บริการรักษาโรคของโรงพยาบาลสาธิตการแพทย์แผนไทย วิทยาลัยการแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือก มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย โดยความรู้ดังกล่าวมีความสอดคล้องกับการศึกษาอัตลักษณ์การแพทย์แผนไทยในสังคมไทยของ จิรายุ ชาติสวรรณ ที่กล่าวถึงการบำบัดรักษาของแพทย์แผนไทยในการตรวจวินิจฉัย บำบัด รักษา ป้องกันโรค การส่งเสริมและฟื้นฟูสุขภาพแบบองค์รวมโดยมีรากฐานของวัฒนธรรมไทย (จิรายุ ชาติสวรรณ, 2565) ที่สอดคล้องกับพระพุทธศาสนานอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาและพัฒนาแนวทางเวชปฏิบัติการแพทย์แผนไทยของ รุสนี มามะ ที่กล่าวถึงกระบวนการพัฒนาแนวทางเวชปฏิบัติสำหรับรักษาโรคทางการแพทย์แผนไทย โดยมีรายละเอียดดังนี้ (รุสนี มามะ, 2558)

ขั้นตอนที่ 1 ฝึกการสอบสวนโรค เป็นการเตรียมความพร้อมนักศึกษาให้มีทักษะความเข้าใจเกี่ยวกับนิยามของโรคหืดและอาการข้อบ่งชี้ของโรคหืด โดยกระบวนการสอบสวนโรคมีความสอดคล้องกับการศึกษาแนวทางการบูรณาการเสริมการรักษาโรคหืดให้สอดคล้องกับภาวะของผู้ป่วยแต่ละรายด้วยการแพทย์แผนไทย ซึ่งมีความสอดคล้องกับการศึกษาของ ญัฐพร พิมจันทร์ ที่อธิบายว่าด้วยเรื่องนิยามของโรคหืดและอาการข้อบ่งชี้ของโรคหืด (ญัฐพร พิมจันทร์, 2564) นอกจากนี้กระบวนการสอบสวนโรคยังสอดคล้องกับการศึกษาความรู้โรคหืดของผู้ดูแลและระดับการควบคุมโรคของผู้ป่วยเด็กโรคหืด ในคลินิกเด็กโรคหืดอย่างง่าย โรงพยาบาลพระ

นารายณ์มหาราช ของ สมปอง วงษาสุข ที่กล่าวถึงการสอบสวนโรค นิยามของโรคหืด และอาการข้อบ่งชี้ของโรคหืด (สมปอง วงษาสุข, 2564)

ขั้นตอนที่ 2 ฝึกการตรวจและวินิจฉัย เป็นการเตรียมความพร้อมนักศึกษาให้มีความเข้าใจเกี่ยวกับการตรวจร่างกาย การวินิจฉัยโรค และสมรรถานโรคทางการแพทย์แผนไทย โดยกระบวนการสอบถามพูดคุย การตรวจและวินิจฉัยโรค โดยมีความสอดคล้องกับการตรวจรักษาโรคทางการแพทย์แผนปัจจุบันของ (สุรเกียรติ์ อาชานานุภาพ, 2553) และมีความสอดคล้องกับการศึกษาบ่งชี้อาการเจ็บป่วยของการแพทย์แผนไทยผ่านลักษณะของอวัยวะในร่างกายของ มะลิวัลย์ ปารีย์ ที่อธิบายการตรวจร่างกายระบบทางเดินหายใจในบริบทของแพทย์แผนไทย (มะลิวัลย์ ปารีย์, 2558)

ขั้นตอนที่ 3 ฝึกการกำหนดกลไกและโอกาสในการรักษา เป็นการเตรียมความพร้อมนักศึกษาให้มีความเข้าใจเกี่ยวกับการวางแผนการรักษา หลักการรักษา โอกาสในการรักษา และข้อแนะนำในการปฏิบัติตัว มีความสอดคล้องกับการศึกษาศักยภาพและบทบาทของการแพทย์แผนไทยในบริบทของโรงพยาบาลสมเด็จพระยุรราชเชียงใหม่ กรณีตัวอย่างการเสริมการรักษาโรคหืดด้วยสมุนไพรหนุมานประสานกายของ ญัฐกิตต์ พงศ์ไกรสิทธิ์ ที่กล่าวถึงหลักการรักษา โอกาสในการรักษา และข้อแนะนำในการปฏิบัติตัวในผู้ป่วยโรคหืด (ญัฐกิตต์ พงศ์ไกรสิทธิ์, 2564)

ขั้นตอนที่ 4 ฝึกการปฏิบัติตามขั้นตอนการรักษา เป็นการเตรียมความพร้อมนักศึกษาให้มีความเข้าใจเกี่ยวกับ วิธีการรักษา ส่วนประกอบด้วยยาสำคัญ รูปแบบทางเภสัชกรรม ข้อบ่งใช้ ขนาดวิธีใช้ ค่าเตือน รวมถึงการเก็บรักษายา โดยมีความสอดคล้องกับการศึกษาการลดอาการกำเริบของโรคหืดด้วยสมุนไพรหนุมานประสานกาย

ขั้นตอนที่ 5 ฝึกการประเมินผลเพื่อยุติการรักษา เป็นการเตรียมความพร้อมนักศึกษาให้มีความเข้าใจเกี่ยวกับการวิเคราะห์ผลการรักษาเพื่อยุติการรักษา โดยความรู้ดังกล่าวมีความสอดคล้องกับการประเมินผลคุณภาพการรักษาและผลลัพธ์ของผู้ป่วยโรคหืดที่เป็นผู้ใหญ่ในประเทศไทยที่กล่าวถึงการประเมินผลการรักษาผู้ป่วยโรคหืดทางการแพทย์แผนปัจจุบัน (ปริยานุช ศิริมัย, 2565)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ความรู้แนวทางการเตรียมความพร้อมนักศึกษาแพทย์แผนไทยในการรักษาโรคหืดด้วยสมุนไพรหนุมานประสานกายในครั้งนี้ สามารถนำมาใช้ในการเรียนการสอนหรือใช้เป็นพื้นฐานในการเตรียมความพร้อมการรักษาโรคสำหรับนักศึกษาแพทย์แผนไทยก่อนทำการรักษาผู้ป่วยโรคหืด ในโรงพยาบาลสาธิตการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ผู้สูงอายุ วิทยาลัยการแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือก มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ดังนั้นหากผู้ที่สนใจจะนำความรู้

การรักษาโรคหัดด้วยสมุนไพรหนุมานประสานกายที่ได้ จากการศึกษาไปใช้ในบริบทอื่น ควรมี การศึกษาเพิ่มเติมเพื่อให้ข้อมูลมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น และการศึกษาครั้งนี้มีเจตนาเพื่อ เตรียมความพร้อมนักศึกษา ก่อนการรักษาโรคหัด โดยยังไม่ถึงขั้นการติดตามและประเมินผล การทำบทบาทหน้าที่แพทย์แผนไทยขณะทำการรักษาโรคหัด ดังนั้นจึงควรมีการศึกษาเกี่ยวกับ ประสิทธิภาพการทำบทบาทหน้าที่แพทย์แผนไทยในการรักษาโรคหัดเพื่อขยายผลส่งเสริมให้ แพทย์แผนไทยรักษาสุขภาพประชาชนและสังคมต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- จิรายุ ชาติสุวรรณ. (2565). อัตลักษณ์การแพทย์แผนไทยในสังคมไทย. วารสารมหาวิทยาลัย นครพนม, 9(7), 58-71.
- ณัฐกิตติ์ พงศ์ไกรสิทธิ์. (2564). การศึกษาศักยภาพและบทบาทของการแพทย์แผนไทยใน บริบทของโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชเขียงของ กรณีตัวอย่าง : การเสริมการรักษา โรคหัดด้วยสมุนไพรหนุมานประสานกาย. ใน วิทยานิพนธ์การแพทย์แผนไทย มหาบัณฑิต สาขาการแพทย์แผนไทย. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- ณัฐพร พิมจันทร์. (2564ก). การศึกษาแนวทางการรักษาโรคหัดหอบให้สอดคล้องกับภาวะ ผู้ป่วยแต่ละรายตามหลักการแพทย์แผนไทย. ใน วิทยานิพนธ์การแพทย์แผนไทย มหาบัณฑิต สาขาการแพทย์แผนไทย. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- ณัฐพร พิมจันทร์. (2564ข). การศึกษาแนวทางการปรุงยาเสริมการรักษาโรคหัดให้สอดคล้อง กับภาวะของผู้ป่วยแต่ละรายด้วยการแพทย์แผนไทย. วารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัย มหาภูมิพลราชวิทยาลัย, 1(1), 1-15.
- ปริญญ ชิริมัย. (2565). การประเมินผลคุณภาพการดูแลและผลลัพธ์ของผู้ป่วยโรคหัดที่เป็น ผู้ใหญ่ในประเทศไทย. เรียกใช้เมื่อ 14 มีนาคม 2565 จาก <https://kb.hsri.or.th/dspace/handle/11228/1947>
- มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย วิทยาลัยการแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือก. (2565). โรงพยาบาลสาดิตการแพทย์แผนไทย. เรียกใช้เมื่อ 14 มีนาคม 2565 จาก <https://www.stam2002.com>
- มะลิวัลย์ ปารีย์. (2558). การศึกษาข้อบ่งชี้ของอาการเจ็บป่วยของการแพทย์แผนไทยผ่าน ลักษณะของอวัยวะในร่างกาย. ใน บัณฑิตา อินสมบัติ. รายงานการประชุมสัมมนา วิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ (Proceedings) เครือข่าย บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ (ครั้งที่ 15). นครสวรรค์: สำนักงาน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

- รุสนี มามะ. (2558). การพัฒนาแนวทางเวชปฏิบัติการแพทย์แผนไทยของวิทยาลัยการแพทย์
พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือก. ใน วิทยานิพนธ์การแพทย์แผนไทยมหาบัณฑิต สาขา
การแพทย์แผนไทย. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- สมปอง วงษาสุข. (2564). การประเมินผลคุณภาพการดูแลและผลลัพธ์ของผู้ป่วยโรคหืดที่เป็น
ผู้ใหญ่ในประเทศไทย. วารสารสุขภาพและสิ่งแวดล้อมศึกษา, 6(4), 151-157.
- สุรเกียรติ์ อาชานานุภาพ. (2553). ตำราการตรวจรักษาโรคทั่วไป 2. (พิมพ์ครั้งที่ 5).
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน.

การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมตามแนวพุทธ*

DEVELOPMENT OF ETHICAL LEADERSHIP ACCORDING TO BUDDHISM

ศิราณี ศักรินพานิชกุล

Siranee Sakkarinphanitchakul

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail: Siranee.nui@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) การพัฒนาตนให้เกิดภาวะผู้นำตามแนวทาง กุศลกรรมบถ 10 กับไตรสิกขาและมรรคมีองค์ 8 และ 2) แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมตามแนวพุทธด้วยกุศลกรรมบถ 10 เมื่อสังเคราะห์เข้ากับมรรคมีองค์ 8 และปรับเข้าในหลักไตรสิกขา ทำให้เห็นความสำคัญของรูปแบบในการพัฒนาตนให้เกิดภาวะผู้นำขึ้น เมื่อนำกุศลกรรมบถ 10 สังเคราะห์เข้าไปด้วย จะเห็นได้ว่า กุศลกรรมบถ 10 จะอยู่ในกระบวนการของศีลและปัญญาเป็น ส่วนใหญ่ แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำ ขั้นที่ 1 ขั้นแก้นิสัยหรือพฤติกรรม แนวทางการแก้ปัญหานิสัย หรือพฤติกรรมของบุคคลในทางดี คือความเมตตา ขั้นที่ 2 ขั้นการรู้จักขั้นตอนของงาน ความฉลาดจัดเจนในการจัดการและความตรงต่อเวลา หน้าที่ มีวินัย ความรับผิดชอบ แนวทางการแก้ไข คือไม่ให้ ลุอำนาจแก่ ราคะ โทสะและโมหะ การข่มใจตนเองได้ รวมถึง ความอดทน ยอมรับฟังความคิดเห็นที่มีเหตุผลของบุคคลอื่น หรือความมีใจกว้าง ยอมรับฟังข้อโต้แย้งและการวิพากษ์วิจารณ์จากบุคคลอื่นโดยไม่ขุ่นเคือง หรือแสดงอาการโกรธไม่พอใจ ขั้นที่ 3 ทำให้มีพลัง แนวทางแก้ปัญหา คือ ไม่มีอคติต่อผู้ได้บังคับบัญชา ตัดสินความด้วยความสุจริตใจ ปราศจากอคติ 4 ขั้นที่ 4 ขั้นสร้างความตระหนัก แนวทางการแก้ไข คือสร้างความสามัคคีในองค์กร ขั้นที่ 5 ขั้นสร้างค่านิยม หมายความว่า สิ่งที่มีคุณค่า น่านิยม ชมชอบ ยอมรับนับถือ ควรนำไปปฏิบัติ ค่านิยมที่ดีมีทางสร้างขึ้นด้วยการได้เห็นแบบอย่าง ได้ฟัง ได้เรียนรู้จากบุคคลที่ดี ประสบผลสำเร็จในหน้าที่การงาน

คำสำคัญ: การพัฒนา, ภาวะผู้นำ, จริยธรรม, ตามแนวพุทธ

* Received May 3, 2022; Revised June 30, 2022; Accepted August 14, 2022

Abstract

The academic article consisted of the following objectives: 1) to investigate the development of one's leadership according to *Kusala-kammapha* (10 Wholesome Courses of Action) or *Dhammacariyā* (Righteous Conduct) with *Tisikkhā* (the Threefold Learning) and *Ariya-Aṭṭhaṅgika - Magga* (the Noble Eightfold Path); and 2) to explore the guidelines for ethical leadership development according to Buddhism. After synthesizing *Kusala-kammapha* with *Ariya-Aṭṭhaṅgika-Magga* and summarizing in *Tisikkhā*, a model for developing one's leadership is obtained. After synthesizing *Kusala-kammapha* or *Dhammacariyā*, it is found that both dhammas are in the process of *sīla* (precepts) and *paññā* (wisdom). The guidelines for leadership development consist of the following stages: the first stage is to change one's habit or conduct for the better, which must be based on loving-kindness; the second stage is to comprehend the stage of work, management intelligence, punctuality, discipline, and responsibility. Lust, hate, and illusion must not be given power. One must exercise restraint, be patient, be open to other people's rational viewpoints, and be open-minded enough to listen to arguments and criticism from others without resentment or anger; the third stage is to purify the mind by having no prejudice against subordinates and making decisions based on honesty and without *Agati* (4 prejudices); the fourth stage is to raise awareness, such as unity within the organization; and the fifth stage is to develop values that should be respected and practiced. Positive values should be demonstrated through listening to and learning from someone who has achieved success in their profession.

Keywords: Development, Leadership, Ethics, Buddhism

บทนำ

จากปัญหาทางด้านจริยธรรมที่เกิดขึ้นในประเทศไทยในขณะนี้ ทำให้ต้องคิดว่า จริยธรรม หมายถึงอะไร มีความสำคัญสำหรับการดำรงชีวิตของบุคคลและสังคมโดยรวม มากน้อยเพียงใดและถ้าคิดว่า จริยธรรมของบุคคลมีสิ่งใดที่ห้ามมิให้กระทำการโดยเด็ดขาดบ้าง ซึ่งบางคนอาจมีเหตุผล หรือไม่มีเหตุผลในการอธิบายว่า ทำไมถึงเชื่ออย่างนั้น ดังนั้น จริยธรรม จึงเป็นเรื่องของการใช้เหตุผลว่าอะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ และเป็นสิ่งที่มีอยู่จริง เป็นเรื่อง สำคัญที่สุดในสังคมโลก ซึ่งจะส่งผลให้การมีชีวิตอยู่เกิดสิ่งที่ดีงามขึ้น โดยหลักการแล้ว

จริยธรรมเป็นเรื่องที่ต้องอธิบายต่อสาธารณชน ได้อย่างไม่แสสร้งปิดบัง เช่น ความซื่อสัตย์ สุจริต การรักษาคำพูด เป็นต้น จากเหตุการณ์ที่ปรากฏตามข่าวสาร สื่อออนไลน์ หรือโซเชียลมีเดียต่าง ๆ ในปัจจุบัน ทำให้มองว่า จริยธรรมของบุคคลระดับผู้นำขาดจริยธรรมค่อนข้างสูง ขาดเมตตากรุณาต่อบุคคลและสังคม ไม่ว่าจะมองในแง่ไหน หรือ มองมุมไหน ความมีจริยธรรมของบุคคลระดับผู้นำ ถือเป็นประเด็นที่น่าจับตามองและเฝ้าสังเกต ปัญหาความอ่อนแอทางด้านจริยธรรมของผู้นำมีเพิ่มมากขึ้นทุกขณะ ตามที่มีข่าวให้ได้รับรู้กันผ่านสื่อต่าง ๆ เป็นระยะ ๆ บทความนี้ ต้องการเน้นในด้านจริยธรรมของภาวะความเป็นผู้นำด้วย กุศลกรรมบถ 10 ประเด็น การขาดภาวะความเป็นผู้นำ จึงเป็นประเด็นที่ผู้เขียนบทความต้องการนำเสนอให้ผู้นำองค์กร ควรมีการพัฒนาในด้านจริยธรรม สร้างความเป็นผู้นำอย่างเหมาะสมและถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา กล่าวคือ ต้องการนำเสนอว่าภาวะของความเป็นผู้นำนั้น ควรมี แนวทางการพัฒนาได้อย่างไร การประยุกต์หลักพุทธจริยธรรมให้เหมาะสมกับการมีภาวะผู้นำ คือ การกำหนดกรอบของการประพฤติปฏิบัติหน้าที่ของการเป็นผู้นำในเชิงจริยธรรมแนวพุทธ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในการบริหารจัดการและการพัฒนาบุคลากรในองค์กรให้เหมาะสม เป็นการช่วยพัฒนารากฐานการปฏิบัติตนของผู้นำ เป็นการบูรณาการอย่างเป็นรูปธรรม เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันทางด้านกาย วาจา และใจให้กับผู้นำ โดยนำหลักกุศลกรรมบถ 10 มาประยุกต์ใช้และแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำอย่างเหมาะสมกับภาวะของความเป็นผู้นำในองค์กร ดังคำกล่าวของพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ว่าการสร้างจริยธรรมให้มีขึ้นก็เพื่อเป็นการฝึกหัดขัดเกลาตนเอง เพื่อความก้าวหน้าในคุณธรรมที่ยิ่ง ๆ ขึ้นไป อย่างหนึ่งและการคำนึงถึงประโยชน์ของผู้อื่น หรือของสังคมอย่างหนึ่ง (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต, 2546))

แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำ

พิพัฒน์ เรืองงาม กล่าวไว้ว่า ผู้นำ คือ บุคคลใดบุคคลหนึ่งในกลุ่มผู้มีอำนาจอิทธิพล หรือความสามารถในการจูงใจคนให้ปฏิบัติตามความคิดเห็น ความต้องการ หรือคำสั่งของเขาได้ ผู้นำมีอิทธิพลเหนือการทำงาน หรือพฤติกรรมของผู้ตาม

ภาวะผู้นำ คือ กระบวนการในการมีอิทธิพลเหนือกิจกรรมการกำหนดจุดมุ่งหมายและการเข้าถึงจุดมุ่งหมายของกลุ่มที่ได้รับการจัดตั้ง

ภาวะผู้นำ คือ รูปแบบหนึ่งของการมีอำนาจเหนือผู้ตาม ด้วยการชักนำและการควบคุม

ภาวะผู้นำ คือ กระบวนการในการชักนำผู้ตามให้ปฏิบัติในสิ่งที่ผู้นำกำหนดไว้

ภาวะผู้นำ คือ การสร้างอิทธิพล หรืออำนาจต่อผู้ตามในสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

จากคำนิยามภาวะผู้นำเหล่านี้ จะเห็นได้ว่า มีลักษณะสอดคล้องต้องกัน กล่าวคือ ทั้งหมดกล่าวถึงกระบวนการที่ปัจเจกบุคคลใช้อิทธิพลเหนือบุคคลอื่น จะต่างกันก็ที่พยายามอธิบายการใช้อิทธิพลเหนือผู้ตาม หรือกลุ่มของผู้ตาม (พิพัฒน์ เรืองงาม, 2535)

และ นิพนธ์ กินาวงศ์ กล่าวไว้ว่า ภาวะผู้นำ จึงต้องมียุทธศาสตร์ประกอบเกี่ยวกับด้านทักษะด้านการบริหารงาน ซึ่งทักษะการเป็นผู้นำ หมายถึง ทักษะเฉพาะ ๆ ที่สำคัญของผู้บริหาร 5 ด้าน ได้แก่ (นิพนธ์ กินาวงศ์, 2543)

1. ทักษะทางด้านภาวะผู้นำ (Leadership) หมายถึง ปรากฏการณ์ที่บุคคลหนึ่งที่เราเรียกว่าผู้นำสามารถให้คนอื่น ๆ ปฏิบัติงานตามที่ต้องการได้ โดยการปฏิบัติงานนั้น ผู้ปฏิบัติงานมีความเต็มใจหรือสมัครใจที่จะทำ ซึ่งอาจเกิดจากความเชื่อถือในตัวผู้นำนั้น ๆ

2. ทักษะการตัดสินใจ บางที่ใช้คำว่า การวินิจฉัยสั่งการ (Decision Making) หมายถึง การตกลงใจใด ๆ ของผู้บริหารในการกำหนดทางเลือกในการปฏิบัติ ในเมื่อเกิดทางเลือกในการปฏิบัติหลาย ๆ ทางเลือกหรือในเมื่อเกิดปัญหาข้อขัดแย้งในองค์กร เป็นการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับทางเลือกที่เหมาะสม วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตัดสินใจปฏิบัติ หรือสั่งการให้ปฏิบัติตามทางเลือกนั้น

3. ทักษะการสร้างแรงจูงใจ (Motivation) หมายถึง การชักนำให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งตามที่มีผู้จูงใจปรารถนา หรือการนำเอาปัจจัยต่าง ๆ มาเป็นแรงผลักดันให้บุคคลแสดงพฤติกรรมออกมาอย่างมีทิศทางเพื่อบรรลุเป้าหมายที่ต้องการ หรือหมายถึงลักษณะของบุคคลที่พร้อมจะปฏิบัติงานเพราะถูกแรงกระตุ้นให้เกิดความตั้งใจ ความเต็มใจและความพร้อมใจที่จะปฏิบัติงาน ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

4. ทักษะการติดต่อสื่อสาร (Communication) หมายถึง วิธีการใด ๆ ก็ตามที่ทำให้เกิดการถ่ายทอดความคิด ความเข้าใจ หรือข้อมูลจากแหล่งใดแหล่งหนึ่งไปยังอีกแหล่งหนึ่ง หรือจากบุคคลใดบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่ง วิธีการติดต่อสื่อสารนี้ได้หมายถึง การพูด การเขียน ที่คนทั่วไปใช้ในการสื่อสารโดยทั่วไป แต่ยังมีหมายถึงพฤติกรรม สัญลักษณ์ หรือเครื่องมือต่าง ๆ ที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารด้วย

5. ทักษะการบริหารความขัดแย้ง (Conflict) หมายถึง สถานการณ์ที่ทำให้เกิดการเลือก (Choices) ที่จะกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นขั้นตอนของการตัดสินใจ การกระทำที่เลือก แล้วต้องเหมาะสมที่สุด ทำให้บุคคลที่เกี่ยวข้องเกิดความรู้สึกไม่พอใจน้อยที่สุด ประการสำคัญคือ การแก้ไขความขัดแย้งนั้น เป็นประโยชน์ต่อองค์กรมากที่สุด

จะเห็นได้ว่า ความมีทักษะในการบริหารจัดการ จึงเป็นความจำเป็นสำหรับการมีภาวะผู้นำในลักษณะโดยทั่วไปของบุคคลที่จะเป็นผู้นำ

ความหมายของจริยธรรม

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้ให้ความหมายของคำว่า จริยธรรม ประกอบด้วย คำว่า จริย+ธรรม มาจากรากศัพท์ คือ จร ธาตุ แปลว่า ประพฤติหรือทำ ความหมายเชิงรูปธรรม แปลว่า เทียบไป ดำเนินไป จาริกไป ความหมายที่เป็นนามธรรม แปลว่า ความประพฤติ หรือกิริยา ที่ควรประพฤติ (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2511)

วศิน อินทสระ ได้ให้ความหมายของคำว่า จริยธรรม หรือศีลธรรมนั้น จะมีความหมายคล้ายคลึงกันหรือเกี่ยวกัน จะเรียกว่าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันก็ได้ โดยทั่วไป ศีลหมายถึง การเว้นสิ่งที่ควรเว้น ธรรม หมายถึง การประพฤติสิ่งที่ควรประพฤติ การที่คนเรารู้แล้วเว้นสิ่งที่ควรเว้นและทำสิ่งที่ควรทำได้นั้นนับว่าเป็นประโยชน์ต่อตนเองและต่อสังคมอย่างใหญ่หลวง (วศิน อินทสระ, 2549)

สมบัติ จันทรวงศ์ ได้ให้ความหมายของคำว่า จริยธรรม คือธรรมที่เป็นข้อประพฤติ ศีลธรรม กฎศีลธรรม เป็นแนวทางของการประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นคนดี เพื่อประโยชน์สุขของตนเองและส่วนรวม จริยธรรม หรือสิ่งที่มนุษย์ยึดถือ จึงต้องประกอบด้วยลักษณะที่เป็นลักษณะบังคับพื้นฐาน 5 ประการ คือ

1. มีลักษณะของการชี้ หรือบ่งบอกที่เกี่ยวกับการกระทำ บอกให้ทำ หรือห้ามกระทำ เช่น ต้องซื่อสัตย์ มีความหมายที่ว่าห้ามโกหก เป็นต้น
2. มีลักษณะความเป็นสากล หรือทำให้เป็นสากลได้ หลักการทางจริยธรรมต้องใช้ปรับกับทุกคนเสมอในสถานการณ์เดียวกัน หลักการทางจริยธรรมที่ถูกต้องคือ ต้องพร้อมเต็มใจให้คน ทั่วโลกคิดและปฏิบัติตามอย่างที่เราคิด
3. มีลักษณะเหนือกว่าสิ่งอื่น หลักจริยธรรมนั้นสูงที่สุด มีอำนาจเหนือสิ่งอื่น ๆ เช่น กฎหมายและต้องไม่เอาเปรียบคนอื่น มาตรการทางสังคมอาจไม่ถูกต้องตามหลักจริยธรรม
4. มีลักษณะที่สามารถแสดงให้เห็นเป็นที่ประจักษ์ได้ ต้องเป็นที่เปิดเผย ไม่เป็นความลับและสามารถอธิบายได้ ทุกคนสามารถรับรู้ได้
5. มีลักษณะของการปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม ต้องปฏิบัติได้จริง ผู้ยึดถือปฏิบัติต้องสามารถปฏิบัติได้

ส่วนในทัศนะของพุทธจริยธรรมนั้น พระมหาวรชัย ติสสเทโว กล่าวไว้ว่า มีความหมายต่างจากคำว่า จริยธรรมตามความหมายทั่วไป จริยธรรมเชิงพุทธ ไม่ใช่ความหมายเอาแต่ความประพฤติภายนอกอย่างเดียวเท่านั้น แต่จริยธรรมของพุทธมีความหมายถึงความประพฤติภายในที่ ลึกลงไปด้วย พุทธจริยศาสตร์ไม่ใช่ข้อปฏิบัติที่จะกำหนดเอาตามความพอใจของใครคนใดคนหนึ่งและไม่ใช้เป็นหลักการที่สักแต่ว่า จะยึดถือเชื่อตาม ๆ กันมา จริยธรรมที่แท้จริงมีไม่ได้ ถ้าไม่อิงอาศัยความรู้แจ้งสัจธรรมและจริยธรรมที่แท้นั้น แม้จะเกิดแล้วก็จะประพฤติให้สำเร็จผลไม่ได้ถ้าไม่มีสัมพันธ์กับความรู้ความเข้าใจในสัจธรรม ฉะนั้น เมื่อถือตามหลัก

พระพุทธศาสนาแล้ว มรรค หรือมัชฌิมาปฏิปทา ก็คือระบบจริยธรรม (พระมหาวรชัย ติสสเทโว, 2551) ดังนั้น จริยธรรมจึงเป็นเรื่องของความคิดและการกระทำ เป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงมาตรฐานทางด้านจริยธรรมของแต่ละบุคคล ไม่ว่าจะเป็นชาติใด ภาษาใด หรือนับถือศาสนาใดก็ตาม

กุศลกรรมบถ 10 ประการ

พระพุทธศาสนาเป็นคำสอนที่กล่าวเนื่องกันด้วยหลักเหตุและผล เป็นระบบจริยธรรมที่เข้าใจระบบเหตุผล ซึ่งเกี่ยวเนื่องกันเป็นพื้นฐาน โดยมีกรรม (การกระทำ) เป็นแรงจูงใจ ด้วยเหตุนี้ ศีลซึ่งเป็นหลักความประพฤติที่ดีงามในเบื้องต้น กำหนดด้วยข้อเท็จจริงตามกฎธรรมชาติ คือ การละเว้นความชั่ว ก่อให้เกิดคุณงามความดีทั้งหลาย จึงมีความจำเป็นในการประพฤติปฏิบัติของบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเป็นผู้นำ ซึ่งไม่ว่าจะระดับใดก็ตาม

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) ได้ให้ความหมายของคำว่า กุศลกรรมบถ 10 หมายถึง ทางแห่งกุศล ทางทำความดี กรรมดีอันเป็นทางนำไปสู่สุคติ แปลได้ 2 นัย (1) แปลว่า ทางเกิดแห่งกุศลกรรมที่ส่งผลในปฏิสนธิกาลได้และ (2) แปลว่า กุศลกรรมที่เป็นเหตุเกิดในสุคติภูมิและความสุขในสุคติภูมินั้น แบ่งตามวิธีการของความประพฤติดี ประพฤติชอบ 3 ประการ คือ กายสุจริต วาสุจริตและมโนสุจริต ดังนี้

1. ปาณาติปาตา เวรมณี เจตนางดเว้นจากการฆ่าสัตว์ มีจิตใจเมตตากรุณา
 2. อทินนาทานา เวรมณี เจตนางดเว้นจากการลักขโมยทรัพย์สินของผู้อื่น
- ประกอบการเล่นชิงที่สุจริต
3. กาเมสุมิฉฉาจารา เวรมณี เจตนางดเว้นจากการประพฤติดูหมิ่นในกาม มีความสำรวมในกาม
- ทั้ง 3 ข้อนี้ จัดเป็นกายกรรม เพราะเกิดจากการกระทำทางกาย เรียกว่า กายสุจริต
4. มุสาวาทา เวรมณี เจตนางดเว้นจากการพูดเท็จ กล่าวแต่คำสัตย์
 5. ปิสุณาย วาจา เวรมณี เจตนางดเว้นจากการพูดส่อเสียด กล่าวแต่คำที่สร้างสรรค์สร้างความสามัคคี
 6. ผรุสย วาจา เวรมณี เจตนางดเว้นจากการพูดคำหยาบ กล่าวแต่คำไพเราะน่าฟัง
 7. สมผุปลปาตา เวรมณี เจตนางดเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ กล่าวแต่คำที่มีสาระ
- ประกอบด้วยเหตุผล
- ทั้ง 4 ข้อนี้ จัดเป็นวจีกรรม เพราะเกิดขึ้นทางวจีหาวโดยมาก เรียกว่า วาสุจริต
8. อนภิชฌา เจตนางดเว้นจากการโลภอยากได้ของเขา คิดแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์กับผู้อื่น

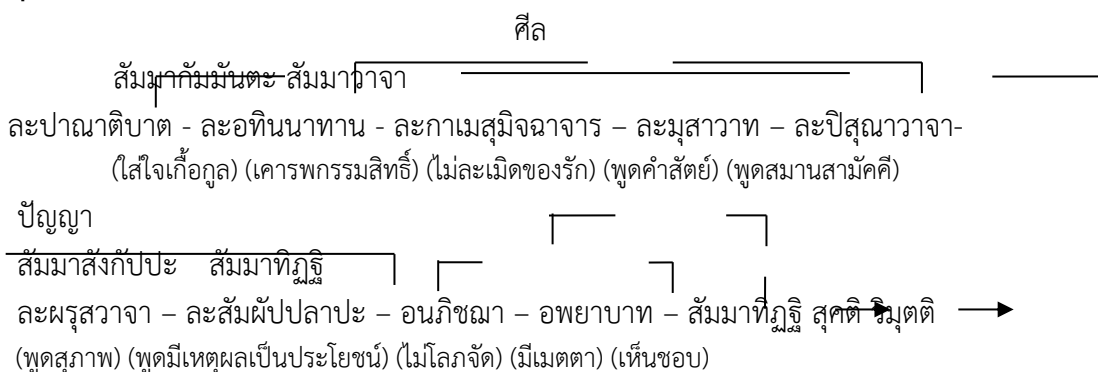
9. อพยาบาท เจตนาต้วนจากการพยาบาทปองร้ายเขา ปรรณนาดีต่อผู้อื่น หวังให้เขาเป็นสุข

10. สม่มาทิฏฐ เจตนาต้วนจากการเห็นผิดจากทำนองคลองธรรม รู้ตามความเป็นจริงของโลกและชีวิต เช่น เข้าใจเรื่องกรรมและผลของกรรมว่า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เป็นต้น

ทั้ง 3 ข้อนี้ จัดเป็นมโนกรรม เพราะเกิดขึ้นจากมโนทวารโดยมาก เรียกว่า มโนสุจริต (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2554)

ดังนั้น ภาวะของผู้บำเพ็ญพรต จึงควรมีกุศลกรรมบถ 10 นี้ ในการบริหารจัดการองค์กร เพื่อให้เกิดความเหมาะสม ก่อเกิดสันติและเป็นประโยชน์สูงสุดแก่ชุมชน

กุศลกรรมบถ 10 กับไตรสิกขาและมรรคมืองค์ 8

แผนภาพ แสดงแนวคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของกุศลกรรมบถ 10 กับไตรสิกขา

และมรรคมืองค์ 8

(ข้อสังเกต ไม่มีมืองค์มรรคฝ่ายสมาธิในระดับนี้ ซึ่งยังไม่เน้นการปฏิบัติขั้นสมาธิให้เด่นชัดออกมา แต่ต้องมรรคฝ่ายสมาธิมีแทรกอยู่แล้ว ตามหลักที่ว่า สัมาวายามะและสัมาสติเป็นธรรม ที่ต้องใช้พร้อมไปกับการปฏิบัติมรรคข้ออื่น ๆ ทุกข้อ ส่วนสัมาสมาธิ ซึ่งยังไม่จำเป็นต้องเริ่มฝึก หรือใช้งานอย่างจริงจังในระดับชีวิตประจำวัน)

มรรคมืองค์ 8 เมื่อสงเคราะห์ลงในหลักไตรสิกขาแล้ว จะได้บทสรุปดังนี้

ศีลสิกขา สิกขา คือ ศีล ได้แก่ วาจาชอบ การงานชอบ อาชีพอชอบ พุดโดยทั่วไป จะพุดจะทำอะไรก็ให้ถูกให้ชอบธรรม อย่าให้ผิดจะประกอบอาชีพอะไรก็เช่นเดียวกัน ถ้ายังไม่มีความดี เช่น เป็นนักเรียนต้องอาศัยท่านผู้ใหญ่อุปการะก็ให้ใช้ทรัพย์ที่ท่านให้มาตามส่วนที่ควรใช้ ไม่ใช่อย่างสุรุ่ยสุร่ายเหลวแหลก ศึกษาควบคุมตนเองให้ต้วนจากความคิดที่จะประพฤติดนที่ จะเลียงเพื่อนไปในทางที่ผิดที่ไม่สมควร

จิตตสิกขา สิกขา คือ จิต ได้แก่ เพียรพยายามชอบ ระลึกชอบ ตั้งใจชอบ พุดโดยทั่วไป เรื่องของจิตเป็นเรื่องสำคัญ ต้องพยายามศึกษาฝึกฝน เพราะอาจฝึกได้โดยไม่ยากด้วย แต่ขอให้

เริ่ม เช่น เริ่มฝึกตั้งความเพียร ฝึกให้ระลึกจดจำ และระลึกถึงเรื่องที่เป็นประโยชน์ และให้ตั้งใจ แน่วแน่ สึกขาข้อนี้ใช้ในการเรียนได้เป็นอย่างดี เพราะการเรียนจะต้องมีความเพียร ความ ระลึก ความตั้งใจ

ปัญญาลึกซึ้ง ลึกซึ้งคือ ปัญญา ได้แก่ เห็นชอบ ดำริชอบ พุทโดยทั่วไป มนุษย์เจริญขึ้น ก็ด้วยปัญญาที่พิจารณาและลงความเห็นในทางที่ถูกที่ชอบ ดำริชอบ ก็คือพิจารณาโดยชอบ เห็นชอบ ก็คือลงความเห็นที่ถูกต้อง นักเรียนผู้ศึกษาวิชาต่าง ๆ ก็มุ่งให้ได้ปัญญาสำหรับที่จะ พินิจพิจารณาและลงความเห็นโดยความถูกต้อง ตามหลักแห่งเหตุผลตามความเป็นจริงและ โดยเฉพาะครอบบรมปัญญาในไตรลักษณ์และปฏิบัติพรหมวิหาร 4 ประกอบไปพร้อม ๆ กันด้วย

จากกรอบแนวคิดทฤษฎีไตรสิกขา ทำให้เห็นความสำคัญของรูปแบบในการพัฒนาตน ให้เกิดภาวะผู้นำขึ้น ครั้นเมื่อเทียบกับมรรคมีองค์ 8 แล้ว ก็จะเริ่มต้นที่ปัญญามีความสว่าง (เก่ง) ประกอบด้วยด้วยสัมมาทิฐิ คือการทำให้ผู้นำเห็นคุณค่าของจริยธรรมและปัจจัยสัมมา สังกัปปะ คือ การคิดที่จะสร้างจริยธรรม คือ ศีล มีความสะอาด (ดี) ประกอบด้วยสัมมาวาจา คือการใช้คำพูดที่ถูกต้องเหมาะสม ปัจจัยสัมมากรรมมัตตะ คือ การฝึกฝนลงมือปฏิบัติ ปัจจัย สัมมาอาชีวะ คือ การประพฤติตามกฎ ระเบียบ วินัย วัฒนธรรมและประเพณี สมาธิ มีความ สงบ (สุข) ประกอบด้วยสัมมาวายามะ คือ การพยายามปฏิบัติให้เอื้อต่อการปฏิบัติตนในสังคม ปัจจัยสมาธิ คือการระลึกถึงจริยธรรม หน้าที่ของผู้นำอยู่เสมอและปัจจัยสมาธิ คือการตั้งจิต มั่นคงต่อหลักจริยธรรม

ครั้นเมื่อนำกุศลกรรมบถ 10 สงเคราะห์เข้าไปด้วย จะเห็นได้ว่ากุศลกรรมบถ 10 จะ อยู่ในกระบวนการของศีลและปัญญาเป็นส่วนใหญ่ เพราะกุศลกรรมบถ 10 จะเน้นที่ความ ประพฤติทางกาย วาจาและใจ มากกว่าการที่จะปฏิบัติให้เกิดสมาธิ แต่กระนั้นก็ตาม สมาธิก็มี แทรกอยู่ในการสั่งงาน การทำงานสำหรับผู้นำตลอดเวลา

แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมตามแนวพุทธ

การพัฒนาภาวะผู้นำ คือการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรม ด้านความเมตตา เลี้ยงชีพ โดยสุจริต เคารพกรรมสิทธิ์ของผู้อื่น สำรวมในกาม กล่าวแต่คำสัตย์ กล่าวสร้างสรรค์ สร้าง ความสมานสามัคคี กล่าวคำไพเราะ สุภาพ กล่าวคำที่มีสาระประกอบด้วยเหตุผล คิดสิ่งที่เป็น ประโยชน์ต่อบุคคลอื่นและส่วนรวม ปราศจากดีหวังให้บุคคลอื่นเป็นสุข รู้และเข้าใจความเป็น จริงของโลกและชีวิต ดังพระบรมราโชวาท พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ความสำคัญว่า

“...ท่านทั้งหลายที่สำเร็จการศึกษาและจะได้ออกไปประกอบการทำงานเริ่มต้นชีวิตใหม่ ของท่านนั้น ข้าพเจ้าขอฝากคติไว้เป็นเครื่องกำกับใจ มีคุณธรรมข้อหนึ่งที่สำคัญ ซึ่งท่านต้อง ปฏิบัติอย่างเคร่งครัดอยู่เสมอคือ ความสัตย์สุจริต ประเทศบ้านเมืองจะวัฒนาถาวรอยู่ได้ ก็ย่อม

อาศัยความสัตย์สุจริตเป็นพื้นฐาน ท่านทั้งหลายจะออกไปรับราชการก็ดี หรือประกอบกิจการงานส่วนตัวก็ดี ขอให้มั่นอยู่ในคุณธรรมทั้ง 3 ประการคือ สุจริตต่อบ้านเมือง สุจริตต่อประชาชน และสุจริตต่อหน้าที่ ท่านจึงจะเป็นผู้ที่ควรแก่การสรรเสริญของมวลชนทั่วไป ข้าพเจ้าขอแสดงความยินดีต่อท่านทั้งหลายในเกียรติที่ท่านได้รับ ณ ท่ามกลางสันนิบาตนี้และขอให้ท่านจงรำลึกถึงเกียรตินี้และรักษาไว้ด้วยความสัตย์สุจริต ให้สมกับพุทธภาษิต ว่า “คนยอมได้เกียรติคือชื่อเสียงเพราะความสัตย์ ...” (พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9, 2497)

“...ชาติบ้านเมือง จะเจริญก้าวหน้าอาณาประชาราษฎร์ จะได้รับความผาสุกเพียงไร หรือไม่ยอมอาศัย การที่ท่านทั้งหลายจะสมัครสมาน สามัคคีกัน ปฏิบัติหน้าที่โดยสุจริต หวังประโยชน์ส่วนรวม เป็นที่ตั้งและส่งเสริมประโยชน์สุขแก่อาณาประชาราษฎร์ทั้งปวง...” (พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9, 2500)

“... ในฐานะที่เป็นครู อาจารย์ หัวหน้างาน จำเป็นต้องมีความสุจริต ยุติธรรม ทำตัวให้เป็นตัวอย่าง เป็นที่พึ่งของผู้ที่อยู่ใต้บังคับบัญชา ไม่ยอมพ่ายแพ้ต่อความโลภ ความลึမ်ถ้วน ความริษยา ความแค้นแค้น ต้องมุ่งมั่นในประโยชน์อันรุ่งเรืองไพศาลของส่วนรวมเป็นเป้าหมาย จึงจะได้ชื่อว่า ประสบความสำเร็จและมีชื่อเสียงเกียรติคุณทุกประการดังปรารถนา ...” (พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9, 2516)

“...การที่จะให้งานประสานกัน เพื่อช่วยให้ งานของทุกฝ่าย ดำเนินก้าวหน้า ไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ และรวดเร็วขึ้น ทุกฝ่ายจะต้อง ไม่แบ่งแยกกัน ไม่แย่งประโยชน์ ไม่แย่งความชอบ กัน แต่ละฝ่ายแต่ละ คนต้องทำงานด้วยความบริสุทธิ์ใจ มุ่งหวัง ผลสำเร็จในการงาน เป็นใหญ่ ยิ่งกว่า สิ่งอื่น...” (พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9, 2522)

ผู้เขียนแยกประเด็นแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำ เพื่อแสดงให้เห็นตามแนวคิดของ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) มี 5 ชั้น มีรายละเอียดดังนี้

ชั้นที่ 1 ชั้นแก่นิสัย หรือพฤติกรรม ซึ่งตามหลักการแก้ปัญหาตามทัศนะ พระพุทธศาสนาแล้ว ควรเริ่มต้นที่สาเหตุ ประเด็นแรกควรดูที่พื้นฐานนิสัยก่อน ให้พิจารณาที่ “มานะ” หรือความ ถือตัว ตามทัศนะพระพุทธศาสนาแล้ว “มานะ” ไม่ได้แปลว่า ความ พากเพียร แต่แปลว่า ความถือตัว สำคัญตน ความเชิดชูตัวให้เด่น ความเอาเด่น ความต้องการ เเด่นล้ำเหนือเขา ความต้องการที่ยิ่งใหญ่ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต, 2551) การที่จะ เรียนรู้ หรือทำความเข้าใจในการกระทำ หรือพฤติกรรมของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง จำเป็นอย่างยิ่ง ต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมภายใน อาทิ อารมณ์ ความรู้สึก ความคิด ประสพการณ์ การวิเคราะห์สาเหตุผลต่าง ๆ ของบุคคลนั้นให้ชัดเจนเสียก่อน เช่นเดียวกัน การที่จะเข้าใจ พฤติกรรมภายในของบุคคลได้ ก็จำเป็นต้องศึกษา เรียนรู้จากพฤติกรรมภายนอกที่บุคคลนั้น

แสดงออกมาก่อน ทั้งนี้ นักจิตวิทยาเชื่อว่า พฤติกรรมทุกอย่างต้องมีสาเหตุและสาเหตุเพียงประการเดียวอาจทำให้เกิดพฤติกรรมได้หลายรูปแบบ ในทำนองเดียวกัน พฤติกรรมแต่ละรูปแบบที่แสดงออกมา อาจเกิดมาจากหลายสาเหตุได้เช่นกัน การประพัตติตนให้เหมาะสมทางกาย สร้างวินัยและกฎระเบียบของตนให้อยู่ในกรอบคือ เจตนางดเว้นจากการฆ่าสัตว์ เจตนางดเว้นจากการลักขโมยทรัพย์สินของผู้อื่น เจตนางดเว้นจากการประพัตติผิดในกาม การประพัตติตนให้เหมาะสมทางวาจา เช่น การกล่าวคำสัตย์ เป็นต้น การประพัตติตนให้เหมาะสมทางใจ เช่น ความไม่โลภ เป็นต้น แต่การใช้มานะเป็นแรงจูงใจในการเพียรพยายามกระทำการ จะเป็นงาน หรือการกระทำใด ๆ ก็ตาม ส่วนหนึ่งถือว่าเป็นผลพวงที่ดี แต่ก็ยังขาดการประนีประนอมที่สมเหตุสมผล ระบบปัจจัยสัมพันธ์ในแง่หนึ่ง ที่เรียกกันว่า บุรณาการ เป็นระบบที่สำคัญ มีการประนีประนอมที่สมเหตุสมผลและถ้าใช้เป็น ก็จะทำให้เกิดประโยชน์อย่างมหาศาล

กระบวนการการแก่นิสัย หรือพฤติกรรมของบุคคลในทางดี คือความเมตตา ซึ่งหมายถึง ความรัก หรือการแผ่ความปรารถนาดี หรือการบำเพ็ญคุณประโยชน์ต่อตนและส่วนรวม ซึ่งตรงกันข้ามกับความพยาบาท หรือปองร้าย ความขัดแย้งทั้งหลายก็ต้องแก้ไขด้วยวิธีเผชิญหน้ากัน แต่สามารถแก้ได้ด้วยสันติวิธี เพราะบุคคลที่มีความเมตตานั่น จะเอื้ออาทรต่อบุคคลที่ประสบความเดือดร้อน การทำความดีทางร่างกายเรียกว่า กายสุจริตและทางวาจา เรียกว่า วาจาสุจริต ซึ่งยังเป็นข้อประพัตติปฏิบัติขั้นพื้นฐานของการดำเนินชีวิตของตนในสังคมได้เป็นอย่างดี การดำเนินชีวิตของบุคคลในแต่ละสังคม ย่อมมีการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกันไปตามกลุ่มของบุคคลในสังคมนั้น ๆ และอีกประการที่ขาดไม่ได้ คือ การทำความดีทางใจ เรียกว่า มโนสุจริต ซึ่งกล่าวได้ว่า เป็นสิ่งประคับประคองพฤติกรรมทางกายและวาจาได้เป็นอย่างดี ส่วนในด้านคุณลักษณะสำคัญของผู้มีความเมตตานั่น ประกอบด้วย 1) เป็นผู้มีน้ำใจแก่ผู้อื่นอย่างใสสะอาด 2) เป็นผู้มีบุคลิกภาพอ่อนโยน 3) เป็นผู้มีเสน่ห์ให้ชวนคบหา 4) เป็นผู้ที่รำเริงมองโลกในแง่ดี (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต, 2553))

ขั้นที่ 2 ขั้นการรู้จักขั้นตอนของงาน ความฉลาดจัดเจนในการจัดการและความตรงต่อเวลา หน้าที่ มีวินัย ความรับผิดชอบ เป็นต้น ถือเป็นหัวใจสำคัญในการเป็นผู้นำ ซึ่งวัฒนธรรมประเพณีไทย ได้เปิดโอกาสให้มีการแสดงออกอย่างเสรี แต่พื้นฐานสำคัญนั้น จะต้องเกิดจากการฝึกแสวงปัญญา ทำความใฝ่รู้ให้เกิดขึ้น พร้อมกับการรับฟังผู้อื่นไปด้วย เป็นการฝึกทั้งภายในจิตใจและภายนอกที่รับรู้ข่าวสารไปพร้อม ๆ กันกับการเจรจาหาที่ยอมรับมาคารวะสุภาพ แม้แต่กับบุคคลที่อยู่ใต้บังคับบัญชา เป็นบุคคลที่มีสติรอบคอบ ไม่ประมาทพลั้งเผลอ ทำสิ่งผิดอันจะนำมาซึ่งการ ตัดทอนคุณงามความดีที่มีอยู่ รู้จักจัดระเบียบและขั้นตอนของการทำงานให้เป็นไปตามกลไกของข้อกำหนด หรือความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นและมีปัญหาคอยแก้ปัญหาที่กำลังเกิดขึ้นให้สำเร็จไปด้วยดี ก็เพื่อประโยชน์แห่งความผาสุกสมควรแก่ภาวะผู้นำ ความขมใจตัวเอง หมายถึง ความสามารถในการบังคับจิตใจของตนเองได้ ไม่ให้ลุอำนาจ

แกราคะโทสะและโมหะ การข่มใจตนเองได้รวมถึง ความอดทน ยอมรับฟังความคิดเห็นที่มีเหตุผลของบุคคลอื่น หรือความมีใจกว้าง ยอมรับฟังข้อโต้แย้งและการวิพากษ์วิจารณ์จากบุคคลอื่นโดยไม่ขุ่นเคือง หรือแสดงอาการโกรธ ไม่พอใจ การข่มใจตนเองได้ จึงต้องมีสติกำกับตลอดเวลา ผลพวงที่ตามมาจากการข่มใจตนเองได้ก็คือ การมีวินัยในตัวเอง ควบคุมตนเองได้ และปฏิบัติตามบรรทัดฐานที่ดีงามของสังคมอย่างเป็นปกติและราบรื่น

ขั้นที่ 3 ทำใจให้ผ่องใส ไม่มีอคติต่อผู้ใดบังคับบัญชา ตัดสินความด้วยความสุจริตใจ ปราศจากอคติ 4 (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต, 2554) และควรประกอบด้วยหลักฐานเหตุและผลอย่างถูกต้องเหมาะสม ความสะอาดแห่งจิตใจ คือจิตใจที่บริสุทธิ์ปราศจากสิ่งที่มาปรุงแต่งให้เกิดความเศร้าหมอง ซึ่งก็หมายถึงปราศจากความโกรธ อาฆาตพยาบาท อิจฉาริษยา ความละโมภและความเห็นแก่ตัว ความมีจิตใจที่สะอาดบริสุทธิ์ เป็นพื้นฐานสำคัญของการมองโลกในแง่ดี การให้อภัยไม่ถือโกรธ ซึ่งส่งผลให้เกิดความรักความสามัคคีและความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน ความมีสัจจะ คือความซื่อสัตย์ ไม่คดโกง ไม่หลอกลวง ไม่คิดเอาแต่ได้ ไม่โลภอยากได้ในสิ่งที่ตนไม่มีสิทธิที่จะครอบครอง ความซื่อสัตย์ จัดเป็นการประพฤติสุจริต ผู้ที่มีสัจจะจะไม่คิดแสวงหาผลประโยชน์ มีขอบธรรม กล่าวคือ จะไม่คิดเบียดบังผลประโยชน์ของบุคคลอื่นและผลประโยชน์ของส่วนรวมมาเป็นของตน ผลพวงที่ตามมาของการมีสัจจะก็คือ ความรู้สึกละเอียดต่อการทำความชั่ว (ทุจริต) เป็นผู้มีหิริโอตตปปะ

ขั้นที่ 4 ขั้นสร้างความตระหนัก ความตระหนัก หมายถึง การรู้ถึงคุณค่า คุณงามความดีในการประพฤติปฏิบัติตามคุณธรรมนั้น ให้รู้ถึงบาป บุญ คุณ โทษของการไม่ประพฤติปฏิบัติตามคุณธรรม การสร้างความตระหนัก ต้องใช้วิธีการมอบโอกาสบุคคลได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น อภิปรายกันในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมและจริยธรรมว่า มีคุณค่า คุณประโยชน์อย่างไร หากไม่ประพฤติปฏิบัติในสภาพเศรษฐกิจและสังคมปัจจุบัน จะเกิดโทษภัยอย่างไร ยกกรณีที่เป็นเรื่องจริงในชีวิตจริงมาถกเถียง วิพากษ์วิจารณ์ จนเกิดความเห็นร่วมกันว่า เราจะต้องร่วมมือกันทำอะไร สักอย่างใดอย่างหนึ่งในเรื่องเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมและตราบใดที่ยังไม่เกิดความคิดเห็นว่า ต้องทำอะไรสักอย่างแล้ว ความตระหนักที่แท้จริงก็จะยังไม่เกิดขึ้น

ขั้นที่ 5 ขั้นสร้างค่านิยม ค่านิยม หมายถึง สิ่งที่เราเห็นว่าเป็นสิ่งดีสิ่งงาม สิ่งที่มีคุณค่า น่านิยมชมชอบ ยอมรับนับถือ ควรนำไปปฏิบัติ ค่านิยมที่ดีมีทางสร้างขึ้นด้วยการได้เห็นแบบอย่าง ได้ฟัง ได้เรียนรู้จากบุคคลที่ดี ประสบผลสำเร็จในหน้าที่การงาน ชีวิตตนและครอบครัว เป็นบุคคลที่สังคมยกย่อง เคารพนับถือ บุคคลเหล่านี้ เป็นผู้ประพฤติปฏิบัติตามคุณธรรม จริยธรรมอย่างมั่นคง เกิดเป็นผลดีต่อชีวิตและหน้าที่การงาน การได้เห็นแบบอย่างที่ดี จึงเป็นค่านิยมที่ดีในทางคุณธรรมและจริยธรรม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต, 2551,2554)

จริยธรรมเป็นสิ่งที่มียู่แล้วในตัวบุคคลแต่ละบุคคลโดยธรรมชาติ ซึ่งจะเกิดการพัฒนาก็ต้องอาศัยกฎเกณฑ์ความประพฤติที่ควรประพฤติด้านศีลธรรม ปรัชญา ประเพณีและวัฒนธรรม กฎหมาย หรือจารีต เพื่อประโยชน์สุขอันจะเกิดแก่ตนเอง สังคมและประชาคมโลก

สรุป

เมื่อมีความคิดที่จะต้องการพัฒนาภาวะผู้นำขึ้นในสังคมระดับผู้นำ ควรเริ่มต้นด้วย การสร้างจิตสำนึกในตนเองและสังคมให้ยึดหลักของกุศลกรรมบถ 10 อย่างเหนียวแน่นเป็นเบื้องต้น และร่วมกันกระจาย เผยแผ่และสร้างความตระหนักให้เกิดขึ้นกับผู้ใต้บังคับบัญชา สร้างจิตสำนึกที่ดียิ่งให้เกิดขึ้นกับองค์กร สร้างความดีงามที่เป็นเกณฑ์เบื้องต้นซึ่งสามารถนำความประพฤติปฏิบัติ สู่เป้าหมายที่สูงขึ้น ย่อมส่งผลเป็นแนวทางดำเนินชีวิตที่ถูกต้องดีงามและยังสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในองค์กร หรือสังคมได้อีกด้วย แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น บุคคลที่เป็นแบบอย่างได้อย่างดีก็คือ การที่บุคคลเป็นผู้นำนั้นมีภาวะของความเป็นผู้นำเชิงจริยธรรมตามแนวพุทธ

เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2511). สัสมฤต-ไทย-อังกฤษ อภิธาน. พระนคร: ศรุสภาลาดพร้าว.
- นิพนธ์ กินาวงศ์. (2543). หลักการบริหารการศึกษา. พิษณุโลก: ทรกุลไทย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2546). พุทธธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2551). การพัฒนาจริยธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: บริษัท พิมพ์สวย จำกัด.
- _____. (2553). เมตตาทาน การให้ที่มีผลเป็นความสุขอย่างยิ่ง. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.
- _____. (2554). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 14). กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอส.อาร์. พรินติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด.
- พระมหาพรชัย ดิสสเทโว. (2551). พุทธจริยศาสตร์กับวรรณคดี. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วศิน อินทสระ. (2549). พุทธจริยศาสตร์. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมดา.
- สมบัติ จันทรวงศ์. (2550). ทฤษฎีจริยธรรม สรุปการบรรยายรายวิชา ร.ม. 615 จริยธรรมของการเมืองและการบริหาร ภาคเรียนที่ 1/2550. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พิพัฒน์ เรืองงาม. (2535). แนวคิดทางรัฐประศาสนศาสตร์ด้านภาวะผู้นำของไทยโบราณ: วิเคราะห์เนื้อหาจากคัมภีร์ราชานิติ. ใน สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9. (2497). พระบรมราโชวาท ใน พิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ณ หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. เรียกใช้เมื่อ 26 กันยายน 2565, จาก <https://atc.onab.go.th/th/content/category/detail/id/114/iid/23046>

_____. (2500). พระราชดำรัสในพิธีเปิดประชุมรัฐสภา ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม. เรียกใช้เมื่อ 26 กันยายน 2565, จาก <https://www.thaipost.net/main/detail/29040>

_____. (2516). พระบรมราโชวาท. เรียกใช้เมื่อ 26 กันยายน 2565 จาก <http://thn21579-2.blogspot.com/2012/01/blog-post.html>

_____. (2522). พระบรมราโชวาท. เรียกใช้เมื่อ วันที่ 26 กันยายน 2565. จาก <https://www.thaipost.net/main/detail/29040>

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

1. นโยบายการตีพิมพ์ในวารสารมหาวิทยาลัยนครพนม

วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม เป็นวารสารวิชาการของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์และนักศึกษา ในมิติเพื่อสนับสนุนการศึกษา การสอน การวิจัยในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยเน้นสาขาพุทธศาสนา บริหารการศึกษา ปรัชญา จิตวิทยา การพัฒนาชุมชน การพัฒนาสังคม นิติศาสตร์ การศึกษาเชิงประยุกต์ รวมถึงสหวิทยาการอื่น ๆ ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double Blind Peer – Reviewed) เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษโดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย และผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยเสนอหรือกำลังเสนอตีพิมพ์ในวารสารวิชาการใดมาก่อน ทางวารสารมีกำหนดออกวารสารปีละ 12 ฉบับ (รายเดือน) ดังต่อไปนี้

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม	ฉบับที่ 2 เดือนกุมภาพันธ์	ฉบับที่ 3 เดือนมีนาคม
ฉบับที่ 4 เดือนเมษายน	ฉบับที่ 5 เดือนพฤษภาคม	ฉบับที่ 6 เดือนมิถุนายน
ฉบับที่ 7 เดือนกรกฎาคม	ฉบับที่ 8 เดือนสิงหาคม	ฉบับที่ 9 เดือนกันยายน
ฉบับที่ 10 เดือนตุลาคม	ฉบับที่ 11 เดือนพฤศจิกายน	ฉบับที่ 12 เดือนธันวาคม

2. ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสารมหาวิทยาลัยนครพนม

1) บทความวิจัย (Research Article) เป็นบทความที่นำเสนอการค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับพุทธศาสนา บริหารการศึกษา ปรัชญา จิตวิทยา การพัฒนาสังคม นิติศาสตร์ การศึกษาเชิงประยุกต์ สหวิทยาการอื่น ๆ

2) บทความวิชาการ (Academic Article) เป็นบทความวิเคราะห์ วิจัยหรือเสนอแนวคิดใหม่

3. รูปแบบของการจัดเตรียมต้นฉบับ

1) ต้นฉบับบทความต้องมีความยาว 8 – 12 หน้ากระดาษ A4 หรือ B5 (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง) พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว ใช้ตัวอักษรแบบ TH SarabunPSK ตั้งค่าหน้ากระดาษโดยเว้นขอบบน ขอบซ้าย 1 นิ้ว และขอบขวา ขอบล่าง 1 นิ้ว กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1 และเว้นบรรทัดระหว่างแต่ละย่อหน้า การนำเสนอรูปภาพและตารางต้องนำเสนอรูปภาพและตารางที่มีความคมชัดพร้อมระบุหมายเลขกำกับรูปภาพไว้ด้านล่างพิมพ์เป็นตัวหนาเช่นตาราง 1 หรือ Table 1 และ รูป 1 หรือ Figure 1 รูปภาพที่นำเสนอต้องมี

รายละเอียดของข้อมูลครบถ้วนและเข้าใจได้โดยไม่ต้องกลับไปอ่านที่เนื้อความอีก ระบุลำดับของรูปภาพทุกรูปให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่อยู่ในต้นฉบับ โดยคำอธิบายต้องกระชับและสอดคล้องกับรูปภาพที่นำเสนอ

- 2) ชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์ไว้ตรงกลางหน้าแรก
- 3) ชื่อผู้เขียน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุชื่อสังกัดหรือหน่วยงาน
- 4) มีบทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ไม่เกิน 300 คำต่อบทคัดย่อ
- 5) กำหนดคำสำคัญ (Keywords) 3 – 5 คำ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
- 6) การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุด ให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย หัวข้อย่อยเว้นห่างจากหัวข้อใหญ่ 3-5 ตัวอักษร พิมพ์ตัวที่ 6 และหัวข้อย่อยขนาดเดียวกัน ต้องพิมพ์ให้ตรงกัน เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ ควรเว้นระยะพิมพ์ เพิ่มอีก 0.5 ช่วงบรรทัด
- 7) การใช้ตัวเลขคำย่อ และวงเล็บ ควรใช้ตัวเลขอารบิกทั้งหมด ใช้คำย่อที่เป็นสากลเท่านั้น (ระบุคำเต็มไว้ในครั้งแรก) การวงเล็บภาษาอังกฤษ ควรใช้ดังนี้ (Student Centred Learning)

บทความวิจัย ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

- 1) บทคัดย่อ (Abstract) เสนอวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการวิจัยและผลการวิจัยโดยสรุป สั้นกะทัดรัดได้ใจความ
- 2) บทนำ (Introduction) ระบุความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาในการวิจัยและระบุวัตถุประสงค์ของการวิจัย
- 3) วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology) ระบุแบบแผนการวิจัยการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างและการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล
- 4) ผลการวิจัย/ผลการทดลอง (Results) เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน ควรเสนอในรูปตารางหรือแผนภูมิ
- 5) อภิปรายผล/วิจารณ์ (Discussion) เสนอเป็นความเรียง ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของผลการวิจัยกับกรอบแนวคิด และงานวิจัยที่ผ่านมา ไม่ควรอภิปรายเป็นข้อ ๆ แต่ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด
- 6) องค์ความรู้ใหม่ (Originality and Body of Knowledge) ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย
- 7) สรุป (Conclusion) /ข้อเสนอแนะ (Recommendation) ระบุข้อสรุปที่สำคัญและข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป

8) เอกสารอ้างอิง (References) ต้องเป็นรายการอ้างอิงที่มีปรากฏในบทความเท่านั้น

บทความวิชาการ ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

- 1) บทคัดย่อ (Abstract)
- 2) บทนำ (Introduction)
- 3) เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ
- 4) สรุป (Conclusion)
- 5) เอกสารอ้างอิง (Reference)

4. ระบบการอ้างอิงและเอกสารอ้างอิงทางวิชาการ

เอกสารที่นำมาใช้ในการอ้างอิงบทความ ควรมีที่มาจากแหล่งตีพิมพ์ที่ชัดเจน และมีความน่าเชื่อถือสามารถสืบค้นได้ เช่น หนังสือ วารสาร หรืองานวิจัย เป็นต้น ผู้เขียนบทความจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการอ้างอิง เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้อง จะไม่ได้รับการส่งต่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา จนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้สมบูรณ์ และรายการอ้างอิงจะต้องไม่ต่ำกว่า 10 รายการอ้างอิง/1 บทความ

การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่มใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม – ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้วงเล็บ ปิด – ปิด แล้วระบุชื่อ – นามสกุลของผู้เขียนและปีที่ตีพิมพ์ กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง เอกสารอ้างอิงที่ใช้อ้างอิงในบทความ จะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ โดยรูปแบบของเอกสารอ้างอิง มีดังนี้

อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1) พระไตรปิฎกและอรรถกถาให้อ้างชื่อคัมภีร์ /เล่มที่/ข้อที่/เลขหน้า มาด้วย เว้นวรรคหนึ่งครั้งแล้วตามด้วยอ้างชื่อผู้แต่งแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) ตัวอย่าง เช่น “คุณกริษทุตฺตทั้งหลาย จักร 4 ประการนี้ เป็นเครื่องเป็นไปแก่มนุษย์และเทวดาผู้ประกอบ เป็นเครื่องที่มนุษย์และเทวดาประกอบแล้ว ย่อมถึงความเป็นผู้ใหญ่และความไพศาลในภพทั้งหลาย ต่อกาลไม่นานนัก” (อง.จตุกก. 21/31/37) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เป็นต้น

2) ผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างชื่อผู้แต่งแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (พระมหาสุทิตย อาภากร, 2560)

3) ผู้แต่งสองรายให้อ้างชื่อของผู้แต่งทั้งสองรายโดยใช้คำว่า “และ” ในการเชื่อมชื่อผู้แต่งทั้งสองราย แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (พระมหาสุทิตย์ อาภากรโและเชมณัฐ อินทรสุวรรณ, 2560)

4) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างชื่อของผู้แต่งรายแรกแล้วเพิ่มคำว่า “และคณะ” แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (ศุศราภรณ์ แต่งตั้งลำ และคณะ, 2560)

5) กรณีที่เนื้อความเป็นเรื่องเดียวกัน หรือผลการวิจัยเหมือนกัน แต่มีผู้อ้างอิงหลายคนให้ใช้รายการอ้างอิงที่ใกล้เคียงปัจจุบันมากที่สุด

อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

1) ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งรายให้อ้างนามสกุลและอักษรย่อของผู้แต่ง ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Kemp, S., 2020)

2) ถ้ามีผู้แต่งสองรายให้อ้างนามสกุลและอักษรย่อของผู้แต่งทั้งสองราย โดยใช้เครื่องหมายแอนด์ (&) คั่นกลางระหว่างนามสกุลของผู้แต่งทั้งสอง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Levinson, D. & Ember, M., 1996)

3) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรกตามด้วย et al. แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ (Davis, S. N. et al., 2020)

เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อพระไตรปิฎก อรรถกถา.// สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อหนังสือ.// (ครั้งที่พิมพ์).// สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ. (2548). เครือข่าย : ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.

(3) บทความในหนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ).// ชื่อเรื่อง/ (เลขหน้าที่อ้าง).// สถานที่พิมพ์: / สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระสุกิจ จ. สุจินโณ. (2559). การสร้างความคิดนามธรรมในวัฒนธรรมไทย ใน ปวีตร ว่องวีระ. ทฤษฎี และวิธีวิทยาของการวิจัยวัฒนธรรม. (หน้า 112). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์.

(4) บทความจากวารสาร

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อวารสาร.// ปีที่/ (ฉบับที่), / เลขหน้าแรก ที่ตีพิมพ์-เลข หน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง :

ธิดาวุฒิ หมั่นมี. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 3(1), 25-31.

(5) บทความในสารานุกรม

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน ชื่อสารานุกรม, / (เล่มที่อ้าง, หน้า เลขหน้าที่อ้าง).
สถานที่พิมพ์: / สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

สนิทาอาจพันธ์. (2537). หม้อคอกวาย. ใน สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขต หัวเมือง ฝ่ายเหนือ, (หน้า 274-275). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

(6) หนังสือพิมพ์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อหนังสือพิมพ์, / เลขหน้า.

ตัวอย่าง :

สุชาติ เผือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. ผู้จัดการรายวัน, น.13.

(7) สารนิพนธ์, วิทยานิพนธ์, ดุษฎีนิพนธ์, รายงานการวิจัย

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).// ชื่อวิทยานิพนธ์.//ใน/ ระดับวิทยานิพนธ์ สาขา./ชื่อมหาวิทยาลัยที่พิมพ์.

ตัวอย่าง :

สมบูรณ์ ตาสนธิ. (2560). กระบวนการและขั้นตอนบรรลุนิยาม 4 ของพระอรหันตคณาจารย์.
ใน ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสนดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย.

นายมนัส ภาคภูมิ. (2540). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็น
ศูนย์กลางชุมชน. ใน รายงานการวิจัย. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(8) สัมภาษณ์

รูปแบบ:

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์.//(วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์).//ชื่อเรื่องที่สัมภาษณ์.//(ชื่อผู้สัมภาษณ์)

ตัวอย่าง :

วรพล ไม้สน (พลวัชร). (5 พ.ย. 2559). หลักการ วิธีการ เป้าหมาย ในการปรึกษาทาง
โหราศาสตร์. (นางณฐณัช แก้วผลึก, ผู้สัมภาษณ์)

(9) สื่อออนไลน์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่เผยแพร่).// ชื่อเรื่อง.//เรียกใช้เมื่อ/ จาก แหล่งที่มาของข้อมูล (URL)

ตัวอย่าง :

ทวีศักดิ์ อุณจิตติกุล. (2561). พระพุทธศาสนาเถรวาท จะสืบทอดดำรงอยู่อย่างไร? เรียกใช้เมื่อ
15 มกราคม 2562 จาก <https://www.dailynews.co.th/article/666936>

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2561). เลื่อนข้าราชการให้ดำรงตำแหน่งประเภททั่วไป
ระดับชำนาญงาน คำสั่งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ที่ 593/2562. เรียกใช้
เมื่อ 15 มกราคม 2562 จาก [http://www.onab.go.th/category/news/คำสั่ง-
ประกาศ/](http://www.onab.go.th/category/news/คำสั่ง-ประกาศ/)

(10) ราชกิจจานุเบกษา

รูปแบบ:

ชื่อกฎหมาย.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อเรื่อง(ถ้ามี).//ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่/ตอนที่/หน้า/(วันเดือนปี).

ตัวอย่าง:

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).

ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2562). เรื่อง กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติ และแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 129 ตอนพิเศษ 97 ง หน้า 1 (20 มิถุนายน 2555).

ตัวอย่างเอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิง

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์. (2535). พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2500. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2551). การแพทย์ยุคใหม่ในพุทธทัศน์. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.

ธิดาวุฒิ หมั่นมี. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 3(1), 25-31.

สมบุญ ตาสนธิ. (2560). กระบวนการและขั้นตอนบรรลุนิยาม 4 ของพระอรหันตบุคคล. ใน ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระศรีคัมภีร์ญาณ (สมจินต์ สมมาปณโณ). (2555). การจัดการศาสนาและ วัฒนธรรมในอุษาคเนย์เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ. เรียกใช้เมื่อ 4 กันยายน 2556 จาก http://www.mcu.ac.th/site/articlecontent_desc.php?article_id=1304&articlegroup_id=274

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).

Cronbach, L. J. (1990). Essentials of psychological testing. (3rd ed.). NY: Harper & Collins.

Muniyandi, M. et al. (2015). Health literacy on tuberculosis amongst vulnerable segment of population: Special reference to Saharia tribe in central India. The Indian journal of medical research, 141(5), 640-647.

Kiarash, A. (2007). Human Dignity in Islamic Bioethics. The Iranian Journal of Allergy, 6(5), 25-28.

5. การส่งบทความเข้าระบบ Thaijo เพื่อได้รับการตีพิมพ์

การส่งในระบบ (Online Submission) สามารถส่งเข้าระบบออนไลน์ได้เว็บไซต์ ของวารสารมหาวิทยาลัยนครพนมได้ที่ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/JMND> เมื่อส่งเข้าระบบสำเร็จให้แจ้งข้อมูลเพิ่มเติมทาง E-mail: tak.punyada@gmail.com

6. รูปแบบการนำบทความลงตีพิมพ์ลงในวารสารมหาวิทยาลัยนครพนม

ต้นฉบับบทความที่เสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารให้อยู่ในรูปแบบของไฟล์เอกสาร *.docx ของ Microsoft Word Version 2010 หรือมากกว่า หากต้นฉบับประกอบด้วยภาพ ตาราง หรือสมการ ให้ส่งแยกจากไฟล์เอกสาร ในรูปแบบไฟล์ภาพ สกุล *.PDF*.JPG*.GIF หรือ *.bmp ความยาวของต้นฉบับต้องไม่เกิน 12 หน้า (รวมบทคัดย่อ ภาพ ตารางและเอกสารอ้างอิง) กองบรรณาธิการจะพิจารณาบทความเบื้องต้น เกี่ยวกับความถูกต้องของรูปแบบทั่วไป ถ้าไม่ผ่านการพิจารณาจะส่งกลับไปแก้ไข ถ้าผ่านจะเข้าสู่การพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิเมื่อผลการประเมินผ่านหรือไม่ผ่านหรือมีการแก้ไข จะแจ้งผลให้ผู้เขียนทราบ โดยการพิจารณาบทความเพื่อลงตีพิมพ์ได้จะคำนึงถึงความหลากหลายและความเหมาะสม

7. สิทธิของบรรณาธิการ

ในกรณีที่กองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งได้รับเชิญให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินบทความมีความเห็นว่าควรแก้ไข กองบรรณาธิการจะส่งคืนเพื่อให้เจ้าของบทความแก้ไข โดยจะยึดถือข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินเป็นเกณฑ์หลัก และหรือขอสงวนสิทธิ์ที่จะพิจารณาไม่ตีพิมพ์ ในกรณีที่รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัยไม่ตรงกับแนวทางของวารสารมหาวิทยาลัยนครพนม หรือไม่ผ่านการพิจารณาของกองบรรณาธิการ หรือผู้เชี่ยวชาญเมื่อบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ผู้เขียนจะได้รับแจ้งคำสั่งการ ฉบับที่นำบทความลงตีพิมพ์ พร้อมกับหนังสือรับรองการตีพิมพ์บทความในวารสารฯ

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย

บทความวิจัย (12 pt)

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ – นามสกุลผู้เขียน (ไทย) (14 pt)

ชื่อ – นามสกุลผู้เขียน (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (อังกฤษ) (12 pt)

E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

(16 pt).....ระบุประเภทของวิจัย วัตถุประสงค์ของการวิจัย ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....
.....ผลการวิจัยที่พบ (เลือกนำเสนอเฉพาะผลการวิจัยที่ มีความน่าสนใจมากที่สุด).....
.....
.....
.....
.....

คำสำคัญ: 3 – 5 คำ

Abstract (18 pt) (300 คำ)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Keywords: 3 – 5 words

บทนำ (18 pt) (ไม่ควรเกิน 4 ย่อหน้า)

...(16 pt) 1. กล่าวถึงความเป็นมาแล้วความสำคัญของปัญหา โดยกว้าง ๆ (อ้างนโยบาย กฎหมาย หรือแนวคิดทฤษฎีมารองรับ).....

2. กล่าวถึงสภาพปัญหาปัจจุบันที่เกิดขึ้น (อ้างงานวิจัยหรือทฤษฎีมารองรับ).....

3. กล่าวถึงสภาพปัญหาของประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา.....

4.สรุปความเป็นมาทั้งหมดชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการวิจัยและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (16 pt)

1. (16 pt).....

2. (16 pt).....

3. (16 pt).....

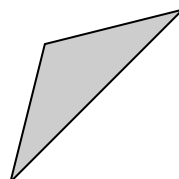
วิธีดำเนินการวิจัย (18 pt)

(16 pt) ระบุรูปแบบของการวิจัย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล.....

(16 pt).....ผลการวิจัยต้องตอบวัตถุประสงค์ทุกข้อ

ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ) (ถ้ามี)

[illegible]

ตารางที่ 1 (ชื่อตาราง) (ถ้ามี)

.....

.....

.....

.....

อภิปรายผล (18 pt)

(16 pt) อภิปรายผลการวิจัยที่พบตามวัตถุประสงค์ ผลการวิจัยสอดคล้องหรือไม่
สอดคล้อง กับผลการวิจัยของใคร สามารถนำมาอภิปรายได้ทั้งหมด

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

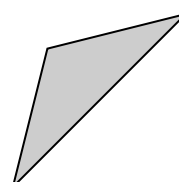
.....

.....

.....

.....

.....

องค์ความรู้ใหม่ (18 pt) (ถ้ามี)

(16 pt)ระบอบองค์ความรู้เป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สังเคราะห์หรือออกมาใน
รูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย.....

[illegible]

สรุป/ข้อเสนอแนะ (18 pt)

...(16 pt) สรุปผลการวิจัยทั้งหมด สั้น ๆ กระชับรัดได้ใจความ พร้อมข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย และการนำผลการวิจัยไปใช้ รวมถึงเสนอแนะแนวทางในการวิจัยครั้งต่อไป

[illegible]

กิตติกรรมประกาศ (18 pt) (ถ้ามี) (ให้ใส่เฉพาะกรณีที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย หรือกรณีซื้อบทความมีชื่อเรื่องไม่ตรงกับงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์)

...(16.pt) ตัวอย่าง เช่น ขอขอบคุณทุนสนับสนุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ปีงบประมาณ 2559 และข้อมูลจากโครงการวิจัยย่อย เรื่องสภาพปัญหาและความต้องการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในบริบทภาคใต้ตอนล่าง.....

.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt) (ต้องไม่ต่ำกว่า 10 รายการ)

(16.pt).....

.....

.....

.....

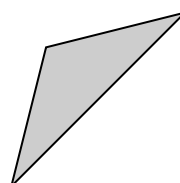
.....

.....

.....

.....

.....

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิชาการ

บทความวิชาการ (12 pt)

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ – นามสกุลผู้เขียน (ไทย) (14 pt)

ชื่อ – นามสกุลผู้เขียน (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (อังกฤษ) (12 pt)

E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ: 3 – 5 คำ

Abstract (18 pt) (300 คำ)

...(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย

.....

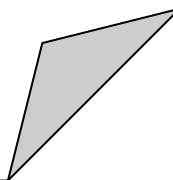
.....

.....

.....

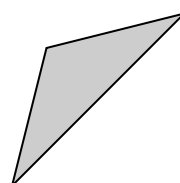
.....

Keywords: 3 – 5 words

.....(16 pt).....

(10 pt)

เนื้อหา (18 pt)

.....(16 pt).....

สรุป (18 pt)

(16.pt)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt) (ต้องไม่ต่ำกว่า 10 รายการ)

(16.pt)

.....

.....

.....

.....

.....